T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ (SİYASET BİLİMİ)
ANABİLİM DALI

CEZAEVİ ENDÜSTRİLERİ VE CEZAEVİ ÖZELLEŞTİRİLMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Levent ODABAŞI

Ankara – 2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ (SİYASET BİLİMİ)
ANABİLİM DALI

CEZAEVİ ENDÜSTRİLERİ VE CEZAEVİ ÖZELLEŞTİRİLMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Levent ODABAŞI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. İlkay SAVCI

Ankara – 2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ (SİYASET BİLİMİ)
ANABİLİM DALI

CEZAEVİ ENDÜSTRİLERİ VE CEZAEVİ ÖZELLEŞTİRİLMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı**:** Prof. Dr. İlkay SAVCI

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Tez Sınavı Tarihi .....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp savunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(……./……/20…)

Tez Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

Levent ODABAŞI

TEŞEKKÜR

Cezaevi Endüstrileri: Türkiye Örneği başlıklı yüksek lisans tezimin hazırlanması sürecinde bana farklı şekillerde destek olan kişilere şükranlarımı burada belirtmek isterim.

Her tezin kendince bir ağırlığının olduğu ve bu ağırlığın sancılı bir emek sürecinin sonucunda oluştuğu aşikârdır. Bu sancılı süreçte yalnızca tezi hazırlayan kişi değil, yakın çevresinde bulunan kişiler de o tezin bir parçası olabilmekte; bu sürecin tam da ortasında kalabilmektedirler. Bu noktadan hareketle, bu çalışmanın bir parçası olmayı kabullenme nezaketinde bulunan değerli eşim Gülcan ODABAŞI'na, başta tez konumu bulmamda yaptığı katkı da dâhil olmak üzere, bana karşı olan hoşgörüsü ve sabrı için şükranlarımı sunarım. Bu tez, kuşkusuz ki, onun desteği olmaksızın eksik kalacaktı.

Bir diğer teşekkürü ise, Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde görev yapmakta olan değerli meslektaşlarım hak etmekte. Tezimle ilgili planlarımı bıkmadan dinleyen oda arkadaşım Arş. Gör. Ceren ŞAKAR'a, benden önerilerini esirgemeyen Arş. Gör. Murat ARTUÇ'a ve Murat YILMAZ'a ve beni hemen her zaman cesaretlendiren Arş. Gör. Erkam Sarı'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Bu çalışmaya başladığım ilk günden, çalışmayı tamamladığım son güne kadar hevesle ve merakla benden gelecek güzel haberleri bekleyen; hiçbir zaman benden desteklerini esirgemeyen; ulaştığım her sonucun gizli kahramanları olan annem

Hatice ODABAŞI'na, babam Sait Ali ODABAŞI'na ve ablam Suzan ODABAŞI'na şükranlarımı sunarım.

Kuşkusuz ki, bu tez, bir başka biçimde, bir profesyonelin görüşleri ve önerileri sonucunda ortaya çıktı. Tez danışmanlığımı yapan Sn. Prof. Dr. İlkay SAVCI hocama bu noktada teşekkürü bir borç bilirim. Bana sunmuş olduğu önerilerin, göstermiş olduğu yolun, vermiş olduğu desteğin ve gösterdiği ilginin, bu çalışmanın ortaya çıkmasında oldukça büyük bir payı vardır. Kendisine tekrar şükranlarımı sunarım.

ÖZET

CEZAEVİ ENDÜSTRİLERİ VE CEZAEVİ ÖZELLEŞTİRİLMESİ

Levent ODABAŞI

Yüksek Lisans Tezi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (Siyaset Bilimi) Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İlkay Savcı, … sayfa.

1980'li yıllardan günümüze küresel ölçekte cezaevi nüfusunda önemli artışlar yaşanmıştır. Özellikle otuz altı yıldır sürmekte olan küreselleşmenin ve hem ABD'de hem de İngiltere'de neredeyse eş zamanlı olarak ortaya çıkan neo-liberal politikaların bu artışın yaşanmasında önemli rol oynadığını söylemek mümkündür. Öyle ki, küreselleşme ve neo-liberalizmin etkisiyle küresel düzeyde işsizlik, yoksulluk artış göstermiş ve bunun sonucunda suç işleme oranlarında da belirgin bir yükseliş yaşanmıştır. Kitlesel tutuklamalar ise birçok ülkede cezaevi sayılarında önemli bir artışları beraberinde getirmiştir. Cezaevi endüstrisi kompleksi olarak bilinen olgu ise cezaevlerinde bulunan ve sayısı da uzun bir süredir artmakta olan bu hükümlü nüfusun özel şirketler ya da kamu yararına oldukça düşük ücretlerle çalıştırılması anlamına gelmektedir.

Cezaevi endüstrisi kompleksi, sadece cezaevlerindeki artık işgücünün emeğinden yararlanma anlamı da ifade etmemektedir. Bunun dışında, politik ve toplumsal hedeflerin yerine getirilmesi noktasında da hapsetme oldukça işlevsel olabilmektedir. Öyle ki, politikacılar toplumda yaratılan suç korkusuyla oy kazanabilmeleri veya toplumun istenmeyenlerinin (siyahlar, Latinler, eşcinseller gibi) göz önünden kaldırılması gibi hedeflere ulaşmada hapsetme (uzun tutukluluk süreleri ile birlikte) bir araç olarak kullanılabilmektedir.

Cezaevi endüstrisi kompleksi, geçmişten günümüze, hapsetmenin ekonomi politiği çerçevesinde tartışılmaya devam etmektedir. Bu tezin amacı da, başta ABD'de olmak üzere, cezaevlerinin 20. yüzyılın son çeyreğinden günümüze kadar geçirdiği dönüşümü hem ekonomik hem politik hem de sosyal açıdan inceleyebilmektir. Böyle bir incelemenin, cezaevi endüstrisi kompleksini ayakta tutan temelleri ortaya koyabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, hapsetme, hükümlü emeği, cezaevi endüstrisi

ABSTRACT

PRISON INDUSTRIES AND PRIVATIZATION OF PRISONS, Levent ODABAŞI

Master's Thesis, Department of Political Science and Public Administration (Political Science)

Advisor: Prof. Dr. İlkay Savcı, … page.

There has been a considerable increasing in prison population at global extent from 1980s to present. It's possible to say that existing globalization for thirty six years and neoliberal policies in both U.S. and England have played an important role in such increasing. It appears that unemployment and poverty have increased based upon globalization and neoliberalism and this has been concluded with a significant increasing in crime rates. On the other hand mass incarceration has enhanced the numbers of prisons in many countries. In this context, the prison industrial complex means employment of this increasing numbers of convicts with ill-pays for the benefits of private companies and public for a long time.

The prison industrial complex does not means only utilization of surplus labor of people who locked up in prisons. However, incarceration of people may be functional in attaining the political and social goals. It appears that incarceration (with the long sentences) is used to attain the objectives such as pulling the votes of politicians with fear of crime which is created in society or putting out of sight of minorities (such as blacks, Latinos or queers etc.) in public sphere.

The prison industial complex is argued within the scope of political economy of incarceration from past to present. In this context, the goal of this thesis is to examine of transformation of prisons from the last quarter of 20th century to present from the economic, social and political viewpoint. It is thought that such an examination is going to reveal the basics of prison industrial complex.

Keywords: Globalization, incarceration, convict labor, prison industries

KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

ABS : Australian Bureau of Statistics

ACM : Australasian Correctional Management

ALEC : American Legislative Exchange Council

BCC : Bloemfontein Correction Contracts

BM : Birleşmiş Milletler

CCA : Correction Corporation of America

CCA : Correction Corporation of Australia

CGTİK : Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

CMD : Center of Media and Democracy

CUNY : City University of New York

HRW : Human Rights Watch

ILO : İnternational Labor Organization

IWW : International Workers of the World

M.Ö. : Milattan Önce

MPLU : Missouri Prison Labor Union

NCES : National Center for Education Statistics

PIE : Private Sector Prison Industry Enhancement Certification Program

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR i
ÖZET iii
ABSTRACT iv
KISALTMALAR v
İÇİNDEKİLER vi
TABLOLAR DİZİNİ x
GRAFİKLER DİZİNİ x
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
SUÇ, CEZA VE CEZAEVİ

1.1. KAVRAMLAR ÜZERİNE 5
1.1.1. Suç ve Ceza 5
1.1.2. Cezaevlerinin Ortaya Çıkışı 11
1.1.2.1. Cezaevinin Tarihçesi ve Cezaevine Örnek Oluşturan İlk Kurumlar 11
1.1.2.2. Manastırlar ve Tımarhaneler 12
1.1.2.3. Çalışma Evleri 13
1.1.2.4. Bir Kapatma Mekânı Olarak Hastane (Akıl Hastaneleri) 16
1.1.2.5. Modern Cezaevinin Doğuşu: Püritenizmin ve Aydınlanmanın Etkisi 18
1.2. Cezaevi Sistemleri 22
1.2.1. Pennsylvania Cezaevi Sistemi 23
1.2.2. Auburn Cezaevi Sistemi 26
1.3. Modern Cezaevlerinin Sınıflandırılması 29
1.3.1. Cezaevlerinin Güvenlik Seviyelerine Göre Sınıflandırılması 29
1.3.2. Cezaevlerinin Hükümlülerin Yaşlarına ve Cinsiyetlerine Göre Sınıflandırılması 32
1.3.3. Cezaevlerinin Hüküm Giyme/Giymeme Durumuna Göre Sınıflandırılması (Tutukevleri) 33
1.3.4. Cezaevlerinin İşletim Biçimlerine Göre Sınıflandırılması 34

İKİNCİ BÖLÜM
CEZALANDIRMANIN EKONOMİ POLİTİĞİ: HÜKÜMLÜ EMEĞİ VE CEZAEVİ ENDÜSTRİSİ KOMPLEKSİ

2.1. KURAMSAL YAKLAŞIMLAR 35
2.1.1. Cezalandırmanın Ekonomi Politiği 36
2.2. Hükümlülerin Cezaevlerinde Çalıştırılması: Uluslararası Sözleşmeler, Gözetilen Amaçlar ve Hükümlü Emeğinin Türleri 41
2.2.1. Hükümlülerin Çalıştırılması İle İlgili Uluslararası Sözleşmeler 43
2.2.2. Hükümlülerin Çalıştırılmasında Gözetilen Başlıca Amaçlar 45
2.2.3. Hükümlülerin Çalıştırılmasında Tarihteki İlk Örnekler 46
2.2.4. Geçmişten Günümüze Hükümlü Çalıştırma Biçimleri 49
2.2.4.1. Parça Ücreti (Piece-Price) Sistemi 50
2.2.4.2. Eyalet/Devlet Kullanımı (State-Use) Sistemi 51
2.2.4.3. Kamu Hesabına (Public Account) Sistemi 53
2.2.4.4. Kamu İşleri ve Yollar (Public Works and Ways) Sistemi 53
2.2.4.5. Kiralama (Leasing) ve Sözleşme (Contract) Sistemi 54
2.3. Cezaevi Endüstrisi Kompleksi: Genel Bir Bakış 57
2.3.1. Yeni Dünya Düzeni: Yoksulluk, Irkçılık, Neo-Liberalizm ve Küreselleşme 60
2.3.1.1. Irkçılık ve Uyuşturucuyla Mücadele Politikası 67
2.3.1.2. Neo-Liberalizm ve Tehlikeli Sınıflar Teorisi: Suç Oranlarında Artış 75
2.3.1.3. Küreselleşme: Ceza Yargılama Sistemlerinde Dönüşüm 80
2.3.2. Cezaevi Nüfusunda Artış 87
2.3.2.1. Amerika Birleşik Devletleri 89
2.3.2.2. Avustralya 91
2.3.2.3. Fransa 92
2.3.2.4. İngiltere ve Galler 93
2.3.2.5. Yeni Zelanda 95
2.3.2.6. Çin Halk Cumhuriyeti 96
2.3.2.7. Rusya Federasyonu 97
2.3.3. Cezaevi Endüstrisi Kompleksi: Ekonomik, Toplumsal ve Politik Bir Çerçeve 98

2.3.4. Cezaevi Endüstrilerinin Altın Madeni: Hükümlü Emeği ve Hükümlü Ücretleri 107
2.3.5. Cezaevi Endüstrilerinin Gelişiminde ve Yaygınlaşmasında Etkili Olan Temel Faktörler 118
2.3.5.1. Fiziki Mekân Düzenlemeleri 119
2.3.5.2. Cezalandırma Faaliyetlerine Ayrılan Bütçede Gerçekleşen Artış ... 120
2.3.5.3. Cezaevi Endüstrilerinin Ekonomik Kalkınmayı Destekleyeceği Beklentisi 123
2.3.5.4. Cezaevi Endüstrilerinin Yeni Bir İstihdam Yaratacağı Beklentisi .. 128
2.3.5.4.1. Yemek Sektörü: Cezaevi Yemek Hizmetleri 132
2.3.5.4.2. Telekomünikasyon Hizmetleri 133
2.3.5.4.3. Tele-Pazarlama ve Çağrı Merkezleri 135
2.3.5.4.4. Giysi Üreticileri 136
2.3.5.4.5. Teknoloji Sektörü 138
2.3.5.4.6. Gıda İşleme ve Ambalajlama Sektörü 139

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
CEZAEVLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ

3.1. Özel Cezaevleri 143
3.2. Cezaevlerini Özelleştirme Düşüncesinin Dayandığı Temeller 145
3.3. Cezaevi Özelleştirmelerinin Tarihsel Gelişimi 147
3.3.1. İngiltere'de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi 149
3.3.2. Avustralya'da Cezaevlerinin Özelleştirilmesi 153
3.3.3. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Cezaevlerinin Özelleştirilmesi 156
3.3.4. ABD'de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi 158
3.3.5. Türkiye'de Cezaevlerini Özelleştirme Tartışmaları 164
3.4. Özel Cezaevlerinin Küresel Ölçekte Yaygınlaşması 167
3.5. Cezaevlerinin Özelleştirilmesine Karşı Olan Görüş 170
3.6. Özel Cezaevi Şirketlerinin Yürüttüğü Lobicilik Faaliyetleri 172
3.6.1. Cezaevlerinin Doldurulması 173
3.6.2. Yatak Garantisi 176
3.7. Özel Cezaevi Şirketlerinin Örgütlenmesi 179

SONUÇ 181
KAYNAKÇA 187

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Kıtalara ve Bölgelere Göre Hükümlü Sayıları 88
Tablo 2. ABD Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 Kişide)..... 90
Tablo 3. ABD'de Yıllara Göre Kadın Cezaevi Nüfusu..... 90
Tablo 4. Avustralya Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 kişide)..... 91
Tablo 5. Avustralya'da Yıllara Göre Kadın Cezaevi Nüfusu..... 92
Tablo 6. Fransa Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 Kişide) 93
Tablo 7. Fransa'da Yıllara Göre Kadın Cezaevi Nüfusu (100.000 Kişide) 93
Tablo 8. İngiltere ve Galler Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 Kişide)..... 94
Tablo 9. İngiltere'de ve Galler'de Yıllara Göre Kadın Cezaevi Nüfusu (100.000 Kişide) 94
Tablo 10. Yeni Zelanda Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 Kişide) 95
Tablo 11. Yeni Zelanda'da Yıllara Göre Kadın Cezaevi Nüfusu 96
Tablo 12. Çin Halk Cumhuriyeti Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 Kişide) 96
Tablo 13. Çin Halk Cumhuriyeti'nde Yıllara Göre Kadın Cezaevi Nüfusu 97
Tablo 14. Rusya Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 Kişide) 97
Tablo 15. Rusya'da Yıllara Göre Kadın Cezaevi Nüfusu 98

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. ABD'de Cezaevlerinde ve Cezaevlerinin Dışında Verilen Günlük Ücretler 109

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Jeremy Bentham'ın Panoptikon Cezaevi Tasarımı..... 21

GİRİŞ

Kapitalizm, az sayıda insanın üretim araçlarına sahip olduğu ve onları kontrol ettiği; yine bu kişilerin, üretim araçları ile ürettiği ürünleri satması neticesinde para kazanarak sermayesini büyütebildiği ekonomik bir sistemdir. Temel gereksinimleri büyüme ve genişleme olan kapitalizm, bu gereksinimlerini, yeni piyasalar, yeni koloni toprakları ve yeni ürünler olduğu kadar, artık emeğin geniş ölçüde kullanımı vasıtasıyla karşılayabilmektedir. Günümüzde cezaevi endüstrisi kompleksi olarak bilinen olgu da bu artık emeğin özellikle sermaye sahipleri yararına yeni bir mekânda (cezaevinde) ve yeni kurallar altında kullanılmasına imkân tanımaktadır. Bu artık emeğin günümüzde "hükümlü işçi emeği" olarak karşımıza çıktığını söylemek mümkündür. Üstelik, cezaevi kuruluşlarının kullanımı dışında, birçok büyük şirket de üretimlerini gerçekleştirirken hükümlü emeğinden yararlanmaktadır. Bu açıdan, cezaevi endüstrilerinin dayandığı temelin büyük oranda hükümlü nüfusu olduğunu söylenebilir. Son otuz altı yıldır varlığını sürdürmekte olan küreselleşmenin ve başta ABD ve İngiltere'de olmak üzere tüm dünyaya hızla yayılan neo-liberal politikaların bir sonucu olarak işsizliğin, yoksulluğun hızla artış göstermesi ve buna bağlı olarak da suç oranlarının yükselmesi de gün geçtikçe cezaevlerini daha fazla doldurmakta ve cezaevi endüstrisi kompleksinin hammaddesi olan işçi ve emekçi hükümlü nüfusunu artırmaktadır. Neo-liberal politikaların ve küreselleşmenin ülkelerin ceza yargılama sistemlerini dönüştürmesinin ve bu dönüşüm ile birlikte ülkelerin katı tutuklama yasalarını kabul etmelerinin cezaevi nüfusunun artışında önemli rol oynadığını burada belirtmek gerekmektedir.

Hükümlü emeğinin hem kamusal aktörler hem de özel aktörler tarafından "ucuz, sendikasız, grev hakkı olmayan, sigortasız" niteliği sebebiyle geniş oranda kullanılması cezaevi endüstrilerinin ekonomik yönüne vurgu yapmaktadır. Ancak, cezaevi endüstrisi kompleksi, sosyal ve politik problemlerin çözümünde de etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Toplumun istenmeyenlerinin (yoksullar, işsizler, siyahlar, kadınlar ve diğerleri) cezaevlerinde bulunan kişilerin çoğunluğunu oluşturması bunun bir kanıtı olarak gösterilmektedir. Bununla birlikte, suçla ve uyuşturucuyla mücadele ettiklerini iddia eden politikacıların siyasi çıkarlarını gerçekleştirmeleri noktasında da cezaevi endüstrisi kompleksi oldukça işlevsel olabilmektedir. Toplumda yaratılan suç korkusunun yurttaşların oy kullanma davranışı üzerinde bıraktığı etki de bunun başlıca örneğidir. Bu nedenle, cezaevi endüstrilerinin politik, ekonomik ve toplumsal problemlerin çözümünde etkili bir araç olarak kullanıldığı bilgisi bugün sıkça dillendirilmektedir.

Günümüzde, cezaevi endüstrisi kompleksinin hapsetmeyi ekonomik bir kazanca dönüştürmesi sadece hükümlü emeğini kullanan firmalar eliyle gerçekleşmemektedir. Cezaevlerinin özelleştirilmesi uygulamasında son yıllarda yaşanan gelişmeler de bu endüstrinin büyümesine hizmet etmektedir. Büyük cezaevi şirketlerinin cezaevi işletmeye başlamaları ve bu sayede oldukça büyük kazançlar elde etmeleri, cezaevi endüstrilerisi kompleksinin ulaştığı noktayı göstermesi açısından önemlidir.

Cezaevi endüstrilerinin kapitalist sistemin bir parçası haline getirilmesi en çarpıcı biçimde ABD örneğinde somutlaşmaktadır. Avrupa ülkelerinde sosyal devlet ve sosyal koruma anlayışının ABD'ye göre daha gelişmiş olmasına rağmen İngiltere, Hollanda gibi ülkelerde de cezaevi endüstrilerine rastlamak mümkündür. Tez,

cezaevlerinin ve kapatılmanın ekonomi politiğini tartışırken bu ülkelerin ceza politikalarını ve uygulamalarını, bu alanda yapılan geniş çaplı akademik ve araştırmacı gazetecilik ürünlerinin oluşturduğu bir literatürden hareket etmektedir. Bu çalışmada ayrıca, ABD gibi bireyciliğin ön planda olduğu bir toplumdan doğan cezaevi endüstrilerinin diğer ülkelerce de ithal edildiği; bunu yaparken de hangi koşullarda ülkelerin kendi cezaevi sistemlerini farklı modellere göre (yarı-özel/semi private ya da karışık/mixed) kurguladıkları vurgulanmaktadır. Bu açıdan ABD'nin ceza politikaları ihraç etme konumundaki öncü rolü çalışmada önemle vurgulanmaktadır. Özellikle 1980'li yıllarda ilk kez Reagan döneminde ABD tarafından uygulamaya konulan ceza reformu çalışmalarının (suç yerine suç işleme potansiyelinin de cezalandırılır hale gelmesi, ağır ceza sürelerinin getirilmesi, ceza sisteminin özelleştirilmesi, hükümlü ve tutukluların çalıştırılması uygulamasının yaygınlaşması, bu kişilerin cezaevi dışında da çeşitli işletmelere kiralanması) günümüzde merkez ülkeler tarafından da diğer ülkelere dayatılmasının bu noktayı önemli kıldığı düşünülmektedir

Tüm bu yukarıda verilen bilgiler ışığında hazırlanmış olan bu tez çalışması toplamda üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde suç, ceza ve cezaevi kavramları üzerinde durulacaktır. Tezin ikinci bölümünde ise hapsetmenin ekonomi politiği açıklanmaya çalışılacak; buna ilaveten, bilhassa küreselleşme ve neo-liberalizm kavramları çerçevesinde suç oranlarının artışı, cezaevi endüsrisi kompleksinin ortaya çıkışı ve hükümlü emeğinin işlevi incelenecektir. Cezaevlerinin özelleştirilmesi üzerine hazırlanan üçüncü bölümde ise cezaevlerinin özelleştirilmesine neden ihtiyaç duyulduğu konusu üzerinde durulacak; bununla

birlikte, belli başlı ülkelerin cezaevlerini özelleştirme deneyimleri sırasıyla verilecektir.

Sonuç olarak, denilebilir ki, birer endüstriyel mekânlar haline gelen cezaevleri ve onun ekonomik, politik ve toplumsal olarak yerine getirdiği işlevler üzerine yazılan bu tez, bu endüstrileşmenin kuramsal boyutunu dikkatle ve ayrıntılı olarak incelemeye çalışmıştır. Konuyla ilgili alan çalışmasının ise ilerleyen süreçte yapılması planlanmaktadır. Bu açıdan, çalışmada kuramsal bir temellendirmenin başlangıç düzeyinde de olsa yapıldığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte, tüm dünyada hızlı bir şekilde yaygınlaşan kamu ya da özel sektör cezaevi endüstrilerinin bütün bileşenleri (hükümlü-devlet-özel sektör) ile ilgili ayrıntılı bir incelemeye büyük bir ihtiyacın olduğu da aşikârdır. Bu tezin beklentisi de, ülkemizde cezaevi endüstrisi kompleksi hakkında bilgi veren bu çalışmanın başka çalışmalara ilham kaynağı olabilmesidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SUÇ, CEZA VE CEZAEVİ

1.1. KAVRAMLAR ÜZERİNE

1.1.1. Suç ve Ceza

Suç, herhangi bir özrü ya da savunması olmaksızın işlenen, ceza hukukunu (kanunlara ve emsal kararlara dayanan hukuk) ihlal edecek bir biçimde kasıtlı olarak gerçekleştirilen; gerçekleştirildiği anda ise devlet tarafından kabahatli davranış veya cürüm olarak görülerek cezalandırılan eylemdir (Tappan, 1947: 100). Bir başka tanıma göre ise suç, bazı kötülükleri doğurduğu veya doğurabildiği için yasaklanmış fiildir ve kamunun dışladığı bir eylemdir (Garofalo, 1957: 65).

Felsefe tarihinde ise suç, kaos, adalet ve düzen arayışı ekseninde antik çağdaki physei-thesis (doğmuş, doğal olan – konulmuş, insan yapımı olan) ayrımı içerisinde kendisine dolaylı bir yer bulmuştur. Antik Yunan'da ticarete bağlı olarak gelişen farklı toplumlar arasında ilişkiler *physei* olanın, yani doğa yasalarının her yerde aynı olduğunun; ancak, *thesei* olanın, farklı yerlerde değişik uygulamalarla ortaya koyulduğunun ve uygulandığının fark edilmesine sebep olmuştur (Sili, 2013: 232)

Platon ve Aristoteles'ten günümüze değin pek çok düşünür, siyasetçi, sosyolog ve hukukçu da suç kavramı üzerine yazılar yazmıştır. Platon'a göre suç, ruhun bir tür hastalığıdır ve üç kaynağı vardır: ihtiraslar, zevk aramak ve cahillik

(Platon, 2008: 2010). Hipokrat ise suçun nedenlerini insanların bedensel yapılarında aramış ve beden şekilleriyle karakter arasında bir ilişki olduğunu öne sürmüştür (Dönmezer, 1975: 2). Aristoteles ise sefaletin ihtilale ve suça sebep olduğunu iddia etmesine rağmen, suçluları toplumun düşmanı saymış ve acımasız bir şekilde cezalandırılmaları gerektiğini savunmuştur (Aristotle, 1993: 31)

Suç kavramını sapma davranışından faydalanarak açıklayan teorilere de sıklıkla rastlanmaktadır. Sapma, toplumsal kuralların ihlal edilmesidir. Temel olarak, sapkınlığın en basit görünümü ise istatistikidir. Buna göre, ortalamadan geniş oranda farklılaşan herhangi bir şey "sapmış" veya "sapkın" olarak tanımlanır (Becker, 1963: 4). Sapmanın bir alt kolu olarak gösterilen suç kavramının ise kendi içinde çok çeşitli nitelikler gösterdiğini söylemek mümkündür. Çünkü suç, bir bütün olarak sapkın davranışın yalnızca bir alt sınıfı olsa da, öylesine çok çeşitli etkinlik biçimlerini - dükkândan bir çikolata çalmaktan seri cinayetlere kadar- kapsamaktadır ki, suç davranışının bütün biçimlerini dikkate alabilen tek bir kuram ortaya koyabilme olanağı pek yoktur (Giddens, 2002: 191).

Suç karşılığı olarak ceza ise topluma zarar verdiği kabul edilen eylemlere karşı öngörülen yaptırım anlamına gelmektedir (Özkan, 2005:144). Ceza bir yanıttır. Bu yanıt, bir eyleme, hukuki ya da ahlaki toplumsal bir kuralın ihlâl edilmesine karşılık mağdurlar (toplum) veya mağdurları kapsayacak daha büyük bir kimlik adına "egemen" tarafından verilir (Özdağ, 2013: 268). Bu açıdan, ceza, suç oluşturan bir davranışa bağlanmış toplumsal tepki olarak da görülebilir. Sonuç olarak, cezayı topluma önemli ölçüde zarar veren eylemlerin bir karşılığı olarak tanımlamak mümkündür. Bu karşılık devlet tarafından verilir ve suç işleyeni birtakım kanuni haklarından yoksun bırakmayı amaçlar. Bu kapsamda, ceza, bir yargı kararına

dayanan ve suçlunun sorumluluk derecesi ile orantılı bir şekilde uygulanan bir yaptırım olarak tanımlanabilir (Dönmezer ve Erman, 1999: 543).

Ceza kavramının ortaya çıkışına bakıldığında ise kavramın oldukça uzun bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir. Öyle ki, ceza, ilkel toplumlardan günümüze kadar pek çok defa değişikliğe uğramış, farklı topluluklarda farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır. Örneğin, ilkel çağlarda suç, kötü ruhların varlığı ile ilişkilendirilmiş ve ceza da tanrıların öfkesini gidermek için verilmiştir. Bununla birlikte, büyücülük ve akraba ile uygunsuz ilişkiler de ilkel toplumlarda suç olarak tanımlanmış ve cezai yaptırıma tabi tutulmuştur. Bu yaptırım, suçlunun öldürülmesi için toplumun birleşmesi ile gerçekleşmiş ve sonuçta suçlu ilan edilen kişi ölüm cezası ile cezalandırılmıştır (Barnes ve Teeters, 1952: 337-338). Tarihteki ilk kanunlara bakıldığında da suçun karşılığı olan cezaların ayrıntılı olarak düzenlediği görülmektedir. Örneğin, bilinen en eski kanunlardan birisi olan Hammurabi Kanunları çeşitli suçların cezalarını açıklamış ve özellikle cinayet, hırsızlık ve büyücülük gibi suçların ölüm cezası ile cezalandırılmasını emretmiştir. Asur yasaları ise zina yapan kadınların öldürülmesini salık vermiştir. Hitit toplumunda bakıldığında da tanrılara, krallara karşı suç işleyen kişilerin ölüm cezasına çarptırıldığı görülmektedir. Kutsal metinlerde de yine benzer bir tabloyu görmek mümkündür. Örneğin, günlük yaşam ile ilgili düzenlemeler getiren Tevrat, cezalandırmada ilke olarak "kısas" mantığını benimsemiştir. Tevrat, ayrıca, tanrıya karşı, anne ve babaya karşı işlenen suçların cezasının da ölüm olduğunu emretmiştir. İslamiyet öncesi Türk toplumlarında ise devlete isyan, vatana ihanet, zina ve bağlı atı çalma suçlarının cezası ölüm olmuştur. Ortaçağ'da cezanın tam anlamıyla karşılığı ise "Engizisyon" olarak bilinmektedir. Engizisyon kelimesinin kökeni Latince

Inquisito'dur ve kovuşturma anlamına gelmektedir. Karanlık Ortaçağ dünyasının ceza anlayışı hiç tartışılmaksızın işkencedir. Çarklara bağlı iplerle suçlu ilan edilen kişinin vücudun gerilmesi, vücudun bazı parçalarının mengene ile koparılması, kol ve bacaklara bağlanan iplerin çekilmesi ve bırakılmasıyla kişinin eklemlerinin ayrılması gibi yöntemler bu işkencelerden sadece birkaçıdır. Tek kişilik hücreye atma, prangaya vurma gibi cezalar da diğer yöntemlerdir. Sıkça karşılaşılan bir diğer cezai yaptırım da hükümlünün bir odun kümesine bağlanarak yakılmasıdır. Bu işlemin ardında yatan sebep ise "arınma" inancıdır. Burada, yakılan kişinin ruhunun bu işlemin ardından kurtuluşa ereceği inancı hâkim olmuştur. Kuşkusuz, bu ve benzeri cezalar, Hristiyan ortaçağ kültüründeki cezalandırma anlayışının taşıdığı dini mahiyeti göstermesi açısından oldukça açıklayıcıdır (Özkan, 2005: 146-150).

Cezalandırma anlayışının tarihsel olarak geçirdiği dönüşümle birlikte cezalandırmaya ilişkin birçok yaklaşım da ortaya çıkmıştır. Cezalandırmaya ilişkin tarihsel süreç içerisinde gelişen yaklaşımları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Adalet Yaklaşımı
2. Kefaret Yaklaşımı
3. Ödetici Yaklaşım
4. Önleyici Yaklaşım
5. Tasfiye Etme Yaklaşımı

Adalet yaklaşımına göre, ceza, failin işlediği suçtan dolayı verilmektedir. Burada ceza, özel bir yarardan ziyade adaletin yerine getirilmesi için verilmektedir. Adaletin yerine getirilmesi, kusurlu davranışın cezasız kalmaması için mutlaka yerine getirilmelidir (Marshall, 1999: 735). *Kefaret yaklaşımına* göre ise suçlu,

işlediği suçtan dolayı cezasını çekmelidir. Bu, suçlunun hak ettiği bir cezadır ve ceza hukukun esasıdır. Kefareti esas alan teoriye göre, cezalandırmanın kendisi başlı başına bir amaçtır. Ceza, sadece suçlunun acı çekmesi için verilir. Diğer bir deyişle, suça verilen karşılığın bir ceza olarak değerlendirilmesi için suçlunun acı çekmesi gerekmektedir (Aktaş, 2009: 15). Göze göz, dişe dişe anlayışının bir yansıması olan *ödetici yaklaşımda* ceza geleceğe değil geçmişe yöneliktir. Cezaların ileriye dönük amaçlarının uygulanma fırsatının olmadığı toplumsal düzenlerde cezalandırmanın ödetici yanından vazgeçme imkânı da olmamaktadır (Dönmezer ve Erman, 1999: 560). *Ödetici yaklaşımda* temel amaç, suçlu tarafından zarara uğratılan kişinin suç davranışı karşısında suçluya geri dönecek bir ceza ile bedel ödetmesidir. *Önleme yaklaşımına* göre ise cezanın amacı, kişiyi suç fiilini işlemekten vazgeçirmek ve onu caydırmaktır. Burada, caydırma anlayışı, intikam alma düşüncesinden ağır basmaktadır. Cezanın caydırıcı olması, suç eyleminin önlenmesine yönelik bir ceza tehdidinin oluşturulması anlamına gelmektedir (Savcı, 2004: 7). *Cezanın tasfiye etme amacı* ise bazı ağır suçlarda suç işleyen kişi için usandırıcı amaçların gerçekleşmesinin imkânsız olduğu hallerde toplumun korunması için suçlunun toplumdan çıkarılmasını ifade etmektedir (Taşkın, 2004: 201).

Ceza kavramı, geçmişten bugüne pek çok filozofun da üzerinde önemle durduğu bir kavram olmuştur ve zaman içerisinde ceza kavramı üzerine birçok faklı görüş ortaya çıkmıştır. Grotius, Hobbes, Locke, Bentham, Kant gibi teorisyenlerin ortaya koyduğu görüşler bunlar arasında en bilinenleridir. Hugo Grotius, doğal hukuk anlayışı çerçevesinde, kötülük yapanın, başkasının malına zarar verenin, sözünde durmayanların hak ettikleri cezaya katlanması gerektiğini savunmuştur. Grotius'a göre, kişilerin kanunları ihlâl edenleri cezalandırma hakkı doğaldır ve

toplumu korumak için verilen cezalar da gereklidir. Bununla birlikte, Grotius, herhangi bir kişinin, ceza verme hakkı kendinde olmadığı sürece, mahkeme kararına dayanmaksızın yasal olarak cezalandırma hakkını kendinde bulamayacağını ifade etmiştir (Nifterik, 2009: 399- 400)[1]. John Locke ise her bireyin cezalandırma hakkını sahip olduğunu belirtmiş ve doğa yasasına uymayanların (kişilerin canına, malına ve özgürlüğüne kast edenlerin) yargılanması ve cezalandırılması gerektiğini savunmuştur. Ona göre, doğa yasasına uymayanlar toplumun barış, huzur ve güven içinde yaşamasını tehdit etmektedirler. Bu nedenle, doğa yasasına uymayanlara karşı herkes birleşmeli ve ona karşı koymalıdır. Ancak, insan, kendi güvenliği söz konusu olmadığı sürece başkasının canına, özgürlüğüne, sağlığına, vücudunun herhangi bir uzvuna veya malına zarar vermemelidir (Locke, 2016: 8). Thomas Hobbes'un *Leviathan* isimli kitabında ise ceza, kamu otoritesi tarafından suçluya verilen zarar olarak tanımlanmıştır. Hobbes'a göre, kamu otoritesi, suçu işleyen kişiye karşı verdiği bu zararı diğer insanların iradesini itaat etmeye elverişli kılmak için vermektedir ve toplumsal çıkar anlayışı üzerine kurulu olan ceza hukuku ancak devletin yasasıyla dile getirilebilmektedir (Hobbes, 2004: 238). Jeremy Bentham ise bütün cezaların içinde kötülük barındırdığını ve hepsinin kişiye fenalık verdiğini ifade etmiştir. Buna karşın, cezalara daha kötü olanı engellemek için başvurulması gerektiğini de eklemiştir (Bentham, 1823: 1). Bentham'a göre ceza, kişinin suç eyleminden aldığı hazza göre belirlenmelidir ve sadece bunu baskılayacak ya da önleyecek derecede olmalıdır. Cezalandırma, aynı zamanda, devletlerin toplumu mutlu etmek için yapması gereken bir görevdir. Toplumun huzur ve mutluluğunun bozulma oranı ise cezayı yaratan talebi oluşturacaktır (Tunick, 1992: 70). Kant'a

[1] Nifterik, G., (2009), "Grotius and the Origin of the Ruler's Right to Punish", (Ed: Hans W. Blom), Property, Piracy and Punishment: Hugo Grotius on War and Booty in De Uire Praedae-Concepts and Contexts içinde, Leiden: Brill, pp. 396-415.

göre ise cezalandırma hakkı kişi tarafından işlenen suça bağlı olarak bunun karşılığında ona acı çektiren en üstün güç olan egemene aittir. Bu nedenle, egemen kişi cezalandırılamaz ama ona verilen egemenlik yetkisi geri alınabilir (Kant, 1887: 194). Ceza anlayışı "mutlak adalet" anlayışına dayanan Kant, ayrıca, rasyonel yasayı ihlal eden her suçun cezayı gerektirdiğini de ifade etmiştir.

1.1.2. Cezaevlerinin Ortaya Çıkışı

Kapatma cezası, geçmişten günümüze, hizmet ettiği amaçlar itibariyle büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Özellikle, "mahbes"in "cezaevi"ne dönüşümü, bu başlık altında yapılabilecek olan bir tartışmanın yönünü tayin etme noktasında oldukça açıklayıcıdır. Bu kapsamda bu bölümde mahbesin cezaevine dönüşümü ve cezaevine örnek oluşturan ilk kurumlar üzerinde durulacaktır.

1.1.2.1. Cezaevinin Tarihçesi ve Cezaevine Örnek Oluşturan İlk Kurumlar

Cezaevi olarak nitelendirilen kapatma mekânları birer "modern kurum" olma özelliği taşımaktadırlar. Tarihsel olarak bakıldığında da suçlunun cezasını çektiği yer olarak modern cezaevlerinin 18. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Bu dönem, aynı zamanda, hapsetmenin klasik çağıdır (Foucault, 2006: 108). Modern cezaevlerinin ortaya çıkmasından önce ise cezaevi benzeri mekânların (kale zindanı, kule, tersane, saray, hisar ya da nehir ortasındaki bir gemi gibi) suçlunun asıl cezasını alana kadar bekletildiği yerler olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak, bu mekânlara cezaevi demek mümkün değildir. Bu tür

mekânları "mahbes" olarak tanımlamak daha doğrudur. Mahbes, bu haliyle, suçlunun kapatıldığı herhangi bir yerdir ve suçlunun cezalandırılması amacını taşımamaktadır. Hapsetmenin (kapatmanın, hürriyeti kısıtlamanın) bir cezalandırma biçimi olarak kullanılması 19. yüzyıl başlarına kadar nadiren uygulanmıştır. 16. yüzyılda Amsterdam'da açılan cezaevleri bunun ilk örneklerinden biri olarak gösterilebilir. Öyle ki, Amsterdam cezaevleri, özgürlüğünü kısıtlayarak suçluyu cezalandırma amacı güden cezaevlerinin öncüsü olmuştur (Demirbaş, 2005: 3). Bu örnek dışında, ne İslam hukukunda ne de Batı hukukunda aynı amaca dönük hapsetme uygulamasına rastlanılmamaktadır. Bundan ziyade, cezaevi, suçlunun mahkemeye çıkarılacağı güne kadar bekletildiği yerdir. Genellikle de mahkeme sonucunda suçlu bulunan kimse bedene dönük bir cezalandırma ile karşılaşmıştır. Kol ve bacakların kesilmesi, atlarla çekilme, kırbaçlanma, idam, kazığa bağlama, uçurumdan yuvarlama gibi cezalar bunlardan sadece birkaç tanesidir ve hem Batı coğrafyasında hem de İslam hukukunda aynı mantığa göre benzer şekillerde uygulanmışlardır.

1.1.2.2. Manastırlar ve Tımarhaneler

Modern cezaevlerine örnek oluşturacak ilk uygulamalara bakıldığında, yoksulların, serserilerin, akıl ve ruh sağlığı yerinde olmayanların, toplumdan soyutlanacakları bir şekilde, özel olarak kurulmuş mekânlara kapatılmış halde oldukları görülür (Savcı, 2004: 8). Özellikle manastır ve tımarhaneler modern anlamda cezaevinin öncülleridirler ve endüstrileşme öncesi Avrupa'da ilk kurumsal evler olma özelliği taşımışlardır (Spierenburg, 1991: 13). Bu mekânlar, kendilerine başvuran aileleri, askerden kaçmış kişileri, tembelleri, aylakları, yaşamın zorluklarına dayanamayan kişileri, herhangi bir ayrıma tabi tutmadan kabul

etmişlerdir (Doğan, 2003: 75). Disiplinin üst seviyede olduğu manastırlar, kuşkusuz, kendinden sonra gelen cezaevi düşüncesinin ortaya çıkmasında da önemli rol oynamışlardır. İngilizce'de *penitentiary* kelimesinin Türkçe karşılığının *cezaevi* olması da bu noktayı açıklama konusunda önemli bir veridir. İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü'nde *penitentiary* kelimesinin kökü olan *penitence*, Türkçe'de "bir hatadan dolayı pişman olmak, tövbe etmek" anlamı taşır. *Penitent* ise "tövbe eden, pişman, papaz tarafından kararlaştırılan cezayı çeken kimse" olarak tanımlanmıştır (Redhouse, 1997: 713). Manastırlar ise kendi kendilerine yeten dinsel birimler olarak göze çarparlar. Bedeni değil ruhu merkeze alan, bedensel arzuları dizginlemeyi savunan, bedene acı çektiren, çalışmaya ve sınırlı gereksinimler çerçevesinde yoksulluğa dayanan yalıtılmış bir hayat deneyimidirler aynı zamanda (Yalçınkaya, 2012: 202). Bir karşılaştırma yapıldığında, Manastır sistemi ile bugün kullanıldığı şekliyle *penitentiary*'nin (cezaevi) birbirinin devamı şeklinde olduğu görülmektedir. Öyle ki, Manastır, insanı doğadan, onu günah işlemeye yönelten taraflarından koparmayı ve onu yalnızlaştırmayı hedeflerken, *penitentiary* de insanı hem sosyal hem de fiziksel çevresinden tecrit etmeyi amaçlamıştır.

1.1.2.3. Çalışma Evleri

Cezaevlerinden önceki bir diğer kapatma mekânı da çalışma evleri olmuştur. Çalışma evleri, ilk bakışta, Charles Dickens'ın Oliver Twist romanındaki Victoria Çağını çağrıştırmaktadır. Ancak, çalışma evleri, ekonomik, politik ve toplumsal tarihin etkileyici bir hikâyesini sunmuşlardır. Oxford sözlüğünde çalışma evleri, bir kilise'ye ait yönetsel bölgedeki (parish) yoksulların, çalışmaları karşılığında gıda maddelerine ve barınacak yere sahip oldukları kamu kuruluşu olarak

tanımlanmaktadır. Sözlükteki başka bir tanıma göre ise çalışma evleri, hafif suçluların çalışmalarının istendiği cezaevleridir. Daha genel ve doğru bir tanıma göre ise çalışma evleri, çalışabilecek durumda olan yoksul kimselerin emeklerinden faydalanıldığı, güç durumda olan kimseler (yoksullar, kimsesizler) için kurulmuş kurumlardır. Buradaki amaç, bir başka şekilde, Çitleme Yasaları sonucunda kentlere dolan yoksul, işsiz ve suça yönelme ihtimali olan nüfusun bir şekilde kontrol edilmesidir.

Çalışma evleri, ilk olarak, İngiltere'nin Londra şehrinde "aylak" insanları çalıştırmak amacıyla kurulmuş ve zamanla içine suçluları da dâhil ederek diğer Avrupa ülkelerinde de yaygınlaşmıştır. Özellikle, 1550-1700 yılları arasında çalışma evleri inşasında artış yaşanmıştır. Londra'da 1550 yılında, Amsterdam ve Nuremberg'de 1588 yılında, Lubeck ve Bremen'de 1613 yılında, Hamburg'da 1620 yılında, Floransa'da 1677 yılında, Münih'te 1687'de çalışma evleri inşa edilmiştir. Hükümlülerin bu çalışma evlerinde ürettikleri ürünler ve yaptıkları işler de birbirinden farklı olmuştur. Örneğin, Hollanda'da kadın hükümlüler örgü ve dokuma işlerinde çalışmışlardır. Diğer hükümlüler ise ortaya çıkardıkları ürünler Hindistan'a gönderilmek üzere, balık ağı yapımında, kahve çekirdeği ayırmada, halı dokumada çalıştırılmışlardır. Beyrut'ta mermer cilalama işinde, Brüksel'de duvar kâğıdı üretiminde, Portekiz'de ip ve dantel yapımında, Nepal'de ayakkabı yapımında, İspanya'da mermer kireci üretiminde, Milano'da ayakkabı imalatında, dikicilikte, marangozlukta, vagon yapımında kullanılanlar da yine hükümlüler olmuştur. (Jackson, 1927: 220).

Çalışma evlerinin ilk olarak ortaya çıktığı İngiltere'de, yoksullara dönük çıkarılan yasalar ve ilk resmi girişimler daha 17. yüzyılın başlarında şekillenmiştir.

Devlet tarafından yoksullara yardım amaçlı çıkarılan "Yoksullara Yardım Yasası" ise ancak I. Elizabeth'in saltanatının sonlarına doğru 1601 yılında çıkarılabilmiştir (McIntosh, 2011: 274). Bu yasa ile yoksullar, yasal olarak, Kilise yönetsel bölgesinin sorumluluğuna verilmiştir. Karl Marx *Kapital* isimli eserinin birinci cildinde yoksullara dönük ilgiyi ayrıntılı olarak anlatmıştır. Karl Marx, kapitalist üretimin ilk belirtileriyle dağınık olarak bazı Akdeniz kentlerinde daha 14. ve 15. yüzyıllarda karşılaşılmakla birlikte, kapitalist dönemin ancak 16. yüzyılla başladığını söylemektedir (Marx, 2010: 688) Yoksullara gösterilen bu ilginin verilen tarihler bazında değerlendirilmesi bu açıdan önem taşımaktadır. Öyle ki, 16. yüzyılın başları kapitalist üretim tarzının temellerinin atıldığı bir dönemdir. Yine Marx'ın deyişiyle bu dönemde evi ve şatoyu boş yere doldurmakta olan hizmetkâr ve maiyet sürülerine yol verilmesiyle birlikte, özgür bir işçi kitlesi birdenbire emek piyasasına atılmış olmaktaydı. Bununla birlikte, Kilise mallarının muazzam ölçüde yağmalanması, 16. yüzyılda halk kitlelerinin zora dayalı yöntemlerle mülksüz bırakılması hareketine yeni ve korkunç bir dürtü sağlamıştı. Yoksulların kilise aşarının bir kısmı üzerindeki yasayla garanti edilmiş mülkiyet hakkına sessiz sedasız el konulmuştu. Kraliçe Elizabeth İngiltere'yi dolaştıktan sonra "yoksullar her yerde hor görülüyor" diye bağırmıştı. Kraliçe, saltanatının 43. yılında Yoksullar Yasası'nı çıkarmaya bu yüzden mecbur kalmıştır (Marx, 2010: 689).

Marx'ın eseri yoksullar ve cezaevi ilişkisinin resmedilmesi açısından da önem taşımaktadır. Buna göre, kilise yönetsel bölgesinin birkaç zengin çiftçisi yasanın uygulanmasıyla ilgili bir plan tasarlamışlardır. Buna göre kilise bölgesi dâhilinde bir cezaevi inşa edilecektir. Buraya hapsedilmeyi reddeden yoksullara ise yardım verilmeyecektir (Marx, 2010: 693-694). Çalışma evleri için 1722 yılı da bir

diğer önemli dönüm noktasıdır. Çünkü 1722'de çıkarılan "Sir Edward Knatchbull Yasası" ile kilise yönetsel bölgelerine isterlerse tek başlarına isterlerse de komşu yönetsel bölgelerle birlikte çalışma evleri açma yetkisi verilmiştir. Yine 1782 yılında çıkarılan "Gilbert's Yasası" ile de kilise yönetsel bölgelerinin çalışma evi açma ve onu işletme prosedürleri standart hale getirilmiştir. 1834 yılında ihtiyaç üzerine çıkarılan yeni "Yoksulluk Yasası" ise çalışma evlerini artık içinde yaşanması daha zor olan mekânlar haline getirecektir. Yeni düzenlemelerle, beslenme düzeninin monotonlaşması, yoksullara üniforma giyme zorunluluğunun getirilmesi gibi durumlarla karşılaşılmıştır. Buralarda, suçlular, kadınlar, gençler çok yoğun bir şekilde çalıştırılmışlar; sıkı kurallara tabi olmuşlar ve istemedikleri işleri yapmak zorunda bırakılmışlardır. Bunların dışında, çocuklar fabrikalarda ve maden ocaklarında çalıştırılmak üzere kiralanmışlardır. Sonuçta, çalışma evleri her ne kadar bir cezaevi olmasa da, zaman içerisinde, içerisinde suçluların da bulunduğu birer kapatma mekânlarına dönüşmüşlerdir (Allen ve Simonsen, 1981: 22). Bu açıdan, çalışma evlerini cezaevlerinde çalıştırma fikrinin öncülü olduğunu söylemek mümkündür.

1.1.2.4. Bir Kapatma Mekânı Olarak Hastane (Akıl Hastaneleri)

Modern cezaevleri ortaya çıkmadan önce suçluların kapatıldığı bir diğer mekân da hastaneler olmuştur. 1656 yılında Paris'te açılan Genel Hastane (Hôpital Général) bu mekânlar arasında en çok bilinenlerden biridir. İşleyişi ya da amaçları bakımından tıbbi bir yönü bulunmayan bu kurum, Fransa'da yeni yeni filizlenmekte olan monarşi ve burjuva düzenine özgü mutlakiyetçi örgütlenmeyle eş zamanlı ortaya çıkmış ve onun yürütme makamı olarak kısa sürede Krallığın tüm şehirlerine

yayılmıştır (Dolgun, 2008: 67). Genel Hastane'nin açılması, aslında Foucault'un 17. yüzyılda Avrupa'da yaşanan önemli bir değişiklik olarak nitelendirdiği olaydır ve yönetimsel bir yeniden örgütlenmeden ziyade bir reform süreci olarak görünmektedir (Foucault, 2006: 48). Buna karşın, hastane, daha sonra Foucault'un "Büyük Kapatılma" olarak nitelendireceği şekilde, kapılarını açtıktan sonraki birkaç yıl içinde 6000'den fazla insanın evi olmuştur. Bu rakam, Paris nüfusunun yaklaşık %1'idir (Foucault, 2006: 54).

Bir kapatma mekânı olarak hastanelere bakıldığında, bu kurumların ne ceza kurumlarına ne de hasta bakım evlerine benzemiyor olduğu görülmektedir. Bu hastanelerden genellikle her ortaçağ kasabasında bir ya da iki tane vardır. Yaşlılar, göçmenler, evsizler ve kimsesizler için bir ev işlevi görürken; yolcular için bir han, hastalar ve kadınlar için de sığınabilecekleri güvenli bir yer olarak hizmet etmişlerdir (Savcı, 2004: 9). Buna benzer bir şekilde, Fransa'da açılan Genel Hastane, amacı ve işleyişi itibariyle hiçbir medikal nitelik taşımamıştır (Foucault, 2006: 49). Buna karşım, Genel Hastane'nin, çalıştırma ve asayiş sağlama misyonunu üzerine aldığını söylemek mümkündür. Bu misyonu değerlendirirken, kapatmanın temelinde dinsel ve ahlâki anlamlar olmasına rağmen, kapitalizm ve onun çıkardığı savaşlar doğrultusunda devinim gösteren sosyo-ekonomik faktörleri gözden kaçırmamak gerekmektedir. Öyle ki, Genel Hastane ve benzeri kurumların Avrupa'da ortaya çıkmaya başladığı 17. yüzyıl, din savaşlarının ardından zor durumda kalan insanların (topraklarından sürülen köylüler, hastalar ve işsizler, kaçak durumda olan askerler gibi) hayatta kalma savaşı verdikleri bir zaman dilimidir. Bu dönemde, savaşların da bitmesiyle birlikte on binlerce kişi dilenci konumuna düşmüş ve Paris'te, Lyon'da işçi ayaklanmaları patlak vermiştir. Bununla birlikte, geçim olanaklarından yoksun

kalan ve patlamaya hazır konumda olan geniş kitlelerin huzursuzluğu, yönetenler açısından bir tehlike olarak görülmüştür. Bu nedenle, Genel Hastane, toplumsal düzensizliklerin kaynağı olarak görülen dilencilik ve aylaklığı önleme misyonunu üzerine almıştır (Dolgun, 2008: 69-70)

1.1.2.5. Modern Cezaevinin Doğuşu: Püritenizmin ve Aydınlanmanın Etkisi

Tarihsel olarak bakıldığında, modern cezaevlerinin kökeninin İngiltere'de olduğu görülmektedir. Bunun da nedeni, 18. yüzyılın sonlarına doğru "saflığın" peşindeki Püriten düşünceye sahip kişilerin ve çeşitli burjuva cemiyetlerinin İngiltere'de (aynı zamanda Fransa'da ve Rusya'da) cezaevleri konusunda yapmış oldukları girişimlerdir. Özellikle, İngiltere'nin Bedford şehrinin şerifi John Howard'ın (1726-1790) bu konuda yaptığı girişimler oldukça önemli ve açıklayıcıdır. Şerif Howard, dindar ve Püriten düşünceye sahip bir ailede yetişmiştir. Hem bir şerif olması hem de kendisinin bir savaş esiri olarak cezaevini deneyimlemiş olması nedeniyle, gerek Avrupa'da gerekse de İngiltere'de cezaevlerinin dönüştürülmesini savunmuş ve ömrü boyunca cezaevlerinde reform yapılması için çaba göstermiştir (Stohr ve Walsh, 2016: 24). Bu çabanın sonucunda, 1779 yılında cezaevi yasasını Parlamento'dan geçirmiş ve bu alandaki ilk reformcu olmuştur (Savcı, 2004: 10). Howard'ın bu çabasının ardında gerek İngiltere'de gerekse de Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaptığı cezaevi ziyaretlerinin önemli payı vardır. Öyle ki, Howard, cezaevlerine yaptığı ziyaretlerde pis ve acılarla dolu cezaevlerini incelemiş ve çeşitli notlar tutmuştur. İngiltere'de ve Avrupa'daki cezaevi ziyaretlerindeki korkunç anılarını anlatırken Howard, ziyaret ettiği ülkelerde 200

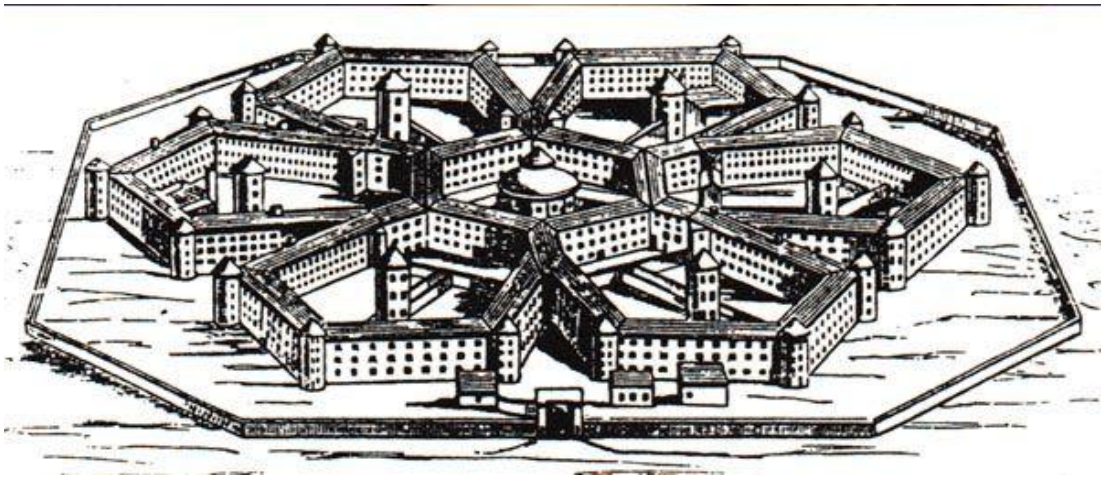
kadar suç için ölüm cezasına hükmedilebilirken, bu sayıdan çok daha fazla kişinin cezaevinde yakalandığı hastalıklardan öldüğünü ifade etmiştir. Bu nedenle, cezaevlerinin iyileştirilmesi ve çeşitli reformlara tabi tutulmasını önemle savunmuştur. Çözüm noktasında ise cezaevlerinin temizliği, hükümlülerin yaşama koşulları ve cezaevlerinin özelleştirilmesi üzerine titizlikle durmuştur. Buna göre, ilk olarak, cezaevleri, gardiyanların ücretlerinin hükümlülerce ödendiği özel cezaevlerine dönüştürülmemeliydi. Çünkü bu, insancıl bir uygulama değildi ve hükümlülerin çoğu toplumun alt sınıfına mensup fakirlerden oluşmaktaydı. Bununla birlikte, Howard, devlet ve hükümetin, tutukladığı ve hapsettiği kimselere hijyenik ortam sağlama, temiz su, yiyecek ve giyecek verme gibi konularda sorumluluk sahibi olduğuna inanmaktaydı (Howard, 1777: 57-61). Howard'ın bu önerileri sonucunda, cezaevlerinin güvenliği, hijyeni, hükümlülerin sağlığı ve denetim gibi konularda önemli adımlar atılmış ve ıslaha yönelik cezaevleri ortaya çıkmaya başlamıştır.

Modern cezaevleri sistemlerine bakıldığında, Aydınlanma (Enlightenment) düşüncesinin de cezaevlerinin dönüşümünde önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. Öyle ki, cezalandırmanın üzerinde Aydınlanmanın etkisi, söz konusu cezaevleri olduğunda açıkça hissedilmiştir (O'connor, 2014: 19). Bu etki, cezaevlerinin suçluları ıslah etmek için bir araç olarak görülmesi şeklinde tezahür etmiştir. Hükümlüleri ruhsal açıdan ıslah etme hareketi de çift yönlü olmuştur: hükümlüler hem dine hem de yalnızlığa yönlendirilmişlerdir. Jonas Hanway (1776: 88), bu süreci, "Cezaevlerinin duvarları (onun) ruhuna barış telkin edecektir ve hükümlü, ülkesinin kanunlarının hikmetine ve yaratıcısının yüceliğine günah çıkartacaktır" şeklinde ifade etmiştir. Cezaevi duvarları içindeki yalnızlık, kişisel tefekkür ve ruhsal gelişme için de bir zaman sağlamıştır. Bunun da ötesinde, hükümlülerin vücutları

temiz, iyi düzenlenmiş ve sağlıklı cezaevi kurumları tarafından koruma altına alınmıştır. Bu süreçte, hükümlülerin önceki kumar ve içki alışkanlıkları da ortadan kaldırılmıştır. Yeni reformlar altında hükümlüler eşit muamele görmüşler, düzenli olarak kişisel temizliklerini yapabilmişler ve üniforma sahibi olabilmişlerdir.

Modern cezaevlerinin ortaya çıkışında 1787 yılında İngiliz toplum teorisyeni Jeremy Bentham tarafından tasarlanan dairesel Panopticon cezaevi modelinin de önemli etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Bentham'ın Panoptik cezaevi tasarımı hiçbir zaman inşa edilmemiştir; ancak, bazı modern cezaevleri için bir model olma işlevi görmüştür (Calavita, 2010: 21). Panoptikon kelimesi "pan'" ve ''opticon'' olarak bilinen iki farklı kelimenin birleşiminden meydana gelmiştir. "Pan" kelimesi bütün anlamına gelirken, "opticon" kelimesi ise gözlemlemek anlamına gelmektedir. Bundan kaynaklı olarak panoptikon cezaevi modeli, yerine getireceği göreve uygun olarak ''bütünü gözetlemek'' anlamına gelen Panoptikon adını almıştır (Özdel, 2012: 23).

Panoptikon'un temelinde yatan ilke, tek kişilik hücrede kalacak olan hükümlüye yeterli bir hareket alanı bırakılmaması; bunun aksine, dış cephedeki duvarın penceresinden içeri giren ışığın cezaevi kulesinde bulunan nöbetçilere hükümlünün her hareketinin bir siluetini izleme olanağı sağlanmasıdır. Bentham'ın yaklaşımına göre, izlendiğinin farkında olan ve yaptığı her yanlış hareketin ceza ile sonuçlanacağını bilen hükümlünün, kendisine çeki düzen vererek, mütemadiyen gözleniyormuşçasına davranmaktan başka bir seçeneği yoktur. Bu sayede, hükümlü kendi hareketlerini sürekli olarak denetlemek zorunda kalacaktır (Lang, 2004: 52-53). Bu ise bir anlamda denetimin içselleştirilmesi anlamına gelmektedir.

Kaynak: http://victorianlondon.org/prisons/millbank/htm

Şekil 1. Jeremy Bentham'ın Panoptikon Cezaevi Tasarımı

Foucault ise toplumsal ağ içindeki mikro-iktidar ilişkileri temeiinde, hem fabrika ile cezaevi arasında analoji (benzeşim) kurarak kuramını Bentham'ın gözetime dayalı bir mimari biçim olarak geliştirdiği *panoptikon metaforu* üzerine odaklar, hem de konuya 'biyo-iktidar' adını verdiği siyasi teknikler açısından yaklaşır. Böylece, panoptikon, mimari bir yapıyı ifade etmekten öte, bir sistemin mantığını ve toplumsal denetime yönelik işleyiş mekanizmalarını ortaya koyar (Dolgun, 2008: 105).

Foucault'a göre, modern toplum, disipliner bir karakter çizmektedir ve bu karakteristiğini en açık şekilde, toplumun dokusuna nüfuz edebilen cezaevi, fabrika, kışla, hastane gibi özel bir mimariye sahip (panoptik) kurumlarda görmek mümkündür. Foucault, bu kurumların işleyişini, cezalandırıcı mimarinin bir çeşit örneği olan cezaevlerinin doğrudan dönüştürülmüş hali olarak sunar. Bu kurumlar, ayrıca, cezaevinin konsantre, ibretlik ve sembolik bir çeşidi olarak da görülebilirler (Beaulieu, 2006: 26).

Panoptikon, Bentham'ın tasarladığı mimari biçimde bir hapishane binası olarak hiçbir zaman inşa edilmemişse de, panoptik iktidar, sahip olduğu mantık ve işlevsellik paralelinde, toplumsal yapıyı tümüyle etkisi altına almayı başarmıştır. O, "zihnin zihin üzerinde" iktidarına dayanan bir yönetim sistemidir. Bundan sonrası ise hızla yaygınlaşan bir gözetim iktidarı söz konusudur. Sokakta, okulda, hastane koğuşunda, fabrikada veya bir başka kurumda olmak aynı zamanda cezaevinde olmak anlamı taşır. Öyle ki, bireyler, sistematik bir gözetleme/denetleme sistemine dâhil edilmişlerdir (Dolgun, 2008: 113).

Sonuç olarak, 18. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan modern penitentiary'nin (cezaevinin) Protestan doktrini öncülüğünde ortaya çıkmış olan bir kurum olduğu söylemek mümkündür. Bunun da başlıca nedenlerinden birisi, modern cezaevlerinin öncülü olan tecrit etmeye dayalı cezalandırma sistemi anlayışının ortaya çıkışında Quaker'ların[2] önemli bir etkisinin olmasıdır. ABD'de Pennsylvania ve Auburn cezaevi sistemlerine bakıldığında bu etkiyi açık bir şekilde görmek mümkündür.

1.2. Cezaevi Sistemleri

Cezaevi sistemlerine bakıldığında, ABD'de ortaya çıkmış hücre sisteminin oldukça geniş bir şekilde kullanıldığı ve çeşitli ülkelerin cezaevi sistemlerinin oluşmasına öncülük ettiği görülmektedir. Hücre sistemi, hükümlülerin ayrı

[2] Dostların Dini Derneği (Religious Society of Friends), mevcut Hıristiyan mezheplerinden ve tarikatlarından memnun olmayanlar tarafından 17. yüzyıl ortalarında İngiltere'nin kuzeybatısında ortaya çıkmış bir mezheptir. Üyeleri Quakers ya da Friends olarak adlandırılır. Quaker mensuplarının sadece cezai konularda değil, fakirleri desteklemek, şiddetin önüne geçmek gibi hususlarda da oldukça aktif ve gayretli olduğu bilinmektedir. Quaker'lara göre, cezalandırma ancak insancıl muamelelerle hükümlülerin cezalandırılması ve onların etkin bir şekilde gözetim altında tutulması ile gerçekleştirilmeliydi. Bununla birlikte, Quaker reformcuları, hükümlüyü etrafındaki suç çevresinden ayırarak ve onu sessizliğin içinde bırakarak, hükümlünün günahlarını düşüneceğini ve tövbe edeceğini umut etmişlerdir.

hücrelerde tek başlarına cezalarının çektirilmesi fikrinden doğan bir sistemdir. Bu sistemde, hükümlüler hücrelerinde iç dünyaları ile baş başa bırakılmışlardır (Taşkın, 2004: 222) Hücre sisteminin adını uygulandıkları yerden alan iki modeli vardır. Bu iki modelden ilki "Pennsylvania Sistemi", diğeri ise "Auburn Sistemi" olarak adlandırılmaktadır.

1.2.1. Pennsylvania Cezaevi Sistemi

Pennsylvania koloni yöneticisi ve bir Quaker olan Willian Penn (1644-1718) Aydınlanma düşüncesinden Howard'a benzer şekilde etkilenmiştir. Tıpkı Howard gibi, Penn, cezaevlerinin reforma tabi tutulması konusunda oldukça ilgili olmuştur. Bununla birlikte, sessizce düşünceye dalmanın değerini (tefekkür) ve şiddetsizlik halini ön plana çıkaran/öğütleyen Quaker düşüncesinden de büyük oranda etkilenmiştir. Pennsylvania cezaevi sistemi olarak bilinen ilk Amerikan cezaevleri de Quaker düşüncesinin cisimleşmiş bir halidir (Stohr ve Walsh, 2016: 27).

İlk ıslaha yönelik cezaevi olarak Philadelphia, Walnut Street'de açılmıştır. Hücre sistemi olarak da anılan bu sistem ilk kez ABD'nin Philadelphia eyaletinde hayata geçirildiği için de Pennsylvania sistemi olarak kayıtlara geçmiştir (Manion, 2015: 10). ABD'de 1776 yılı sonrasına yön veren kanunlardan başlıcaları ceza sistemine yönelik olmuş ve Pennsylvania eyaletinin Philadelphia bölgesinde çıkarılan ilk kanunlarda hükümlüler, saçları traşlı ve üniformalı bir biçimde, caddelerin temizlenmesinde, yolların yapımında çalıştırılmışlardır. Pennsylvania cezaevi sistemi, Amerikan Devrimi'nin hemen ardından 1790'larda Philadelphia'da Walnut Street'de gerçekleşen cezai anlamdaki ilk değişikliklerden birisi olmuş; 1797

yılında New York eyaletinde açılan ilk cezaevlerinden olan Newgate Cezaevi için model teşkil etmiş ve Quaker tarikatı tarafından ciddi ölçüde savunulmuştur. İddia edildiği üzere, cezaevi sisteminin ortaya çıkmasında önemli rol oynadıkları ileri sürülen Quaker tarikatı, ABD ceza sisteminde köklü değişikliklere gidilmesi düşüncesine sahiptir. Tarikatın buradaki temel amacı ise hükümlünün topluma dönmeye kendini hazırlaması ve tahliye olduğunda üretken ve toplumla dayanışma içinde olması şeklinde gösterilmektedir. (Depersis ve Lewis, 2008: 642-644). Fakat bu konuyla ilgili son dönemlerde ortaya çıkan çalışmalar sistemin ortaya çıkışında Quaker etkisinin olmadığını iddia etmektedir. Buna iddialara göre, toplum, 1789 ve 1790 yıllarındaki kanunlara yöne veren Episcopaliansların[3] başlatmış olduğu kampanyalara destek vermekteydi. Bununla birlikte, tek kişilik hücre hapsi ile ilgili mitler de bir diğer sıra dışı iddia özelliği taşımaktadır. Çünkü tek başına hücre hapsi (solitary confinement) yalnızca "pişmanlık duymayan ve gaddar" hükümlülere verilmekteydi (Spierenburg, 1987: 452).

Yapılan düzenlemelerle Pennsylvania sisteminde hükümlüler, içinde küçük bir hareket alanı bulunan tek kişilik hücrelerde barındırılmışlar, yalnızca cezaevi görevlileri ve ziyaretçileri ile (çok kısıtlı bir biçimde) görüşebilmişler ve cezalarını tek başlarına çekmişlerdir. Duaya, meditasyona ve tek başına kapatılmaya önem veren bu sistemde hükümlüler, hücrelerinde yalnız yaşamalarının da ötesinde, yalnız başlarına çalıştırılmışlardır. Hükümlülerin yaptıkları işler ise ayakkabı tamiri, ayakkabı yapımı, terzilik gibi işler olmuştur. Bu sistem aracılığıyla hükümlülerin tek başına çalışmaları özendirilmiş ve birbirleriyle iletişim kurmaları engellenmiştir (Savcı, 2004: 12). Sessizlik sistemi olarak da adlandırılan bu sistem, hükümlüler

[3] Piskoposluk, piskoposluğa ait.

arasındaki iletişimi keserek karşılıklı etkileşimden kaynaklanabilecek tüm olumsuzların önüne geçmeyi amaçlamıştır. Buna karşın, cezaevi denetçileri kısa zaman içinde bu sistemin işe yaramayacağını ve iletişimi kesmenin mümkün olmadığını anlamışlardır. Çoğu cezaevinde sessizlik kuralını ihlâl etmekten çekinmeyen hükümlülerin aldıkları cezalar da bunu kanıtlar nitelikte olmuştur (Tomlinson, 2003: 53).

Pennsylvania sisteminin işleyiş yapısı itibariyle oldukça olumsuz sonuçlara yol açtığını söylemek mümkündür. Özellikle, hükümlülerin ruhsal ve fiziksel yapıları üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler sistemin sıkça eleştirilmesine yol açmıştır. Bununla birlikte, Walnut Street Cezaevi, kalabalık olmayan bir cezaevi olarak tasarlanmışsa da bu hedefe de ulaşılamamış ve cezaevinin kalabalıklaşmasının önüne geçilememiştir (Johnston, 2004: 22). Sistem, beraberinde katı, mekanik ve makine gibi programlanmış bir cezaevi getirmiştir. Bu durum, pek çok yönden ABD'de hükümlü emeğinin ilk kullanıldığı zamanlardaki duruma benzerlik gösterir şekilde olmuştur. Ancak eyalet cezaevlerinde (bununla birlikte Avrupa kıtasında Belçika ve İtalya gibi ülkelerde) cezaevi emeğinin kullanılmaya başlanması, hem hükümlüler hem de genel olarak toplumda alt sınıf olarak kategorize edilen kesimler tarafından geniş bir mukavemet ile karşılaşmıştır (LeBaron, 2012: 332). Bunun sonucunda, Pennsylvania sistemi, yerini Auburn sistemine bırakmıştır. Pensilvanya sisteminin Auburn sistemi karşısında tutunamamasının sebebi yalnızca Auburn sisteminin kurulmasının daha az maliyetli olması değil, aynı zamanda Pennnsylvania sisteminin çağın gereksinimlerine cevap veremeyen bir emek sistemini içermesidir. Buna karşılık Auburn sistemi, cezaevlerinin masraflarını karşılamak ve devlete mümkün olduğunca kâr bırakmak için ortaya atılmıştır (Conley, 1989: 257).

1.2.2. Auburn Cezaevi Sistemi

Elam Lynds tarafından icat edilen ünlü Auburn sistemi (Jackson, 1927: 224) Pennsylvania sisteminin kullanım dışı haline gelmesi ile gündeme gelmiştir. Bu sistemde, gün boyunca tam zamanlı olarak çalışma sağlanırken, kapatılma gece gerçekleşmiştir. Sistemin esas amacı, bir önceki modelin yaratmış olduğu olumsuzlukları ortadan kaldırmaktır. Hükümlülerin birlikte barındırıldığı bir sisteme göre tasarlanan Auburn Cezaevi 1829 yılında açılmıştır. Fakat Auburn eyaletinde cezaevleri 1816 yılından 1819 yılına kadar zaten inşa edilmiş durumda bulunmaktaydılar. Hatta Auburn Cezaevi kurulurken, içinde kazançlı bir fabrika üretim sistemi daha 1823 yılında faaliyete geçmiş bulunmaktaydı (Flanagan, 2013: 140). 1829 yılında cezaevinin açılmasıyla birlikte de endüstriyel bir cezaevi ortaya çıkmış bulunuyordu.

Auburn sistemi, Pennsylvania sisteminden birçok yönüyle farklılık göstermiştir. Hücre sisteminin tersine toplu sistem olarak da adlandırılan bu sistemde hükümlülerin bir arada olmaları ve birlikte çalışmaları amaçlanmıştır. Fakat sistemin dikkat çekici bir diğer özelliği olarak, hükümlülerin birbirleriyle temaslarda bulunmalarının ve sessizliği bozmalarının önü kesilmiştir (Gönen, 2010: 181). Hücrelere dönüldüğünde ise iki kişi aynı hücrede kalmıştır. Ancak 1819 yılında iki kişilik hücrelerin dağıtılmasıyla hücrelerde tek kişi kalınmaya başlanmıştır.

Auburn sisteminde iş organizasyonu kolaylıkla sağlanabilmiştir. Ancak hükümlülerin gündüzleri bir arada olduklarında yeni suçlar organize etmelerine engel olan durumlar ortadan kalkmıştır. Öyle ki, hükümlülerin de birbirlerini görüp konuşamaması dayanılması güç bir durum olmuştur. Bu nedenle, insanı insan yapan

özelliklerden birisi olan konuşmak, her türlü tedbire rağmen engellenememiştir (Taşkın, 2004: 225). Bununla birlikte, bir arada olmanın belli başlı avantajları da olmuştur. Hükümlülerin beraber çalışmayı, dayanışmayı, paylaşmayı öğrenmeleri bu avantajlar arasındadır.

Auburn sisteminin başarılı sonuçlar vermesi üzerine yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Sistemin başarılı sonuçlar vermesini açıklayan görüşler, Endüstri Devrimi ile birlikte makinelerin kullanılmasını ve yeni emek kaynaklarına olan talebin yükselmesini bu noktada başlıca etken olarak görmüşlerdir. Bununla birlikte bu durumdan kaynaklı olarak bir takım şikâyetlerin de ortaya çıktığı görülmüştür. Özgür dünyanın özgür olarak nitelendirilen diğer emek güçleri, Auburn sisteminin başarısının kendileri lehine olumsuz sonuçlar ürettiğini ve bu olumsuzlukların başında da adil olmayan rekabet koşullarının ve işsizliğin geldiğini ifade etmişlerdir (Miller ve Jensen, 1974: 3). Sistemin nispeten pahalı olması da bu sistemden vazgeçilmesine neden olan bir diğer etkendir. Çünkü tıpkı Pennsylvania sisteminde olduğu gibi, bu sistemde de binlerce hücre inşa etmek gerekmiştir. Bunun da ötesinde, sistemin başarıya ulaşabilmesi için çok sayıda gözetim memuruna ihtiyaç duyulmuş ve bu ihtiyaç da masrafları artırmıştır.

Sonuçları itibariyle, Pennsylvania ve Quaker sistemleri bireysel hücrelerde tek başına çalışmayı zorlarken, New York'ta gelişen Auburn sistemi hükümlülerin birlikte çalışmasını sağlamıştır. Zamanla da, Auburn cezaevi sistemi kâr getiren bir girişim haline gelmiştir. Başarısından dolayı Amerikan cezaevlerinin kasvetli bir yerken "sessiz bir atölye ve gönüllü emeğin toplandığı yer" olarak nitelendirilmesini sağlamış ve bir prototip haline gelmiştir (Mintz, 1976: 45).

Avantajlı ve dezavantajlı yönleri bulunmakla birlikte, hem Pennsyvania hem de Auburn cezaevi modellerinin yaygın olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Özellikle Auburn sistemi, hükümlülerin birbirleriyle sosyal temasını olanaklı kıldığı için olumlu tepkiler almıştır. Pennsylvania sistemi de Avrupa ülkeleri için bir model oluşturmuş ve çeşitli Avrupa ülkeleri temsilcileri kendi ülkelerinde kurulan cezaevlerinde bu modelin uygulanmasından taraf olmuşlardır. Buna karşın, her iki cezaevi sisteminde yaşanan başarısızlıklar, daha iyi modellerin aranmasına, geliştirilmesine olan ihtiyacı da ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucunda, 1940 yılında, Norfolk adasında denenen "iyi hal sistemi"nde ya da bir diğer adıyla "Kademeli (Progressive) sistem"de hükümlülerin davranışları izlenmiş ve çalışma performanslarına dayalı ceza süreleri yeniden belirlenmiştir. Bu sistemde hükümlülere iyi davranış göstermeleri ve sıkı çalışmaları karşılığında not verilmiş; bu notlar karşılığında hükümlülerin ya ceza süreleri azaltılmış ya da hücrelerinden çıkartılarak daha az güvenlikli (açık) cezaevlerine konulmaları sağlanmıştır (Dönmezer ve Erman, 1983: 626). Sistemin ayırt edici özelliklerinden birisi, yapısı itibariyle, geceleri hücreyi, gündüzleri ise ortak bir yerde çalışmayı gerekli zorunlu kılmasıdır. Çalışma esnasında hükümlüler dikkatle gözlemlenmiş ve hükümlüler için "düzeltilebilir", "düzeltilemez", "şüpheli" gibi kodlar oluşturulmuştur. Eğer hükümlü güvenilir ise kendisine daha özgür bir alan tahsis edilmiştir. Bu aşamada olan hükümlünün, cezaevi yönetimi tarafından dışarıda çalıştırılması da söz konusu olmuştur. Bunların da ötesinde, eğitim veya aile ziyareti ya da iş aramak için dışarı çıkmasına izin verildiği görülmüştür (Soyaslan, 1998: 190).

1.3. Modern Cezaevlerinin Sınıflandırılması

Cezaevleri, güvenlik seviyelerine göre maksimum, orta ve en az güvenlikli cezaevleri olarak sınıflandırılabilecekleri gibi yönetiminin kim tarafından gerçekleştirildiğine göre devlet veya özel sektör cezaevleri olarak da sınıflandırılabilmektedirler. Bunların dışında, hükümlülerin yaşlarına ve cinsiyetlerine göre veya cezaevlerinin teşkilât yönünden eksik ve tam olmalarına göre de cezaevlerini sınıflandırmak mümkündür. Şimdi bu sınıflandırmaya göre cezaevlerine sırasıyla bakabiliriz.

1.3.1. Cezaevlerinin Güvenlik Seviyelerine Göre Sınıflandırılması

Cezaevleri, güvenlik seviyelerine göre tasarlanabilmekte ve sınıflandırılabilmektedir. Cezaevi sistemleri tarafından kullanılan güvenlik seviyeleri, sıkı, orta ve en az güvenlik olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır. Sıkı güvenliğin olduğu cezaevi kurumlarında bulunan özel hücre alanları, en yüksek güvenlik seviyesi olarak tasarlanabilmektedir. Güvenlik seviyesi, cezaevi kurumunun kendine özgü yapısına, tasarımına ve içindeki personelin seviyesine göre tasarlanır. En yüksek (maksimum) güvenlik, hapsetme uygulamasının en kısıtlayıcı düzeyidir ve en az güvenlik (minimum) en az kısıtlayıcı olandır. Cezaevi güvenlik seviyesi, aynı zamanda, hükümlünün dışarıdaki sivil hayatın olanaklarından cezaevinde ne ölçüde yararlanabildiğini de açıklayan bir göstergedir.

Maksimum güvenlik birimleri (maximum security units), cezaevi güvenlik kontrol merkezi tarafından çalıştırılan elektronik hücre kapılarından ve hücrelerden oluşmaktadır. Bu birimler, ayrıca, sadece seçili sıkı güvenlikli cezaevlerinde

bulunmaktadır. Hücrelerde, genellikle, kamu güvenliğine, cezaevi personeline ve diğer hükümlülere bir tehdit unsuru olarak görülen en tehlikeli suçlular barındırılır. Hükümlüler, genel kabul gördüğü ve uygulandığı üzere, bir günün 23 saatini hücrelerinde geçirirler ve geri kalan bir saatlik zaman diliminde kişisel temizliklerini yapar ya da hücreye benzer başka bir alanda vakit geçirirler. Bu esnada, fiziksel olarak kısıtlı bir alanda vakit geçiren hükümlülerin bütün hareketleri, cezaevi infaz koruma memurları tarafından sıkı bir şekilde takip edilir.

Orta güvenlikli cezaevleri (medium security), genellikle, her biri 50 hükümlüye yatacak yer kapasitesi sağlayabilecek şekilde tasarlanmış koğuşlardan oluşmaktadır. Her koğuş, lavabo için ayrılmış olan alan da dâhil olmak üzere ortak tuvalet ve banyoya sahiptir. Burada hükümlüler, askeri düzendekine benzer bir şekilde iki katlı ranzalarda yatarlar ve yataklarının bitişiğinde giysilerini ve üniformalarını kilitli bir şekilde muhafaza edebilecekleri dolapları vardır. Gece olduğunda, her koğuş, hükümlüleri ve uyuma alanını gözetim altında tutan infaz koruma memurları tarafından kilitlenir. Bu tür cezaevleri, genellikle çift çit ile çevrilmişlerdir. Sıkı güvenlikli cezaevlerine kıyasla, orta güvenlikli cezaevleri, hükümlü hareketlerinin daha az gözetim ve denetim altında tutulduğu cezaevleridir.

En az güvenlikli cezaevleri (minumum security), infaz koruma memurlarının denetiminin artık sıradanlaşmış olduğu ve muhafazası artık üst düzeyde olmayan koğuşlardan oluşmaktadır. Orta güvenlikli cezaevlerinin koğuşlarına benzer şekilde, koğuşlarda lavabolar ve tuvaletler bulunur. Cezaevi, genellikle tek çit ile çevrilmiştir. Hükümlüler üzerindeki gözetim ve kontrol azdır. Yine orta güvenlikli cezaevine kıyasla hükümlülerin hareketleri daha az izlenir. En az güvenlikli cezaevinde

bulunan hükümlüler, genellikle, kamu güvenliği için en az risk barındıran kişilerden oluşmaktadır.

Cezaevlerinin güvenlik seviyelerine göre sınıflandırılmasının Türkiye'de de benzer şekilde yapıldığını söylemek mümkündür. Buna göre, cezaevleri, kapalı, yarı açık ve açık cezaevleri olarak sınıflandırılırlar. Ancak günümüzde yarı açık cezaevleri kullanım dışı kalmışlardır. Kullanıldıkları dönemde ise dışarıda koruma ile ilgili personeli olmaması, firara karşı suni ve tabii (deniz) engellerinin bulunması gibi özellikleri itibariyle kapalı ve açık cezaevlerinden ayrılmışlardır. Bu tür cezaevlerinde iç güvenlik ve disiplin de infaz koruma memurları tarafından yerine getirilmiştir. Kapalı cezaevleri ise hükümlülerin kilit altında olduğu, hükümlülerin içerisi ve dışarısı ile ilişkilerinde personel tarafından kontrol altında tutulduğu, silahlı kolluk kuvvetlerinin görev yaptığı, etrafı yüksek duvar ve tel örgü ile çevrili olan ceza infaz kurumlarıdır (Eren, 2014: 54). Bu tür cezaevleri firara karşı fizik, teknik, mekanik ve elektronik engellerle donatılmış, oda ve tüm koridor kapıları kapalı halde tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hallerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasların geçerli olduğu, yüksek düzeyde güvenliğin sağlandığı cezaevleridir (Taşkın, 2004: 208). Hükümlüler bu kurumlarda kapatılmış haldedirler ve eğer cezaevinin imkânı varsa sadece cezaevi bahçesi ve avlusuna çıkabilmektedirler. Bununla birlikte, kapalı cezaevlerinde iş organize etmek açık cezaevlerine kıyasla zor olmaktadır. Bu durumun meydana gelmesinde işi öğreten personelin geçici konumda olmasının etkisi önemlidir. Ancak günümüzde kapalı cezaevlerinde iş organizasyonu konusunda önemli adımlar atılmış ve tıpkı dışarıdaki "özgür alanlardakine" benzer bir biçimde çalışma hayatı düzenlenmiştir.

Açık cezaevleri ise firara karşı ciddi önlemlerin alınmadığı fakat içinde infaz koruma memurlarının mevcut olduğu, güvenlik bakımından kurum görevlilerinin gözetimi ve denetimi ile yetinilen cezaevleridir. Burada kalan hükümlüler, cezalarının önemli bir kısmını kapalı cezaevinde doldurmuş ve iyi halleri dikkate alınarak bu cezaevlerine yerleştirilmiş kişilerden oluşur. Açık cezaevleri iş esasına göre kurulmuştur. Bu tür cezaevlerinde, tarım faaliyetleri yoğunlukla yapılmaktadır ve yapılan diğer işler arasında cam işleri, marangozluk, ayakkabıcılık, demircilik ve tekstil gibi işler bulunmaktadır (Soyaslan, 1998: 191-192).

1.3.2. Cezaevlerinin Hükümlülerin Yaşlarına ve Cinsiyetlerine Göre Sınıflandırılması

Cezaevleri ilgili bir diğer sınıflandırma ise hükümlülerin yaşları ve cinsiyetleri itibariyle yapılmaktadır. Buna göre, cezaevleri, "yetişkin", "çocuk" ve "gençlik" cezaevleri olarak sınıflandırılmaktadır. Cinsiyete göre sınıflandırma yapıldığında erkek ve kadın cezaevleri olarak ikili bir ayrım ortaya çıkmaktadır. Yaşa göre sınıflandırmaya bakıldığında, farklı yaş grupları için farklı rehabilitasyon programlarının uygulanması sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, her ne kadar gerek içinde yaşadığımız toplumda ve gerekse dünyanın geri kalanında engellenemese de, yetişkinlerin suiistimalinden çocukları korumak amacıyla da böyle bir ayrıma gidildiğini söylemek mümkündür. Cinsiyete göre yapılan sınıflandırmada, kadın ve erkeklerin ayrı cezaevlerinde tutulduğu görülmektedir. Özellikle kadınlar için müstakil cezaevleri kurulamadığı durumlarda, kadın hükümlülerin cezaları, diğer

hükümlülere mahsus cezaevlerinin kadınlara ayrılan kesimlerinde[4] infaz edilir (Taşkın, 2004: 212). Her ne kadar yasada[5] cezaların infazında hiçbir kimseye ayrıcalık yapılmayacağı ifade edilse de, kadınların kadın ve anne olarak cezalarının infazı süresinde farklı yaşam alanlarına ihtiyaçları olduğunu söylemek gerekmektedir. Öyle ki, bir annenin hürriyeti bağlayıcı ceza alması durumunda, aile olağanüstü bir zorlukla karşılaşabilir. Bu nedenle, anne olan hükümlülerin dış dünya ilişkisi düzenlenirken, aile içindeki konumu ve küçük çocuklarıyla iletişim ihtiyacına özel önem gösterilmesi gerekmektedir (Saldırım, 2011: 57).

1.3.3. Cezaevlerinin Hüküm Giyme/Giymeme Durumuna Göre Sınıflandırılması (Tutukevleri)

Hüküm giyme/giymeme durumu, cezaevlerinin sınıflandırılmasında kullanılan bir diğer ayrıma işaret etmektedir. Bilindiği üzere, cezaevi ya da hapishane olarak isimlendirilen kapatma mekânları kişilerin cezalarını çekmeleri için hapsedildikleri yerlerdir. Bu tür mekânlarda tutulan kişiler ise suçu kesinleşmiş olan (hüküm giymemiş) ve verilen ceza süresini doldurması gereken kişilerden oluşmaktadır Ancak, tutukevleri, içinde tutulan kişilerin niteliği (tutuklu) bakımından bu tip kapatma mekânlarından ayrılmaktadır. Hükümlüden farklı olarak tutuklu, masum sayılan ancak bir yargılama önlemi olarak kaçmasını veya hakkındaki

[4] 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 10. maddesinin 2. fıkrasında da belirtildiği üzere, "kurumların ihtiyacı karşılama bakımından yetersiz olması hâlinde, kadın hükümlülerin hapis cezaları diğer kurumların, erkek hükümlülerin kaldığı bölümlerle bağlantısı olmayan bölümlerinde infaz edilir" ifadesi de kadın hükümlülerin cezalarının infazında izlenecek yolu açıklamaktadır.

[5] 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 2. Maddesinde belirtildiği üzere, "ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin kurallar hükümlülerin ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefî inanç, millî veya sosyal köken ve siyasî veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın uygulanır".

kanıtları karartmasını önlemek için geçici olarak bir yerde tutulan, hakkında suç işlediği "şüphesi" olan bir kişidir (Cinmen, 2000: 64). Bir diğer ifadeyle henüz hüküm giymemiş olan kişi ya da kişilerdir. İngiltere Adalet Bakanlığı (Ministry of Justice) tarafından 2008 yılında yayınlanan "Tutuklulara Yönelik Bilgiler" başlıklı çalışmada hüküm giymemiş tutukların kimler olduğu şu şekilde verilmiştir (MJ, 2008: 7):

> "Hüküm giymemiş tutuklular, davaları için mahkemeye çıkmayı bekleyen tutuklulardır. Hüküm giymemiş tutuklara suçlu olmadıkları düşünülerek muamele edilmelidir. Bunun nedeni, suçları dolayısıyla yargılanmak üzere mahkemeye çıkmamış olmalarıdır. Hüküm giymiş tutukluların yapmasına izin verilmeyen ancak hüküm giymemiş tutukların yapabileceği bazı şeyler bulunmaktadır. Örneğin hüküm giymemiş tutuklular, oy kullanabilir ve genellikle kendi kıyafetlerini giyebilirler. Yine de hüküm giymemiş tutuklular, diğer tutukluların uyduğu kuralların pek çoğuna uymalıdırlar."

1.3.4. Cezaevlerinin İşletim Biçimlerine Göre Sınıflandırılması

Cezaevlerinin işletim biçimlerine göre sınıflandırılması "devlet" ve "özel sektör" cezaevleri şeklindedir. Özel cezaevleri, 1970'lerin sonu ve 1980'li yılların başından itibaren başta ABD olmak üzere İngiltere ve Avustralya gibi ülkelerde yükselişe geçmiştir. Cezaevlerinin özelleştirilmesi, planlandığı üzere, aşırı kalabalık ortam ve kuruluş maliyetleri başta olmak üzere bazı eski ıslah etme problemlerine karşı yeni bir yaklaşım olarak sunulmuştur (Welch ve Turner, 2007: 58). Gelinen süreçte hükümlüler, cezaevi şirketleri tarafından (ABD 'de CCA ve Wackenhut şirketleri gibi) özel çıkarlar için çalıştırılmışlardır.

İKİNCİ BÖLÜM

CEZALANDIRMANIN EKONOMİ POLİTİĞİ: HÜKÜMLÜ EMEĞİ VE CEZAEVİ ENDÜSTRİSİ KOMPLEKSİ

2.1. KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Günümüzde cezaevleri, disipline edici mekânlar olmalarının yanında, içinde çalışma ilişkilerini de barındıran birer kapatma mekânları olma niteliği taşımaktadırlar. Melossi ve Pavarini de disiplin ve çalışma ilişkisini, cezaevi üzerinden değerlendirmeye çalışmış; disiplini, cezaevi ve fabrika arasındaki bir aracı olarak görmüştür. Onlara göre, cezaevinin içsel dinamikleri, örgütsel veya ideolojik düzey fark etmeksizin, üretim sahasında olup bitenden ayrılamaz. Disiplin, doğrudan üretim ilişkilerinde yer alan bireylerin kontrol edilmesi için gereken bir çeşit teknolojidir. 17. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan bütün tecrit edici kurumlar da aynı disipline edici mantığı paylaşmışlardır. Buna göre, bütün amaçlar arasında en üstün olanı, geçmişten bugüne büyüyen proleter kitlelerin kontrolünün sağlanmasıdır. Geçmişten günümüze de çeşitli iktidar odakları, cezaevi vb. tecrit edici kurumların tamamına, fabrika işçisinin üretimi, yeniden üretimi ve biçimlendirilmesinin çeşitli aşamalarında doğrudan rol vermiştir. Toplum için, sosyal kontrolün sağlanması noktasında da bu kurumlar gerekli görülmüştür (Melossi ve Pavarini, 1981: 42).

2.1.1. Cezalandırmanın Ekonomi Politiği

Tarihsel olarak hangi toplumsal aşamada olursa olsun, bir toplumun mevcut üretim sistemi ve emek piyasası özellikleri ile cezalandırma politikaları ve uygulamaları arasında yakın bir bağ söz konusudur. İşgücü piyasasında emek arzı durumu ve ücret düzeyi ile cezaevindeki hükümlülerin özel girişimci adına çalıştırılması arasındaki ilişki de bu noktada önemli veriler sunmaktadır. Bu nokta, aynı zamanda, cezalandırmanın bir ekonomi politiğinin olduğunu göstermesi açısından da büyük önem taşımaktadır (Rusche ve Kirchheimer, 2003: 12). Rusche ve Kircheimmer'in (2003: 5) *Punishment and Social Structure* isimli eserindeki temel iddiaları da, her üretim sisteminin kendi üretim ilişkilerine denk düşen bir cezalandırma anlayışını keşfetme eğilimi içinde olduğudur[6]. Özellikle Rusche'nin çalışmaları, cezalandırma biçimlerindeki değişimi anlayabilmek için kapitalist dünya ekonomisindeki dalgalanmalara bakılması gerektiği hususunda birçok kişiye ilham kaynağı olmuştur (Sipahi, 2009: 9).

Rusche ve Kircheimmer (2003: 42) 1939 yılında yayınlanan eserlerinde emek piyasası ve cezalandırma biçimleri arasındaki ilişkiyi ve korelasyonu analiz etmişlerdir. Yazarların yapmış oldukları analizler, Hollanda'da işgücü kıtlığının yaşandığı zaman dilimine denk düşen Avrupa'daki merkantilist dönemle başlamaktadır. Buna göre, merkantilist çağda Avrupa'da baş gösteren ucuz emek gücü ihtiyacı, cezalandırma biçimlerinin arkasındaki temel motivasyonu da belirlemiştir. Örneğin, Rusche, ekonomik durumun en kötü olduğu durumda bile "özgür emeğin" asla gönüllü olmayacağı gemi işlerinde çalıştırılabilecek kişilerin

[6] Rusche ve Kircheimmer'in Punishment and Social Structure isimli eseri ilk kez 1939 yılında İngilizce olarak basılmıştır ve cezalandırmanın ekonomi politiği konusunda yazılan kitapların başında gelmiştir.

hükümlülerden sağlanmasının, o dönemde izlenilebilecek en mantıklı yol olarak benimsendiğini iddia etmiştir (Rusche ve Kircheimmer, 2003: 57).

Rusche ve Kirchheimer'in özellikle üzerinde durdukları nokta, kapitalist devlette cezaevi sisteminin nasıl işlediği üzerine olmuştur. Onlara göre suç, yüksek işsizlik ve kötü ekonomik koşulların doğal bir sonucudur. Hapsetme ise feodalizmden kapitalizme geçişte Batı toplumlarının ekonomik problemlere karşı geliştirdikleri bir çözümdür. Bununla birlikte, hapsetme, kapitalist toplumda bir başka rol daha oynamıştır: emek gücünün düzenlenmesi. Buna göre, hapsetme oranları ve acımasız cezalandırma pratikleri işgücü fazlası olduğunda artmaktadır. Bunun tam tersine bir şekilde, işgücüne ihtiyaç ne kadar fazla ise hapsetme oranları da o kadar düşmektedir (Vito vd, 2012: 215). Rusche (1978: 4), "Labor Market and Penal Sanction" başlıklı makalesinde de cezalandırma ve işgücü fazlası arasındaki ilişki (işgücü fazlalığının cezalandırma pratiklerini daha sert hale getirmesi) ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

> "Açlık ve yoksulluğun beraberinde getirdiği çaresizlik nedeniyle suç işlemeye eğilimli olan işsiz kitleler ancak merhametsiz cezalandırmalar ile durdurulabilecektir. Buradaki en etkili cezalandırma politikası da bedensel cezalandırma olarak görülmektedir. İşçi kıtlığının yaşandığı bir toplumda ise cezai yaptırımlar tamamen farklı işlemektedir. Bu ülkeler aç insanları temel ihtiyaçlarını karşılamaktan mahrum etmemelidirler."

Piacentini (2013: 30) de işgücü piyasasının cezalandırma politikaları üzerindeki etkisini Sovyetler Birliği örneği üzerinden şu şekilde vermektedir:

> "Sovyet işgücü piyasasının durumu, hapsetmenin niteliğini doğrudan etkileyebilmiştir. Örneğin, kişilerin çalışma isteği arzı aştığı zamanlarda cezaevi nüfusu artış göstermiştir. 1933 tarihli Ceza Yasası ile birlikte hükümlü emeğinin yaygın bir şekilde kullanımına olanak sağlanmıştır. 1940'lı yıllara gelindiğinde merkezi planlı ekonomi ve politik yapı geniş oranda cezaevinde bulunan işgücüne bağımlı hale gelmiştir. Bu süreçte hapsetme, Sovyet rejimi üzerinde önemli bir politik etki bırakmıştır. Öyle ki, Gulag Prison Agency hem cezaevi çalışma hayatının hem de cezaevi dışındaki çalışma hayatının merkezi olarak örgütlenmesinde ve yönetiminde bir prototip haline gelmiştir. Bu ajans, "Gulag" olarak tarif edilen birçok cezaevi çalışma kampının idaresini üstlenmiş ve farklı endüstriyel projelerin idaresi için ortaya çıkarılan birtakım uzmanlaşmış ajansları da

> içinde barındırmıştır. Metalurjik endüstriler, demiryolu yapımı, yol yapımı ve ormancılık işleri gibi işler mühendisler, bilim insanları ve "özgür" işçiler kadar hükümlü işçilerin de katkılarıyla tamamlanabilmiştir.

Rusche ve Kircheimmer tarihsel araştırmalarını üç ayrı periyoda ayırmışlardır: Erken Orta Çağ, Geç Orta Çağ ve Erken Modern Dönemde Kapitalizmin Yükselişi. Her bir periyotta tercih edilen cezalandırma biçimi –Erken Orta Çağ'da para cezası ve ruhani (dini ceza), Geç Orta Çağ'da bedensel cezalandırmanın çeşitli biçimleri ve modern kapitalizmin ortaya çıkışıyla cezaevinin doğuşu- mevcut üretim biçimine denk düşmüştür. Rusche ve Kircheimmer'in analizlerine göre, bedensel cezalandırma, işgücü fazlası olduğu dönemlerde daha yaygın olarak kullanılmıştır. Buna karşın, cezalandırmanın hapsetme biçimindeki dönüşümü, işgücünün kapitalist projenin gerçekleştirilebilmesi için elzem hale gelmesiyle birlikte tamamlanabilmiştir (Aviram, 2015: 16). Bu açıdan, işgücü ihtiyacının olduğu dönemlerde cezalandırma biçimlerinin de birbirinden farklılaştığı iddia edilebilir. Avrupa'da 14. yüzyılda ortaya çıkan ve kara veba olarak adlandırılan salgının sonuçları da bu iddiayı desteklemektedir. Öyle ki, kara veba, Avrupa'da milyonlarca insanın ölümüne neden olmuş ve ardında ciddi bir yıkım bırakmıştır. Veba salgınının ardından kaybedilen nüfusun geri kazanılması ise yiyecek, mamul madde ve işgücünü zorunlu kılmıştır (Spolsky, 2015: 156). Bu dönemde kara vebanın nüfusu kırması sonucunda suçlulara verilen cezalar da bedensel cezalandırmadan ziyade para cezası olarak gelişmiştir.

Ignatieff ise (1989: 12) ekonomi ve üretim ilişkilerinin cezalandırma stratejilerinin belirlenmesinde oynadığı rolün oldukça önemli olmasına rağmen ikincil olduğunu savunmuştur. Ignatieff'in teorisinde, cezalandırma ve emek piyasası

arasında olduğu gibi cezai kurumlar ile üretici kurumlar arasındaki bağlantı bir ilişkisellikten ziyade bir paralellik olarak sunulmaktadır. Ignatieff'e göre:

> "Emek piyasası koşulları cezalandırma stratejilerini belirleyen faktörlerden yalnızca birisidir. Normallik ve sapkınlık arasındaki toplumsal mesafenin kültürel yorumunda ortaya çıkan farklılaşmalar gibi diğer faktörler de emek piyasasının koşulları tarafından belirlenmemiştir."

Marksist penolojide (ceza bilimi) de kabul gören "üretim tarzının cezalandırma politikalarını belirleyen baskın faktörlerden biri olduğu" meselesi (Garland, 1990: 85) gerek Rusche ve Kircheimmer'in gerekse de Ignatieff'in çalışmalarında üzerinde önemle durulan bir nokta olmuştur. Melossi ve Pavarini de endüstriyel üretim sisteminin ihtiyaçlarını karşılamada cezalandırma kurumlarının oynadığı role özellikle dikkat çekmişlerdir. Melossi ve Pavarini'ye göre, modern cezaevleri, fabrikaya yardımcı ve büyümekte olan endüstriyel üretim sisteminin ihtiyaçlarını karşılayan işlevsel bir mekanizma olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, hem örgütsel hem de ideolojik düzeyde cezaevinin içsel dinamiklerinin üretim alanında olan bitenden ayrı olarak ele alınması doğru değildir ve disiplin kavramı da cezaevi ile fabrika arasındaki benzerliği ortaya koyan bir araç olma özelliği taşımaktadır. Bu kapsamda, bütün özel amaçlarının da ötesinde olarak gerek cezaevleri gerekse de fabrikalar tek bir amaca yönelik olarak birleşirler: yükselen proleter kitlelerin üzerinde kontrol sahibi olabilmek (Melossi ve Pavarini, 1981: 42). Böylece, cezaevi, öznelliğin üretimi ve yeniden üretimi için bir araç olarak ortaya çıkar. İtaat istemeye istekli, emirleri yerine getiren ve yeni bir zaman ve mekân konseptiğinin benimsendiği çalışma ritmine uyum gösteren "yeni birey kategorisi" cezaevi tarafından şekillendirilir. Burada cezaevinin görevi, Marx'ın da "çalışma ilişkilerini dâhil olma" olarak tanımladığı bu tavır ve tutumları "kamulaştırılan kitlelere" aşılamaktır. Bu nokta, aynı zamanda, bedenin ekonomi politiğinin görünür

hale geldiği yerdir. Bundan sonrasında ise üretici bir varlık olarak beden, artık değerin kaynağı olarak muamele görür (De Giorgi, 2006: 16).

Melossi (1976: 29) cezaevinin beraberinde getirdiği disiplinin proletarya üzerindeki etkisini ise şu şekilde ifade etmiştir:

> "Bu disiplin artık değerin elde edilmesi için temel koşuldur ve burjuva toplumunun proletaryaya verebileceği tek gerçek derstir. Ancak, üretim yapılan yer bir fabrikadır. Bu nedenle, çalışma evlerinin ve daha sonra ortaya çıkan cezaevlerinin kurumsal işlevi, proletaryaya fabrika disiplinini öğretmek olmuştur."

Bununla birlikte, Melossi ve Pavarini, kapitalist üretim ilişkilerinin ideolojik olarak yeniden üretiminde cezevlerinin üstlendiği rolü açığa çıkartmış; ayrıca, bireyim yıkımı ve yeniden inşası yoluyla bu sürecin ne şekilde vuku bulduğunu göstermiştir. Gerçek şudur ki, cezaevleri, yoksulları suçluya, suçluları hükümlüye ve son olarak da hükümlüleri proleteryaya dönüştürebilmiştir (Melossi ve Pavarini, 1981: 161). Nitekim, bu yeni cezalandırma sisteminin ekonomik kârlılığı anlaşıldığında, hükümlülere yönelik zalimane ve insancıl olmayan muameleler peş peşe gelmiştir. Rusche ve Kircheimmer (2003: 112), hükümlü emeğinin içinden geçtiği süreci şu şekilde ifade etmektedir:

> "Hükümlü emeği zamanla bir işkence yöntemi oldu ve otoriteler de yeni yöntemleri geliştirmede giderek daha fazla uzmanlaştı. Öncelikle hükümlüler için bütünüyle cezalandırıcı bir nitelikte olan işler daha yorucu hale getirildi. Sonrasında ise hükümlülerin bu işlerde geçirdikleri süreler katlanılması zor bir şekilde gereksizce uzatıldı"

Sonuçta, ekonomik kârlılığının keşfedilmesiyle birlikte hükümlü emeği, yeni cezalandırma anlayışının kalbinde yer alacaktı. Bu şekilde, hükümlüler, cezaevi duvarlarının dışında kalan kişilerin düşük ücretleri kabul etmeleri ve yoksulların da suç işlemekten kaçınmak için kötü muameleye ses çıkarmadıkları gibi, birer ucuz işgücü olarak geniş ölçüde kullanılacaklardı (Rusche ve Kircheimmer, 2003: 18).

2.2. Hükümlülerin Cezaevlerinde Çalıştırılması: Uluslararası Sözleşmeler, Gözetilen Amaçlar ve Hükümlü Emeğinin Türleri

Günümüzde cezaevleri, hükümlülerin cezaları son bulana kadar içinde kilit altında tutuldukları, eğitim ve psikolojik destek aldıkları yer olmanın da ötesinde farklı işlevleri yerine getirmektedir: hükümlüleri çalışmaya yönlendirme, endüstrileşme ve kâr yaratma. Günümüz cezaevlerini tanımlarken, özellikle bu durum oldukça dikkat çekici olmaktadır. Çünkü cezaevi içinde kurulmuş olan kamu ve özel sektör işletmelerine ait atölyelerde hükümlüler tarafından gerçekleştirilen çalışma, kendine özgü yönleriyle günümüz cezaevlerinin ayırt edici bir özelliğidir.

Hükümlüler açısından düşünüldüğünde, tahliye sonrasında hayatını sürdürebilmek ve geçimini sağlayabilmek adına kişinin topluma yeniden dâhil olması oldukça önemlidir. Bu açıdan, hükümlü için cezaevinde çalışmak ve dolayısıyla iş becerileri elde etmek de bir o kadar önem arz etmektedir. Ancak birçok durumda hükümlülerin çalıştırılmasının asıl amacından sapmış olduğunu gösteren çalışmalar, araştırmalar mevcuttur. Hükümlüleri cezaevinde çalıştırmanın asıl amacı, tahliye sonrasında hükümlüyü "normal" bir hayat sürmeye hazırlamak olmasına rağmen, günümüzde cezaevinde hükümlülerin çalışmasının, cezaevi yönetimlerinin para kazanması ya da fabrika gibi işleyen cezaevlerinin yaratılması şeklinde algılandığı görülmektedir (Coyle, 2009: 89). Oysa hükümlülerin çalıştırılmalarının ardında ilk zamanlarda kamu kaynaklarının sarf edilmesinin hükümlüye ödetilmesi fikri (kamu vicdanı) varsa da, ilerleyen zamanlarda hükümlüyü meşgul etme, cezaevi içi hayatı dışarıdaki gibi düzenleyerek hükümlüye çalıştırma alışkanlığı kazandırmak (ya da hükümlüde bu alışkanlık varsa unutturmamak) gibi fikirlerin ortaya çıktığı

anlaşılmaktadır (Jackson, 1984: 149). Hükümlülerin çalıştırılması yoluyla kâr elde etme fikrinin ise modern zamanlarda ortaya çıktığını belirtmek gerekmektedir. Bununla birlikte, cezaevlerinin ilk örneklerinin ekonomik bir temele dayandığını iddia eden yazarlar, cezaevinde çalışma konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Buna göre, daha en başta cezaevlerinin ekonomik bir yönü vardır. İlk cezaevleri de ilk önce başıboş gezen fakirleri hedef olarak seçmiştir. Bu cezaevleri, erken dönem Amerikan şehirlerinin ve Avrupa'nın "aylak" sınıflarını içine çeken ıslahevi ve çalışma evleri gibi kurumların kuzenidirler**.** Bu kurumlar, "aylak" olarak nitelendirilen sınıfların suç işleme riskini bertaraf etmek amacıyla hareket etmişlerdir. Teorisyenler ise cezaevinde çalışmanın anlamını değişik şekillerde yorumlamışlardır. Kimi yazarlarca çalışma, iyileştirici, rehabilite edici olarak yorumlanmıştır. Çalışma yoluyla hükümlü, iyi vatandaşın sahip olması gereken alışkanlıkları (kanunlara riayet eden ve topluma ayak uyduran) edinmiştir. Diğer yazarlar ise cezaevinde çalışmayı yasa koyucunun cezaevi yöneticisine, zalimce ve kölece çalışma şartları oluşturmayı emrettiği cezalandırma biçimi olarak tanımlamaktadırlar. Öyle ki, kurulan düzen, ne hükümlünün cehaleti, ne inatçılığı, ne de ihmali gibi nedenlerle bozulmayacak bir yapıda olacaktır (Rothman, 2009: 93). Bu durum, cezaevi kurumlarının rehabilite etme amacının ortadan kalktığının bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Varlığını devam ettirmekte olan cezaevi kurumlarının uygulamaları da bu durumun birer kanıtı olarak gösterilmektedir. Reiman'a (1995: 4) göre de, genel olarak, mevcut sistemin uygulamalarına suçu azaltmaktan ziyade onu sürdüren bileşenler olarak bakıldığında da bu pratikler daha anlamlı gelmektedir.

2.2.1. Hükümlülerin Çalıştırılması İle İlgili Uluslararası Sözleşmeler

Oldukça uzun bir geçmişe sahip olan hükümlü çalıştırma uygulaması, zaman içerisinde uluslararası sözleşmeler vasıtasıyla düzenlenebilmiştir. Yapılan düzenlemelerde "zorla çalıştırma" ve "zorunlu çalıştırma" arasındaki ayrıma dikkat çekilmiş ve zorla çalışmanın (forced labor) bir angarya anlamı taşıdığı ifade edilmiştir. Türkiye'nin de 1998 yılında onayladığı ILO 1930 tarihli ve 29 No'lu Zorla Çalıştırma Sözleşmesi'nin 1. maddesi'nde "Cebri veya mecburi çalıştırmanın tamamen kaldırılması amacıyla, cebri veya mecburi çalıştırmaya, geçici bir müddet için, sadece kamu yararı ve istisnai önlem olarak aşağıdaki maddelerde belirtilen şartlarda ve garantilerle başvurulabilir" denilmektedir. Buna karşın, 2. maddeye göre, zorla çalıştırma, "Herhangi bir kişinin ceza tehdidi altında ve bu kişinin tam isteği olmadan mecbur edildiği tüm iş veya hizmetler" olarak ifade edilmiştir. Bununla birlikte, "mecburi askerlik" hizmeti hakkındaki kanunlar gereğince mecbur tutulan ve sadece askeri bir mahiyet taşıyan işlere hasredilen bir çalışma veya hizmet" ve "çalışma veya hizmetin bir kamu makamının nezaret ve kontrolü altında icra edilmesi ve söz konusu ferdin özel kişilerin, şirketlerin veya özel-tüzel kişilerin hizmetine bırakılmaması veya verilmemesi şartıyla, bir mahkemenin verdiği mahkûmiyet kararının sonucu olarak yapmaya mecbur edildiği bir iş veya hizmet" angarya kapsamına girmemektedir. Bu madde ile sözleşmenin, hükümlü çalışmasını ve askerlik hizmetindeki çalışmayı zorla çalıştırmadan ayırt ettiği sonucuna varılabilmektedir. ILO'nun 1957 tarihli ve 105 sayılı Zorla Çalıştırmanın Yasaklanması Sözleşmesi de "zorla ya da zorunlu çalıştırmanın herhangi bir biçiminin siyasal zorlama ve eğitme, siyasal ya da ideolojik görüşlerin açıklanması

nedeniyle cezalandırma, işgücünü harekete geçirme, çalışma disiplinini sağlama, ayrımcılık ve grevi katılanları cezalandırma aracı olarak kullanılmasını" yasaklamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 18. maddesine göre de angarya yasaktır. Fakat maddenin devamında "şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalıştırma sayılmaz" ifadesi yer almıştır.

Hükümlü çalıştırma uygulmasının bir angarya olduğu görüşü karşısında, bu çalışmanın bir angarya olmadığını savunan görüşe göre hükümlülerin çalışmaları karşılığında az da olsa bir ücret alıyor olmaları, angaryaya maruz kalmadıklarının bir göstergesi niteliğindedir. Fakat bu nokta, angarya olarak nitelendirilen çalışmanın da tanımını yapmayı gerektirmektedir. Angarya, en yalın haliyle, kişi ya da topluluk fark etmeksizin, ücreti ödenmeden zorla yaptırılan iş olarak tanımlanmaktadır. Zorunlu çalışma da (compulsory work) bir çeşit zorla çalıştırmadır. Fakat bu çalışma karşılığında ödenen bir ücretin olması, zorunlu çalışmayı zorla çalışmadan ayırmaktadır (Ulutaş ve Ulutaş, 2015: 327). Farklı ülkelerdeki farklı uygulamalara bakıldığında da, iddia edileni kanıtlar bir biçimde, hükümlülerin parça başı ya da saatlik ücretlerle çalıştırıldıkları; ancak, bu çalışma karşılığında oldukça düşük bir ücret/parça başı ücret aldıkları görülmektedir (Travis, 2005: 153). Her ne kadar bu durum bir angarya olarak nitelendirilemese de, hükümlünün bakış açısından yaptığı iş, kendi nezdinde bir angaryaya maruz kaldığı düşüncesini yaratabilmektedir. Hükümlünün yaptığı iş ile almış olduğu ücretin denkliği konusunda da tartışmaların sürdüğünü belirtmek gerekmektedir. Bununla birlikte, hükümlü emeğinin veriminin

düşük olması, hükümlünün tahliyesi geldiğinde işi yarım bırakacak olması ve işine olan bağlılığının zayıflığı gibi nedenlerle, salt aldığı düşük ücrete bakılarak hükümlü çalışmasının bir angarya olarak nitelendirilemeyeceği şeklindeki iddia günümüzde de devam etmektedir.

2.2.2. Hükümlülerin Çalıştırılmasında Gözetilen Başlıca Amaçlar

Geçmişte, her ne kadar hükümlü işçiler, çalışma kamplarında, tutukevlerinde ve madenler gibi mekânlarda tutulmuşlarsa da, kitlesel emek ihtiyacı, kitlesel hapsetme politikalarını da beraberinde getirmiştir. Kitlesel tutuklamalarla birlikte cezaevleri nüfusunda hızlı bir artış meydana gelmiş ve daha gelişmiş, daha büyük cezaevi kurumları ortaya çıkmıştır. Bu süreçte, hükümlü emeğinin (convict labor ya da prison labor olarak da kullanılmaktadır) kullanılmasında çeşitli hedefler gözetilmiş ve farklı dönemlerde farklı saiklerle hükümlüler çalıştırılmışlardır. Özellikle, ıslah, rehabilitasyon, eğitim, disipline etme amaçları yanında; görevler, haklar ve sorumluluklar konusu da hükümlülerin çalıştırılmasında önemli bir boyut olarak ortaya çıkmıştır (Savcı, 2004: 33).

Hükümlülerin cezaevlerinde çalıştırılması konusunda birçok gerekçe sunulmaktadır. Bu gerekçeler; hükümlülerin başıboş durmaktansa neden suç işlediklerini düşünmek için onlara zaman vermek, karakterlerini inşa etmek, hükümlüleri çalışır halde tutmak, bir ceza olarak çalıştırmak, onları meşgul etmek, ticari şirketlerin yararına çalıştırmak, çalışma alışkanlığı edinmelerini sağlamak ve sorumluluk sahibi olma alışkanlığı edinmelerini sağlamak şeklinde özetlenebilir (Piacentini, 2013: 71). Hükümlüye yeniden moral kazandırmak, kapatılma ile birlikte

gelen acıları en aza indirmek, hükümlünün sahip olduğu mesleki becerilerin zamanla yitirilmesinin önüne geçmek ve onları mümkün olabildiğince sosyalleştirmek de hükümlülerin çalıştırılmasında gözetilen amaçlar arasında sıralanabilir.

1960'lı yıllarda yapılan çalışmalar, hükümlü çalışmasının biçimi ve doğasının, hükümlü tahliye olduğunda onun tekrar suç işlememesi için oldukça önemli bir faktör olduğunu işaret etmiştir. Buna rağmen, cezaevi endüstrilerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, hükümlülerin çalıştırılmasında gözetilen bu amaca ters düşülmüş; cezaevlerinin ve özel sektörün ihtiyaçları daha çok ön plana çıkarılmıştır. Buna karşın, hükümlülerin çalıştırılmasının öncelikli amacının, çalışmak isteyen hükümlülerin tahliye olduklarında içeride edindikleri becerilerin bir karşılığı olarak iş sahibi olabilmelerinin önünü açmak olduğunu savunan görüş, günümüzde de varlığını sürdürmektedir. (Simon, 2005: 172).

2.2.3. Hükümlülerin Çalıştırılmasında Tarihteki İlk Örnekler

Neredeyse tüm doğu toplumlarında hükümlüler çalışmaya mecbur kılınmıştır. Çin, bu konuda en erken örneklerden birini temsil etmiş ve bu ülkedeki hükümlüler tuz ve demir işlerinde çalışmaya zorlanmışlardır. Atinalılar ise hapsettikleri kişileri gemilerinde, gümüş madenlerinde ve sur inşa etme işlerinde çalıştırmışlardır. Her ne kadar bazen gladyatör olarak kahramanlaştırılmış olsalar da, Romalı suçlular da ya köle yapılarak ya da vatandaşlıktan çıkartılarak toplumun gözünün önünden uzaklaştırılmışlardır. Ortaçağ boyunca ise Avrupa'da hükümlü çalıştırma uygulamaları, onları köle olarak satma şeklinde gelişmiştir. Hükümlü işçiler,

genellikle ücret ödenmeden çalıştırılmış ve bu gelenek 20. yüzyıla kadar süregelmiştir (Jackson, 1927: 218).

Hükümlüleri çalıştırma uygulamasının ilk kez ortaya çıkışını kamu işlerinin yerine getirilmesi ile ilişkilendiren görüşe göre ise kamusal emeğe olan ihtiyaç, beraberinde hükümlülerin yol ve kanalizasyon işleri gibi kamusal işlerde çalıştırılmalarını getirmiştir. Kamusal emeğe yönelik artan bu ihtiyaçlar, zorla çalıştırmanın da önünü açmış ve kamu projelerinin tamamlanmasında hükümlü emeğinden geniş ölçüde yararlanılması söz konusu olmuştur. Roma'da M.Ö. 64 yılında kanalizasyon şebekesinin altında inşa edilen Mamartine Cezaevi de, hükümlüleri kilit altında tutmak için inşa edilen ilk cezaevlerinden biridir. Bu cezaevi, hükümlü emeğinin kullanıldığı ilk cezaevleri arasında yer almaktadır. Öyle ki, yollar, su kemerleri ve kanalizasyonlar bu cezaevinde tutulan hükümlülerce inşa edilmiştir. Hükümlü emeğinden sadece batı medeniyetleri çıkar sağlamadığını söylemekse mümkün değildir. Öyle ki, bu konuda Çin de önemli bir örnektir. Çünkü Çin kanunları altında, hükümlü emeği, Çin Seddi'nin inşasında önemli ölçüde kullanılmıştır (Stone, 1997: 118-119). Hükümlü çalıştırma uygulamasının Batı dünyasındaki örneklerine bakıldığında görülmektedir ki, hükümlü emeği genellikle gemilerde kürekçi olarak çalışma şeklinde ortaya çıkmıştır. De Vito ve Lichtenstein (2015: 11-12) bu uygulamayı şöyle özetlemektedir:

> "Hükümlü emeğinin en erken kullanımlarından biri deniz ticaretinde ve deniz savaşlarında ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, halkların yaygın inancının aksine, Roma İmparatorluğu'nun varlığının sürdürdüğü süre boyunca hiçbir kürek mahkûmu gemi küreklerine zincirlenmemiş; gemilerde kürek mahkûmu olarak kullanımları da oldukça kısıtlı olmuştur. Her ne kadar savaş tutsakları kimi zaman kürek mahkûmu olarak kullanılmış olsa da, "özgür" kürek işçilerinin kullanımı, bu kişilerin savaş tutsaklarının aksine silahlandırılabiliyor olmaları nedeniyle daha çok tercih edilmiştir. Ancak, gemilerin maliyetlerinin karşılanmasında yaşanan zorluğun giderek artması, hem özel aktörlerin hem de devlet aktörlerinin yönlerini 16. ve 17. yüzyıllar boyunca hükümlülere ve kölelere çevirmelerine neden olmuştur. Böylece

> Asya ve Brezilya'daki kölelerle birlikte degredados'lar[7] Portekiz'in yelkenli gemilerinin vazgeçilmezleri haline gelmiş; genellikle serserilerden, çingenelerden ve mariskolardan oluşan forzados'lar[8] ise İspanyol yelkenli gemilerinde çalışan erkeklerin çoğunluğu oluşturmuşlardır"

Gemilerde hükümlü çalıştırma uygulamasının bir benzeri de Osmanlı İmparatorluğu'nda görülmektedir. Örneğin, prangabentlik ve kürek cezaları, Osmanlı'da hükümlü çalışmasına verilebilecek ilk örneklerdendir. Hükümlülerin kürek cezasına çarptırılması ve gemilerde ihtiyaç duyulan kürekçilerin de bu şekilde karşılanması bir çeşit zorla çalıştırma biçimi olmuştur. Bu durumun ortaya çıkmasında, Venedik ve İspanya'nın gemi sayılarının artmasının önemli rolü vardır. Öyle ki, denizler üzerindeki hâkimiyet mücadelesi daha fazla gemiyi ve dolayısıyla daha fazla kürekçiyi gerektirmiştir. 16. yüzyılda Osmanlı'da kürek cezasına çarptırılan hükümlülerle de bu gereksinimin karşılandığını söylemek mümkündür. Prangabentlik ise, küreğe eş bir cezalandırma olmuştur. Burada, suç işleyen kişinin prangaya vurularak çalıştırılması amaçlanmıştır. Çalıştırılan kişilerin yapmış oldukları işler ise ağır maden işleri ve kürek cezasına çarptırılan kişilerin de çalıştırıldığı yol yapım işleri ve taş yontma işleri olmuştur (Eren, 2014: 106-107). Anthony Gorman da (2007: 118) 16. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda ortaya çıkan kürek cezasının bir tür zorunlu çalışma uygulaması olduğunu savunmaktadır. Bununla birlikte, hükümlülerin gemilerde kürekçi olarak çalıştırılması uygulamasına üç yüzyıl sonra son verilecek ve yeni bir zorla çalıştırma biçimi olarak hükümlülerin tarım arazilerinde ve küçük ölçekli endüstrilerde çalıştırılması uygulamasına geçilecektir (De Vito ve Lichtenstein, 2015: 12).

[7] Portekiz'in 15. yüzyılda keşif gemilerinde kullandığı, genellikle kendisine güvenilmeyen ve huzur bozucu oldukları iddia edilen suçlulara verilen isim. Portekiz, degredadosların cezalarını başka yerlerde çekmeleri için onları gemilerinde çalıştırmış ve deniz aşırı ülkelere göndermiştir. Bu politikanın sonucunda Angola, degredadosların da içinde bulunduğu bir ceza kolonisine dönüşmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bender, G. J., (1978), **Angola Under the Portuguese: The Myth and the Reality,** California: University of California Press, pp. 87.

[8] İspanyolca "zorunlu" anlamına gelmektedir.

Kuşkusuz ki, gerek İslam imparatorluklarının gerekse de batılı toplumların hükümlü emeğini kullanma biçimlerinde gerçekleştirdikleri dönüşüm, tarihsel, ekonomik ve toplumsal koşullara bağlı olarak gerçekleşmiştir. Zaman içinde tamamlanan bu dönüşüm sayesinde ise günümüze kadar hükümlü emeğinin birçok farklı biçimi ulaşabilmiştir. Şimdi sırasıyla geçmişten günümüze kadar süregelen hükümlü çalıştırma biçimlerini inceleyebiliriz.

2.2.4. Geçmişten Günümüze Hükümlü Çalıştırma Biçimleri

Genel olarak bakıldığında, tarihsel, ekonomik ve toplumsal koşullara bağlı olarak hükümlü çalıştırma biçimlerinin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Bu çalışma biçimlerinin önemli bir kısmı her ne kadar bazı dönemlerde ortadan kalkmış olsa da, süreç içerisinde tekrar ortaya çıkabilmiştir.

Hükümlü emeğinin çok sayıda türünün olmasında ABD'de 1861-1865 yılları arasında gerçekleşen iç savaşın etkisinin önemli olduğunu söylemek gerekmektedir. Öyle ki, iç savaşın ardından ekonomik olarak zorlukların yaşandığı yıllar boyunca eyaletler, kendi toprakları üzerindeki cezaevlerinde bulunan hükümlüleri çalıştırmak için türlü yöntemler geliştirmişlerdir. Bu süreçte eyaletler, hükümlülerin çalışmasını, onun için bir terapi ya da mesleki gelişimine bir katkı olarak (zanaat öğrenme, ticaret yapma becerisi kazanma gibi) görmekten ziyade, sadece kendi çıkarları (tasarruf etme, eyalet paralarının tükenmesinin önüne geçme gibi) için istemişlerdir (Keve, 1995: 19). Bunun sonucunda ise birçok faklı hükümlü çalıştırma biçimi ortaya çıkabilmiştir. Geçmişten günümüze kadar gelen hükümlü çalıştırma biçimlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Parça Ücreti (Piece-Price) Sistemi
2. Eyalet/Devlet Kullanımı (State- Use) Sistemi
3. Kamu Hesabına (Public Account) Sistemi
4. Kamu İşleri ve Yollar (Public Works and Ways) Sistemi
5. Kiralama (Leasing) ve Sözleşme (Contract) Sistemi

2.2.4.1. Parça Ücreti (Piece-Price) Sistemi

Parça ücreti sistemi uygulamasında girişimciler, tamamlanmış ürünün toplandığı ve hükümlü emeğinin kullanıldığı yerler olan cezaevi kurumlarına hammadde tedarik ederler. Bu sistemde hükümlünün disiplini ve kontrolü devletin elindedir. Bunun da ötesinde, sözleşmeci tarafın hükümlü emeğini yönetme imkânı yoktur. Tersine bir şekilde, hükümlü emeğinin yönetimi cezaevi yönetimi tarafından gerçekleştirilir. Burada, girişimci (işveren, sözleşmeci firma) işlenmemiş malzemeyi cezaevine getirir ve tamamlanmış ürünü alarak cezaevinden çıkarır. Bu emeğin karşılığında ise daha önce imzalanmış olan sözleşmede belirlenen parça başı ücret cezaevine ödenir (Barnes, 1921: 625; Roth, 2006: 69).

Parça başına ücret sistemi, sözleşmeci firmanın hükümlülerce üretilen her bir parça veya tüketim maddesi için ücret ödediği bir çeşit sözleşme sistemidir. Burada, hükümlülerin çalışma alanındaki gözetimleri, kimi zaman sözleşmeci firmaya bırakılsa da, çoğu zaman cezaevi görevlilerince yerine getirilir. Cezaevi görevlilerinin görevi ise sadece disiplini sağlamak değildir. Bunun da ötesinde, günlük zorunlu tutulan çalışma miktarının yerine getirilmesini denetlemek de cezaevi görevlilerinin sorumluluğundadır (Fox, 1998: 188).

2.2.4.2. Eyalet/Devlet Kullanımı (State-Use) Sistemi

Burada temel mesele, serbest emek piyasasının düşük ücretli cezaevi emeğinden korunması üzerinedir. Bunu sağlamak için atılan ilk adım olarak devlet kullanımı sistemi, hükümlü emeğinin kamuya ait kurumlara üretim yapmak için kullanılmasını amaçlamıştır. Ücret kontrolleri dahil olmak üzere cezaevi emeğinin yarattığı rekabeti azaltmak için kullanılan bir diğer yöntem ise hükümlülerin çalışma saatleri sınırlama ve sermaye iyileştirmelerini kısıtlama şeklinde olmuştur (Derrick vd., 2004: 75).

Devlet kullanımı sistemi, cezaevi emeğinin istihdamına ilişkin olarak tercih edilen en yaygın politikalardan biri olmuştur. Sistem, emek grupları ve imalatçıların cezaevlerindeki sürecin emek üzerinde adil olmayan rekabet ortamı yarattığı düşüncesi üzerine gelişmiştir. Örgütlü emek güçlerinden ve üreticiler birliğinden gelen tepki cezaevi endüstrilerinin yükselişini belli bir oranda bastırabilmiştir. Bu tepkilerin en başında ise cezaevi endüstrilerinin emek üzerinde adil olmayan bir rekabeti oluşturduğu iddiası gelmektedir. Özel sektörün (imalatçıların ya da emek gruplarının) esas olarak karşı çıktığı nokta doğrudan devlet kullanımı sisteminin kendisidir. Öyle ki, cezaevlerinde üretilen ürünlerin kamu kurumlarında kullanılıyor olması, özel sektörün çıkarına olan bir durum değildir. İmalâtçıların kamu kurumlarına vermeye hazır oldukları hizmetleri devletin kendi başına cezaevlerindeki üretimi ile sağlanması sonucunda özel sektör tarafında bir hoşnutsuzluk meydana gelmiştir. Bu nedenle devlet kullanımı sisteminin özel sektör için başlı başına bir problem olduğu iddiası da tartışılmaktadır. Sonuç olarak, cezaevi endüstrileri, hükümlülerin sadece devlet kullanımı için mal ve hizmet üretebildikleri

"devlet kullanımı" sistemine doğru yöneltilmişlerdir. Bu kısıtlamalar ayrıca, hükümlüler için geliştirilen mesleki eğitim programlarının gelişmesinin de önüne geçmiştir. Bununla birlikte, bazı cezaevi sistemleri az sayıda hükümlüye üretken çalışma deneyimi sağlamış; çalışmaları karşılığında mütevazı denebilecek ücretler vermiş ve tahliye olduğunda hükümlünün benzer işlerde çalışabilmesi için onlara uygun donanımı sağlayabilmiştir (Morris, 1998: 220).

Devlet kullanımı sistemi uyarınca, devlet otoriteleri yalnızca hükümlülerin faaliyetlerini ve çalışmalarını kontrol etmemişler; bunun dışında, cezaevinde üretilen malların hükümet kurumlarına satışına da kısıtlamalar getirimişlerdir (Miller ve Jensen, 1974: 3). Açıktır ki, hükümlü emeğinin sadece devlet tarafından kullanılması uygulaması, diğer sistemlere üstün olmasının yanı sıra, hükümlülerin daha uzun sürelerde çalıştırılmasının ve dışarıdaki imalatçı ile rekabet haline olunmasının önüne geçmektedir. Cezaevi duvarlarının dışında faaliyet gösteren imalatçılar da cezaevi emeğinin özel bir ticari faaliyet alanında kendi endüstrileri ile rekabet etmediği sürece hükümlülerin çalıştırılabileceğini ifade etmişlerdir (Lane, 1940: 62).

Bu sistemi kamu hesabı sisteminden ayıran temel özellik ise hükümlülerin ürettikleri ürünlerin piyasada satılmak üzere üretilmemeleri; bunun yerine, kamu kurum ve kuruluşlarında bu ürünlerin kullanılması için üretilmeleridir. Bununla birlikte, bu ürünlerin piyasada satılmak için de uygun ürün olmadıkları ilk bakışta göze çarpmaktadır. Bu nedenle, devlet kullanımı sistemi, kamu kurum ve kuruluşlarının ihtiyaç duyduğu veya eksikliğini yaşadığı malzemelerin hükümlü emeği ile üretilmesi sistemi olarak tanımlanabilir.

2.2.4.3. Kamu Hesabına (Public Account) Sistemi

Kamu hesabına çalıştırma sistemi, en basit tanımla, dışarıdan herhangi bir kurumun müdâhalesine imkân vermeksizin, hükümlülerin çalışmalarının bütün yönleriyle devlet tarafından yönetilmesi ve hükümlü emeği ile ortaya çıkan ürünlerin yine devletin gelir elde etmesi adına satılması sistemi olarak görülebilir (Barnes, 1921: 625). Bu sistemde cezaevi üretim atölyeleri cezaevi idaresi tarafından çalıştırılır. Sistem, atölyelerde üretilen ürünlerin en uygun piyasa ortamında satılmasını amaçlaması nedeniyle diğer sistemlerden ayrılmaktadır (Keve, 1995: 19). Özetlemek gerekirse, kamu hesabına sisteminde devlet, kendi hesabına üretim alanına girer. Hammadde satın alır, üretim yapar, hükümlü emeği ile ürettiklerini pazarlar ve ticaretle uğraşmanın bütün risklerini üzerine alır (Carlson ve Garrett, 1999: 302). Bununla birlikte, sistem, hükümlü emeğinin kontrolünü tek amacı kendi özel çıkarlarını tatmin etmek olan sözleşmeci firmadan ziyade cezaevinde güvenlikten ve gözetimden sorumlu olan personele vermiştir (Greenberg, 1985: 148).

2.2.4.4. Kamu İşleri ve Yollar (Public Works and Ways) Sistemi

Kamu hesabına sisteminin bir versiyonu olarak kabul edilen kamu işleri ve yollar sisteminde hükümlüler, kamuya ait yapılarda ve onarım projelerinde çalıştırılmışlardır. Geçmişten günümüze, hükümlülerin çalıştırıldıkları işler arasında ise yoldaki çukurları doldurmak, kamuya ait bina ve köprülerin bakım ve onarımını yapmak gibi işler ön sırada gelmiştir.

Kamu işleri ve yollar sistemi, 1920'li yıllarda, sathi yol ihtiyacı ile birlikte ortaya çıkmıştır. Devleti yönetenler tarafından, hükümlü emeğinden yararlanılarak

devletin sağlaması gereken hizmet maliyetlerinin oldukça aşağı bir düzeye çekilebileceği düşüncesinin de benimsenmesiyle birlikte, hükümlü emeğinin kullanılmasına yeni bir boyut getirilerek kamu işleri ve yollar sistemi yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Kamu işleri ve yollar sistemi altında hükümlüler, gerekli görülen kamusal işlerinin (parkların ve bahçelerin düzenlenmesi işleri gibi) yerine getirilmesinde, caddelerin ve yolların yapımında ya da onarımında çalıştırılırlar (Barnes, 1921: 625). Sistem, devlet kullanımı sistemine oldukça benzemektedir. Bu modelde, hükümlü emeğinden, tüketim nesnelerinin üretimi için yararlanılmaz. Bunun yerine, cezaevlerinin, diğer kamu binalarının, yolların, parkların, mendireklerin ve daimi kamu yapılarının bakımı ve onarımı için hükümlü emeğinden yararlanıldığı görülür (Carlson ve Garrett, 1999: 302).

Kamu işleri ve yolları sistemini savunanlar, hükümlülerin, kamu binalarının inşa edilmesinde ve yolların yapımında çalıştırılması yoluyla hem topluma bir fayda sağladıklarını hem de kendilerinin bir beceri kazandığını iddia etmektedir. Buna karşın, sistemin aleyhine görüş bildirenler ise, bunun bir tür sömürü olduğunu iddia etmekte ve devletin kendi adına bir fayda sağlamasına rağmen, bunun karşılığı olan bedeli hükümlüye vermediğini iddia etmektedirler (Clear vd., 2015: 375).

2.2.4.5. Kiralama (Leasing) ve Sözleşme (Contract) Sistemi

Hükümlü kiralama sistemi, ABD'de köle emeğinin kullanıldığı güney eyaletlerde gelişmiştir. Alexis Durham'a göre, Amerika'da ilk hükümlü kiralama anlaşması 1825 yılında Kentucky'de yapılmıştır (Roth, 2006: 69). Hükümlü kiralama

sisteminde devlet, hükümlülerin çalıştırılması karşılığında sözleşmeciden hükümlü başına ya da aylık olarak bir ücret almaktadır (Savcı, 2004: 38).

Kiralama sisteminde devlet ile anlaşmalı olan taraf/firma, yasaların belirlediği düzenlemelere tabi olarak, çalıştıracağı hükümlülerin disiplinleri ve bakımları da dâhil olmak üzere onlar üzerindeki bütün kontrolü üstlenir. Genellikle hükümlüler, maden ocakları, tarım arazileri ve demiryolu inşa edilen yerler gibi cezaevi dışında kalan alanlarda çalıştırılırlar. Çalışmanın süresi ve doğası, yasal kısıtlamalar da göz önüne alınarak, kira sözleşmesince düzenlenir (Barnes, 1921: 624). Sonuç olarak, bu tür bir kiralama sistemi uygulamasında hükümlüler, faaliyetlerinin tıpkı cezaevinde olduğu gibi sürekli olarak denetlendiği bir yer olan işverenin çalışma bölgelerine gönderilirler ve orada çalıştırılırlar. Bu sistemde hükümlülerin bakımı, gözaltında tutulması ve üretim etkinlikleri bir işletmecinin sorumluluğundadır. Devletin görevi ise sadece hükümlülerin kaçmamaları için çalışma kamplarına gözetim görevlileri göndermekten ibarettir. Fakat sorumluluğun neredeyse bütünüyle sözleşmeciye verildiği kiralama sisteminde hükümlüler, sözleşmeciye verilen geniş yetkilerden de kaynaklı olarak, yaralı ya da hasta dahi olsalar çalıştırılmaya zorlanmışlardır. Çalışmanın reddedildiği durumlarda ise sözleşmeci şirket, bu hükümlüleri ağır bir şekilde cezalandırmıştır (Jackson, 1927: 231).

ABD'de Texas, Virginia ve Güney Carolina eyaletlerinde ortaya çıkan sözleşme sistemiyle hükümlülerin kendisi değil de emeği kiralanmışken, kiralama sisteminde kiralayıcılar, hükümlüleri cezaevi dışında çalıştırmışlar ve onların disiplini ve sağlığı konusunda mutlak sorumlu addedilmişlerdir. Auburn sistemi üzerinde değişiklik yaparak hükümlü kiralama sistemini uygulayan Fransa'da ise 19. yüzyıl boyunca hükümlüler, özel şirketlerin kâr elde etmesine yönelik olarak

çalıştırılmışlardır. Kiralama sistemi de bu yüzyılın bitimine kadar uygulanmıştır. Burada girişimciler, hükümlülerin disipline edilmesinden ve günlük gözetiminden sorumlu tutulmuşlar ve hükümlüler de çalışmaları karşılığında belli oranlarda ücret alma hakkına sahip olmuşlardır (Weiss, 1987: 340-346).

Hükümlü kiralama sistemini diğer hükümlü çalıştırma biçimlerinden ayıran en büyük ayrımlardan biri, hükümlünün gözetiminin sözleşmeci firma tarafından sağlanması noktasındadır. Bu sistemde, işverenin, disiplin, beslenme, barınma ve giydirme gibi sorumlulukları vardır. Sözleşmeci firmanın cezaevine ödemesi gereken bedel ise çalıştırdığı hükümlü sayısına ve onları ne kadar süre kendi hizmetinde çalıştırdığına bağlı olarak değişmektedir (Roth, 2006: 69).

Kiralama sisteminin uygulandığı dönemde, sınıf, ırk ve ırkçılık gibi kavramlar dönemin adalet sistemini tanımlamakla kalmamış, aynı zamanda, acımasız ve istismara açık olan hükümlü kiralama sisteminin de temel dayanak noktalarından biri olmuştur. Fakat "bütün yararlı sonuçlarına rağmen", hükümlü kiralama sistemi, ahlaki ve politik olarak sakıncalı olduğu düşüncesiyle ve toplumda yarattığı rahatsızlık nedeniyle oluşan baskılar sonucunda 19. yüzyılın sonunda nihayet yasaklanabilmiştir (Young, 2000: 43).

Bir diğer hükümlü çalıştırma biçimi olan "sözleşme sistemi" uygulamasında ise dışarıdan gelen girişimciler, özel denetim, materyal ve araç gereçlerin kullanılarak cezaevinde üretim yapmak amacıyla, hükümlü emeğinden faydalanmak için cezaevinden izin alırlar. Alınan izinlerin ardından hükümlüler, sözleşmeci firmalar gözetiminde cezaevi atölyelerinde çalıştırılırlar. Hükümlülerin yönetimi ise hükümlü emeğini kullanmak için daha önce üzerinde anlaşılan bir ücreti ödemekle yükümlü sözleşmeci firma tarafından gerçekleştirilir (Keve, 1995: 19). Bu sistemde

hükümlüler, genellikle cezaevinin içinde kurulmuş olan bir atölyede ya da açık alana kurulu halde olan bir şantiyede olmak üzere, yine disiplin ve kontrolün de infaz koruma memurlarının elinde olması kaydıyla sözleşmeci firma için çalıştırılırlar. Bu çalıştırma biçiminde, üretimin amacına ulaşılması için, sözleşmeci firmanın sadece hükümlünün emeğini denetlemesine izin verilir. Cezaevi kurumu ise çalışma için uygun ortamın yaratılmasına yardımcı olur. Bununla birlikte, elektrik, makine, ekipman desteği sağlama konusunda da cezaevi kurumlarının çaba harcadığı görülür (Barnes, 1921: 625). Bu sistemde, ücretlerin günlük ödenmesi dolayısıyla hükümlülerin kısmi faydalar sağladığı tespit edilmiştir. Ancak, sözleşmeci firmaların kiraladıkları her bir işçiye ödedikleri günlük ücret, dışarıdaki özgür emeğe ödedikleri ücret ortalamasının oldukça altında kalmıştır. Sözleşme sistemi, diğer sistemlerle aynı amaçlara sahip olmasına rağmen, hem sözleşmeci firma hem de ceza infaz kurumunun kâr etmesi ve maliyetlerini azaltması noktasında şirketler ve cezaevleri için oldukça işlevsel olmuştur.

2.3. Cezaevi Endüstrisi Kompleksi: Genel Bir Bakış

Cezaevi endüstrisi kavramı, kamuya ait cezaevlerine mal ve hizmet sağlayan iş dünyasının ve özel cezaevi şirketlerinin siyasi nüfuzuna olduğu kadar dünya genelinde cezaevlerinde bulunan insan sayısındaki artışa da atıf yapmaktadır (Harcourt, 2011: 236). Bahsedilen mal ve hizmet sağlayıcı kuruluşların ise genel itibariyle, hükümlü emeği için cezaevi kurumlarıyla sözleşmeler imzalayan firmalardan, cezaevi inşa eden şirketlerden, cezaevlerine gözetim teknolojisi ya da yemek ve sağlık hizmeti sağlayan kuruluşlardan, avukatlardan ve lobi gruplarından oluştuğunu söylemek mümkündür. Yeni bir iş alanı olarak cezaevi inşasında

yaşanan artış ve hükümlü emeğinin kullanımı da cezaevi endüstrisi kompleksinin önemli unsurları arasında yer almaktadır (Friedman, 2012). Cezaevi endüstrisi kompleksi kavramı, sıklıkla, suç oranlarını azaltmaktan, hükümlüleri rehabilite etmekten ya da onları salt cezalandırmaktan ziyade, kâr amacıyla hareket eden aktörler arasındaki bağlantıya özellikle vurgu yapmaktadır (Moore, 2013: 8-9). Bu kâr, açık bir şekilde, küresel düzeyde artan hükümlü nüfusundan elde edilmektedir ve cezaevleri de çeşitli aktörlerin bu çıkarı elde etmek amaçlı olarak bir araya geldikleri bir kompleksi temsil etmektedir. Bu yapısı itibariyle, özellikle de 1980'li yıllardan bu yana cezaevlerinin bir ekonomisinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu ekonomi, farklı bileşenlerin bir araya gelmesiyle görünür hale gelmektedir. Örneğin, cezaevi nüfusunun artışı, mobilya, ulaşım, yemek, giysi, ulaşım, iletişim, inşaat ya da sağlık hizmeti veren küçük ya da büyük özel sektör işletmelerine büyük katkılar sağlamaktadır. Bu sebeple, cezalandırmadan küçük ya da büyük kazançlar elde eden tüm bu hizmet sağlayıcıları, gelişmelerinin ve zenginleşmelerin doğrudan hükümlü sayısına bağlı olması nedeniyle de cezaevi sisteminin büyümesi ile oldukça ilgili olmaktadırlar (Moore, 2013: 10).

Cezaevi endüstrisi komplesi, hükümlü emeğinin "istismar edilmesinden" kazançlar elde eden özel işletmeleri içinde barındırıyor olması iddiasıyla günümüzde pek çok kesim tarafından eleştirilmektedir. Bu eleştiriler, cezaevi mekanizmasının, toplum içinde hareketsiz bir şekilde bekleyen "sömürülemeyen" emeği göz önünden alması ve bu emeği ucuz "sömürülebilir" emek olarak yeniden tanımlaması noktasında ortaya çıkmaktadır (Hattery vd., 2008: 251). Bu nedenle, bilim insanları, içinde hükümlü kiralama sistemini de kapsaması nedeniyle, cezaevi endüstrisi kompleksini geçmişteki kölelik düzenin bir çeşit devamı olarak nitelendirmişlerdir.

Bunun da başlıca nedenleri olarak, hükümlülerin kimi zaman büyük emek gösterilmesi gereken işlerde düşük ücretlerle, sigortasız bir şekilde, grev hakkı olmadan, tam zamanlı olarak ve işe geç kalma lüksü olmadan çalıştırılmaları gösterilmiştir (Ezorsky, 2015: 287; Moore, 2013: 10). Tüm bu gerekçeler de günümüzde hem kamu hesabına hem de özel şirketler çıkarına kullanılan hükümlü emeğinin bir "işveren cenneti" olarak tanımlamasına sebebiyet vermiştir (Young, 2000: 45). Cezaevlerinin küresel ölçekte yaygınlık göstermesi ile birlikte ise sermaye sahipleri cezaevi endüstrilerine yoğun ilgi göstermiş ve cezaevleri sahip oldukları kâr potansiyeli ile giderek ulusal ekonomilerin daha çok dikkatini çeken bir yapıya bürünmüştür. Cezaevleri de bu noktada iki işlevi başarıyla gerçekleştirmişlerdir: Toplumun istenmeyenleri olan yoksulları ve mülkiyetsizleri cezaevlerine doldurarak toplumun dışına çıkarmak ve cezaevi endüstrisinin yürütücü olan kapitalizmin ırkçı yönünü toplumdan gizlemek (Gordon, 1999: 147).

Cezaevlerinin, içine üretim ilişkilerinin de dâhil olduğu birer endüstriyel mekânlar haline gelmesi, yukarıda da belirtildiği gibi hükümlü sayısının artışı ile doğrudan ilgilidir. Bu kapsamda, dünya genelinde hükümlü sayısının artışının arkasındaki nedenleri doğru bir şekilde tahlil etmek gerekmektedir. 20. yüzyılda meydana gelen önemli dönüşümler de bu çalışmada bir hareket noktası olarak kabul edilmiştir. Öyle ki, bu yüzyılda yaşanan birçok önemli dönüşüm "yeni dünya düzeni"ne hizmet etmiş ve bu yeni düzen de pek çok ülkenin politikalarına (ceza yargılama politikaları gibi) şekil vermiştir. 1980'li yıllardan buna yaklaşık olarak 36 yıldır sürmekte olan bu yeni dünya düzenin kendisini "küreselleşme" logosu altında benimsettiğini söylemek mümkündür (Ertuna, 2006: 36). Neo-liberalizm ve özelleştirmeler de yeni dünya düzeninin diğer önemli dinamikleri arasında yer

almaktadır. Bu çalışmada da, dünya genelinde suç oranlarında görülen yükselişin yeni dünya düzeni bağlamında incelenmesinin cezaevi endüstrisi kompleksinin ortaya çıkışının daha iyi anlaşılmasına imkân vereceği düşünülmektedir. Buradan hareketle, yeni dünya düzeninin belki de en önemli dinamikleri olan olan küreselleşme ve neo-liberalizm dinamiklerini ve bu dinamiklerin beraberinde getirdiği sorunların suç oranlarının artışıyla ve dolaylı olarak cezaevi nüfusunun küresel ölçekte yaşadığı artış ile olan ilişkisini inceleyebiliriz.

2.3.1. Yeni Dünya Düzeni: Yoksulluk, Irkçılık, Neo-Liberalizm ve Küreselleşme

Yeni dünya düzeni, kapitalizmin dünya genelinde egemen hale gelmesine bağlı olarak ortaya çıkan politik, kültürel, toplumsal ve iktisadi yapıdaki dönüşümü ifade eden çok yönlü bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Sapancalı, 2001: 116). Bir başka deyişle, yeni dünya düzeni, ekonomik, mali anlamda bir küreselleşme sürecini işaret etmektedir (Çeken vd., 2008: 92). Ancak yeni dünya düzeni ile küreselleşmenin karıştırılmaması gerekmektedir. Çünkü, yeni dünya düzeni, kapitalizmin ve neo-liberalizmin başta eski sosyalist ülkelerde olmak üzere dünya genelinde yaygınlaşmasını ve küreselleşmesini ifade etmektedir.

Yeni dünya düzeninin kendini gerçek anlamıyla ve daha açık bir şekilde ortaya koyması soğuk savaşın sonlanmasıyla gerçekleşebilmiştir. 1990'lı yılların hemen başında soğuk savaşın sona ermesiyle dünya yeniden biçimlenmeye başlamış ve yeni dünya düzeni, hem batı dünyası hem de ABD tarafından yeniden yapılandırılmıştır (Yılmaz, 2009: 1). 1970'li yıllardan bugüne gelen süreçte ise yeni

dünya düzeninin ırkçılık ve uyuşturucuyla mücadele unsurları ile birlikte özellikle neo-liberalizm, tehlikeli sınıflar teorisi ve küreselleşme unsurlarının öne çıktığını ve her bir unsurun ülkelerin ceza rejimlerinin katılaşmasına katkı sağladığını; bunun da hapsetme oranlarını yükselttiğini söylemek mümkündür (Caplow ve Simon, 1999: 66; Sapancalı, 2001: 116). Yine bu süreçte, özellikle işsizlik yoksulluk kavramları artan cezaevi nüfusunu açıklamada en çok tartışılan konular arasında ilk sırada yer almaya başlamıştır. Gerek gelişmiş ülkelerde gerekse de az gelişmiş ülkelerde yapısal bir sorun haline gelen yoksulluk, bölgesel bir sorun olmaktan çıkmış ve küresel bir sorun haline gelmiştir (Sapancalı, 2001: 116). Bundan sonra ise ekonomik yoksulluk, birçok suç ile doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı olmaya başlamıştır (Soyaslan, 1998: 133). Robert ve Rahnema (2011: 50-51), günümüzdeki (modern) yoksulluğu kapitalizmin gelişmesi ile birlikte ortaya çıkan yeni üretim biçiminin bir sonucu olarak görmüşlerdir. Buna ek olarak, modern yoksulluk, kapitalist sistemin kendi iç çelişkilerinin (üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki çelişki) bir yansıması niteliğindedir. Yoksulluğun küresel düzeyde geldiği noktayı Dünya Bankası'nın "Poverty and Shared Prosperity" başlıklı raporundan da görmek mümkündür. Rapora göre, sadece 2013 yılında tüm dünyada 767 milyon kişi küresel yoksulluk sınırı olan günlük $1.90'dan daha az bir para ile geçimini sağlamaya çalışmaktadır. Bu da göstermektedir ki, dünya üzerinde her 100 kişiden yaklaşık 11'i ya da tüm nüfusun %10.7'lik bir kısmı yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır (World Bank, 2016: 35). Bu noktada küresel bir sorun olarak günümüzde varlığını sürdürmekte olan yoksulluğun suç oranlarının küresel çaptaki yükselişine yapmış olduğu doğrudan katkından söz etmek yerinde olacaktır. Öyke ki, geçim sıkıntısı nedeniyle şehirlerin alt yapısız, modern çağın verdiği nimetlerden uzak ev ve

semtlerinde sefalet içinde oturan fakir insanların suç işleme ihtimalleri, alt yapısı tamamlanmış ve her türlü nimetlere kavuşturulmuş semtlerde oturan insanlara göre daha fazladır (Soyaslan, 1998: 133). Bunlara ek olarak, sosyal devlet sisteminin terkedilmesi ise birlikte işsizlik ve yoksulluk daha fazla artış göstermiş ve bu sebebe bağlı olarak suç işleyen nüfus arttıkça cezaevleri de çoğalmaya ve büyümeye başlamıştır (Özdek, 2000: 36).

Buradan hareketle, hükümlü sayısının artışıyla kendi yükselişinin ve mevcudiyetinin eş zamanlı olarak gerçekleştiği cezaevi endüstrisi kompleksinin büyümesi, neo liberalizmin yükselişi mukabilinde ve artan denetim ve gözetimden kâr elde etme ekseninde değerlendirilmelidir. Magnet (2011: 61), bunun nedenini şu şekilde açıklamaktadır:

> "[…] Çünkü, ABD'nin öncülüğünde birçok devletin yönünü neo-liberal politikalara çevirmesi, refah devleti projesini ortadan kaldırmış; refah devletinin yerini ise cezaevi sayısındaki yükseliş almıştır. İçinde eğitimi, sağlığı ve refahı destekleyen politikaların olduğu New Deal (Yeni Düzen) politikalarının inişe geçmesine paralel bir şekilde cezaevi nüfusunun küresel ölçekte artması da, Amerikan yerlileri, Latin kökenli ve Afrika kökenli Amerikalılar gibi topluluklara üye kişilerin önemli bir kısmının eğitim alma şanslarını ellerinden almış; bunun yerine, bu topluluklara üye kişilerin cezaevine girme ihtimallerini yükseltmiştir."

Magnet'in bu ifadeleri, cezaevi endüstrisi kompleksininin dayandığı temellerden biri olan hükümlü sayısındaki artışın ardındaki nedenleri göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Suç işleme oranlarındaki artışın ve bunun bir sonucu olarak hapsetme rakamlarının yükselişinin bir diğer açıklaması da, Magnet'in ifadelerinde de olduğu gibi, 1970'li yıllarda neo-liberalizmin yükselişi karşısında 1930'li yılların New Deal (Yeni Düzen) politikalarının inişe geçmesinde saklıdır. Bu nokta, ileriki bölümlerde açıklanacağı üzere, neo-liberal politikaların beraberinde getirdiği işsizlik ve yoksulluk sorunlarının sonucunda meydana gelen suç işleme oranlarındaki artışı anlayabilmek adına kritiktir. Ancak, 1970'li yıllarda tam olarak

neden vazgeçildiğini ve nelerin dönüşüm geçirdiğini anlamak için, neo-liberal politikaları hayata geçiren ve dünyaya da politika transferleri yapan 1930'lı yılların ABD'sine ve onun New Deal politikalarına kısaca göz atmak gerekmektedir.

New Deal, ABD başkanı Franklin D. Roosevelt döneminde (1933-1945) yürürlüğe giren ve asıl amacı ABD'de büyük buhran sonrasında ekonomiyi iyileştirme olan; bunu da, rahatlama (relief), iyileşme (recovery) ve reform hedeflerini içiren "3R" programı kapsamında gerçekleştirmeye çalışan bir dizi yerli programlara verilen isimdir (Cherny vd., 2014: 556). Bu program kapsamında, ücretlerin artırılması, işsizlere tazminat verilmesi, kamunun işsizliği azaltmaya yönelik altyapı harcamalarını artırması, üreticilere sübvansiyonlar verilmesi, ihracatı artırmaya dönük devalüasyon yapılması vb. bir dizi Keynesyen politikalar uygulamaya konulmuştur (Işık ve Duman, 2012: 241). Liberal politikalardan vazgeçilmesi gerektiği anlamına gelen ve 1929 bunalımına sebebiyet veren aşırı birikim krizine "talep yaratıcı müdahaleci" iktisat politikalarıyla çare bulmak amacıyla 1933 yılında Roosevelt döneminde New Deal adıyla ortaya konulan bu Keynesyen politikalar, kitle tüketimini emeceği düşünülen ilk düzenlemeler olmuşlardır (Daldal, 2006: 165). Bu düzenlemeler kapsamında ve özellikle de ekonomik rahatlama planı (relief) çerçevesinde birtakım önemli müdahaleler yapılmıştır. Chafe (2003: XIV), rahatlama politikaları çerçevesinde getirilen düzenlemeleri şu şekilde ifade etmiştir:

> "Rahatlama politikaları, toplumun tümünün yararlanabileceğinin düşünüldüğü yeni okulları, hastaneleri, yolları, havalimanlarını ve posta ofislerini devreye sokarken; bunun yanında milyonlarca işsiz için yeni iş olanakları sağlamıştır. Bunun da ötesinde, siyah yurttaşların bir kısmı, Roosevelt'in ekonomik rahatlama tedbirlerinden kaynaklı olarak ilk kez Demokratlara oy vermek için geçerli bir neden bulmuşlardır. İşçi sınıfı ise 1935 yılında yürürlüğe giren otomobil, çelik, lastik ve elektrik endüstrilerinde kitlesel endüstriyel sendikaların ortaya çıkmasını teşvik eden "Ulusal Çalışma İlişkileri Yasası" ile yeni bir meşruiyet ve destek elde etmişlerdir.

> Sosyal güvenlik politikası ise milyonlarca yaşlı yurttaşa destek sağlamış ve beraberinde bir takım istikrar tedbirleri getirmiştir.“

Her ne kadar Roosevelt'in "aşırı üretim krizini absorbe edecek talep yaratıcı müdahalelerle" ekonomik canlanmayı sağlayabileceği düşüncesinin bir sonucu olarak 1933-1938 yılları arasında ortaya çıkan New Deal politikaları bazı sorunları kısa süreliğine çözse de, özellikle işsizlik sorununun 1939 yılına gelindiğinde henüz çözülemediği açıkça görülmektedir. Bunun da ötesinde, ABD'nin aşırı üretim krizini bu dönemde aşılabildiği de söylemek mümkün değildir. Ancak, İkinci Dünya Savaşı, ABD için oldukça büyük fırsatlar yaratmış; savaş sonrasında Keynesyen politikalar dünya sahnesine alternatif yeni bir model olarak sunulmuştur. Bu andan itibaren, Keynesyen politikalar, küresel düzeyde ciddi bir şekilde hissedilmeye başlanmıştır (Hardt ve Negri, 2001: 258). Noam Chomsky (2004: 392), Roosevelt dönemindeki New Deal politikaları kapsamında yapılan düzenlemelerin etkisizliğini şu şekilde aktarmıştır:

> "ABD, İkinci Dünya Savaşı'ndan dünyadaki işler durumda olan tek güç olarak çıkmıştır. Ben, tarihin hiçbir döneminde dünyadaki üretimin %50'sinden sorumlu olan başka bir ülke olduğunu düşünmüyorum. Bildiğim kadarıyla ve muhtemeldir ki bu durum daha önce hiç meydana gelmedi. Ancak bu durum, kısa bir süreliğineydi ve açıktır ki, uzun bir süre daha sürdürülemedi. Çünkü diğer ülkeler, yakın geleceği ve ondan sonrasını yeniden inşa etmekteydiler. ABD, onların yeniden inşa çabalarına yardımcı oldu. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD'nin esas korkusu ABD ihracatı için gereken pazarların varlığının tehlikeye girecek olmasıydı. Kaldı ki, ABD'nin Marshall planının ve Avrupa kapitalizminin yeniden inşasına sunduğu desteğin ardında da ABD ihracatı için yeni pazarlar yaratma hedefi vardı. Eğer bu plan gerçekleşmezse, savaş sayesinde içinden çıkılan resesyona tekrar girilme tehlikesi kendini açıkça hissettirmekteydi. 1930 yılında işsiz Amerikalı sayısının hâlâ 9 milyon civarında olması da Roosevelt'in New Deal tedbirlerinin oldukça etkisiz kaldığını gösteriyordu. Bunu ancak savaş tersine çevirebilirdi."

New Deal politikalarının orijinal halinin işe yaramadığı konusunda Noam Chomsky dışında birçok yazar da hemfikirdir. Örneğin, Bass ve Devries (1976: 5), New Deal politikalarının ABD'nin güneyinde kalan bölgede herhangi bir olumlu değişiklik yaratmadıklarını söylemektedirler. Öyle ki, New Deal politikalarının

ücretleri artırma girişimlerine rağmen, Güneyli eyaletler, kişi başına düşen milli gelirde ülkenin diğer bölgelerinin gerisine düşmüşlerdi. 1950 yılında ülkenin güneyinde kişi başına düşen milli gelirin diğer bölgelerdekinin %73'ü kadar olması da bunu açıklar niteliktedir. Bununla birlikte, Schulman'a göre (1991: 8) New Deal politikaları hiçbir zaman beyaz üstünlüğüne karşı bir meydan okuma da içermemiştir. Güney ekonomisine yönelik artan federal müdahale ise New Deal politikalarının ekonomik dağımlımdan ziyade ekonomik büyüme ile ilgileniyor olması nedeniyle güney bölgelerde herhangi bir yapısal değişiklik gerçekleştirmemiştir. Irk ve sınıf ilişkilerinde herhangi bir yapısal değişiklik olmamasının yanında, beyazların güçlü konumuna el değdirilmemiş ve beyazlar, kamu kaynaklarının öncelikli kullanıcıları olarak konumlandırılmaya devam ettirilmişlerdir (Hohle, 2015: 16).

Ancak İkinci Dünya Savaşı, Noam Chomsky'nin de ifade ettiği gibi, New Deal politikaları ile ulaşılamayan hedeflerin gerçekleştirilmesi ve ABD'nin yeni bir dünya kapitalizmi yaratabilmesi için uygun bir zeminin oluşmasına imkân vermiştir. Chomsky (2004: 392), savaşın ABD politikalarının değişiminde bıraktığı etkiyi şu sözlerle ifade etmiştir:

> "Savaş, Keynesçilik dersinin iyi öğrenilmesine imkân verdi. Keynesçilik, tam olarak Keynes'in de öğütlediği gibi, eğer hükümet üretime doğrudan müdahil olursa –ki bunun da en basit yolu askeri üretimdir- ekonomik sistemin tekrar hareketleneceğini öğretmişti. Böylece, savaşın ardından ABD'nin politikası, ulusal kapitalizmin reddedildiği Avrupa kapitalizmini yeniden canlandırma üzerine gösterilen çabalarla şekillenmiştir. Çünkü ABD, Avrupa'yı ABD sistemiyle bütünleştirecek, ABD'nin Avrupa'daki yatırımlarının hoş görülmesini sağlayacak ve büyüyen Avrupa pazarına girmesine imkân tanıyacak bir dünya kapitalizmi tahayyül etmiştir."

Noam Chomsky'nin bu ifadeleri, 1980 yılında Ronald Reagan'ın ABD başkanı olmasıyla yükselişe geçecek olan neo-liberal politikaların hazırlanışına, yani bir başka deyişle, New Deal liberalizminden 1970'ler boyunca kendini göstermekte olan neo-liberalizme geçişin nasıl kurgulandığına işaret etmektedir (Vandevelde, 2016: 56). Bu neo-liberalizm, Keynesçiliğe ve New Deal programlarına olan

karşıtlığını sergilemesi bir yana, kendisini refah devletinin tüm donatılarına karşı olarak tanımlamış (Olssen, 2010: 8) ve daha en başta, ekonomiye en az şekilde müdahil olan zayıf hükümetlerden yana olduğunu açık bir şekilde göstermiştir. Bununla birlikte, ABD'de güçlü hükümetleri zayıflatma isteğinin aslında neo-liberal politikalardan önce de var olduğunu ve New Deal politikalarının uygulanmaya çalışıldığı dönemde de bunun hedeflendiğini Meiners (2012: 21-22) şu şekilde açıklamaktadır:

> "Güçlü hükümetleri zayıflatma isteği ABD'de her zaman popüler olmuştur. Ancak bu tür istekler, ABD'li beyaz erkek nüfusun İkinci Dünya Savaşı sonrasında tüm kamu inisiyatiflerinin avantajlarını elde etmelerinin ardından oldukça az ilgi görmüştür. Çünkü bahsedilen bu beyaz erkekler, New Deal programlarından doğrudan faydalanmışlar; bu kapsamda, milyonlarcası, ekonomik devinime ve eğitim fırsatlarına olanak sağlayan hükümet programlarından yana taraf olmuşlardır. Buna karşın, 1970'li yıllarda bazı gözlemcilerin ''endüstrisizleşme'' adını verdikleri küresel çaptaki ekonomik değişikler, New Deal politikalarından ziyade neo-liberal politikalardan yana olanlar için geniş bir alan sağlamıştır. Bu ekonomik değişiklikler ile birlikte, Vietnam ve Watergate felaketleri de, hükümete karşı artmakta olan güvensizliği bir üst seviyeye çıkarmıştır. "

1970'li ve 1980'li yıllarda küresel olarak hızlı bir yükselişe geçen neo-liberal politikalara paralel bir şekilde hapsetme oranlarının yükselişe geçmesinde, Meiners'in ifade ettiği gibi, New Deal politikalarından vazgeçişin önemli bir rol oynadığını; bunun da dolaylı olarak cezaevi endüstrisi kompleksinin doğuşunda kritik bir görev üstlendiğini söylemek mümkündür. Bu nokta, özellikle Afrika kökenli Amerikalıların, Latin toplulukların ve Amerikan yerlilerinin karşısında hemen her zaman ayrıcalı bir konuma sahip olan beyazların üstünlüğüne dayalı olarak ortaya çıkan cezaevi endüstrisi kompleksinin neden ilk kez ABD'de görünür hale geldiğini açıklamada öenmli ipuçları sunmaktadır. Öyle ki, ABD'de beyaz üstünlüğü tarihinin açıklanması, bir anlamda, cezaevi endüstrisi tarihinin de

açıklanması anlamına gelebilecektir. Meiners (2012: 22) bu açıklamayı şu şekilde yapmaktadır:

> "ABD ekonomisinde ve kültüründe gerçekleşen neo-liberal dönüşümlerin cezaevi endüstrisi kompleksini ne şekilde etkilediğini açıklayabilmek için ABD'deki güçlü hükümetleri zayıflatma isteğini "beyaz üstünlüğü" tarihi bağlamında ele almak gerekmektedir. Zira, siyah vatandaşların ve kadın nüfusun büyük bir kısmı, New Deal refah devletinin başlangıçtaki yapılanmasından özellikle dışlanmışlardır. Sendika üyeliği, sosyal güvenlik ve konut yardımı, açık bir şekilde, kadınlara ve siyahlara bir hak olarak tahsis edilmemiştir. Bu ve benzeri durumlar nedeniyle siyah topluluklara mensup kişilerin ve kadınların kendi kariyerlerini ilerletmeleri, varlıklı hale gelmeleri ve kamusal alana katılımları olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. 1950'li ve 1960'lı yılların 'Sivil Haklar' hareketleri, bu tür programlara katılımın tüm vatandaşları kapsaması gibi hususlarda beyaz üstünlüğüne karşı büyük bir meydan okuma içermiştir. Örneğin, Afrika kökenli Amerikalılar ve onların müttefikleri eşit kamusal eğitime, Federal Toplu Konut İdaresi kaynaklarına ve daha fazlasına erişebilmek için mücadele etmişlerdir. Ancak bu gruplar, eşitliği sağlamak adına önlerine konulan bariyerleri kaldırmak için mücadeleye giriştiklerinde pek çok taraftan karşı bir direniş boy göstermiş; endüstrisizleşme, azınlık gruplarının hak elde etme temelli giriştikleri mücadeleye karşı gelişen politik geri tepme ile aynı ana denk gelmiştir. Sivil Haklar hareketine karşı ortaya çıkan bu tür bir ters tepki kombinasyonu, endüstrisizleşmenin giderek büyümesi ve korku kültürünün üretilmesi Afrika kökenli Amerikalıların giderek birer devlet düşmanı veya suçlu canavarlar olarak nitelendirilerek hedef haline getirildiği tehlikeli bir kodlamanın da önünü açmıştır."

New Deal'ın uysal liberalizminden 1980'lerin neo-liberalizmine geçilmesiyle başta sosyal haklar olmak üzere birçok haktan yararlanma konusunda iyiden iyiye geri planda kalan "marjinal" topluluklar bundan sonra birer potansiyel suçlu olarak anılacaklardır. Bu konunun daha ayrıntılı olarak irdelenebilmesi ve suç oranlarındaki artışın esas nedenlerinin tespit edilmesi için de, ırkçı ve neo-liberal politikalara dikkatli bir şekilde bakmak gerekmektedir. Böylece, suç oranlarındaki artışın başlı başına kişi odaklı olmadığının; ekonomik ve sosyal politikaların da suç oranlarının artışına etki edebileceğinin ispat edilebileceği düşünülmektedir.

2.3.1.1. Irkçılık ve Uyuşturucuyla Mücadele Politikası

Cezaevinde tutulan nüfusun yıllar içerisinde gösterdiği artışı açıklamada ırkçılık ve uyuşturucu ile mücadele politikaları önemli bir uğrak noktası teşkil

etmektedir. Bu nedenle, gerek ırkçı politikalar sonucunda hem toplumsal yaşamdan hem de çalışma hayatından dışlanan toplulukların suça yönelimlerinin incelenmesi gerekse de uyuşturucuyla mücadele politikalarının hedefi haline gelen kitlelerin cezaevlerinde uzun sürelerle hapsedilmeleri konusunun irdelenmesi gerekmektedir. Böyle bir incelemenin yıllar içinde hapsetme oranlarında görülen önemli artışı açıklayabileceği düşünülmektedir.

Bruce Western (2006: 30), daha önce ABD tarihinde emsali olmayan ve başka hiçbir ileri demokraside de benzerinin olmadığı kitlesel tutuklamaların büyük, gittikçe genişleyen ırksal ayrımcılıklar sonucunda ortaya çıktığını iddia etmektedir. Western, Afrika kökenli Amerikalıların üzerinde kitlesel tutuklamaların bıraktığı etkiyi değerlendirebilmek için gelişmiş istatistiksel metodlar ve yeni tür veriler kullanmıştır. Bu kapsamda, Western'in ulaştığı sonuçlara göre, yükseköğrenimini yarıda kesen ya da tamamlayamayan siyahların yaklaşık üçte biri cezaevlerindedir ve bu oran aynı durumda olan beyazlara kıyasla beş kat fazladır. Bununla birlikte, Afrika kökenli Amerikalıların bir yükseköğrenim kurumunu bitirmekten ziyade cezaevine girme oranları beyazlardan iki kat fazla iken, beyazların bir yükseköğrenim veren kuruluştan mezun olma oranları siyahlara oranla on kat daha fazladır (Western, 2006: 73). Ayrıca, genç siyah nüfusun önemli bir kısmı ceza yargılama sisteminin gözetimi altında bulunmaktadır (Blanchflower ve Freeman, 2000: 218). Roberts (2004: 1271) 21. yüzyılda ABD'nin Afrika kökenli Amerikalılara yönelik yürüttüğü tutuklama politikasını ve bu politikaların sonuçlarını şu şekilde ifade etmiştir:

> "Cezaevleri, siyahi gençleri de içine dâhil ederek sıradışı bir şekilde genişlemiştir. Günümüzde de cezaevlerinde bulunan kişilerin oldukça büyük bir kısmını siyahlar oluşturmaktadır. Bununla birlikte, henüz yirmili yaşlarında olan siyah erkeklerin yaklaşık üçte biri ya şartlı tahliye ile dışarıda ya da cezaevinde olmak üzere ceza yargılama sistemimizin gözetimi altındadır. Afrika kökenli Amerikalılar, bu şartlar

> altında oldukça nadir olan bir hapsedilme deneyimi yaşamakta ve hapsedilmenin sosyal etkileri de kendi toplumlarında çok güçlü bir şekilde hissedilmektedir. Bu nedenle, 21. yüzyılın dönümünde cezaevi politikasının dönüşümü, açık bir şekilde, Afrika kökenli Amerikalıların kitlesel bir şekilde hapsedilmesi şeklinde karakterize edilmiştir."

ABD'de siyah nüfusun ve genel olarak diğer azınlıkların kitlesel olarak tutuklanmasını istihdam edilme oranları ile ilişki kurarak açıklamaya çalışan teorilere de sıkça rastlanılmaktadır. Buna göre, 19. yüzyılın sonunda şiddet olaylarına karışan beyaz Amerikalıların sayısında düşme yaşanamasına rağmen siyah Amerikalı sayısında böyle bir düşüş meydana gelmemiştir. Bunun da başlıca nedeni olarak endüstriyel istihdama katılımda siyah topluluklara mensup kişilerin beyazlar kadar şanslı olamaması gösterilmektedir. Bunun sonucunda ise endüstriyel işgücüne katılımı sağlanamayan siyahların yoksul konuma düşmeleriyle suç işleme oranları yıllar içerisinde artış göstermiştir (Lykken, 1995: 220). Ceza yargılama sistemleri ile ırkçılık arasında karşılıklı bir ilişki olduğu konusunda birçok gözlemci de benzer düşüncelere sahiptir. Örneğin, Devah Pager (2007: 82) istihdam konusunda yapılan ayrımcılık nedeniyle bir suç kaydı olmasa bile siyah bir Amerikalının suç kaydı olan beyaz bir Amerikalıya oranla bir işe girmesinin daha az olası olduğunun altını çizmiştir. Bu nedenle, hapsedilme ve ırkçılık ortak bir şekilde birbirini pekiştirmektedir. Bunun da ötesinde, her ne kadar aynı durum beyazlar için de gerçerliyse de, suç kaydı olan bir siyah Amerikalının iyi ücret getiren bir işe girmesi hiç kolay olmamaktadır. Toplumsal damga, bu kişilerin iş bulmaları konusunda daha en başta bir bariyer oluşturmaktadır. Larry Siegel, ABD'de yalnızca 1990'lı yılların sonunda ekonominin zirve noktasını görmesiyle birlikte genç siyah erkek nüfustaki işsizlik oranında bir duraksama yaşandığını; buna karşın, bu nüfusun üyeleri arasındaki işsizlik oranının durmaksızın

yükseldiğini ifade etmiştir. 2009 yılı itibariyle bakıldığında da Afrika kökenli Amerikalılar arasındaki işsizlik oranının %15, ABD'de yaşayan Latin kökenli kimseler arasındaki oranının ise %11 olduğu görülmektedir. Buna karşın, beyaz nüfus içindeki işsizlik oranı %8'dir (Siegel, 2010: 139).

Siyah nüfusun suça eğilimini ve yüksek oranlarda hapsedilmesini açıklamaya çalışan bir diğer görüş de ücretler meselesi üzerinden kendisini ifade etmektedir. Buna göre, çalıştıkları işlerde daha iyi bir ücret beklentisi içinde olma durumu veya düşük ücretli işlerde çalışmadaki isteksizlik, genç siyah nüfusun yasadışı faaliyetler içinde bulunma oranlarındaki artışı açıklamaktadır. Bu yüksek oranların özellikle yükseköğrenimini yarıda kesmiş olan genç siyah nüfus için bir anlam ifade ettiğini söylemek de mümkündür (Durr ve Hill, 2006: 146).

Azınlıkların kitlesel olarak hapsedilmesi konusunda İngiltere, Galler, Fransa ve Almanya'nın durumu da ABD'den farklı gözükmemektedir. Bu ülkelerde son yıllarda azınlıkların kitlesel olarak tutuklandığı ve azınlıkların cezaevlerindeki temsiliyet oranının artış gösterdiğini söylemek mümkündür (Dammer ve Albanese, 2013: 204). Buna ek olarak, birçok ülke, %30 gibi yüksek bir oranda yabancı uyruklu (Gambia, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Avusturya, Belçika ve İtalya vatandaşları başta olmak üzere) hükümlüye sahiptir. Bu orandaki bir hükümlü varlığı, beraberinde birtakım tartışmaları da getirmektedir. Kimi yazarlara göre bu yüksek tutuklama oranı kurumsal ve toplumsal ırkçılığın bir sonucu niteliğindedir. Diğer yazarlara göre ise tutuklama politikalarına yön veren ekonomik ve toplumsal faktörlerin

birleşimi, cezaevlerinin kitleler halindeki azınlıklara ev sahipliği yapmasının nedenidir (Walker vd., 2012: 97-99).

Irkçılık ve cezaevi nüfusunun artışı arasındaki ilişkiyi gösterme noktasında istatistiki veriler de oldukça açıklayıcı olmaktadır. Örneğin, ABD'de dünyaya yeni gelmiş siyah bir erkek bebeğin yaşadığı süre içerisinde tutuklanma şansı %28.5 olarak verilirken, beyaz bir bebekte bu oranın %4.4 olduğu ifade edilmektedir. Yine siyah kız çocuklarında bu oran %3.6 iken beyaz kız çocuklarında bu oran %0.5 olarak verilmiştir (Mahmood, 2004: 33). HRW isimli örgütün 2008 yılında yaptığı bir araştırma da bu konuda ilginç örnekler sunmuştur. Buna göre, ABD'de siyah erkekler (ABD'de siyah nüfusu 2008 itibariyle toplam nüfusun %13'ünü oluşturmasına rağmen) beyaz erkeklere oranla 6.5 kat daha fazla tutuklanmaktadır. Bu oran İspanyol kökenli ABD'lilere oranla da 2.5 kat fazla olarak hesaplanmıştır. ABD'de yaşayan siyah kadın nüfusun da benzer bir durumla karşı karşıya olduğu söylemek mümkündür. Buna göre, ABD'li siyah kadınlar, beyaz kadınlara oranla üç kat daha fazla hapsedilmektedirler. Bu oran, İspanyol kökenli Amerikalılara oranla da iki kat fazladır (HRW, 2008). Bu şekilde, gerek ABD'de ve gerekse aynı politikaları izleyen başka ülkelerde uyuşturucu ile savaş politikası altında başta siyahlar olmak üzere toplumda istenmeyenler olarak addedilen kesimler sistematik olarak tutuklanmaktadırlar. İngiltere ve Galler'de ise beyazlara oranla siyahlar 11 kat daha fazla tutuklanmaktadırlar. İngiltere'de hapsedilen siyahlar da dâhil olmak üzere, marjinal olarak tarif edilen grupların hükümetler tarafından "kendilerinden kâr elde edilebilecek mallar" olarak görüldükleri de yaygın olarak kabul edilmektedir (Kenter ve Prior, 2012: 91).

Irkçılığın yükselişi dışında suç oranlarının artışının nedeni ile ilgili gösterilen bir diğer adres ise uyuşturucuyla mücadele politikalarıdır. Uyuşturucu suçlarıyla mücadelede kullanılan başlıca yöntemin merkezinde ise kanuni yaptırımların (özellikle hapsetme) olduğunu söylemek mümkündür (Finley, 2008: 45). Bu kanuni yaptırımlar ile uyuşturucu bulundurma ve uyuşturucu kaçakçılığı yapma gibi suçlardan ceza alan kişi sayısı zaman içinde artış göstermiş; böylece, uyuşturucu ile ilgili suçlardan kaynaklı olarak hüküm giyen kişi sayısı diğer başka suçlarda olmadığı kadar artmıştır. Örneğin, ABD federal cezaevi nüfusunun %61'i uyuşturucu suçlularından oluşmaktadır. Burada değinilen uyuşturucu ile mücadele politikasının, cezaevi endüstrisi kompleksinin başta ABD olmak üzere birçok ülkede yükselen bir girişim olmasının esas nedenlerinden birisi olarak gösterildiğini söylemek mümkündür (Smith, 2013: 106).

ABD'de uyuşturucu ile mücadele konusunda ilk girişimler ABD'nin 37. Başkanı olan Richard Nixon döneminde başlamış; uyuşturucu ve uyuşturucu kullanımıyla savaş ulusal düzeyde ciddi bir tehdit olarak tanımlanmıştır. Nixon, 1971 yılında madde bağımlılığını "bir numaralı kamu düşmanı" olarak ilan etmiş ve uyuşturucuyla savaşı ABD'nin siyasi tasarımının merkezine oturtmuştur. Bu politikanın doğrudan sonucu ise ülke içindeki Afrika kökenli Amerikalılara ve Latin topluluklara yönelik tutuklama ve hapsetme faaliyetlerindeki büyük yükseliş olmuştur. Bu süreçte Barry Goldwater ve Nelson Rockefeller gibi politikacılar da katı uyuşturucu yasalarını desteklemişlerdir. Bu desteğin temelinde yatan düşünce ise uyuşturucu kullanımı ile suç işleme arasında kurulan güçlü bağ olmuştur (Cummings,

2012: 417-418). New York valiliği yapmış olan Rockefeller'in 3 Ocak 1973'te yasal olmayan madde dağıtıcılığının şartlı salıverme olmaksızın ömür boyu zorunlu hapis ile cezalandırılacağını ifade etmesi ve bu konuda kendi eyaletinin en sert uygulamalara ev sahipliğini yapacağını söylemesi de bu konudaki tutumun bir diğer göstergesidir (Schlosser, 1998: 56; Moore, 2013: 9). Richard Nixon dönemindeki politikaların rastgele bir seçim olmadığını; aksine, sistematik bir düşünmenin sonucu olduğunu ileri sürenler ise Afrika kökenli Amerikalıların bu politikadan geniş ölçüde etkilenmesini bu iddialarını destekleyen somut bir argüman olarak sunmuşlardır. Ancak, 1960'lı ve özellikle 1970'li yıllara gelindiğinde beyazların da esrar ve uyuşturucu kullanmaya başlaması ile birlikte bazı eyaletlerde mariuhana bulundurmak yasal hale getirilmiş ve yasama organı bu durum karşısında cezalarda indirime gitmek zorunda kalmıştır.

Nixon yönetiminin kanunlarının sağladığı ideolojik, politik altyapı ise Ronald Reagan döneminde (1981-1989) oldukça başarılı bir şekilde yerli yerine oturtulmuştur (Young, 2000: 44). Bu dönemde uyuşturucu kullanımının yasa dışı olduğu ilan edilirken, diğer yandan, öncelikle toplumda dezavantajlı konumda bulunan azınlık gruplarının şiddet içerikli olmaksızın işlediği uyuşturucu suçları kitlesel tutuklamalarla sonuçlanmıştır (Cummings, 2012: 418). Böylece, Reagan dönemi, özellikle "war on drugs" politikasının ve 1980'li yıllarda cezaevlerinin hızla özelleştirilmeye başlanmasının büyük etkisiyle, cezaevi endüstrisi kompleksinin yükselişe geçtiği bir dönem olmuştur (Giroux, 2005: 58). Bilhassa 1980'li yıllardan itibaren cezaevi

işletimine yönelik duyulan ilgi de önemli ölçüde artış göstermiştir. Bunun sebepleri ise şu şekilde sıralanabilir:

1. Son zamanlarda, kamu tercihinin daha uzun tutuklama sürelerinden yana olması,

2. Maliyetlerin azaltılmasına yardımcı olunması amacıyla hükümlülerin çalıştırılması gerektiğinin düşünülmesi,

3. Cezaevinde çalışmanın hem maliyetleri hem de tembelliği azaltması gerçeğinin cezaevi endüstrisi yöneticilerine sunduğu fırsat,

4. Devlet ait cezaevi endüstrilerinin özel sektör cezaevi işletmesine dönüştürülmesine yönelik baskı.

Uyuşturucu suçluları için getirilen bu düzenlemeler bugün pek çok ülkede de yaygınlık kazanmış durumdadır. 1980 yılından sonra hız kazanan bu düzenlemelerin dönüm noktası ise 1984 yılında ABD'de kabul edilen "Suç Kontrol Yasası (Crime Control Act)" olmuştur (Shahidullah, 2016: 188). Bu yasa ile uyuşturucu suçlularına asgari olarak 5 yıl hapis cezasının verilmesi öngörülmüştür. Yine 1986 ve 1988 yıllarında çıkarılan yasalarla bir yandan zorunlu asgari cezalar artırılırken bir yandan da kullanılan uyuşturucu maddenin niteliğine bağlı olarak uyuşturucu dağıtıcılarına beş ile on yıl arasında değişen cezalar öngörülmüştür. Uyuşturucu maddenin niteliğinin (toz şeklinde olup olmadığı) bu noktada bir ayrıma sebebiyet verdiğini söylemek mümkündür. Bu ayrım, cezaevi endüstrisinin daha çok ırkçı olarak tabir edilen yönü ile ilgilidir. Buna göre, toz şeklinde olan ya da olmayan uyuşturucu maddeyi kullanan kişilerin ırksal özelliklerine göre verilen cezalar da değişmektedir. Özellikle ABD'de siyahların cezaevlerinde daha kalabalık bir

kesimi temsil ediyor olmasının sebebi olarak da bu durum gösterilmektedir. Çünkü ucuz olması nedeniyle daha çok siyahların kullandığı kokain türünden beş gram bulunduranlar ile bu türün toz halini bulunduran beyazlara verilen cezalar farklılık göstermektedir. Beyazların siyahlarla aynı cezayı alması için (asgari 5 yıl) 5 gram değil de 500 gram toz kokain bulundurması gerekmektedir (Belenko ve Spohn, 2015: 107).

Sonuç olarak, gerek uyuşturucu ile sert mücadele politikalarının gerekse de ırkçı ve ayrımcı uygulamaların suç oranlarının artışına belli oranda bir katkı sağladığı iddiası günümüzde de tartışılmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, özellikle 1970'li yıllardan günümüze önemli bir artış gösteren suç oranlarındaki yükselişin neo-liberal politikalar, özelleştirmeler ve küreselleşme olgusu çerçevesinde değerlendirilmesinin konunun açıklığa kavuşturulmasına bir diğer katkıyı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.3.1.2. Neo-Liberalizm ve Tehlikeli Sınıflar Teorisi: Suç Oranlarında Artış

Refah devleti sisteminin çöktüğü ve küreselleşmenin hız kazandığı 1970'li yıllar ve 1980'li yıllar, birçok alanda önemli dönüşümlerin gerçekleştiği yıllardır ve bu dönüşümden ceza rejimlerinin de önemli oranda etkilendiğini söylemek mümkündür. Bu süreçte, özellikle neo-liberal politikalar sonucunda ülkelerin tek tek ceza yargılama sistemlerinde önemli değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimler, başta "suç" ve "ceza" kavramlarının yeniden tanımlanması şeklinde kendisini göstermiş; böylece, devletin cezalandırma anlayışında da önemli dönüşümler yaşanmıştır (Özkazanç, 2007: 15). Bundan kaynaklı olarak, neo-liberal teorinin

kısaca tanımlanmasına ve bunun ardından ceza yargılama sistemlerinde getirdiği dönüşümlerin incelenmesine özellikle ihtiyaç vardır. Çalışmanın bu bölümünde de neo-liberal teori ve beraberinde getirdiği dönüşüm açıklanmaya çalışılacaktır.

Günümüzün belirleyici ekonomik, politik paradigması halinde olan neo-liberalizm, 1980'li yılların başından itibaren İngiltere'de Margaret Thatcher ve ABD'de Ronald Reagan tarafından uygulamaya konulan bir dizi toplumsal, kültürel, ideolojik, politik ve iktisadi boyutları içermektedir (Olgun, 2006: 145). Bir tanım yapmak gerekirse, neo-liberalizm, insanlığın refahını arttırmanın en ideal yolunun, girişimci özgürlüğünün maksimizasyonu olduğunu ileri süren ekonomi politik pratiklerin teorisidir (Harvey, 2012: 68). Neo-liberal yaklaşıma göre, kaynak dağılımında piyasanın rolünün artırılması, devletin müdahale olanaklarının daraltılması ve küresel ekonomiyle daha fazla bütünleşilmesi gerekmektedir. Böylece, büyümenin hızlanacağı ve ekonomik durgunluktan çıkılacağı düşünülmektedir (Görenel, 2005: 185). Ayrıca, neo-liberalizmde, devletin temel hizmetlerin sunumunda bile ikincil olduğu gerçeği kendisine sıkça hatırlatılmaktadır. Öyle ki, neo-liberal ekonomide, devlet, temel hizmetlerin sunumunda bile etki etmemesi gereken bir araç olarak düşünülmüştür. Devletin bu hizmetlerin sunumuna yönelik getireceği her düzenleme de hoş görülmesi mümkün olmayan bir müdahale anlamına gelmektedir (Robinson ve Diaz, 2006: 49). Bununla birlikte, neo-liberalizm, kolektivizm yerine bireyselliği yüceltmektedir. Devlet ise mümkün olabildiğince küçültülmüş bir halde ve bir tortuymuş gibi karşımıza çıkmaktadır (Cavadino ve Dignan, 2006: 440). Passas (2000: 1) "küreselleşmenin motoru" olarak tanımladığı neo-libaralizmi şu şekilde tanımlamıştır:

> "Neo-liberalizm, bir tarafta devlet, bir tarafta vatandaş ve diğer tarafta da ticaret ve tüccar arasındaki ilişki üzerine kurulu ekonomik ve politik bir düşünce okuluna atıfta bulunmaktadır. Çünkü neo-liberalizm, piyasadaki devlet müdahalesinin ya en

> az seviyede ya da hiç olmamasını istemekte; ayrıca, ticari işlemlerin rahatlıkla gerçekleştirilebilmesi için de ulusal ya da bölgesel sınırlar boyunca kurulan bariyerlerin kaldırılmasını desteklemektedir."

Neoliberalizm, bu şekliyle, ekonomik yapıda gerçekleştirdiği dönüşümlerin yanı sıra devletin rolü üzerinde yaptığı değişikliklerle de uzun bir süredir ceza yargılama sistemleri üzerinde bir takım etkiler bırakmaktadır. Bu nokta, açık bir şekilde, devletin değişen çehresi ile ilgilidir. Wacquant (2009: 19) bu değişimi açıklarken neo-liberalizmi, refah devletini ve onun üstlendiği rolü istikrarsızlaştıran bir dönüştürücü olarak kavramsallaştırır. Bu istikrarsızlaşma daha çok devletin piyasadan ve üstlendiği sosyal fonksiyonlardan çekilmesiyle somutlaşmaktadır. Bu nedenle, neo-liberal devlet, toplumun tamamının kucaklanılmasından vazgeçilmesi ve ekonomik işlevin (başta sosyal politikaların) sonlandırması olarak tanımlanabilir (Wacquant, 2008: 13). Wacquant, bu değişimi, devletin "anacıl refah devletinden" "babacıl ceza devletine" yönelişi olarak nitelendirmiştir. Wacquant, ayrıca, bu değişimden etkilenecek olan hedef kitlenin sadece ABD vatandaşları olmadığının da bilinmesi gerektiğini sözlerine eklemiştir. Ona göre, bu değişimle birlikte, devletin sosyal refah düzenlemelerinin yerini hapsetmeye dönük politikalar almıştır. Bu süreçten asıl olarak etkilenecek gruplar ise saygınlık sahibi olmayan, yoksul, tehlikeli kabul edilen, toplumsal statülerden yoksun kesimlerdir. Daha ayrıntılı olarak bu kişiler, kölelik işlerini ve düzensiz hizmet sektörünün yoksulluk ücretlerini reddeden; buna karşın, şehrin belirli bölgelerin uyuşturucu ticareti başta olmak üzere yasal olmayan işlerle meşgul olmayı seçen işçi sınıfının vasıfsız ve güven telkin etmeyen kişilerinden oluşmaktadır (Wacquant, 2002: 382).

Neo-liberal çağda bireycilik olgusunun toplumsal yapıya egemen olması, devletin rolünün mümkün olduğunca en alt seviyeye indirilmesi ve varlıklı kesim ile yoksul kesim arasındaki ekonomik eşitliziliğin günden güne artması, toplumsal

dokuda da bazı zedenlenmelere yol açmış ve atomize bireyler ortaya çıkmıştır (Ventura, 2016: 15). Yine bu süreçte, toplumsal bağlılıkların yok olmaya başladığını, bazı bireylerin toplumdan dışlandığını ve "marjinal" hale geldiğini, insanların birbirinden korktuğunu ve birbirinden kaçındığını da söylemek mümkündür. Özellikle bu korku kültürü, insanların aşırı derecede bireyselleşmesine sebebiyet vermiş ve neo-liberal çağ boyunca toplumun atomize olmasına katkı sağlamıştır. Böylece, kamusal alanda kitlelerin birbirine duydukları güven de erozyona uğramıştır (Faulk, 2012: 60).

Sonuçta, devletin rolünün küçülmesi ve bireyselliğin öne çıkması ile birlikte sosyal devlet anlayışı giderek yok olmaya başlamış ve yoksullara yapılan yardımlar bitme noktasına gelmiştir. Bu durum, kurulan bu yeni düzende iş bulma şansı olmayan bireylerin toplumsal alandan dışlanmasına ve iş bulmalarının da neredeyse imkânsız hale gelmesine yol açmıştır. Cavadino ve Dignan (2006: 447), neo-liberalizmin bu yapısı itibariyle "suça teşvik" ettiğini ve bunun sonucunda suç oranlarında önemli artışların yaşandığını ileri sürmüştür. Neo-liberalizmin beraberinde getirdiği ekonomik (yoksulluk, işsizlik, adil olmayan gelir dağılımı gibi) ve toplumsal eşitsizliği de bunun birer kanıtı olarak göstermişlerdir.

Neo-liberalizmin yaratıcı yıkıcılığı dışında suç oranlarındaki artışı açıklamaya çalışan bir diğer önemli teori de "tehlikeli sınıflar" teorisidir. Genel olarak, hastalardan, evsizlerden, yoksullardan ve işsizlilerden oluştuğu kabul edilen "tehlikeli sınıflar" (Monkkonen, 1981: 150) suç oranlarındaki artışı açıklamada sıklıkla başvurulan teorilerden biridir. Suçlu davranışın ortaya çıkmasını işsizlik ve yoksulluk üzerinden değerlendiren teorinin üzerinde durduğu temelleri Barone (2007: 176) şu şekilde açıklamaktadır:

> "Bazı yazarlar, yoksulluk ve işsizlik ile örülü bir sosyal çevrenin suçlu davranışla sonuçlanması muhtemel olan bir baskıyı meydana getirdiğini düşünmektedirler. Bu yorumu destekleyen istatistiki çalışmalar da göstermektedir ki, işsizlik ve suç işleme oranları arasında ciddi bir korelasyon vardır. Bunun da ötesinde, sosyal psikologlar, sosyo-ekonomik eşitsizlik ve şiddete eğilim arasında ciddi bağlantılar keşfetmişlerdir. Tarihsel olarak bu işsiz ve yoksul tehlikeli sınıfların varlığı da suçluları hücrelerde tutmak ve bu kişileri cezalandırmak için özelleştirilmiş ceza infaz kurumları yaratan endüstriyel kapitalizmin gelişimi ile ilişkilidir."

Caplow ve Simon (1999: 66) ise tehlikeli sınıflar ve suç oranlarındaki artış arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade etmiştir:

> "Özellikle iyi ücret getiren ancak düşük vasıf gerektiren sanayi işlerinin giderek ortadan yok olması başta olmak üzere ekonominin içine girdiği yeniden yapılanma süreci, çok sayıda eğitimsiz genç işgücünün iş olanaklarının daralmasına sebebiyet vermiş; bu durum, suçu ekonomik bir seçenek olarak gören insan sayısının artmasıyla sonuçlanmıştır. Bununla birlikte, bu insanların sayısında yaşanan artış, onlara yönelik uygulanan zorlayıcı kontrol stratejilerinin kamuoyu nezdinde destek bulmasına neden olmuştur"

Feagin (2016: 40) ise iyi ücret gertiren işlerden belli bir insan grubunun (siyahiler ve Latin kökenli kişiler) dışlanmasının yeni bir yedek işgücü ordusunu meydana getirdiğini şu şekilde açıklamaktadır:

> "Yapılan ayrımcılığa bağlı olarak siyah işçilerin iyi ücret getiren vasıflı işlerden giderek dışlanması; bununla birlikte, her geçen gün sayısı artmakta olan yedek işsizler ordusunun ve düzenli işlerden çalışmayan kişilerin varlığı, 19. yüzyıldan bu yana gelişmekte olan ekonominin başlıca özelliği olmuştur. Bu durum, günümüzde de devam etmektedir. Burada, bir tür yedek işgücü olan hükümlü emeğinin gerek hükümet yetkililerinin gizli anlaşmaları için gerekse de Jim Crow[9] dönemindeki beyaz işverenler için önemine işaret etmekteyim. Bu fazlasıyla ayrımcı bir karaktere sahip olan sistemin yeni bir modeli ise günümüze kadar "yeni bir Jim Crow gerçekliği" şeklinde günümüze kadar ulaşmıştır. Özellikle son dönemlerde bazı ülkelerdeki ekonomik ve politik elitler, kasıtlı bir şekilde, oldukça büyük büyük bir kısmı siyahlardan ve Latin kişilerden oluşan devasa bir cezaevi nüfusu yaratmıştır. Elitlerin bu eylemini açıklamaya yönelik sunulan mantıklı cevaplardan birisini, "işçi sınıfına mensup siyahi erkeklerin daha fazla kontrol edilmesi" fikri oluşturmaktadır. Ancak, geçerliliği yüksek olduğu düşünülen bir açıklama daha vardır: cezaevlerinde oldukça düşük ücretler karşılığında çalışabilecek işçileri temin edebilmek."

Gerek tehlikeli sınıflar teorisi gerekse de bu teoriyle bağlantılı olan neo-liberalizm, suç oranlarının yükselişini açıklama noktasında önemli veriler sunmaktadırlar. Bu çalışmada da, küreselleşme ve suç oranlarındaki artış arasındaki ilişkisinin ortaya konulmasının, yüksek hapsetme oranlarının

[9] Jim Crow bir İngiliz komedyen olan Thomas Rice'ın 2828 yılında yarattığı bir karakterdir. Rice'ın canlandırdığı karakter, geri zekâlı, ilkel, her türlü aşağılanmaya maruz kalan bir Afro-Amerikalı tiplemesidir.

temelinde yatan nedenleri anlamada faydalı bir bakış açısı sunacağı düşünülmektedir. Buradan hareketle, bir sonraki kısımda bilhassa suç oranlarının yükselişinde ve ceza yargılama sistemlerinin dönüşümünde küreselleşmenin tıpkı neo-liberalizm gibi yaratıcı bir yıkım gerçekleştirip gerçekleştirmediği meselesi üzerinde durulacaktır.

2.3.1.3. Küreselleşme: Ceza Yargılama Sistemlerinde Dönüşüm

Küreselleşme kavramı, hem ekonomik hem de akademik çevreler tarafından üzerinde bugün dahi farklı tartışmaların yürütüldüğü bir kavramdır. Bundan kaynaklı olarak, küreselleşmenin birçok tanımına rastlamak mümkündür. Bunun da başlıca nedeni, küreselleşmenin farklı insanlar için farklı anlamlar ifade ediyor olmasıdır. Örneğin, küreselleşmeyi ulusal ekonomik sistemlerin uluslararası ticaret, yatırımlar ve sermaye akışları aracılığıyla bütünleşmesi ve bu yolla ülkeler arasındaki etkileşimin artması olarak tanımlamak ya da küreselleşmeyi ekonomik, toplumsal ve kültürel varlıkların sınırları aşması noktasında yaşanan yükseliş olarak görmek mümkündür (Kapoor, 2006: 103). Bu sebeple, küreselleşmenin suç oranlarının yükselmesine olan etkisini açıklamaya geçmeden önce kavramın kendisine dair birtakım tanımlar yapmanın faydalı olacağı düşünülmektedir.

Küreselleşme, en yalın haliyle, hemen her alanda mesafelerin kısalarak daha önemsiz bir hale gelmesi; siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda dünyanın daha çok bütünleşmesi süreci olarak tanımlanabilir (Lubbers ve Koorevaar, 2000: 173). Bu tanım, küreselleşmenin tek taraflı bir süreçten ziyade çift taraflı bir süreç olduğunu göstermesi açısından da önem

taşımaktadır. Ekonomik, politik ve kültürel bütünleşme olarak tanımlanabilecek olan küreselleşmenin ülkeler arasındaki sınırları ortadan kaldırmasıyla dünyayı "küçük bir köy" haline getirdiğini söylemek de mümkündür (Saurabh, 2016: xv). Aas (2013: 3), dünyayı küçük bir köy haline getiren küreselleşmeyi şu şekilde tanımlamaktadır:

> "Küreselleşme kavramı, Batılı giysi üreticilerinin giysilerini üretmek için ucuz Çinli emeğini kullanmasına ya da yine Batılı şirketlerin müşterilerine Hindistan'daki çağrı merkezlerinden hizmet vermelerine olanak sağlayan büyük ekonomik ve teknolojik gelişmeler olarak tanımlanmaktadır. Kavram, ayrıca, uluslararası şirketlerin büyük güçlerinin politika yüklü meselelerine, IMF ve Dünya Bankası'nın taleplerini karşılayabilmek amacıyla devletlere ait varlıkların özelleştirilmesine ve Batı medyasının ve kültürünün emperyalist eğilimlerine karşılık gelmektedir."

Küreselleşme, iddia edildiği üzere, her ne kadar teknoloji transferleri, gelişmiş devletlerin piyasalarına erişmede büyük olanaklar, gelişmiş ve iyileştirilmiş üretim ve yaşam standartları sağlamış olsa da, bütün etkilerinin bu kadar pozitif olduğunu söylemek mümkün değildir. Bunun da nedeni, küreselleşmenin beraberinde çevresel bozulmayı, ticaret/finans piyasalarında dengesizlikleri ve belki de en önemlilerinden birisi olarak hem ülkelerin kendi içlerinde hem de sınırlarının ötesinde eşitsizliği yerleşik hale getirmesi ve bunları artırmasıdır (Kacowicz, 2013: 37). Öyle ki, küreselleşmeye bağlı bir şekilde, ülkeler içinde ve ülkeler arasında kaynakların kötü bir şekilde dağılması ve eşitsizliğin artışı gibi sorunlar büyütmüştür. Bunun sonucunda ise suç oranlarındaki yükseliş kaçınılmaz hale gelmiş ve toplumsal gerilim üst noktalara ulaşmıştır (Beneria, 2003: 87).

Birçok gelişmiş ülkede geçmişten günümüze küreselleşmenin bıraktığı başlıca sonuçları artan eşitsizlik, devletin ekonomiye müdahale edebilme ya da azalan kaynakları yeniden dağıtabilme kapasitesinin azalması ve ABD'ye ya da İngiltere'ye doğru göçlerin yükselişe geçmesi (temelde güneyden kuzeye ve doğudan batıya olmak üzere) şeklinde vermek de mümkündür (Barlow, 2005: 224).

Küreselleşme, özellikle ABD'de orta sınıfın önceden beri var olan toplumsal düzeninin dengesinde bozulmalara neden olmuştur. Sonuç olarak, eşitsizliğin giderek büyümesi, ABD tarihinde daha önce hiç olmadığı kadar, zengini daha zengin fakiri daha fakir hale getirmiştir (Kerbo, 1983: 298). Bununla birlikte bu noktada özellikle belirtilmelidir ki, toplumsal düzenin dengesinin bozulmasının beraberinde getirdiği olumsuz sonuçlar sadece ABD'ye özgü değildir. Öye ki, Doğu Bloku'nun çökmesiyle birlikte başta Sovyetler Birliği olmak üzere Doğu Avrupa ülkelerinde de çeşitli toplumsal çözülmeler gerçekleşmiştir. Levay (2013: 72) bu çözülmenin suç oranlarına nasıl yansıdığını şu şekilde vermektedir:

> Sosyalist sistemin çöküşüne müteakip gerçekleşen dönüşümlerin en önemli ortak özelliği suç oranlarındaki ani yükseliş ve suçun yapısındaki değişim olmuştur. Burada bahsedilen ortak özellik, yani suç işleme oranlarındaki dramatik artış, ilk elden izlenebilir niteliktedir. Geçiş döneminin başlarında rapor edilen suç oranlarındaki artışın neredeyse iki katına ulaşması kayda değerdir. 1989 yılını takip eden ilk yılda Çekoslavakya'da kayıtlara geçen suç sayısında yaklaşık olarak %20'lik bir artış meydana gelmiştir. Yine 1989 yılında Macaristan'daki muhalefet temsilcileri ile eski rejim arasındaki "yuvarlak masa toplantıları"nın sürdüğü sıralarda rapor edilen suç sayısı yaklaşık olarak 225.000 dolaylarında iken, 40 yıllık aradan sonra ilk kez özgür seçimlerin gerçekleştirilebildiği bir sonraki yılda bu rakam neredeyse 350.000'e ulaşmıştır. Polonya'da her 100.000 kişideki suç işleme oranı 1989-1993 yılları arasında %62'lik bir artış göstermiştir. Dönemin sonuna gelindiğinde ise suç oranlarındaki artışın diğer ülkelerle benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Bunların dışında, Slovenya'da bağımsızlık hazırlıkları sürecinde suç işleme oranı yine yoğun bir artış göstermiştir.

Ancak, bu süreç, bütün ABD vatandaşlarını eşit şekilde etkilememiştir. Özellikle ABD vatandaşı olan siyahlar ve diğer azınlıklar üzerinde küreselleşmenin bıraktığı olumsuz izleri daha açık bir şekilde görmek mümkündür. Bu olumsuzluklardan biri de küresel ekonominin gelişme sürecinde ortaya çıkmıştır. Sermayenin artan hareketliliği ilk olarak yüksek ücretli işler yaratmıştır. Yüksek konut ücretlerinin ve kısıtlayıcı bölge kanunlarının birleşimi de milyonlarca Afrika kökenli Amerikalıyı ve sayıları hızla artan Asyalı ve Latin göçmenleri yüksek ücretli işlerin bulunduğu banliyölerden uzaklaştırmıştır (Kirp vd., 1997: 8). Bu iyi ücretlere erişebilmek için olması gereken yükseköğrenim yeterlilik belgesinin artan önemi de

beyaz olmayanların birçok iş sahasından dışlanmasına sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda düşünülürse, yoksullukla baş başa kalan Afrika kökenli Amerikalıların, Latin ve Asyalı topluluklara üye kişilerin ve ABD'li yerlilerin gelişmekte olan küresel ekonomiden uzaklaştırılmaları ve marjinalize edilmeleri son yıllarda suç işleme oranlarındaki artığı ve buna müteakip bir şekilde cezaevi nüfusunun artışını anlama noktasında önemli veriler sunmaktadır (Barlow, 2005: 225).

Küreselleşmenin suç işleme oranlarının yükselişi ile olan ilişkisi, bir başka açıdan ise ülkelerin tek tek ceza yargılama sistemlerinin dönüşümüyle de doğrudan ilgilidir. Muncie (2013: 203) küreselleşmenin ceza yargılama sistemleri üzerinde birbiriyle ilişkili iki dönüşümü beraberinde getirdiği bilgisini şu şekilde vermiştir:

> "İlk olarak, ceza yargılama politikaları dünya çapında bir noktada birleşmektedir. Uluslararası sermayenin ve uluslararası suçla mücadelenin gereksinimleri hükümetleri benzer ekonomik, toplumsal ve ceza yargılama politikalarını hayata geçirmeye zorlamaktadır. İkinci olarak, çok uluslu şirketlerce sürdürülen neo-liberal "özgür piyasa" anlayışı sonucunda devlet-piyasa ilişkilerinde esaslı bir kaymanın gerçekleşmesi şeklinde tezahür eden bu homojenleşme, hesap verilebilirlik, sosyal illüzyon, refahın korunması prensiplerine dayalı politikaların formüle edilmesini daha az desteklemekte; buna karşın, sosyal eşitsizlik, kuralsızlaşma, özelleştirme ve otoriterleşme prensiplerine dayalı politikaların formüle edilmesine daha çok destek vermektedir. ABD tarafından yürütülen "uyuşturucu ile mücadele" ve "terörle mücadele" politikaları da genellikle bu tarz uluslararası gelişmelerin başlıca örnekleri olma niteliği taşımaktadırlar."

Küreselleşme kavramı, bu yönüyle, uluslarüstü ekonomik, politik ve yasal sistemler yaratma sürecine karşılık gelmektedir. Özellikle de yasal sistemler yaratma meselesinde küreselleşmenin önemli rol oynadığını söylemek mümkündür. Öyle ki, küreselleşme, suç odağını yerel perspektiften dünya perspektifine doğru kaydırabilmiştir (Siegel ve Worrall, 2013: 606). Bu doğrultuda ülkelerin ceza yargılama sistemleri de küresel ölçekte dönüşüm geçirmiştir. Örneğin, küreselleşme, ülkeler arasında ceza yargılama sistemleri için en iyi pratiklerin ve yeni fikirlerin paylaşılmasını önemli oranda artırabilmiştir. Bu süreçte, birçok batılı gelişmiş ülkede yaygın olarak kullanılan pratikler, diğer ülkelerin dava sayılarındaki artış ve

cezaevlerinin aşırı doluluğu gibi problemlerinin çözümü için kullanışlı olarak görülmeye başlanmıştır. Örnek vermek gerekirse, Paraguay'da beklemede olan davaların sayısını azaltabilmek için bir arabuluculuk ofisi (Mediation Office) oluşturulmuş; Bahamalar ise cezaevlerinin aşırı kalabalık oluşuna çare olması amacıyla daha az tehlikeli suçlular için elektronik gözetleme sistemlerini kullanmaya başlamıştır (Newman, 2010: xxxi). Ulus devletlerin ceza yargılama sistemlerinin başka ülkelerden örnek alınarak düzenlenmesinde küreselleşmenin rolünü Schmalleger (2006: 540) şu şekilde ifade etmiştir:

> "Küreselleşme, ulus devletlerin başka ülkelerin ceza yargılama bilgilerini görmezden gelmelerini gittikçe imkânsız hale getirecektir. Politikacılar ve nüfuzlu bürokratlar, kendi ülkelerindeki suç oranlarının, dava sayılarının, tutuklama rakamlarının, silahlanma oranlarının ve mevcut şiddet rakamlarının neden kendilerine benzeyen diğer ülkelerden farklılaştığını açıklama noktasında zorlanacaklardır."

Ülkelerin ceza yargılama sistemlerinin küreselleşmenin etkisiyle benzer bir şekilde dönüşmesinde ve ırkçı ve piyasa yanlısı düzenlemelerle cezalandırma politikalarının ortaklaştırılmasında ABD etkisinin büyük olduğu; bu sebeple, ülkelerin ceza yargılama sistemlerinin Amerikanlaştırıldığı iddiası da günümüzde tartışılmaya devam eden konular arasındadır. Bu konuyla ilgili olarak Andreas ve Nadelmann (2006: 106-107) ceza yargılama sistemlerinin Amerikanlaştırılmasını şu şekilde açıklamaktadırlar:

> "ABD'yi özel kılan durum, ABD yönetiminin kendi ceza yasalarını, prosedürlerini ve bunları uygulamada gösterdiği çabayı uluslararasılaştırmada gösterdiği başarı ölçüsündedir. Yabancı ülkelerin yargı mercilerinden kanıtlar toplamada, mültecileri tutuklamada, dış ülkelerin yozlaşan yönetimlerini hedef göstermede, başka ülkeleri kendi ceza yargılama sistemlerini değiştirme hususunda ikna etmede diğer hiçbir hükümet ABD yönetimi kadar arzulu hareket etmemiştir. Bununla birlikte, ABD dışındaki hiçbir ülkenin ABD'nin uluslararası kanuni yaptırım gündemini takip edebilecek diplomatik ve finansal kaynağı bulunmamaktadır."

Bu konuda Kanada ceza yargılama sisteminin durumu da ceza yargılama sistemlerinin Amerikanlaştırılması hususunda verilebilecek örneklerden birini teşkil etmektedir. Saleh-Hanna (2008: xxvi), Kanada'da cezaevlerinin büyümesinin ve

özelleştirilmesinin (özellikle ABD menşeli özel cezaevi şirketlerinin Kanada'nın Ontario eyaletinde özel cezaevi işletmeye başlamalarının), gerek medyanın gerekse de cezaevi aktivistlerinin kamuoyunun dikkatini "cezaevi sisteminin Amerikanlaştırılmasına" çektiğini ifade etmiştir. Her ne kadar tamamen doğru olduğu iddia edilemese de, küreselleşmeyi oluşturan ne varsa bunun bir şekilde "Amerikanlaşma" olarak nitelendirilebileceği göz önüne alındığında (Park, 2002: 312), ceza yargılama sistemlerinin Amerikanlaştırılması, cezaevi endüstrisi kompleksinin dayandığı temelleri ve günümüzde ulaştığı noktayı gösterme amacı taşıyan bu çalışma için kritik bir öneme sahiptir. Öyle ki, Amerikan cezaevi sistemine atıf yapan cezaevi endüstrisi kompleksi kavramının, küresel ölçekte yaygınlaşmasını bir şekilde ABD'nin tüm dünyaya yaptığı politika transferlerine, sahip olduğu özel cezaevi sistemine ve bu sistemin yürütücü olan özel cezaevi şirketlerine borçlu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bilhassa, bu özel cezaevi şirketlerinin kurulduğu sınırların dışına çıkarak başka ülkelerde faaliyetler yürütmesi, kurumsal küreselleşmenin cezaevi endüstrisi kompleksi ile olan ilişkisini açıklamada yardımcı olmaktadır. Julian E. Kunnie (2015: 148) de küreselleşme ve cezaevi endüstrisi kompleksi arasındaki ilişkiyi şu şekilde vermiştir:

> "Kurumsal küreselleşme ile cezaevi endüstrisi kompleksi arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bunun da nedeni, üçüncü dünya ülkelerinde kurdukları ekonomik tahakkümden fayda sağlayan kurumlar ile kitlesel tutuklamalardan fayda sağlayan kurumların aynı olmasıdır. 2002 yılında Güney Afrika'da yüksek güvenlikli cezaevleri açan Wackenhut gibi özel cezaevi şirketleri küreselleşmeden doğrudan çıkar sağlamışlardır. Hem cezaevi endüstrisi kompleksi hem de kurumsal küreselleşme, benzer sınıflardan insanları hedef göstermekte ve yoksul ya da işçi sınıfının beyaz olmayan kesimine mensup kişiler üzerinde etki bırakmaktadırlar. Bu durum, Alabama eyaletinde olduğu kadar, Arjantin'de, Kenya'da veya Kansas'ta da geçerlidir. MCI, Halliburton, The Carcyle Group, IBM, General Electric ve diğer pek çok şirket de dünyadaki şirket egemenliğine ön ayak olan, bu egemenliğin rehberliğini yapan şirketler arasında yer almaktadırlar. Cezaevleri ise ABD ordusunun, ırkçılık ve sınıfçılık yoluyla, Irak, Afganistan, Somali, Yemen ve Pakistan gibi gelişmemiş ülkelerdeki sömürgeleştirilmiş ve yoksullaştırılmış insanları kontrol etmesine imkân sağlayan bir güç olma işlevi görmektedir. Bununla birlikte, cezaevleri, militerleştirilmiş politikalardaki yükselişle birlikte, ABD'nin

> kendisine ait olan yoksul, işçi sınıfına mensup ve siyah vatandaşlarını da kontrol altında tutmasının bir yolu olmuştur."

Cezaevi endüstrisi kompleksi her ne kadar ABD'de ortaya çıkmış olsa da, son yirmi yıl onun uluslararası bir olguya dönüşüne bizzat şahitlik etmiştir. Uluslararası ölçekte politikacıların da ABD'nin "suça müsamaha göstermeme" politikasını kendi ülkelerine uyarlamasıyla birlikte küresel cezaevi nüfusu büyük bir artış göstermiştir. Bunun bağlı olarak ülkeler, bir taraftan artış gösteren cezaevi nüfusunun yükselen maliyetlerini azaltmak için uğraşırken diğer taraftan da nasıl daha fazla insanı hapsedebilecekleri şeklinde ortaya çıkan ikilemin çözüme kavuşturulması için yönlerini tekrar ABD'ye dönmüşlerdir. Sonuçta, genellikle rehabilitasyon yönelimli ceza rejimlerinde tercih edilen görece daha küçük cezaevleri, içinde binden fazla hükümlüyü barındırma kapasitesine sahip olan "no-frills cezaevleri" ile yer değiştirmiştir. ABD tarzı kitlesel tutuklamalar, dünyanın hem kuzeyinde hem de güneyinde küreselleşmenin beraberinde getirdiği sosyal problemlere çözüm olarak konuşlandırılmaya artan bir şekilde devam etmektedir (Mullings, 2009: 2016). Bu yönüyle cezaevi endüstrisi kompleksinin ABD ile sınırlandırılması ve yerel bir bağlamda mülâhaza edilmesi mümkün gözükmemektedir. Öyle ki, kapitalizmin kendisinin küreselleşmesi, cezaevi endüstrilerinin ve teknolojilerinin de küreselleşmesine neden olmuştur. Küresel cezaevi endüstrisi kompleksi ile ilgili olarak en fazla endişe veren gelişmelerden biri de tam da bu noktada, yani, ABD menşeli şirketlerin Avrupa'ya, Afrika'ya ve dünyanın geri kalan herhangi bir yerine "super maximum prisons" ismiyle bilinen yüksek güvenlikli cezaevlerini pazarlama noktasında ortaya çıkmıştır (Davis, 2012: 55-56).

Özetlemek gerekirse; küreselleşme ve cezaevlerinin endüstrileşmesi arasında ilişkinin doğrudan sonucu, özellikle neo-liberal politikalar doğrultusunda, aşağı

ırktan geldiği iddia edilen kişilere, yoksullara, kapitalizmin cezaevi dışındayken emeğinden yararlanamadığı ancak onun için tehdit teşkil etme potansiyeli olan kişilere, yönelik gerçekleştirilen tutuklama/hapsetme faaliyetlerinde yaşanan büyük artış olmuştur. Böylece, başta gelişmiş ülkelerde olmak üzere, dünya genelinde cezaevlerinde tutulan kişi sayısı hızla yükselmiştir. Bu yükselişi tek tek ülkeler bazında ele alarak görmek de mümkündür. Farklı ülkelerin cezaevlerinde bulunan hükümlü sayılarının yıllar içerisinde gösterdiği artışın sunulmasının (özellikle 1970'li ve 1980'li yıllarda yaşanan kırılma) cezaevi endüstrilerinin dayandığı temelleri göstermesi açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

2.3.2. Cezaevi Nüfusunda Artış

1970'li yılların ortalarından başlayarak bugüne gelinen süreçte küresel düzeyde tutuklanan kişi sayısı hızlı bir artış göstermiştir. Bugün tüm dünyada 10.35-11 milyon arasında insan ceza infaz kurumlarında hapsedilmiş durumdadır. Ayrıntılı olarak vermek gerekirse, ABD'de 2.2 milyondan fazla, Çin'de 1.65 milyondan fazla, Rusya'da 640.000'den fazla, Brezilya'da 607.000'den fazla, Hindistan'da 311.000'den fazla, Tayland'da 255.000'den fazla ve İran'da 225.000'den fazla insan bugün cezaevlerinde işledikleri suçlardan dolayı tutulmaktadırlar. Kıtalar ve bölgeler düzeyinde bakıldığında küresel çapta cezaevlerinde tutulan kişi sayısında şu şekilde bir tablo ile karşı karşıya kalmaktayız:

Tablo 1. Kıtalara ve Bölgelere Göre Hükümlü Sayıları

Kıta & Bölge	Toplam Cezaevi Nüfusu
Afrika	**1,038,735**
Kuzey Afrika	247,194
Batı Afrika	133,753
Orta Afrika	89,498
Doğu Afrika	395,974
Güney Afrika	172,316
Amerika	**3,780,528**
Kuzey Amerika	2,255,210
Orta Amerika	368,027
Karayipler	120,479
Güney Amerika	1,036,812
Asya	**3,897,797**
Batı Asya	171,696
Orta Asya	134,847
Güney Asya	859,473
Güney Doğu Asya	881,634
Doğu Asya	1,850,147
Avrupa	**1,585,348**
Kuzey Avrupa	130,431
Güney Avrupa	172,817
Batı Avrupa	163,674
Avrupa/Asya	851,674
Orta ve Doğu Avrupa	266,752
Okyanusya	**54,726**
Dünyanın Geneli	**10,357,134**

Kaynak: Coyle, A., Fair, H., Jacobson, C. ve Walmsley, R., (2016), *Imprisonment Worldwide: The Current Situation and an Alternative Future,* Bristol: Policy Press.

2000 yılından 2016 yılına gelinen süreçte, dünya nüfusu %18 artmış olmasına rağmen, tüm dünyada cezaevlerinde bulunan insan sayısını %20 oranında artmıştır. Kıtalara göre ayırıldığında, Okyanusya'da cezaevi nüfusu %60'ın üstünde bir oranda, Amerika kırasında ise %40'ın üzerinde bir oranda artış göstermiştir. Yine bu süreçte, cezaevlerinde bulunan kadın hükümlü sayısında da ciddi bir artış yaşandığı tespit edilmiştir. Buna göre, tüm dünyadaki kadın hükümlü sayısı, erkeklerde bu oran %18 olmasına karşın, 2000 yılından beri %50 oranında artış göstermiştir. (Walmsley, 2016: 2). Roy Walmsley'in *World Prison Population List* raporundan alınan bu sayısal veriler tüm dünyada suçların ve suçluluğun arttığını göstermektedir. Ancak, her ne kadar suç ve suçluluk artış gösterse de, bazı suçların işlenme oranlarında değişikliklerin olduğunu söylemek de yine mümkündür. Örnek vermek gerekirse,

uyuşturucu suçlarının dışında kalan suçların (örneğin özel mülkiyete yönelik olarak işlenenlerin) işlenme oranlarında gözle görülür bir düşüşün yaşandığını söylenebilir (Gaines ve Miller, 2008: 316).

Cezaevi endüstrisi kompleksinin tarihsel dönem içindeki yönelimlerinden ilki olan kitlesel tutuklamalar, günümüzde bir fabrika görüntüsü çizen cezaevlerinin içindeki nüfusun "işgücü" olarak görülmesinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, yıllar içerisinde pek çok ülkede cezaevleri nüfusunda patlamalar yaşanmış ve özellikle 1980'li yıllarda belirli ülkelerde hapsedilen kişi sayısında önemli artışlar ortaya çıkmıştır. Cezaevi endüstrilerinin yükselişiyle hapsedilen kişi sayısındaki artışın birbirine paralel olduğunu görebilmek için çeşitli ülkelerde yıllar içinde hapsedilen nüfusta yaşanan artışı incelemek gerekmektedir. Şimdi sırasıyla belli başlı ülkelerdeki cezaevi nüfusunun yıllar içerisinde gösterdiği değişime bakabiliriz.

2.3.2.1. Amerika Birleşik Devletleri

Amerikan Adalet İstatistikleri Bürosu'nun (BJS) sunmuş olduğu verilere göre, 2014 yılı itibariyle ABD'de toplam 4.575 cezaevinde 2.224.400 kişi cezaevlerinde bulunmaktadır (BJS, 2015: 2) Bu da göstermektedir ki, 2014 Aralık ayı itibariyle 320.1 milyon nüfusa sahip olan ABD'de, her 100.000 kişiden 693'ü cezaevindedir. Institute for Criminal Policy Research (ICPR) verilere göre ise cezaevinde bulunan bu nüfusun %9.3'ü kadın hükümlülerden, %0.3'ü ise 18 yaş altındaki geçlerden ve çocuklardan oluşmaktadır. Buna ek olarak, yabancı uyruklu hükümlülerin tüm cezaevi nüfusu içindeki oranı %5.5.'dir. ABD cezaevleri için

verilebilecek bir başka önemli bilgi ise cezaevlerinin kapasitesi ile ilgilidir. Toplam cezaevi kapasitesinin 2.157.769 kişi olduğu ABD'de cezaevlerinin %102.7 (2013 yılı itibariyle) doluluk oranıyla kapasitesinin üzerinde hükümlü barındırdığı görülmektedir.

Tablo 2. ABD Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 Kişide)

Yıl	1980	1985	1990	1995	2000	2006	2008	2010	2012	2014
Toplam Cezaevi Nüfusu	503.586	744.208	1.148.702	1.585.586	1.937.482	2.258.792	2.307.504	2.270.142	2.228.424	2.217.947
Cezaevi Nüfusu Oranı	220	311	457	592	683	752	755	731	707	693

Kaynak: http://www.prisonstudies.org/country/united-states-america

Tablo 1'de de görülebileceği gibi 1980-2008 yılları arasında cezaevi nüfusunun 3.40 kat arttığı görülmektedir. Bu tarihten itibaren ise cezaevi nüfusunda bir azalış olduğu anlaşılmaktadır. ABD'de her ne kadar son yıllarda toplam cezaevi nüfusunda bir düşme eğiliminin yaşandığını görülüyor olsa da, kadın hükümlüler açısından bu durumun aynı olduğunu söylemek mümkün değildir. Öyle ki, ABD'de kadın hükümlü sayısı 2001-2013 yılları arasında düzenli bir artış göstermiştir. Tablo 2, ABD'de yıllara göre kadın hükümlü sayısını ve nüfusun içindeki kadın hükümlü oranını göstermektedir.

Tablo 3. ABD'de Yıllara Göre Kadın Cezaevi Nüfusu

Yıl	Kadın Hükümlü Sayısı	Toplam Cezaevi Nüfusu İçindeki Oran	Kadın Cezaevi Nüfusu Oranı (100.000 kişide)
2001	158.629	%8.2	55.6
2005	195.140	%8.9	66.0
2010	197.100	%8.7	63.5
2013	205.400	%9.3	64.6

Kaynak: http://www.prisonstudies.org/country/united-states-america

2.3.2.2. Avustralya

Cezaevi nüfusunun yıllar içerisinde artış gösterdiği bir diğer ülke ise Avustralya'dır. Her ne kadar ABD ile kıyaslanması mümkün olmasa da, gerek toplam cezaevi nüfusunun gerekse de bu nüfusun içinde bulunan kadın hükümlülerin sayısının yıllar içerisinde gösterdiği yükseliş önemli bir veri olarak karşımızda durmaktadır. Avustralya İstatistik Bürosu'nun 30.06.2015 yılında sunduğu verilere göre, Avustralya'da toplam 111 cezaevinde 36.134 hükümlü bulunmaktadır (ABS, 2015). Bu rakam göstermektedir ki, 2015 yılı Haziran ayı itibariyle 23.78 milyon nüfusa sahip olan Avustralya'da her 100.000 kişiden 152'si cezaevlerinde bulunmaktadır. Institute for Criminal Policy Research (ICPR) tarafından sunulan verilere göre de, bu hükümlülerin %8 lik bir kısmını kadınlar; %0.2'sini ise 18 yaş altındaki çocuklar ve gençler oluşturmaktadır. Yabancı uyruklu hükümlülerin toplam cezaevi nüfusu içindeki oranı da %19.7'dir. Avustralya'da cezaevlerinin tam kapasite ile çalıştırıldığını söylemekse mümkün değildir. Öyle ki, ICPR verilerine göre, 31.335 hükümlü kapasiteli cezaevlerinde %96 oranında bir doluluk mevcuttur. Avustralya'daki cezaevlerinin yıllar itibariyle genel görünümü Tablo 3'te gösterilmiştir:

Tablo 4. Avustralya Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 kişide)

Yıl	1980	1985	1990	1995	2000	2006	2008	2010	2012	2014	2015
Toplam Cezaevi Nüfusu	9.752	10.844	14.305	17.428	21.714	25.790	17.615	29.700	29.383	33.791	36.134
Cezaevi Nüfusu Oranı	66	69	84	97	114	126	130	135	130	144	152

Kaynak: http://www.prisonstudies.org/country/australia

Avustralya'da yıllar içerisinde artış gösteren cezaevi nüfusu dikkatli bir şekilde incelendiğinde, kadın hükümlü sayısında da yıllar içerisinde belli bir artışın da yaşandığı gözlemlenmektedir. Tablo 4 bu artışı yıllar itibariyle göstermektedir:

Tablo 5. Avustralya'da Yıllara Göre Kadın Cezaevi Nüfusu

Yıl	Kadın Hükümlü Nüfusu	Toplam Cezaevi İçindeki Oranı	Kadın Hükümlü Nüfusu Oranı (100.000 kişide)
2000	1.385	%6.4	7.2
2005	1.734	%6.8	8.5
2010	2.228	%7.5	10.1
2015	2.876	%8.0	12.1

Kaynak: http://www.prisonstudies.org/country/australia

2.3.2.3. Fransa

Fransa'da 01.07.2016 tarihinde Ulusal Cezaevi İdare'sinin sunmuş olduğu verilere göre, toplam 188 cezaevinde 69.375 kişi cezaevlerinde bulunmaktadır (Les Echos, 2016). Bu da göstermektedir ki, 2016 Temmuz ayı itibariyle 67.4 milyon nüfusa sahip olan Fransa'da, her 100.000 kişiden 103'ü cezaevindedir. Institute for Criminal Policy Research (ICPR) tarafından sunulan verilere göre de, cezaevinde bulunan bu nüfusun %3.4'ü kadın hükümlülerden, %1.1'i ise 18 yaş altındaki gençlerden ve çocuklardan oluşmaktadır. Buna ek olarak, yabancı uyruklu hükümlülerin tüm cezaevi nüfusu içindeki oranı %21.7'dir. Fransa'nın da tıpkı İngiltere ve Galler gibi sahip olduğu cezaevlerinin kapasitenin üstünde bir nüfusa ev sahipliği yaptığını da söylemek gerekmektedir. Öyle ki, ICPR verilerine göre, 188 cezaevinin toplam kapasitesi 01.07.2016 tarihi itibariyle 58.311 kişidir. Buna karşın, cezaevleri, %119 gibi doluluk oranına sahiptir. Fransa'da cezaevi nüfusu indeksi Tablo 5'te gösterildiği gibidir:

Tablo 6. Fransa Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 Kişide)

Yıl	1970	1980	1985	1990	2000	2006	2008	2011	2014	2016
Toplam Cezaevi Nüfusu	29.026	35.655	42.937	43.913	48.049	55.633	59.468	62.467	72.796	69.375
Cezaevi Nüfusu İndeksi	57	66	78	78	82	91	96	99	114	103

Kaynak: http://www.prisonstudies.org/country/france

Fransa'da her ne kadar son yıllarda toplam cezaevi nüfusunda bir düşme eğiliminin yaşandığını görülüyor olsa da, kadın hükümlüler açısından bu durumun aynı olduğunu söylemek mümkün değildir. Öyle ki, Fransa'da kadın hükümlü sayısı 2010-2016 yılları arasında net bir artış göstermiştir. Tablo 6, Fransa'da yıllara göre kadın hükümlü sayısını ve nüfusun içindeki kadın hükümlü oranını göstermektedir:

Tablo 7. Fransa'da Yıllara Göre Kadın Cezaevi Nüfusu (100.000 Kişide)

Yıl	Kadın Hükümlü Sayısı	Toplam C,ezaevi Nüfusu İçindeki Oran	Kadın Cezaevi Nüfusu Oranı (100.000 kişide)
2000	1.828	%3.7	3.0
2005	2.077	%3.7	3.3
2010	2.006	%3.4	3.1
2016	2.366	%3.4	3.5

Kaynak: http://www.prisonstudies.org/country/france

2.3.2.4. İngiltere ve Galler

İngiltere ve Galler'de 29.07.2016 tarihinde Adalet Bakanlığı'nın (Ministry of Justice-MJ) sunmuş olduğu verilere göre, toplam 123 cezaevinde (2015 Aralık ayında bu rakam 119'du ve bunlardan 2 tanesi göçmen tutuklama merkeziydi) 85.112 kişi cezaevlerinde bulunmaktadır (MJ, 2016). Bu da göstermektedir ki, 2016 Temmuz ayı itibariyle 58.4 milyon nüfusa sahip olan Birleşik Krallık'ta, her 100.000 kişiden 146'sı cezaevindedir. Institute for Criminal Policy Research (ICPR) tarafından sunulan verilere göre de, cezaevinde bulunan bu nüfusun %4.6'sı kadın hükümlülerden, %0.8'i ise 18 yaş altındaki geçlerden ve çocuklardan oluşmaktadır.

Buna ek olarak, yabancı uyruklu hükümlülerin tüm cezaevi nüfusu içindeki oranı %12.7'dir. İngiltere'de ve Galler'de cezaevlerinin kapasitenin üstünde bir nüfusa ev sahipliği yaptığını da söylemek gerekmektedir. Öyle ki, ICPR verilerine göre, 123 cezaevinin toplam kapasitesi 24.06.2016 tarihi itibariyle 76.819 kişidir. Buna karşın, cezaevleri, %110.8 gibi doluluk oranına sahiptir. İngiltere'de ve Galler'de cezaevi nüfusunu indeksi Tablo 7'de gösterildiği gibidir:

Tablo 8. İngiltere ve Galler Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 Kişide)

Yıl	1970	1980	1985	1995	2000	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Toplam Cezaevi Nüfusu	39.028	43.109	46.278	51.047	64.602	78.150	82.636	84.725	86.634	85.509	85.112
Cezaevi Nüfusu Oranı	80	87	93	100	124	145	152	153	153	149	146

Kaynak: http://www.prisonstudies.org/country/united-kingdom-england-wales

İngiltere ve Galler'de son yıllarda cezaevi nüfusunda belirgin bir yükseliş ya da düşüş yaşanmasa da, kadın hükümlü nüfusu açısından durum benzerlik taşımamaktadır. Öyle ki, bu ülkelerde 2010-2016 yılları arasında kadın hükümlülerin toplam cezaevi nüfusu içindeki payında belirgin bir azalma yaşanmıştır. Tablo 8 bu eğilimi göstermektedir:

Tablo 9. İngiltere'de ve Galler'de Yıllara Göre Kadın Cezaevi Nüfusu (100.000 Kişide)

Yıl	Kadın Hükümlü Sayısı	Toplam Cezaevi Nüfusu İçindeki Yüzdesi	Kadın Hükümlü Nüfusu Oranı (100.000 kişide)
2000	3.350	%5.2	6.4
2005	4.467	%5.9	8.4
2010	4.236	%5.0	7.7
2016	3.879	%4.6	6.6

Kaynak: http://www.prisonstudies.org/country/united-kingdom-england-wales

2.3.2.5. Yeni Zelanda

Yeni Zelanda Ceza İnfaz Kurumu'nun (NZDC) 30.06.2016 tarihinde sunduğu verilere göre ülkedeki 18 cezaevinde toplamda 9.495 hükümlü bulunmaktadır (NZDC, 2016). Bu da göstermektedir ki, 4.66 milyonluk bir nüfusa sahip olan Yeni Zelanda'da her 100.000 kişiden yaklaşık olarak 202'si cezaevindedir. Institute for Criminal Policy Research (ICPR) tarafından sunulan verilere göre de, bu hükümlülerin %6.7'si kadınlardan oluşurken; %0.6'lık bir kısmı ise 18 yaş altındaki gençlerden oluşmaktadır. Yabancı uyruklu hükümlülerin toplam cezaevi nüfusu içindeki oranı ise %2.3'tür. Yeni Zelanda'nın cezaevi kapasitene bakıldığında ise, ülkedeki toplam cezaevi kapasitenin üstüne çıkıldığı görülmektedir. Öyle ki, ICPR verilerine göre, toplam cezaevi kapasitesinin 8393 kişi olduğu ülkede cezaevlerinin doluluk oranı %106.1 civarındadır. Tablo 9, Yeni Zelanda'daki cezaevlerinin yıllar itibariyle genel görünümünü sunmaktadır:

Tablo 10. Yeni Zelanda Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 Kişide)

Yıl	1980	1985	1990	1995	2000	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Toplam Cezaevi Nüfusu	2.625	2.775	3.905	4.495	5.720	7.595	7.763	8.604	8.618	8.571	9.405
Cezaevi Nüfusu Oranı	83	85	116	122	148	181	182	198	195	190	202

Kaynak: http://www.prisonstudies.org/country/new-zealand

Yeni Zelanda'daki kadın hükümlülerin sayısında ise son yıllarda belirgin bir artış yaşanmış, toplam cezaevi nüfusundaki artışa paralel bir şekilde gelişmiş ve yıllar içerisinde kadın hükümlü nüfusunun sayısı ve oranı da artmıştır. Tablo 10, Yeni Zelanda'daki kadın hükümlü sayısındaki artışı yıllar itibariyle göstermektedir:

Tablo 11. Yeni Zelanda'da Yıllara Göre Kadın Cezaevi Nüfusu

Yıl	Kadın Hükümlü Nüfusu	Toplam Cezaevi Nüfusu İçindeki Oranı	Kadın Hükümlü Nüfusu Oranı (100.000 kişide)
2000	266	%4.7	6.9
2005	435	%6.1	10.5
2010	562	%6.4	12.9
2016	620	%6.7	13.3

Kaynak: http://www.prisonstudies.org/country/new-zealand

2.3.2.6. Çin Halk Cumhuriyeti

Çin'de 22-27 Kasım 2015 tarihleri arasında düzenlenen 35. Asian and Pacific Conference of Correctional Administrators konferansında sunulan verilere göre, ülkedeki 680'den fazla cezaevinde toplamda 1.649.804 hükümlü bulunmaktadır (APCCA, 2015: 28). Bu da göstermektedir ki, 1.4 milyarlık bir nüfusa sahip olan Çin'de her 100.000 kişiden 118'i cezaevindedir. Institute for Criminal Policy Research (ICPR) tarafından sunulan verilere göre de, bu hükümlülerin %6.5'i kadınlardan oluşurken; %0.8'lik bir kısmı 18 yaş altındaki gençlerden oluşmaktadır. Yabancı uyruklu hükümlülerin toplam cezaevi nüfusu içindeki oranı ise %0,4'tür. Tablo 11, Çin'deki cezaevlerinin yıllar itibariyle genel görünümünü sunmaktadır:

Tablo 12. Çin Halk Cumhuriyeti Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 Kişide)

Yıl	2000	2006	2008	2010	2012	2014	2015
Toplam Cezaevi Nüfusu	1.427.407	1.710.641	1.735.822	1.650.000	1.657.963	1.657.812	1.649.804
Cezaevi Nüfusu Oranı	111	118	121	121	120	119	118

Kaynak: http://www.prisonstudies.org/country/china

Çin'de 2005-2015 yılları arasında kadın hükümlü nüfusu da önemli ölçüde artış göstermiştir. Tablo 12, Çin'de kadın hükümlü nüfusunun yıllar içindeki artışını göstermektedir.

Tablo 13. Çin Halk Cumhuriyeti'nde Yıllara Göre Kadın Cezaevi Nüfusu

Yıl	Kadın Hükümlü Nüfusu	Toplam Cezaevi Nüfusu İçindeki Oranı	Kadın Hükümlü Nüfusu Oranı (100.000 kişide)
2000	47.100	%3.3	3.7
2010	84.600	%5.1	6.3
2015	107.131	%6.5	7.7

Kaynak: http://www.prisonstudies.org/country/china

2.3.2.7. Rusya Federasyonu

Rusya'da Ulusal Cezaevi İdaresi'nin (NPA) 01.08.2016 tarihinde sunduğu verilere göre ülkedeki 971 cezaevinde toplamda 649,836 hükümlü bulunmaktadır. Bu da göstermektedir ki, 144.4 milyonluk bir nüfusa sahip olan Rusya'da her 100.000 kişiden 451'i cezaevindedir. Bu hükümlülerin %8.1'i kadınlardan oluşurken %0.2'lik bir kısmı 18 yaş altındaki gençlerden oluşmaktadır. Yabancı uyruklu hükümlülerin toplam cezaevi nüfusu içindeki oranı ise %3.9'dur. Rusya'nın cezaevi kapasitene bakıldığında ise, ülkedeki toplam cezaevi kapasitenin henüz üzerine çıkılmadığı görülmektedir. Öyle ki, toplam cezaevi kapasitesinin 816.013 kişi olduğu ülkede cezaevlerinin doluluk oranı %82.2 civarındadır. Tablo 13, Rusya'daki cezaevlerinin yıllar itibariyle genel görünümünü sunmaktadır.

Tablo 14. Rusya Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 Kişide)

Yıl	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Toplam Cezaevi Nüfusu	1.060.404	980.151	847.004	823.403	883.436	864.197	755.651	677.287	650.633
Cezaevi Nüfusu Oranı	729	675	588	577	622	609	528	471	451

Kaynak: http://www.prisonstudies.org/country/russian-federation

Rusya'da cezaevi nüfusu ile ilgili bir diğer önemli nokta ise kadın hükümlü oranının yıllar içinde gösterdiği değişim ile ilgilidir. Öyle ki, 2002-2016 yılları arasında kadın hükümlü nüfusunda birtakım yükselişler ve düşüşler meydana gelmiş

olsa da, gelinen son noktada kadın hükümlü nüfusu hemen hemen değişmemiştir. Tablo 14, kadın hükümlü nüfusunun yıllar içindeki artışını göstermektedir:

Tablo 15. Rusya'da Yıllara Göre Kadın Cezaevi Nüfusu

Yıl	Kadın Hükümlü Nüfusu	Toplam Cezaevi Nüfusu İçindeki Oranı	Kadın Hükümlü Nüfusu Oranı (100.000 kişide)
2002	53.683	%5.8	37.0
2006	58.400	%6.7	41
2010	67.900	%8.1	47.6
2016	52.622	%8.1	36.4

Kaynak: http://www.prisonstudies.org/country/russian-federation

Küresel ölçekte cezaevlerinde bulunan hükümlü sayısının yıllar içerisinde gösterdiği bu artış, cezaevi endüstrisi kompleksinin dayandığı temelleri göstermesi açısından oldukça önem taşımaktadır. Bunun başlıca nedeni, cezaevi endüstrisi kompleksinin artan hükümlü sayısına yıllar içerisinde daha fazla bağımlı hale gelmesidir. Bu durum, cezaevi endüstrisi kompleksinin hükümlüleri ham madde olarak görmesinin ve hükümlü arzına olan ihtiyacının bir sonucudur (Kleinfeld, 2002: 88). Bu kapsamda, cezaevi endüstrisi kompleksinin ve yıllar içerisinde küresel düzeyde artan hükümlü sayısının birbiriyle olan ilişkisinin daha ayrıntılı olarak incelenmesine ihtiyaç vardır. Birbiriyle rekabet haline olan karmaşık ekonomik, politik ve toplumsal güçlere dayalı cezaevi endüstrisi kompleksinin (Schlosser, 1998) bu güçler bağlamında incelenmesinin de cezaevi endüstrisi kompleksi olgusunun ardında yatan esas nedenleri su yüzüne çıkaracağı düşünülmektedir.

2.3.3. Cezaevi Endüstrisi Kompleksi: Ekonomik, Toplumsal ve Politik Bir Çerçeve

Cezaevi endüstrisi kompleksi kavramı, ceza yargılama politikalarındaki özel çıkarların etkisinin artmasıyla ve cezaevlerinin sayısındaki hızlı yükselişle önemli

ölçüde dönüşüm geçiren Amerikan ceza yargılama sistemine atıf yapmaktadır (Wood, 2003). Kavramın ortaya çıkışında da ABD örneğinin izlerini görmek mümkündür. ABD Başkanı Eisenhower'in 1961'de Sovyetler Birliği'nden gelecek bir askeri tehdidi önlemek amacıyla askeri sanayinin geliştirilmesi gereğini vurgulamak ve silah sanayiine yapılacak yatırımları artırmak için kullandığı askeri-sanayi kompleksi (military industrial complex) kavramından ödünç alınan "cezaevi endüstrisi kompleksi" kavramı, ABD'de sermaye ve devlet arasındaki çıkar birliğini günümüzde yeniden tanımlamaktadır (Özdek, 2000: 44; Miller, 2003: 203). Bu birliktelik, aynı zamanda, bir çıkar ortaklığını da kapsamaktadır. Bu çıkar ortaklığı, aynı kaderi paylaşmak; bir başka deyişle, cezaevi nüfusunun büyüklüğüne göre kuvvetlerin ekonomik refahlarının da ortaklaşa bir şekilde artması ya da azalmasıdır (Rice, 2006: 185).

Cezaevi endüstrisi kavramı, 20. yüzyılda ABD'de "suçla mücadele" politikasının ortaya çıkışından ardından gelişen bir kavramdır ve genel olarak toplumsal ihtiyaçların göz ardı edildiği bir noktada cezaevlerine dönük yapılan harcamalarda ortaya çıkan artışın sürdürülebilmesi, meşrulaştırılabilmesi adına bir grup politik, ekonomik ve bürokratik çıkarın birleştirilmesini ifade etmiştir. Meiners ve Winn (2012: 1), bu çıkar birleşimini şu şekilde tanımlamaktadırlar:

> "Bilim insanları cezaevi endüstrisi kompleksi kavramını, hapsetmenin genişleyen ekonomik ve politik bağlamını çevreleyen yapıları isimlendirmek için kullanmışlardır. Bu kompleks, sabit bir cezalandırma ekonomisi yaratabilmek için, toplumları, sermaye sahiplerini ve hükümetleri bir arada tutan bir ağ olma özelliği taşımaktadır".

Böylelikle polisin, mahkemelerin ve cezaevlerinin büyük, kendisine hizmet eden ve kendini sürekli yenileyen bürokrasiler olarak ortaya çıkmasıyla birlikte bu endüstrinin en büyük parçalarından biri haline gelen cezaevi endüstrileri (Shelden,

1999: 7), devlet ile endüstriyel işletmelerin ekonomik, sosyal ve politik sorunlara getirdikleri çözüm noktasında hapsetmeyi bir araç olarak kullanarak çıkarlarını birleştirmesi şeklinde de tanımlanabilmektedir (Stroh, 2015: 29). Bir başka deyişle, cezaevi endüstrisi kompleksi, yalnızca kurumlar ve hükümetler grubunun işbirliğini değil; bunun da ötesinde, bir ruh halini temsil etmektedir. Kitlelerin hapsedilmesi de, işsizliğe, evsizliğe, uyuşturucu kullanımına, zihinsel hastalıklara, göç sorununa, okuma yazma bilmeme gibi sorunlara karşı bir çözüm olarak sunulmaktadır. Meiners de (2011: 24) cezaevi endüstrisi kompleksinin günümüzde giderek çözülmesi zorlaşan sosyal problemleri çözme noktasında nasıl işlevsel olarak kullanılabildiğini şu şekilde açıklamaktadır:

> "Toplumda ayrıcalıklı konumda bulunan kimselerin (beyazlar, zenginler, toprak sahipleri, sermayedarlar gibi) en büyük kaygıları ve korkuları arasında yer alan ve onlar için bir tehdit olarak görülen yüksek "işsizlik, kitlelerin isyan edebilir konuma yükselmesi, ücretlerde yaşanan düşmenin bir diğer tehdit unsuru oluşu ve endüstrileşmenin beklenen oranda gerçekleşmemesi gibi durumlar karşısında cezaevi endüstrisinin devreye girecek olması bu avantajlı kesim için bir teselli kaynağıdır."

Günümüzde cezaevlerindeki endüstrileşmenin gücünü ekonomik, ırksal ve diğer ayrıcalıklarından alan kimselere çeşitli avantajlar sağladığını söylemek mümkündür. Bunun da başlıca nedeni, cezaevi endüstrilerinin, göçmenlere, fakirlere ve aşağı bir ırktan geldiği iddia edilen kimselere dönük önyargıların canlı halde tutulması çabasına sunduğu katkı ile ilgilidir. Bu ön yargıların canlı tutulması da medya, devlet ve şirketler aracılığıyla bilinçli olarak gerçekleştirildiği iddia edilmektedir (Tregea ve Larmour, 2009: 70).

Cezaevi endüstrisi kavramını ilk kez kullananlar, ayrıca, kâr arayışının beraberinde ırkçı bir anlayışı getirdiği konusunda birtakım eleştiriler getirmişlerdir (Logan, 2008: 226). Buna göre, cezaevlerinde kalan insanların sayısındaki hızlı artışın ardındaki sebep sadece suç oranın günden güne yükselmesi olarak

görülmemelidir. Tam aksine, cezaevi yönetimleri, özel şirketler ile yaptıkları anlaşmalar gereği inşa ettiği her cezaevini doldurmayı hedeflemektedirler. İşte bu tam kapasite ile çalışması hedeflenen ve içi hızla doldurulmaya çalışılan günümüz cezaevlerinin endüstrileşmesinin altında yatan temel sebep de "kâr anlayışı" ve "ırkçılık" temelinde düşünülmektedir (Davis, 2003: 84). Öyle ki, genişleyen cezaevi endüstrisi kompleksi, başta siyahlar, göçmenler, fakirler, kadınlar olmak üzere toplulukları radikal bir şekilde dağıtmakta, düzensizleştirmekte ve istediği yönde dönüştürmektedir. Bu ise "ilk bakışta göze çarpmayan ya da görülmeyen cezalandırmanın karmaşık ağını (network of invisible punishment) oluşturmaktadır (Travis, 2002: 19). Cezaevi endüstrisi kompleksinin potansiyel birer müşterileri olan (toplumsal risk oluşturan ve yoksul, işsiz ya da eğitimsiz) Afrika kökenli Amerikalıların, toplumdan, politik alandan ve özellikle emek piyasasından çıkartılması ise beyazların zaten zorlu bir rekabet alanı olarak görülen işgücü piyasasında bir adım öne geçmelerine imkân vermektedir (Smith ve Hattery, 2008: 84). Bu kapsamda, suçbilimciler, 1990'lı yıllardaki ağır tutuklama ve hapsetme politikalarının Afrika kökenli Amerikalıların ekonomik, politik ve sosyal olarak dışlanması amacına hizmet ettiğini iddia etmektedirler. Bu iddianın temelinde de ayaklanma ihtimali neredeyse olmayan düşük ücretli emeğin, göçmenlerin ve üçüncü dünya işçilerinin küresel kapitalizm açısından bir alternatif olarak görülmesi olgusu yatmaktadır (Chang ve Thompkins, 2002: 48).

Angela Davis ise 1998 yılı sonbaharında kaleme aldığı "Masked Racism: Reflections on the Prison Industrial Complex" başlıklı yazısında cezaevi endüstrilerinin sosyal sorunların çözümünde bir araç olarak kullanıldığı, "evsizlik, işsizlik, uyuşturucu bağımlılığı, zihinsel hastalıklar ve okuma yazma bilmeme gibi

problemler, bu problemlere sahip olan kişilerin cezaevlerine gönderilmesiyle birlikte toplumun gözünden kaçırılmaktadır şeklinde ifade edecektir. Bununla birlikte, Davis, kamusal cezalandırma ve askeri üretim alanlarında iş dünyası ve hükümet bağlantılarının yapısal benzerlikleri dikkate alındığında, genişleyen ceza sisteminin "cezaevi endüstrisi kompleksi" olarak karakterize edilebileceğini vurgulamıştır (Davis, 1998).

Cezaevi endüstrisinin bir "cezalandırma/hapsetme demokrasisi" yarattığını iddia eden diğer görüşler de bu demokrasi anlayışının geldiği son noktanın oy verme davranışında aranması gerektiğini söylemektedirler. Böylesi bir demokraside seçmenler, cezaevinin inşa edildiği yerde yeni işlerin yaratılacağına, iş bulma olasılığının yükseleceğine, cezaevinin inşa edildiği bölgedeki ekonominin yükselişe geçeceğine inandırılmaktadırlar. Bunun neticesinde de seçmenlerin tercihi bu adayların desteklenmesi yönünde olmakta ve daha fazla cezaevi için daha fazla tutuklama, daha sert yasalar, daha uzun süren tutukluluk süreleri öngörülmektedir (Meiners, 2011: 25). Hapsetme faaliyeti, hem seçmenlerin hem de onların siyasi temsilcilerinin parasal çıkarlarını yükseltmek için bir araç olarak kullanılmaktadır. Böylece, bu gruplar, meşru cezalandırmanın nasıl olması gerektiğine bakmaksızın cezaevi nüfusunun artırılmasına yönelik geliştirilen politikaları destekleme yönünde hareket etmektedirler (Dolovich, 2005: 536). Bu nokta, ülkelerin kendi ceza yargılama sistemlerinde yaptığı değişiklikler ile de rahatlıkla incelenebilmektedir. Geçmişte özellikle ABD ve İngiltere'de başlayan ceza reform süreci bugün pek çok ülkede de bu ülkelerle paralel bir şekilde işlemektedir. Özellikle ABD'de "zorunlu asgari cezalar (mandatory minimum sentences)" ve "üç vuruş (three strikes)" ilkeleri bu durumu açıklamak için önemli örnekler sunmaktadır. Zorunlu asgari cezalarda

suçu işlemiş olan kişinin özellikleri göz ardı edilir ve verilecek olan cezayı hafifletecek nedenlere de bakılmaz. Bunun yerine yasalarda bu suçlar için asgari olarak verilecek ceza ne ise o cezalar zorunlu tutulur. Bu durum cezaevi nüfusunun artışında önemli bir sebep olarak görülebilmektedir. Zorunlu asgari cezaların bir diğer biçimi olan ve yaygın olarak kullanılan bir diğer cezalandırma ilkesi de "üç vuruş" olarak adlandırılmaktadır. Üç ihlal, aynı suçu tekrar işleyenlere verilmektedir. Buna göre eğer aynı suç üç kere işlenmişse otomatik olarak ağır cezaların verilmesi gündeme gelmektedir (Zinn, vd., 2001: 1). Özellikle 1990'lı yıllardan sonra etkin bir şekilde kullanılmaya çalışılan bu ilke, beraberinde ağır cezalandırmalar ve uzun tutukluluk süreleri getirmiştir (Özdek, 2000: 29-31). Bu ağır cezalandırmalar ve uzun tutukluluk süreleri ile eş zamanlı olarak gelen ceza yargılama politikalarındaki dönüşüm şu şekliyle verilmiştir:

> "Cezaevi Endüstrisi, yalnızca birtakım çıkar gruplarının ve kurumların birlikteliğini değil, ayrıca, bir ruh halini yansıtmaktadır. Buna göre, endüstrileşmenin beraberinde getirdiği kazanç o kadar büyük bir boyuttadır ki devletlerin ceza yargılama sistemleri de hızla dönüşüme uğramakta ve bu alanda bozulmalar meydana gelmektedir. Bu dönüşüm ve beraberinde getirdiği bozulma kamu hizmetlerinin yüksek kazançlar uğruna geri plana atılmasına sebebiyet vermektedir (Schlosser, 1998: 54-55)."

Julie Sudbury (2015: 252) de ceza yargılama politikalarının dönüşümüyle ve farklı çıkarların birleşmesiyle ortaya çıkan cezaevi endüstrisi kompleksinin kamu hizmetlerinin sunumuna olan etkisini şu şekilde açıklamıştır:

> "Bazı ayrıcalıklı kesimlerin çıkarlarının gerçekleştirilmesi adına serbest ticaretin yaygınlaşması ve ülke sınırlarının sonuna kadar açılması, Kuzey Amerika'daki, Avrupa'daki, Avustralya'daki çalışan sınıfların küresel ekonomide yükselen ölçekte bir "artık emek" olmalarına sebebiyet vermiştir. Bu süreçte, pek çok uluslararası firma, üretimlerini daha ucuz işgücünün yoğun halde olduğu Tayvan, Haiti ve Filipinler gibi ülkelere taşımış; üçüncü dünyanın sendikasız ve örgütsüz kadın emeği de bu firmalar için sömürülebilir bir işgücü olarak hizmet etmiştir. Bu noktada, devletlerin kendi ülkelerinde bıraktıkları "artık nüfus" için buldukları çözüm ise, bu artık nüfusu zamanı gelince kullanmak üzere cezaevlerinde depolamak şeklinde olmuştur. Bu çözüm, açık bir şekilde, "refah devletinden", yeni muhafazakârlar ve üçüncü yolcu liberaller tarafından sahiplenilen "kanun ve düzen" devletine doğru büyük bir kayma olduğunun da bir ispatı olmuştur. Bu noktadan sonra ise, kamu

> harcamaları, eğitim/sağlık gibi hizmetlerden ziyade, hapsetme ve tutuklama faaliyetlerine kaydırılmıştır".

Kamu harcamalarının yönünde gerçekleşen bu değişim, beraberinde daha fazla cezaevini getirmiştir. Ancak, bütün bu anlatılan sürecin daha en başta, çalışan sınıfların işlerinin elinden alınması ve işsizliğin de beraberinde suçu doğurması ile doğrudan ilişkisi vardır. Kherbiel (2015: 11-12) bu ilişkiyi tarihsel arka planını da vererek şu şekilde açıklamaktadır:

> "Cezaevi endüstrisi inşasında yaşanan artış, hızlı bir şekilde yükselen ve kronikleşen işsizlikle aynı zamana denk gelmişti. Bu süreçte büyük firmalar kapılarına kilit vurmuştu ve ucuz emeğin nimetlerinden yararlanmak için denizaşırı ülkelere taşınmışlardı. Ford, General Electric ve diğer dev üreticilerin de üretimlerini ucuz emeğin bol olduğu ülkelere taşımasıyla birlikte milyonlarca işçi işlerini kaybetti. Sanayileşmeden bu kopuş, sermaye sahiplerine kârlarını artırabilmeleri için yurtdışındaki ucuz emeği sömürebilmelerini ve işsizlikle mücadele eden endüstriyel yedek işgücü ordusunu büyütebilmeleri için bir fırsat verdi. Bu durum, ücretlerin düşmesini de beraberinde getirdi. Ortaya çıkan daha fazla işsizin az sayıdaki işe girmek için rekabet etmesinin beraberinde iş rekabetini getirmesi, işverenlerin, çaresizlik içinde bulunan kitleleri daha düşük ücretlerle çalıştırabilmelerinin yolunu açtı. Ancak, bu düşük ücretle dahi çalışma fırsatını yakalayamayıp hâlâ işsiz konumda bulunanlar, yönünü zamanla suça çevirdi. Bunun sonucunda ise daha fazla cezaevi inşa edilecekti."

Bu nokta, neo-liberal politikaların ve ucuz işgücü arayışının, sınırların açılması ve ticaret serbestileri vasıtasıyla cezaevlerini nasıl doldurduğunu göstermesi açısından önemli bir örnektir. Öyle ki, ucuz emeğin bol olduğu denizaşırı ülkelerde üretim yapmak için fabikaların kuruldukları ülkelerden taşınması, sermayenin yedek işgücü ordusuna yeni kişiler katmaktadır. Ülkelerin cezaevi endüstrilerinin büyümesi de, bu yedek işgücü ordusunun kontrolüne, devamlılığının sağlanmasına ve kalıcı hale getirilmesine katkı sunan bir mekanizma olma işlevi görmektedir. Bu süreçte, bir çeşit yedek işgücü ordusu olan cezaevi nüfusu, kapitalizm için oldukça kullanışlı olmaktadır (Brantlinger, 2013: 206). Bununla birlikte, "artık emeğin" cezaevine gönderilmesi sürecinin ardından yaşanan gelişmeleri Evans ve Goldberg (Goldberg ve Evans, 2009: 13) şu sözlerle anlatmaktadır:

> "Daha önce saati 8 dolara çalışan Amerikan işçisi, çalıştığı şirketin üretimini günlük işçi ücretinin 2 dolar olduğu Tayland'a taşıması nedeniyle işsiz kalır. İşsiz kalan ve toplumdan kendini soyutlayan bu kişi kısa sürede uyuşturucu ekonomisine dâhil olur ve geçimini sağlamak için yasa dışı işlere bulaşır. Bunun ardından tutuklanır, hapse atılır ve orada çalışmaya zorlanır. Bundan sonra cezaevinde çalışarak aldığı yeni ücreti saatlik 22 cent olmuştur. Böylece, Tayland'a taşınan şirketin Amerika'ya geri dönüp eski işçisini 22 cent karşılığında, cezaevinde olmak üzere, tekrar istihdam etmesinin de yolu açılmış olur."

Bu noktada cezaevi endüstrileri, hükümlülerin rehabilitasyonundan ziyade, hapse girmeden önce cezaevi duvarları dışında kalan "özgür mekânlardaki" üretim ilişkileri içerisine dâhil ol(a)mamış ve dolayısıyla da kapitalizmin dışarıda kendisinden faydalanamamış olduğu bu emeğe yeni bir tanım getirerek emeğin kapitalizm için yararlı hale getirilmesine olanak sağlayabilmiştir. Bu şekilde şirketler, hükümlü emeğinin ucuz olmasının üretim maliyetlerinin düşmesine yaptığı katkı sayesinde önemli kazançlar elde edebilmişlerdir (Smith ve Hattery, 2008: 89).

Buraya kadar anlatılanları özetlemek gerekirse, denilebilir ki, cezaevi endüstrisi kompleksi, 1970'li yılların başından itibaren yükselişe geçen küreselleşmesinin altın çağında ortaya çıkan muhafazakâr neo-liberal politikaların köşetaşı olmuştur. Böylece, marjinal olarak nitelendirilen siyahların ve Latin topluluklara üye bireylerin başta politik olmak üzere birçok haktan mahrum kalması gibi olumsuz durumlar ortaya çıkmıştır (Sokoloff, 2007: 73). Bu nedenle, ırkçılık, neo-liberalizm ve küreselleşme etkisiyle başta ABD'de olmak üzere birçok ülkede yükselişe geçen cezaevi endüstrisi kompleksinin ekonomik, toplumsal ve politik bağlamda incelenmesine olan ihtiyaç devam etmektedir. Bu inceleme, cezaevi endüstrisi kompleksinin yalnızca hükümlü emeğinden ibaret olmadığını; bunun da ötesinde birtakım toplumsal ve siyasal hedefler gözettiğini ispat edebilmek adına önem taşımaktadır. Cezaevi endüstrisi kompleksinin "kamusal ve özel çıkarların ekonomik, toplumsal ve politik kontrol eğilimli kompleks bir sistemden

faydalanması/yarar sağlaması" şeklindeki tanımı da (Wehr ve Aseltine, 2013: 3) bu düşünceyi doğrular niteliktedir.

Ekonomik, sosyal ve politik sorunların çözümünde etkili bir araç olarak kullanılan cezaevi endüstrilerini de günümüzde en iyi şekilde "hükümlü emeği" tanımlamaktadır. Bunun da nedeni, cezaevi endüstrisi kompleksinin, cezaevleri, göçmen tutuklama merkezleri ve askeri cezaevleri gibi çok çeşitli kapatma mekânlarında cezaevi içindeki emekten ya da cezaevinde üretilen ürünlerin satılmasından kâr elde eden şirketlere kadar oldukça geniş bir kurumlar dizisini kapsıyor olmasıdır (Mendieta, 2007: 307). Bu emek, günümüzde birçok ülkede hükümetlerin ve özel şirketlerin ilgisini önemli ölçüde kendisine çekmektedir ve cezaevi endüstrilerinin olmazsa olmazı olarak görülmektedir. Bu kapsamda, hükümlü emeğinin dışarıdaki "özgür emek" aleyhine yaratmış olduğu rekabet ortamının firmalar için bir avantaj haline geldiğini söylemek mümkündür. Ucuz emek gücü arayışında olan pek çok firma da cezaevi emeğini geniş ölçekte kullanma arayışına girmiştir. Bu arayışın sonucunda, 1800'lü yılların sonunda ceza infaz kurumları ile sözleşmeler imzalayan şirketler özellikle toplu sözleşme ve örgütlenme talep eden "özgür işçiler" ile çalışmaktan kaçınarak mümkün olduğunca hükümlü emeğinden yararlanma konusunda başarılı olabilmişlerdir (McLennan, 2008: 1876). Bu çaba, Boeing şirketinde de olduğu gibi, şirketlerin sıkça cezaevine ve özellikle Çin vatandaşı hükümlülerin emeğine yönelmeleriyle sonuçlanmıştır. İşçi sendikalarının baskısı altında kalmış olan şirketler, sendikasız ve örgütlü olmayan hükümlü emeğini kullanarak "asgari ücret" zorunluluğundan da kurtulabilmişlerdir. Bununla birlikte, birçok ülkenin cezaevi yasalarının, hükümlülerin çalışmasını zorunlu hale getirmiş olması nedeniyle (Wright, 2000: 20) hükümlülerin çalışmayı çoğu durumda

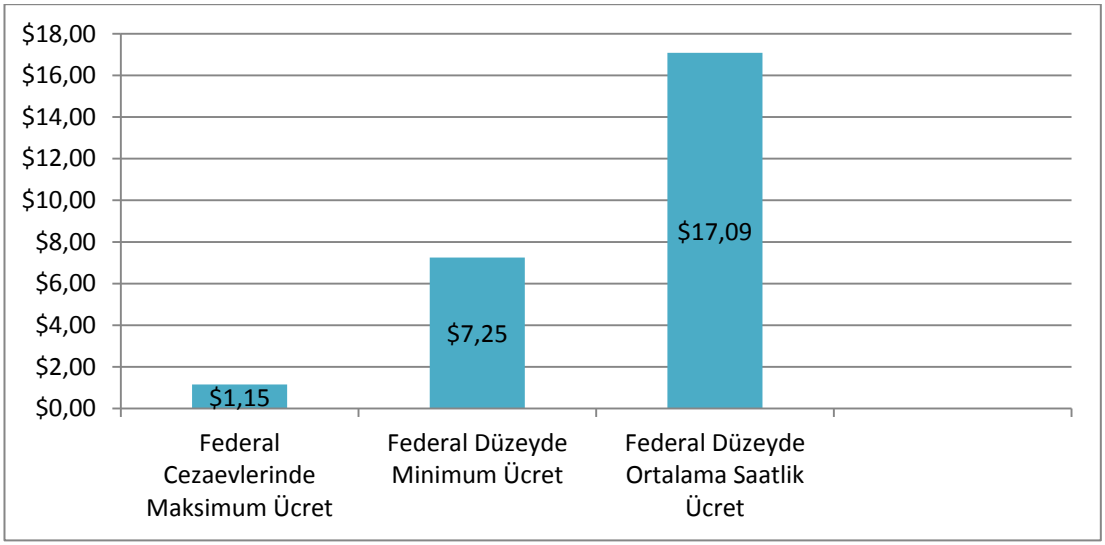
reddetme şansının olmaması gerçeği, hükümlü emeğinden yararlanmak isteyen firmalar için avantaj yaratabilmiştir. Bu noktada cezaevleri, hükümlü emeğini neredeyse ücretsiz olarak kullanan ve bu kullanımın yanı sıra cezaevini işleten, cezaevini inşa eden ve onu donatan şirketlere sağladığı ekonomik kazançlar dolayısıyla da sermaye birikiminin sağlanmasında önemli rol oynamışlardır (Cummings, 2012: 420). Bu nedenle, firmaların hükümlü emeğini ucuz emek olarak gördüklerini söylemek mümkündür. Bu noktada da cezaevi endüstrisi kompleksinin merkezinde yer alan unsurlardan biri olarak hükümlü emeğinin ayrıntılı olarak incelenmesi ve gerek cezaevi yönetimleri ve hükümetler gerekse de özel şirketler yararına ne ölçüde kullanışlı olabildiğinin gösterilmesi oldukça önem kazanmaktadır.

2.3.4. Cezaevi Endüstrilerinin Altın Madeni: Hükümlü Emeği ve Hükümlü Ücretleri

Hükümlü emeği, bir suçtan hüküm giymiş ve bir cezaevinde ya da bir kapatma mekânında kurulan atölyede çalışan kişinin emeğine karşılık gelmektedir. Cezaevi emeği ya da hükümlü işçi emeği şeklindeki kullanımların hepsi de "hükümlü emeği" anlamına gelmektedir (Rice, 2006: 182). Bu tanım, çıkış noktası itibariyle emek-sermaye çelişkisi ile ilgilidir. Buna göre, sermayenin birikim sürecinde cezaevinin (özellikle bugün dönüşüme uğramış şekliyle cezaevinin) işlevi, tıpkı "özgür" dünyadaki emeğin piyasa ortamındaki rolüne benzer şekilde, bu rolü gerçek anlamda özgür olmayan bir mekâna taşıyabilmesi noktasında ortaya çıkmaktadır. Ancak bu benzerlik, özellikle harcanan emeğin karşılığında ödenen ücretler söz konusu olduğunda ortadan kalkmaktadır. Hükümlü emeğinin saatlik ücretinin, cezaevi dışındaki emeğin aldığı saatlik ücretle kıyaslanması de bu noktada

açıklayıcıdır. Öyle ki, hükümlü emeğinin saatlik ya da günlük ücretlendirilmesi çoğu durumda cezaevi dışında yapılan işlere verilen ücretlerin oldukça altında kalabilmektedir. Bundan kaynaklı olarak hükümlü emeğinin kullanımı ve karşılığında verilen ücretler çeşitli tartışmaları beraberinde getirmektedir. Bu tartışmaları çeşitli ülke örnekleri üzerinden izlemek mümkündür. Örneğin, birbirinden oldukça farklı iki ülke olan ABD'ye ve Moğolistan'a bakıldığında bu kıyaslamayı net bir şekilde yapmak mümkün hale gelmektedir. Tablo 15, ABD'de Mayıs 2015 yılı itibariyle federal cezaevlerinde ve cezaevleri dışında hükümlülere verilen saatlik ücretleri göstermektedir (Bureau of Labor Statistics, 2015).

Grafik 1. ABD'de Cezaevlerinde ve Cezaevlerinin Dışında Verilen Günlük Ücretler[10]

Tablodan da görüldüğü üzere ABD'de federal hükümlü emeğini kullanan bir devlet şirketi olan UNICOR hükümlülere çalışmaları karşılığında 23 cent ile $1.15 arasında ödeme yapmaktadır. Eyalet cezaevlerine bakıldığında ise ücretlerin daha da aşağıda olduğu görülmektedir. Örneğin Texas'ta hükümlülerin büyük bir çoğunluğu ücretsiz olarak çalıştırılmaktadır ve çalışmamaları durumunda farklı cezalara tabi tutulacakları tehdidiyle zorla çalıştırılmaya tabi tutulmaktadırlar (Lopez, 2015). Buna karşın Rusya'da diğer ülkelerden farklı bir yol izlendiğini söylemek mümkündür. Terrill (2012: 425) Rusya'da çalışma kamplarındaki durum hakkında şu bilgileri vermektedir:

> "Dünyadaki diğer cezaevi sistemlerinin aksine, Rusya'daki hükümlüler cezaevi çalışma kolonilerinde gerçek işlerde çalıştırılmaktadırlar. Bu kişiler, ayrıca, cezaevi dışında yapılan işlerin karşılığı olan ücretlere benzer ücretler kazanmaktadırlar. Son yıllarda bazı endüstriler hükümlülerin ücretli yıllık izin almasına da müsaade etmişlerdir."

Düşük ücretler geçmişten bugüne hükümlü emeği ile kölelik arasında da bir kıyaslama yapılmasına neden olmuştur. Prison Legal News'in editörü ve bir hükümlü

[10] Ayrıntılı bilgi için bkz. BJS, (2015), "May 2015 National Occupational Employment and Wage Estimates United States", http://www.bls.gov/oes/current/oes_nat.htm#00-0000.

hakları savunucusu olan Alex Friedmann, hükümlü emeğini açık bir emek sömürüsü olarak tanımlamıştır. Friedman'ın bu konuyla ilgili vermiş olduğu örnek olan Colorado Cezaevi Endüstrileri ve buradaki hükümlülere verilen ücretler de tartışma yaratmıştır. Bunun da nedeni, Friedman'ın Colorado Cezaevi'nde çalışan hükümlülerin çalışmaları karşılığında günlük en az 74 cent ile en fazla $4 arasında bir ücret aldıkları iddiasıdır. Friedman bu iddasını ise cezaevindeki çalışma programlarının yönetici olan Dennis Dunsmoor'a dayandırmıştır (Curry, 2015).

Geçmişte hükümlülerin çalışmaları karşılığında almış oldukları saatlik ücretlerle ilgili bir diğer örneği de Wisconsin eyaletindeki cezaevi endüstrileri oluşturmaktadır. Buna göre, ABD'nin Wisconsin eyaletinde bir hükümlünün saatlik ücreti 12 cent ile 42 cent arasında değişmektedir. Bir okula, mesleki eğitim kursuna ya da bir başka programa kayıt yaptıran hükümlünün saatlik ücret $1.5 olarak belirlenmiştir. Bir orta güvenlikli ya da yüksek güvenlikli cezaevinde Badger Industries adına çalışan bir hükümlünün saatlik ücreti ise 20 cent ile $1 arasındadır. Düşük güvenlikli bir ceza infaz kurumunda bahçe işlerinde bir hükümlünün alabileceği saatlik ücret ise 20 cent ile $1.60 dolar arasında değişmektedir (Urbina, 2008: 239). Cezaevinde hükümlü ve tutukluların çalışmaları karşılığında günlük ya da saatlik olarak aldıkları ücretlerin oldukça düşük olması durumu ülkemiz için de geçerlidir. Öyle ki, cezaevlerinde mermer işlerinde, tekstil atölyelerinde, gıda atölyelerinde çalışan hükümlülerin almış oldukları ücretler günlük 7-10 TL arasında değişmektedir. Çoğu hükümlü, çalışmanın cezaevinde zaman geçirmenin en iyi yolu olduğunu düşünmektedir. Bununla birlikte, cezaevlerinde kalan hükümlülerin (özellikle de dışarıdan bir geliri olmayan, ziyaretçisi gelmeyen hükümlülerin)

aldıkları cüzi ücretlerle en azından sigara, gıda, çamaşır vb. ihtiyaçlarını karşıladıkları bilinmektedir (Söylemez, 2014).

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) ve Moğolistan Ulusal İnsan Hakları Komisyonu'nun (NHRCM) 2016 yılında yayınladıkları araştırmadan elde edilen veriler de hükümlü emeğinin bir çeşit ucuz emek olduğunu göstermesi açısından oldukça açıklayıcıdır. Araştırmada hem erkek hem de kadın hükümlülerle görüşülmüş ve görüşülen kişilere aldıkları ücretlerle ilgili birtakım sorular sorulmuştur. Ne kadar ücret aldıkları ile ilgili soruyu cevaplayan erkek hükümlülerin %59'u (90 hükümlüden 53'ü) ücret almadıklarını belirtmişlerdir. Çalışması karşılığında ücret aldığını söyleyen erkek hükümlülerin yarısı ise Moğolistan'da 14.400 Tugrig[11] olan asgari ücretten daha az ücret kazandıklarını vurgulamışlardır. Gönüllü bir şekilde çalışmaya başladıklarını söyleyen erkek hükümlülerin %47'si ise (64 hükümlüden 30'u) herhangi bir ücret almadıklarını onaylamışlardır. Yine bu hükümlülerin aldıkları ücretler de 14.400 Tugrig olan asgari ücretin altında kalmıştır.

Kadın hükümlülere gelindiğinde ise 74 kadın hükümlünün 43'ü (%58) cezaevinde çalışmaları karşılığında ücret aldıklarını belirtmişlerdir. Ne kadar ücret alıyorsunuz sorusuna açık bir şekilde cevap veren 37 hükümlüden 29'u ise (%78) yine asgari ücretten daha az ücret aldıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmanın yürütüldüğü tarihlerde Moğolistan'da asgari ücretin 14.400 Tugrig olduğunu, bir çalışma saati karşılığının 835.71 Tugrig'e denk düştüğünü ve bu saatlik ücretin dolar karşılığının da $0,42 olduğunu söylemek gerekmektedir (ILO, 2016: 22-23).

Hükümlülerin özel sektör yararına çalışması, özel sektör-devlet işbirliği ve cezaevlerinin hükümlüler üzerinde zorlayıcı gücünü kullanması sayesinde

[11] Moğolistan para birimi

gerçekleşmektedir. Burada hükümetler, özel girişimciler için ucuz emeği tedavüle sokmakta ve karşılıklı anlaşmalar imzalamaktadırlar (Oran ve Savcı, 2015: 107). Bu durum, ceza infaz kurumlarının birer üretim merkezi haline gelmesini de beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte, hükümlülerin çalışmalarının karşılığı olarak verilen ücretlerin oldukça düşük olması nedeniyle, hükümlülerin çalıştıkları cezaevleri sıklıkla eleştirilmektedir. Birçok şirketin yurtdışında üretim yapmanın avantajlarından yararlanmak yerine cezaevlerinde oldukça düşük ücretler karşılığında hükümlü çalıştırması da (Price, 2006: 123) bu eleştirilen yoğunlaştığı noktalardan birini oluşturmaktadır. Buna karşın, hükümlünün emeğinin sömürüsü olarak ifade edilen bu durum sermaye sahipleri için yaratılan değere el koyma ya da bir borç ödeme olarak gösterilmektedir. Çünkü hükümlünün emeğini istismar etme durumu, hükümlünün topluma olan borcunun ödenmesi olarak nitelendirildiği için, mevcut olan bir alacağın hükümlüden tahsil edilmesi olarak değerlendirilmektedir. Smauss da (1996: 178) geçmişteki herhangi bir kapatma mekânına kıyasla günümüz cezaevlerinin başıboş insanların barındığı yer olmaktan çıkarak hükümlünün topluma olan borcunu ödediği bir yer haline geldiğini iddia etmiştir. Bu değişim ardında yatan asıl neden ise, başıboş gezen ve hatta en tehlikeli olan hükümlülerin bile çalıştırılmaları yoluyla üretken ve kendini ekmeğini kazanabilen kanunlara saygılı vatandaşlara dönüştürülmesi gerekliliği fikridir. Bu açıdan, cezaevi endüstrileri, sömürü olarak tanımlanan durumu "hükümlünün cezası" ya da "topluma olan borcunu ödemesi" olarak tanımlayarak sömürüyü geçersiz kılma noktasında başarılı olabilmiştir (Mühlhahn, 2009: 104). Bununla birlikte, her ne kadar hükümlülerin cezaevlerinde çalıştırılması uygulamasının hükümlülerin kendilerini çalışma yoluyla rehabilite etmelerine (zaman geçirme, becerilerini geliştirme, çalışma deneyimi

kazanma gibi) olanak sağladığı iddia edilse de, bu uygulama, özel sözleşmecilerin (özel cezaevi şirketlerinin) birtakım cezaevi yönetim mekanizmalarını ellerine geçirmeleri nedeniyle de politik ve ekonomik açıdan istismara yol açan bir noktaya ulaşabilmektedir (Piacentini, 2013: 27).

Zorunlu hüküümlü emeği meselesi ise cezaevi endüstrilerinin ayakta kalmasındaki temel dayanaklardan biri olarak günümüzde tartışılmaya devam etmektedir. Bu nedenle, cezaevi emeğinin ne şekilde "zorunlu bir emek" olduğu konusunu tartışmanın açıklayıcı olacağı düşünülmektedir. Zorunlu cezaevi emeği, devlet tarafından kontrol edilen, uluslararası anlaşmalarda onaylanmış çalışma esasına dayanan bir emektir ve birçok ülkede zorunlu olduğu gibi özellikle Çin'de de geniş oranda kullanılmaktadır (Mooney vd., 2014: 220). Bunun da nedeni, Çin'de hapsetme uygulamalarının genellikle zorunlu çalışmayı da beraberinde getiriyor olmasıdır. Zorunlu çalışma, Çin'in "çalışma yoluyla ıslah" ve "çalışma yoluyla yeniden eğitme" düşüncesinin köşe taşı olma özelliği taşımaktadır. Çalışma yoluyla ıslah etme temelinde kurulan Çin cezaevi sisteminde bu uygulamaya Çince *Laogai* adı verilmiştir. Çin'de "işgücü düzenleme/düzeltme sistemi" olarak bilinen bu Laogai uygulaması üç kategoriden meydana gelmektedir: hüküm giyen kişilerin çalışmalarının düzenlemesi (Laogai), çalışma yoluyla yeniden eğitme (Laoijao) ve zorunlu olarak işe yerleştirme (Jiuye). Laogai, yargılama süreci sona ermiş olan kişilerin çalışmalarını düzenlerken, Laoijao, bir mahkûmiyet kararı olmaksızın tutuklanan kişilerin zorla çalıştırılması anlamına gelmektedir (BSCI, 2013). Laogai sisteminde, politik hükümlüler de dâhil olmak üzere, bir mahkeme kararı sonucunda cezaevine ya da bir çalışma kampına gönderilen bütün hükümlülerin, çok düşük ücretler karşılığında çalışması gerekmektedir. Bununla birlikte, "cezaevi

çalışmasında kalma" sistemi altında hükümlüler, tahliye olsalar dahi evlerine dönmek için izin alamayabilmekte; bunun yerine, cezaevine yakın bir yerde kalmaya ve burada çalışmaya zorlanabilmektedirler. Geçmişte Çin Adalet Bakanlığı'nın açıkladığı verilere göre de yüzlerce hükümlü bu sistem altında çalışmaya zorlanmıştır. Ancak, pek çok gözlemci, bu sayının yüzlercenin ötesinde olduğunu düşünmektedir (Levine, 2007: 119).

Çin'in hükümlü emeğini kullanma konusunda geldiği son nokta, onu hükümlü emeğini kullanmakta olan diğer ülkelerden önemli ölçüde ayırmaktadır. Bunun da nedeni, Çin'in kendi hükümlülerini başka ülkere yolluyor olması iddialarından kaynaklıdır. Geçmişteki birçok örnek de bunu ispatlar niteliktedir. Brahma Chellaney'in 29 Temmuz 2010 tarihinde The Guardion gazetesinde yayınlanan "China's Newest Export: Convicts" başlıklı yazısında bu durum şu şekilde aktarılmıştır (Challeney, 2010):

> "[…] Örneğin, binlerce Çinli hükümlü, işletimi devlete ait olan Çinli şirketler tarafından, Çin'in Hint Okyanusu'ndaki bölgesel konumunu güçlendirmede onun için stratejik olarak oldukça önenmli bir ülke olan Sri Lanka'da çalışmaya zorlanmaktadır. Çinli hükümlüler, ayrıca, Maldivler'in bazı adalarında inşa edilmesi planlanan 4.000 evin inşasında çalıştırılmak üzere Maldivler'e gönderilmişlerdir. Çin'in hükümlülerini Maldivler'de çalışmak üzere göndermesinin nedeninin bu ülkede nüfuz sahibi olma amacı olduğu düşünülmektedir. Bunun dışında, Afrika gibi denizaşırı ülkelerde çeşitli projeler yürütmekte olan Çinli şirketlerin istihdam ettikleri kişilerin büyük bir kısmı da, o bölgedeki yerel halktan ziyade, kendi ülkelerinden getirdiği "özgür" Çinli işçilerden ve şartlı tahliye ile "özgürleşmiş" hükümlülerden oluşmaktadır."

Çinli hükümlülerin Afrika'da çalıştırılması ile ilgili iddialar, Uluslararası İnsan Hakları Derneği temsilcisi olan Cohen'in 1991 yılında New York Times'daki yazısı sayesinde ilk kez gündeme gelmiştir. Cohen, yazısında, Çinli hükümlü emeğinin Afrika'nın Benin ülkesinde yol yapım işini üstlenen Jiangsu Construction Company isimli şirket tarafından kullanıldığını ve şirketin yol yapım işinde

çalıştırdığı işçilerin de yaklaşık %75'ini hükümlülerin oluşturduğunu birkaç yıl önce öğrendiğini belirtmiştir.

Esasen Çinli hükümlülerin ülke dışında çalıştırılması fikri yeni bir fikir de değildir. Öyle ki, daha 1970'li yıllarda 25.000 Çinli hükümlü ve 50.000 yerli işçi Tanzanya-Zambiya arasındaki demiryolunun yapımında birlikte çalıştırılmışlardır. İlk bin kişilik Çinli hükümlü kafilesi Tanzanya'ya ayak bastığında da hepsinin aynı pamuklu kıyafetleri giydikleri ve omuzlarında aynı küçük mavi çantaları taşıdıkları görülmüştür (Hairong ve Sautman, 2012: 400). Çinli hükümlülerin ülke dışında çalıştırılmaları ile ilgili gerek yazılı basında gerekse de internet ortamında ortaya atılan iddialar kapsamında birçok ülkenin de adı geçmiştir. Bu iddialara göre, Çinli hükümlüler, neredeyse Afrika kıtasındaki ülkelerin yarısında, Güney Asya'da (Sri Lanka ve Maldivler), Orta Asya'da (Tacikistan), Karayipler'de (Antigua adası, Barbados, Bahamalar, Grenada, Trinidad ve Dominik) ve Orta Doğu'da (Dubai) çeşitli işlerde şirketler tarafından çalıştırılmışlardır (Hairong, 2012: 400).

Hairong ve Sautman (2012: 401), hükümlülerin hangi ülkelerde ne gibi işlerde çalıştırıldıklarını şu şekilde açıklamaktadırlar:

> "Pek çok çeşitli iş, Afrika'da çalışan hükümlülere yüklenmiş bulunmaktadır. Bu hükümlüler, Sudan'da boru hattı inşasında ve petrol tesislerine gözcülük yapmada; Malawi ve Gabon'da parlamento binalarını inşa etmede; Zambiya'da madenlerde ve elektrik santrallerinin inşasında, Zimbabve'de plantasyonlarda ve yollarda; Lesoto'da fabrikalarda tekstil ve konfeksiyon işlerinde; Ruanda'da çimento fabrikalarında kölelik düzeyinde, Nijerya'da "yabancı uzmanlar" adıyla yapım işlerinde; Etiyopya'da yolların ve viyadüklerin inşasında; Moritanya ve Kongo'da hastane ve demiryolu yapımında; Kenya'da Savunma Bakanlığı binalarının inşasında ve otoyolların yapımında; Cezayir'de, Mozambik'de, Mali'de, Senegal'de, Togo'da, Ekvatoryal Gine'de inşaat şirketlerinin hizmetinde; Gana'da, Tanzanya'da, Morocco'da ve Liberya'da stadyum inşasında; Angola'da ve Nijer'de petrol rafinelerin inşasında; son olarak, Kamerun'da gıda ürünlerinin satımı işlerinde çalıştırılmaktadırlar."

Çin'de olduğu gibi ABD'de de gerek eyalet cezaevlerinde gerekse de federal cezaevlerinde hükümlülerin, kimi zaman yetersiz güvenlik önlemleri altında birtakım

tehlikeli işlerde ya ücretsiz ya da çok düşük ücretlerle çalıştırılmaları sıkça eleştirilmiştir (Mooney, 2014: 220). Bu durumun bir örneğini 2010 yılında Meksika Körfezi'ndeki petrol sızıntısının ardından yaşanan gelişmelerde görmek mümkündür. Hükümlü emeğinin özel firmalar yararına kullanılmasına karşı olan görüş, 2010 yılında Meksika Körfezi'nde yaşanan petrol sızıntısında kendisini iyiden iyiye hissettirmiştir. Bunun nedeni ise açık bir şekilde, hükümlü emeğinin petrol sızıntısının sorumlusu olan BP şirketi tarafından neredeyse ücretsiz olarak kullanılmasından kaynaklanmıştır. BP'nin hükümlü işçileri tercih etmesindeki bir numaralı neden ise dışarıdaki işçi ücretlerine kıyasla, hükümlü ücretlerinin saatlik karşılığının 10 cent'ten bile daha az olmasıdır. Böylece şirket, bu durumun farkında olarak, alması gereken sağlık önlemlerini de bir kenara bırakıp, su yüzeyinin temizlenmesinde, tahribatın yol açtığı sorunların ortadan kaldırılmasında hükümlü emeğini kullanmıştır. Bu şekilde, ödeyeceği tazminatın getireceği maddi yükü de önemli ölçüde azaltabilmiştir (Doss vd., 2014: 77; Burrows, 2016).

Hükümlü emeğinin ucuz emek olduğunu ve gerek cezaevlerinin gerekse de cezaevi yönetimleriyle hükümlü emeğini kullanmak için sözleşmeler imzalayan büyük şirketlerin bu emekten büyük kazançlar elde ettiklerini iddia eden görüşlerin karşısında "hükümlü emeğinin verimsiz emek" olduğunu ileri süren görüşlere de rastlanmaktadır. Bu görüşlere göre, hükümlü emeği, dışarıdaki özgür emeğe oranla hem daha verimsiz hem de kalitesizdir. Bundan kaynaklı olarak da hükümlülerin aldığı ücretler bahsedildiği üzere "düşük" olarak değerlendirilmemelidir (McLennan, 2008: 109). Hükümlülerin yeterli becerilere sahip olmamaları, büyük bir çoğunluğunun eğitimsiz oluşu ve hükümlülerin çalıştıkları alanlarda güvenlik ihtiyacının süreklilik arz etmesi gibi durumlar da hükümlü emeğinin verimsiz ve

niteliksiz bir emek olduğunun diğer kanıtları olarak gösterilmektedir (Congressional Report, 2001: 14244). Sosyolog Cristian Parenti ve Amerika Çalışmaları profesörü Cyntia Young da hükümlü emeği meselesinin fazla abartılmaması gerektiği noktasında fikirlerini net bir biçimde açıklamışladır. Parenti'ye göre, cezaevi endüstrilerinde çalıştırılan hükümlü sayısının artış oranı, cezaevlerindeki hükümlü sayısındaki artış oranına yakın değildir ve hükümlü emeği ikincil derecede önemi olan meseledir (Parenti, 2008: 232). Parenti'nin çalışmalarından yararlanan Young ise artış gösteren hükümlü emeği kullanımının ekonomik olmaktan ziyade ideolojik olduğunu tartışmıştır (Young, 2000: 41-52). Yine de, hükümlü emeğinin bir "altın madeni" olduğu gerçeğinin açık olması, iş dünyasının cezaevlerine girişi gerçeğini tekrar göz önüne getirmektedir.

Sonuç olarak, gerek cezaevlerinin kendisi için gerekse de cezaevi yönetimleriyle sözleşmeler imzalayan özel şirketler için oldukça düşük ücretlerle çalıştırılan hükümlülerin varlığı, pek çok açıdan bulunmaz bir fırsat/altın madeni olarak değerlendirilmektedir. Buna göre, cezaevi endüstrisi kompleksi, iş dünyasının varlıklı kesimlerinin grevlerden, isyanlardan, işsizlik sigortası ödemelerinden, ücretli izinlerden ve fazla mesai ücretlerinden zarar görmemesi noktasında oldukça yararlı bir nitelik göstermektedir. Öyle ki, cezaevi endüstrisi içerisinde bir işçi niteliğinde olan hükümlülerin tamamı tam zamanlı çalışanlar oldukları gibi, ailesel problemlerden kaynaklı olarak da işe asla geç kalma ya da hiç gelememe gibi sorunları beraberinde getirmeyen kişilerdir. Bu nokta, hükümlü emeğini dışarıdaki "özgür" emekten ayıran temel noktalardan biridir. (Pelaez, 2016). Tüm bu sayılan avantajları nedeniyle hükümlü emeği, pek çok ünlü şirketin işlerini de oldukça düşük

ücretlerle yapmaktadır. Goldberg ve Evans (2009: 13), hükümlü emeğinin niteliğini ve hangi firmalar için neler ürettiğini şu şekilde açıklamaktadırlar:

> "Özel firmalar için hükümlü emeği bir altın madeni gibidir: Grev yoktur. Sendikalaşma yoktur. Yeni Leviathan cezaevleri, cezaevi duvarları içerisinde oldukça büyük ve geniş bir alana yayılmış fabrikalar inşa etmiştir. Bu fabrikalarda hükümlüler, *Chevron* şirketi için data girişi yapmakta, *TWA* şirketi için telefon rezervasyonları gerçekleştirmekte ve *Victoria's Secret* için de kadın iç çamaşırları üretmektedirler. Hükümlü emeği kullanan diğer şirketler arasında ise, BOEING, IBM, American Express, Compaq, Honeywell, Motorola, Revlon, Pierre Cardin, Nintendo, AT & T Wireless, Hewlett-Packards ve NIKE gibi şirketler vardır."

2.3.5. Cezaevi Endüstrilerinin Gelişiminde ve Yaygınlaşmasında Etkili Olan Temel Faktörler

1980'li yıllarda dünya genelinde cezaevi nüfusunun hızla artması, yeni cezaevlerinin açılması yönünde bir ihtiyacın doğması ve bir cezaevine ev sahipliği yapmanın ekonomik gelişme için oldukça önemli olduğu fikrinin genel kabul görmesi kuşkusuz ki cezaevi endüstrilerinin yaygınlaşmasında oldukça etkili olmuştur. Bunun da ötesinde, yerel bölgelerdeki yetkililer de cezaevlerini ekonomik yönden gelişmenin bir aracı olarak görmeye başlamışlar ve tüm bu hesaplar doğrultusunda politikacıların ve seçmenlerin de ortak iradelerini açıkça ortaya koymaları ile birlikte, cezaevleri, politik olarak verilen imtiyazların merkez noktalarından biri haline gelmiştir. Bu süreçte ekonomik kalkınmanın cezaevi endüstrileriyle desteklenebileceği ve kurulacak cezaevlerinin işsizliğe çare olabileceği düşüncesi ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu ve benzeri nedenlerle de cezaevi endüstrilerinin başta ABD olmak üzere birçok ülkede yaygınlaşmaya başlamıştır. Şimdi bu faktörleri sırasıyla inceleyebiliriz.

2.3.5.1. Fiziki Mekân Düzenlemeleri

Cezaevi inşası için her zaman bir nedenin var olduğu ileri sürülmektedir. Yatırımcılar, mimarlar, inşaat firmaları gibi özel endüstriler ile yapılan kazançlı sözleşmeler sonucu cezaevi inşası hemen her ülkede artış göstermekte, milyonlarca dolarlık hizmet anlaşmaları yapılmakta ve bu süreçte yerel bölgeler için de yeni işler yaratılmaktadır. Bu kapsamda, daha fazla cezaevinin inşa edilmesi daha fazla cezaevi işini de beraberinde getirmektedir (Smith, 2013: 106). Bugün ABD'de en az 750.000 kişi cezaevlerinde doğrudan çalışmaktadır ve bu rakam, cezaevi inşasında görev alanları ve cezaevlerinin günlük işleri için hizmet ve mal sağlayanları kapsamamaktadır. Bu durum karşısında yerel bölgelerde yaşayan insanlar, cezaevi projeleri oluşturmaları için teşvik edilmektedirler. Bu açıdan cezaevleri, yerel ekonomileri denge pozisyonuna getirmekle birlikte ekonomik bir canlanma da sağlamaktadırlar. Öyle ki, cezaevleri, mevsimsel ekonomik dalgalanmalara uzaklığı dolayısıyla da her zaman bir avantajlı konumda bulunmuştur. Bu durum, bugün başta ABD olmak üzere pek çok ülkede cezaevi inşasında yaşanan hızlı artışı açıklamak için önemli bir örnek durumundadır (Heiner, 2015: 24).

Cezaevi inşasında küresel ölçekte yaşanan artış, bir bakıma, sermaye birikim süreciyle de doğrudan ilgili olmuştur. Örnek vermek gerekirse, ABD'nin California eyaletindeki durum da bunu yansıtmaktadır. ABD'de California eyaleti örneği, cezaevi-kurumsal kapitalizmin piyasa köktenciliği bağlantısı hakkında önemli veriler sunmaktadır. Bu bağlantı, bir bakıma üretim biçimleri arasındaki karşılaştırmayı da olanaklı kılmaktadır. Buna göre, nasıl ki 11. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar malikâneler, manastırlar, katedraller feodal üretim biçimine bir zemin oluşturmuş ve Batı

Avrupa'nın sermaye birikim sürecinde bir kalkış noktası olarak hizmet vermişse (Lefebvre, 1991: 53), California cezaevleri ve tutukevleri de aynı şekilde ABD'de kurumsal kapitalizmin piyasa köktenciliği için bir kalkış noktası teşkil etmişlerdir. Fakat 1980'li yıllarda California eyaletinde yaşanan cezaevi sayısındaki artış, pek çok açıdan eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştirilere göre, yapılan çalışmalar da göstermektedir ki, aşırı hapsetme faaliyeti suç oranlarının düşmesinde oldukça etkisiz kalmıştır. Hapse giren yeni nüfusun çoğunluğu ya uyuşturucu kullananlar ya da akıl sağlığındaki bozukluklar sebebiyle hastalıklı olan kişilerdir (Davis, 1998). Bu nedenle, yeni inşa edilen cezaevlerinin hızlı bir şekilde dolmasının ardındaki sebep, suç oranlarındaki yükselişten ziyade, bilinçli bir şekilde güdülen ve hemen her gün daha fazla yatırım alan hapsetme politikalarıdır.

2.3.5.2. Cezalandırma Faaliyetlerine Ayrılan Bütçede Gerçekleşen Artış

Günümüzde cezaevi endüstrisini ayakta tutan dayanakların en başında cezaevlerinin dünya çapında gösterdiği artış gelmektedir. Günümüzde cezaevi endüstrisi kompleksinin içinde kendisine yer bulan bütün endüstriler de daha fazla cezaevine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu açıdan, cezaevi endüstrisini ayakta tutmak için gerekli olan cezaevi sayısı sürekli artış göstermektedir (Moore, 2013: 9). Bununla birlikte, bu dönüşüm içerisinde, cezaevlerini ve onun ulaştığı endüstriyel boyutu destekleyici bir diğer faktör olarak cezaevlerine daha fazla yatırım yapma motivasyonu da gözden kaçırılmayacak niteliktedir. Genel olarak ceza yargılama sistemlerine yapılan harcamalarda yaşanan artış da bunu desteklemektedir. Örneğin, 1696 yılından itibaren ABD'de tüm ceza yargılama harcamalarında (kolluk hizmetleri, mahkeme hizmetleri, cezaevleri gibi) önemli artışlar yaşanmıştır.

Özellikle, 1971-1978 yılları arasında ceza yargılama harcamaları %129 oranında bir artış göstermiştir. Bu periyotta federal hükümet, harcamalarını %154 oranında; eyalet hükümetleri ise %149.5 oranında artırmıştır. Yine aynı yıllar arasında federal, eyalet ve lokal düzeyde ceza yargılama sistemlerine harcanan para yaklaşık 10.5 milyar dolardan 24 milyar dolara ulaşmıştır (Sauber, 1983: 170). Bu konuda verilebilecek bir diğer örnek ise eğitim harcamaları ile ceza yargılama sistemleri harcamalarının kıyaslanması noktasında ortaya çıkmaktadır. Örneğin, ABD eyaletlerinden biri olan Illinois'te 1985-2000 yılları arasında lise öğretimine yönelik ayrılan devlet ödeneği %30 artmışken cezalandırma/hapsetme faaliyetine yönelik ayrılan devlet ödeneği %100 oranında artabilmiştir. ABD'nin tüm eyaletleri esas alındığında ise hapsetme faaliyetine dönük ayrılan devlet ödeneği lise öğrenimine ayrılan ödenekten altı kat daha fazla olmuştur (Kane-Willis vd., 2016: 13). Davey (1995: 58), ABD'de ceza yargılama sistemlerine ayrılan bütçenin yıllar içerisinde gösterdiği artışı şu şekilde örneklendirmiştir:

> "ABD'de ceza yargılama hizmetlerine ayrılan bütçesi son yirmi yılda sıradışı bir şekilde artış göstermiştir. Örneğin, 1980 yılında ulus genelinde ceza yargılama sisteminin toplam maliyeti 22 milyar dolar civarındaydı. 1985 yılı itibariyle bu rakam 45.6 milyar dolara erişmiştir. 1990 yılına geldiğinde ise toplam maliyet 74.2 milyar dolara ulaşmıştır. Bir başka deyişle, 1980-1990 arasındaki on yıllık periyotta ulus genelinde ceza yargılama sistemine ayrılan bütçe %229 oranında bir artış göstermiştir."

2006 yılında ise ABD'nin ceza yargılama hizmetleri için yaptığı harcamalar 214 milyar dolara ulaşmıştır (Barkan ve Bryjak, 2011: 15). 2010 yılına gelindiğinde ise bu rakam yaklaşık olarka 260 milyor dolay civarında olmuştur (Moore, 2015: 155). Adalet hizmetlerinde çalışan kişi sayısındaki artış da bu noktada açıklayıcı veriler sunmaktadır. Öyle ki, ABD'de adalet işlerinde çalışan kişi sayısı 1982-2003 yılları arasında %86'lık bir artış göstermiştir. Yine aynı yıllar arasında tüm hükümetler düzeyinde doğrudan gerçekleştirilen ceza yargılama harcamaları

%418'lik bir artışla 36 milyar dolardan 185 milyar dolara yükselmiştir (Durante ve Estonactos, 2013: 55).

Ceza yargılama sistemlerine ayrılan payın sadece ABD'de değil, çeşitli ülkelerde de göstermiş olduğu artışı kolluk hizmetleri, mahkemeler ve cezaevleri için ayrılan paylara bakarak görmek mümkündür. Dijk'e göre (2007: 356), kolluk hizmetleri içim yapılan harcamalar, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, zengin ülkelerde daha fazladır. Kolluk hizmetlerine ayrılan bütçe verileri, aynı zamanda, bu noktadaki en kapsamlı verileri de sunmaktadırlar. Bu verilere göre, gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere oranla kolluk hizmetlerine daha fazla yatırım yapmaktadırlar. Ülkelerin gayri safi milli hasılalarına bakarak da bu kıyaslamayı mümkündür. Dijk (2007: 356-357), bu iddiasını şu şekilde açıklamaktadır:

> "Ortalama olarak, bazı ülkeler kolluk hizmetlerine gayri safi milli hasılalarının %1'inden daha fazlasını harcarken, diğer ülkeler, bu orandan daha aşağıda olan bir payı bu hizmetlere ayırmaktadır. Örneğin, Bahreyn ve Kuveyt'in, gayri safi milli hasılalarının sırasıyla %4'ünü ve %3'ünü bu hizmetlere ayrıdıkları gözükmektedir. Dünya çapında daha büyük ülkeler arasında yer alan Güney Afrika Cumhuriyeti ise gayri safi milli hasılasının %2'sini kolluk hizmetlerine ayırmasıyla dikkatleri çekmektedir. Bununla birlikte, ABD'de bu oran %0,6, Fransa'da %0,7 ve İtalya'da %0,8'dir. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin ulusal bütçesinden ceza yargıma sistemine ayrılan bütçe ise %10.3 olarak hesaplanmıştır. Bu oran, aynı zamanda, bu ülkede sağlık hizmetleri için ayrılan bütçeye denktir."

Bu süreçte, sadece cezaevi endüstrilerinin ihtiyaç duyduğu cezaevlerine yatırım yapılmamış; ayrıca, ceza yargılama sistemlerini oluşturan kolluk hizmetlerine, mahkemelere de önemli paylar ayrılmıştır. Wacquant (2010: 76), ABD'de son üç dönemde sadece cezaevleri ve tutukevleri için yapılan harcamaların şaşırtıcıcı derecede yükselişi hakkında şu bilgileri vermiştir

> "ABD'de sadece cezaevleri ve tutukevleri için yapılan harcamalar 1980-2000 yılları arasında 7 milyar dolardan 57 milyar dolara yükselmiş; 2007 yılına gelindiğinde ise suç oranlarındaki yükseliş durgunlaşma evresine girmesine rağmen, 70 milyar doların üzerine çıkmıştır."

Cezaevi sayısında ve cezaevlerine yapılan yatırımlarda gerçekleşen bu artış, sonuç itibariyle, cezaevi endüstrisi kompleksini ayakta tutan en önemli dayanaklardan biri olabilmiştir. Suç oranlarındaki durgunlaşmaya ve hatta gerilemeye rağmen, ceza yargılama sistemlerinin bütününe yapılan yatırımlardaki artışın sürdürülmesinin de, cezaevi endüstrisi kompleksinin bir hapsetme demokrasisi yarattığı şeklinde ortaya çıkan kuşkuların daha çok kişi tarafından paylaşılmasına sebebiyet verdiğini söylemek mümkün gözükmektedir.

2.3.5.3. Cezaevi Endüstrilerinin Ekonomik Kalkınmayı Destekleyeceği Beklentisi

Geçmişte her ne kadar hükümlü emeğinin kullanılması cezalandırmanın bir biçimi olarak işlev görmüşse de, bir müddet sonra hükümlü emeğinin biçimi, örgütlenmesi ve disipline edici karakteri bütünüyle değişerek özel şirketler için kâr yaratma aracı haline gelebilmiştir. (LeBaron, 2012: 330). Bu süreçte, cezaevi içinde bulunan kalabalık nüfus oldukça dikkat çekmiş ve bir cezaevine ev sahipliği yapan bölgedeki oteller, iletişim ve yemek hizmeti veren şirketler ve diğer endüstriler, kârlarının bağlı olduğu cezaevi hizmetleri için cezaevleri ile sözleşme yapma yarışı içine girmişlerdir (Perucci, 2012: 3). Cezaevi endüstrilerinin dış dünyadaki ekonomik gelişmelerden olumsuz etkilenme olasılığının düşük olmasının bu durumun oluşmasında önemli bir etkisinin olduğu söylemek mümkündür. Öyle ki, cezaevi endüstrileri birer hizmet birimleri olmalarının yanında emek yoğun kuruluşlar olarak bütün yıl boyunca iş olanağı sağlamaktadırlar. Resesyondan etkilenmeyen endüstriler olarak cezaevleri, ekonominin zora girdiği anlarda da genişleyen ve büyüyen bir yapıya sahiptirler. Bu yapıları itibariyle de ekonomik belirsizliklerin hüküm sürdüğü,

ekonomide mevsimsel etkilerin oldukça hissedilir olduğu durumlarda sabit ve hazır bir görünüm çizerler. ABD'de 1990'lı yıllarda açılan yüzlerce kırsal bölge cezaevi bu durumun en önemli örneklerinden biridir. Texas, Oklahoma ve Colorado gibi eyaletlerde yoğunlaşan bu cezaevleri yerel ekonomilerin gelişmesinin temiz ve güvenli bir formu olarak görülmüştür. Burada güvenliği sağlayan temel faktör cezaevlerinin "resesyondan etkilenmeyen kurumlar" olmasıdır. Suç işlemenin önüne geçilemeyeceği ve cezaevlerine her zaman ihtiyaç olacağı inancı da bu durumu pekiştiren önemli bileşenlerden biri olmuştur (Dolovich, 2005: 539). Öyle ki, toplumda yaratılan suç korkusu politikacılara bu hususta oy kazandırmaktadır. Yoksul bölgelerde yaşayan halklarda cezaevinin ekonomik gelişmenin ön şartlarından birisi olduğu algısının yaratılması hem politikacılara seçimlerde destek kazandırmakta hem de cezaevinin yerel ekonomilerin köşe taşı olduğu inancının yaygınlaştırılmasında etkili olmaktadır. 1980'lerde ve 1990'lı yıllarda tutuklama rakamlarının iki katına çıkması da bunu desteklemiştir (Browne, 2010: 78).

Geçmişte yaşadıkları bölgede cezaevi kurulmasından kaçınan yerel topluluklar bir süredir aktif bir şekilde yerleşim plancılarını bulundukları bölgelere davet etmektedirler. Başta ABD'de olmak üzere gelişmiş ekonomilerin imalat sektöründen hizmet sektörüne yüzünü dönmeye başlamasıyla, bilhassa kırsal bölgeler, tarımsal gerileme, işsizlik, işten çıkarmalar ve işyeri kapatmalar gibi olumsuzluklar içerisine düşmüşlerdir. Bundan kaynaklı olarak, pek çok yerel bölge, kendi bölgelerinde bir cezaevi kurulması için büyük arayışlar içerisine girmiştir (Stinchcomb, 2011: 470). Cristian Parenti (1999: 213), ekonomik olarak güçsüz konumda olan kasabalarla "büyük cezaevlerinin" ilişkisini, son yıllarca defalarca tekrarlanan, yenilenen bir evlilik olarak görmektedir. Parenti'nin aktardığı kadarıyla,

Missouri'deki Bowling Green kasabasından Florida eyaletindeki kırsal bölgelere kadar pek çok kasabanın kendi bölgelerinde kurulmasını istedikleri yeni cezaevleri için ciddi arayışlar içine girdiğini ifade etmektedir. ABD'de ekonomik açıdan güçsüz durumda bulunan kasabalar için cezaevi kurma sözleşmesi yapmak potansiyel bir ödül olarak görülürken politika yapıcıların da oylarını güvence altına almaları noktasında cezaevleri oldukça faydalı olmuştur. Özellikle, bir bölgeye cezaevi kurulduğunda o bölgede yaşayan vatandaşlar ve politikacılar hücrelerdeki yatakları doldurma konusunda oldukça ilgili olmaktadırlar (Smith ve Hattery, 2008: 89). Yerel yönetim bölgelerindeki yetkililer de, kendi bölgelerinde cezaevi kurulmasını sağlayabilmek adına cömert tekliflerde bulunmakta ve hatta kendi aralarında da rekabete girmektedirler (Wood, 2009: 730). ABD'nin Texas eyaletinde bir cezaevi kurulması örneğinde de bunu görmek mümkündür. Texas'taki Abilene kasabası, bulundukları bölgede bir cezaevi açılması için 4 milyon doların üzerinde bir teşvik paketini eyalete sunmuştur. Kasaba yetkilileri, bunun yanı sıra, kurulacak cezaevi tesisleri için yol inşa etme ve cezaevi yöneticileri için konaklama imkânı sunma teklifinde bulunmuşlardır. Eyalet yetkilerinin kullanımına sunmak üzere hangar ve özel uçak, bilgisayarlar, hizmetler için altyapı kurulumu da verilen diğer sözler arasındadır (King vd., 2004: 456-458). Bu çabanın sonucu olarak Texas cezaevi sistemi, 42.000 hükümlü işçi çalıştırmış, kendi sağlık hizmeti sistemini kurmuş ve kendisi için çalışan 35 avukata sahip olmuştur. 134.000 dönümden fazla bir alanda yapılan tarım faaliyeti büyük bir iş hacmi yaratmış; eyaletin tamamında at ve büyükbaş hayvancılık yetiştiriciliği boy göstermiştir. Bununla birlikte sistem, "Texas Islah Kurumları" altında 32 cezaevinde 42 atölyede üretim faaliyetinde bulunmuştur (Shelden, 1999: 8).

Metropolitan bir bölge ile karşılaştırıldığında, küçük kasabalar için bir cezaevine ev sahipliği yapmak birtakım beklenmeyen sonuçları da beraberinde getirmektedir. Öncelikle, cezaevinin bulunduğu yerel bölgedeki hükümlüler, bazı yasal ve nüfus sayımı ile ilgili nedenlerden kaynaklı olarak o yerel bölgenin bir yerleşimcisi/sakini olarak sayılabilmektedirler. Yerel bölgelerin federal mali destek alabilmesi için o bölgede yaşayan kişi sayısının büyüklüğünün önem taşıması nedeniyle de, hükümlülerin birer yerleşimci sayılarak bölge nüfusuna eklenmesi, bölgeye yapılacak federal desteği oldukça yüksek bir rakama çıkarmaktadır. Örneğin, ABD'nin Minnesota eyaletinde bir cezaevine ev sahipliği yapan kasabaların her yıl hükümlü başına $200-$300 arasında federal yardım aldığı görülmektedir (Clement, 2002: 3). Bununla birlikte nüfus oranı, politik sınırları da belirlemektedir. Örneğin, hükümlüler oy veremezken, orada bulunuyor olmaları okul sınırlarının ve kanun koyucunun bulunacağı noktanın belirlenmesinde etkili olmaktadır. Bu ve buna benzer nedenlerden kaynaklı olarak da yerel topluluklar bir cezaevine ve içinde bulunan hükümlülere yerleşimci olarak sayılacak olan hükümlülere sahip olabilmek için rekabet içine girmektedirler. Bu rekabetin asıl kaybedenlerinin ise hükümlülerin büyük bir çoğunluğunun içinden çıktığı şehirlerin merkezindeki yoksul yerlerde oturan mahalleliler olduğu iddia edilmektedir. Bunun da nedeni, bu bölgede yaşarken tutuklanarak hapse gönderilen kişinin bir başka küçük cezaevi kasabasında ikamet edecek olması (uzak yerlere ailelerin ziyaret için mali külfete girmesine yol açıyor) ve federal gelirin de bu kasabaya gidecek olmasıdır (Besser ve Hanson, 2013: 78).

Yarattığı sonuçlar ve erişmiş olduğu nokta itibariyle bakıldığında, cezaevi endüstrileri, ekonomik açıdan güçsüz olan yerel bölgelere yayılarak piyasa ortamında harcamalara yol açmış ve ekonomiyi destekleyici olumlu gelişmelerin yaşanmasına

neden olmuştur (Jackson, 2006: 88). Endüstride yer alan işlerin kamu güvenliğini sağladığı ve bu yolla da işlerin "değer yüklü" bir temsiliyete sahip olduğu da önemle savunulmuştur. Ancak son zamanlarda cezaevinin varlığının suçu önleme kapasitesi üzerine yapılan kısıtlı araştırmalara bakıldığında cezaevi endüstrilerinin kamu güvenliğini ve bölgesel ekonomik refahı sağlama noktasında üstün bir başarı gösteremediği iddia edilmektedir (Clear, 2010: 585). Cezaevi endüstrilerinin yükselişi hakkında kuşku duyan kesimler, yerel bir bölgede cezaevi kurulmasının o bölgeye ciddi anlamda ekonomik bir katkı sağlamayacağını düşünmektedirler. Öncelikle, yaşadıkları yerde cezaevi kurulduğunda ekonomik sıkıntıların da çözüleceği inancının verildiği bir toplumda, cezaevinin yeni iş fırsatları getireceği ve bu işlerde çalışacak olanların da yine o bölgede ikamet eden kişilerden oluşacağı inancı da birlikte gelişmektedir. Ancak bu durumun her zaman benzer biçimde gerçekleşmediği birtakım örneklerden anlaşılmaktadır. Venezüella'daki Potosi kasabası örneği, bu yerleşik inancın nasıl hayat bulmadığını göstermesi açısından önemli bir yer tutmaktadır. Öyle ki, Potosi kasabasında cezaevi kurulduğu zaman gerçekten de yeni iş alanları açılmıştır. Buna karşın, bu işlerin çoğu kasaba dışından gelen kişilere tahsis edilmiştir. Yapılan bazı araştırmalardan alınan sonuçlara göre, cezaevi olan yerel bölgelerdeki kişi başına düşen gelir ve bu bölgedeki işsizlik oranı, cezaevine ev sahipliği yapmayan yerel bölgelerle hemen hemen eşit durumdadır. Bununla birlikte, yerel bölgelerdeki halk tarafından ekonomik bir canlanma ve iş olanağı sağlayacağı inancıyla talep edilen cezaevi endüstrilerinin beraberinde getireceği faydanın miktarı konusunda da asla garanti verilememektedir. Özellikle ne kadar iş pozisyonunun yerel halk tarafından doldurulacağı bir soru işaretidir ve bu konuda çoğunlukla garanti verilmemektedir. Bunun yanı sıra, cezaevinin getireceği

etkinin boyutunun o bölgede yaşayan insan topluluğunun büyüklüğüne ve malların ve hizmetlerin yerel piyasadaki düzeyine bağlı olduğu konusunda da yerel halklar sıkça uyarılmaktadır (King, vd., 2004: 458-459).

Her ne kadar bu işleri üstlenen firmaların ekonomiye bir canlılık kazandırdığı, yeni iş alanları oluşturdukları, istihdam yarattıkları iddia edilse de, bu durum, kimi eleştirilere maruz kalmaktadır. Buna göre özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllarda cezaevi sayısında dünya ölçeğinde görülen artış bir gelişmeye sebebiyet vermemiştir. Karmaşık iktisadi planlamalar sonucunda cezaevlerinin kurulduğu bölgelerde ekonomik bir canlılığın yaşandığını gösteren somut verilere ulaşmak da mümkün gözükmemektedir. Bunun yerine küçük bir paydaşlar grubunun büyük iktisadi kazançlar elde ettiği ifade edilmektedir. Bu paydaşlar içinde en önemli sayılabilecekler arasında da cezaevi kurulumunda inşaat işlerini yüklenen ve gözetim/güvenlik faaliyeti ile ilgilenen firmalar gösterilmektedir. Bundan dolayıdır ki, cezaevi endüstrisi kompleksi, kamunun sahip olduğu zenginliği seçilmiş özel tedarikçilere dağıtmıştır. Bu durum da endüstriyel kompleksin suçla mücadele politikası altında şirketlerin refahı için çalışıyor olduğu izlenimi yaratmıştır (Meiners, 2011: 28)

2.3.5.4. Cezaevi Endüstrilerinin Yeni Bir İstihdam Yaratacağı Beklentisi

Özellikle yerel ekonomiler için bir şans ve fırsat olarak gösterilen cezaevleri, hem tek tek bireyler için hem de özel şirketler için beraberinde getirdiği iş olanakları ile de olumlu bir izlenim yaratmaktadırlar. Bu doğrultuda da, çeşitli kuruluşlar ve

firmalar, cezaevinin ihtiyaçları doğrultusunda hizmet etmek için bu yerel bölgelerin yakınlarında tesisleşmeye gitmişlerdir (King, vd., 2004: 452).

Cezaevi endüstrileri, gerek kamuya ait cezaevlerinde gerekse de özel cezaevi şirketlerince işletilen cezaevlerinde erkek ve kadın işgücünü infaz koruma memurları olarak istihdam etmektedir. Cezaevi endüstrilerine bakıldığında sadece az ya da daha fazla cezalarla toplumdan bir şekilde uzaklaştırılmış, cezaevlerine gönderilmiş, kriminalize[12] edilmiş insanların artan kalabalığı göze çarpmamakta, aynı zamanda sosyal kontrol endüstrilerinde çalışan işçi kesimindeki artış da görülebilmektedir. Çoğu kişi, cezaevinde infaz koruma memuru olarak çalışmanın tehlikeli ve istenmeyen bir meslek olduğunu düşünür. Ancak, cezaevinde çalışmak, yeni fırsat ekonomisinde iyi bir iş olarak görülebilmektedir. Endüstrileşmiş cezalandırma, sadece politikacılar, şirketler ve cezaevi endüstrisi kompleksi destekçisi kasabalar için değil, aynı zamanda, içinde kadınların ve "beyaz olmayanların" da kendini var edebildiği yükselişteki hizmet sektörü işgücü için de işe yarar durumdadır. Öyle ki, cezaevlerinde çalışmakta olan kadınların, siyahların, İspanyol ya da Latin Amerika kökenli kişilerin sayısı artmaktadır. Bu açıdan cezaevi endüstrileri, düzensiz hizmet sektöründe çalışan kişiler için de bir şans olarak görülmüştür (Ward, 2004: 36). Bu durum, çoğu kırsal bölgede cezaevi işlerine dönük ilginin artmasına ve küçük yerel bölgelerin kalkınmasında cezaevi sayısındaki artışının önemli rol oynadığı düşüncesinin giderek daha da desteklenir hale gelmesine sebep olmaktadır (Ferrell vd., 2008: 203). Bununla birlikte, cezaevi endüstrilerinin kırsal bölgelerin kalkınmasında bir kurtarıcı rolü üstlenmesi dolayısıyla küçük yerel bölgelerde

[12] Kriminalizasyon, bazı davranışların illegal (yasal olmayan) bir niteliğe dönüştürülme sürecine işaret etmektedir. Hem kültürel hem de yasal olarak bir suç niteliği kazandırılmasının ardından bu davranışlar "suçlu davranış" haline gelirler.

cezaevi inşasında yaşanan önemli artışlar, birtakım olumsuz addedilen durumları da beraberinde getirmiştir. Buna göre, cezaevi endüstrileri kuruldukları bölgelerde birtakım yeni iş olanakları (infaz koruma memuru gibi) yaratabilmiştir; ancak, bu yeni işlerden kimlerin yararlanabildiği genellikle bir soru işareti taşımıştır. Bu noktada güncel ekonomik stratejinin siyahları cezaevine göndermek ve beyazları da onları gözetim altında tutan infaz koruma memuru yapmak şeklinde olduğu iddia edilmektedir. Bu durum açık bir şekilde ekonomik bir strateji olarak görülmektedir. Açıktır ki, küçük kasabalar ve yerleşim yerlerinde günümüz şartlarında gelişmiş endüstrilerle rekabet edebilecek bir ekonomik yapı kolayca tesis edilememekte; bundan kaynaklı olarak da çiftlikler ve tarım arazileri terk edilmeye başlanmaktadır. Bunun karşısında, günümüzde cezaevleri, kırsal bölgelerde yaşayan topluluklar için ekonomik bir lütuf olarak görülmektedir (Danaher vd., 2007: 129).

Cezaevleri endüstrilerinin yükselişe geçmesiyle dünya genelinde artış gösteren cezaevlerinin gereksinimlerinin karşılanması için kâr elde etme güdüsüyle harekete geçen inşaat firmalarının, mimarların, tıbbi destek veren kuruluşların, ulaşım, yemek ve mobilya gibi sektörlerde hizmet veren şirketlerin bu endüstiye hızlı bir şekilde dâhil olduğu görülmektedir (Evans ve Goldberg, 2009: 6-7). Bu sektörler dışında cezaevinde kilit altında tutulan hükümlülerin içinde bulundukları durumdan kâr edenler arasında, seçimlerde bu şirketlerden finansal destek alan politikacılar da vardır. Telekomünikasyon işi yapan şirketler, cezaevine mal ve hizmet götüren tedarikçiler, özel cezaevi kuruluşları ve istihdam oranının cezaevi endüstrisine bağlı olduğu küçük kasabalarda oturan çok sayıda kişi de cezaevi endüstrisinin birer ortağı olarak görülmektedirler (Falk, 2010: 155).

Cezaevi endüstrileri tüm bu yeni iş olanaklarının ortaya çıkması için daha fazla cezaevine ve daha fazla hükümlüye ihtiyaç duymaktadır. Bu ise kitlesel tutuklamalar vaıtasıyla cezaevlerinin hızlı bir şekilde dolmasını gerektirmektedir. Bununla birlikte hükümlünün cezası bazı durumlarda yaşadığı şehirde değil de bir başka şehirde infaz edilebilmektedir. Sonuç olarak, bazı kasabalarda zaman içerisinde yerleşimci kişi sayısından çok hükümlü nüfusu ortaya çıkmıştır. Bu ise beraberinde yeni işler yaratmayı başarabilmiştir. Örneğin, ABD'de Oklahoma eyaletindeki bir yerleşim bölgesi olan Midwest şehrindeki bir cezaevinde 800 kişi için yeni iş fırsatı doğmuş ve cezaevindeki bir yıllık toplam maaş ve ücretler toplamı $400 milyon doları aşmıştır. Bu, açık bir şekilde ciddi derecede ekonomik yatırıma ihtiyaç duyan bölgedeki yoksul topluluklar için oldukça önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, cezaevlerine yönelik özel çıkarların ivme kazanmasında yalnızca resesyon ekonomilerinin varlığının etkisi olmamıştır. Bunun dışında, kurulan her cezaevinin o cezaevini çevreleyen tel örgülerden cezaevinde hükümlülere sunulacak telefon hizmetlerine kadar pek çok ihtiyacı beraberinde getirmesi de birtakım özel çıkarların cezaevi endüstrilerine yönelik ilgisini artırabilmiştir.

Cezaevi endüstrisi, yalnızca devletlerin hapsetme gücü ile özel şirketlerin kâr elde etme amacının ortaklaşması değil; ayrıca, her iki aktörün de bu pratikleriyle ekonomiyi şekillendirebilebilmesinin bir yoludur da. Burada sadece özel cezaevi endüstrilerinin kâr motivasyonları daha fazla kişinin hapsedilmesini desteklememekte; ayrıca, cezaevlerinin içindeki nüfusun barındırılmasından ve çalıştırılmasından farklı endüstriler çeşitli kazançlar elde etmekte ve ekonomi giderek cezaevlerine daha çok bağımlı hale gelebilmektedir. Bu açıdan cezaevleri,

bizzat hükümlü emeğinin kullanıldığı endüstrileri oluştururken, cezaevi sisteminin dışında kurulup bu sistemden büyük kazançlar elde eden işletmeler için de birer müşteri niteliğine dönüşmektedirler. Cezaevlerinin dışında kurulu halde bulunan çeşitli endüstriler, cezaevinin ihtiyacı olan tüm hizmetleri (araç-gereç, eşya, uzmanlık hizmetleri, donanımlar, sağlık hizmetleri gibi) sağlama noktasında büyük kazançlar elde etmektedirler. Özellikle güvenlik hizmetlerinde ve cezaevlerinin inşasında büyük şirketlerin reklam verdikleri görülmektedir (Savcı, 2004: 50-51). Bunlar dışında, oteller, telekomünikasyon şirketleri, yemek hizmetleri veren şirketler ve diğer endüstriler kârlılığından kaynaklı olarak cezaevi içine hizmet verebilmek için cezaevi yönetimleriyle sözleşmeler imzalama çabası içine girmektedirler (Perucci, 2012: 3). Bu noktadan hareketle, cezaevlerini birer iş alanı olarak gören özel çıkarların cezaevi endüstrilerinde hangi işler için rekabet halinde olduklarını sırasıyla inceleyebiliriz.

2.3.5.4.1. Yemek Sektörü: Cezaevi Yemek Hizmetleri

Cezaevlerine yemek hizmeti vermek günümüzde de kârlı bir iş olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, ABD'de Philadelphia'da faaliyet yürüten Aramark şirketi ABD'nin kuzeyinde 600 cezaevine yemek hizmeti vermektedir. 2013 yılında şirket, Michigan eyaletiyle $145.000.000 dolarlık bir sözleşme imzalamıştır. Bununla birlikte şirket, 2014 yılında çalışanlarının cezaevine kaçak mal sokması ve yemek miktarları ile oynaması gibi sebepler de dâhil olmak üzere birçok ihlâlden kaynaklı olarak biri $98.000 diğeri ise $200.000 olmak üzere çeşitli para cezalarına çarptırılmıştır (Henderson, 2015).

Sodexo Adalet Hizmetleri (SCS) de cezaevi endüstrilerinde rekabet eden bir diğer önemli şirkettir. Şirket, her ne kadar ismini daha çok otel endüstrisinde duyurmuş olsa da, toplamda 130'dan fazla ülkede okullarda, orduda, hastanelerde ve cezaevlerinde sunmuş olduğu yemek hizmetleriyle dünyanın en büyük yemek hizmeti sağlayıcılarından biri haline gelmiştir. (Cottledge, 2012: 49).

Hükümlülerin cezaevlerinde birer müşteri olarak görülmelerinin haricinde, "hazır" bir emek gücü olarak da görüldüklerini; bazı şirketlerin de bu emek gücünden maliyetleri düşürme noktasında yararlandıklarını bu noktada tekrar hatırlatmak gerekmektedir. Bu durum, gıda sektörünün cezaevi ile olan bağlantılarının dikkatli bir şekilde incelenmesiyle de açık bir şekilde görülebilmektedir. Örneğin, dünyanın en başarılı fast food acentelerinden biri olan McDonald's, içine plastik çatal bıçak takımlarının, muhafaza kutularının ve üniformaların da dâhil olduğu birçok ürünü cezaevinden temin etmektedir. Bu ürünler hükümlü emeğinin kullanılmasıyla üretilen ürünlerdir. Bununla birlikte, McDonald's üniformalarını diken hükümlüler, onları çalışırken giymek zorunda olan McDonald's işçilerinden daha az ücret kazanmaktadırlar (Burrows, 2016).

2.3.5.4.2. Telekomünikasyon Hizmetleri

Ceza yargılama sistemi alanında hammadde cezaevi nüfusudur. Cezaevi endüstrisi kompleksini bu noktada tartışmaya açan şey ise bu insan hammaddesinin emeğinden faydalanılması ya da cezaevlerinde faaliyet gösteren ve sayısı hızla artan şirketlerin sağladığı hizmetlerin zorunlu müşterisinin yine bu kişiler olmasıdır. (Gordon, 1999: 153). Cezaevi endüstrisi bu yönü itibariyle hem cezaevi dışındaki

şirketleri hem de cezaevi içindeki hükümlüleri birer alıcı ve satıcı konumuna getirebilmiş, dışarıda özgür dünyada kurulan iktisadi ilişkileri cezaevine taşıyarak bir "başarı" elde edebilmiştir. Bu kompleks içerisinde hükümlüler, hem "üretici" hem de "tüketici" olarak konumlandırılmaktadırlar. Telefon görüşmelerinden yemek ve kantin ürünlerine kadar pek çok mal ve hizmet de müşteri yerine konulan hükümlülerce tüketilmektedir. Bu noktada, ezaevlerinde faal halde bulunan ve hükümlüleri müşteri sınıfına koyan sektörlerden birisi de iletişim sektörüdür. Günümüzde özel şirketler, cezaevi duvarları dışında kalan dünyada verdikleri reklamların aksine, cezaevlerine sağladıkları telefon hizmeti sayesinde hem hükümlülerden hem de onların yakınlarından büyük kârlar elde etmektedirler. Örneğin 15 dakikalık bir telefon görüşmesi için hükümlü yakınlarından $22 civarında ücretler talep edilmektedir (Chin, 2009: 171). Cezaevlerinin hammaddesi olarak nitelendirilen hükümlüler bu açıdan ideal birer müşteri görünümündedirler. Her gün milyonlarca insanın telefon görüşmesi yaptığı düşünüldüğünde, şirketlerin elde ettiği kazanç cezaevlerinin neden bir endüstri olduğu sorusunun da cevabını vermektedir. Özellikle ABD'de MCI Maximum Security ve North American Intelecom gibi şirketler bu alanda geniş bir hâkimiyete sahiptirler. Yine ABD'de Global Tel Link (GTL) isimli şirket de birçok cezaevinde iletişim hizmeti veren ve tekel konumda olan şirketlerden bir tanesidir. Bu şirket, cezaevleri ile yapmış olduğu sözleşmeler yoluyla yıllık olarak $500.000.000'ın üzerinde kâr elde etmektedir. GTL aracılığıyla dışarıdaki kişilerle iletişim kuran hükümlülerin telefon görüşmesi yaptığı kişiler ise her dakika için $1.13 dolar ile ücretlendirilmektedir. Bununla birlikte, şirketin cezaevlerinde tekel konumda olması ve cezaevleri ile yaptığı sözleşmeler

nedeniyle telefon ücretlerinde herhangi bir indirime gitmediği de bilinmektedir (Henderson, 2015).

Yukarıdaki örnekler dışında AT&T ve Sprint gibi iletişim şirketleri de hükümlülerin telefon görüşmelerini dışarıdaki telefon görüşmelerine oranla altı kat fazla ücretlendirmektedirler. Correctional Communications Corporations gibi daha küçük şirketler ise cezaevlerine tamamen sistematik denetimle teçhizatlanmış bilgisayarlı cezaevi telefon sistemleri hizmeti vermektedirler. Bu şirketler, hükümlülerin ve onların yakınlarının telefon görüşmelerini yüksek tutarlardan ücretlendirerek büyük kârlar elde etmekte; hükümlüler de yüksek telefon ücretlerinden kaynaklı olarak dış dünya ile iletişimlerini çoğu zaman kesmek durumunda kalmaktadırlar (Goldberg ve Evans, 2009: 8).

2.3.5.4.3. Tele-Pazarlama ve Çağrı Merkezleri

Cezaevi endüstrilerine ilişkin yaklaşımlardan bir diğeri de cezaevlerinin zamanla "geçici personel hizmeti" veren mekânlar haline geldiği şeklindedir. Bunun örneklerinden biri de hükümlülerin cezaevinde tele-pazarlama işlerinde çalıştırılmasıdır. ABD'de Arizona, California, Iowa ve Oregon da dâhil olmak üzere birçok eyalette ve federal kurumda hükümlülerin tele-pazarlama işlerinde çalıştırıldığı çağrı merkezleri vardır (Siegel ve Bartollas, 2015: 269).

Cezaevi endüstrileri, kuşkusuz, hizmet ve bilgi işlem sektörlerinde önemli ilerlemeler kaydetmişlerdir. Hükümlüler, turist bürolarına gelen çağrılara cevap vermekte, havayolu şirketlerinin yer ayırt etme işlerinde çalışmakta ve veri girişi işlerini yapmaktadırlar. Cezaevi endüstrisi, tüm bu işlerin yaygınlaşması ve alınan

işlerin sayısında artış sağlanması için de cezaevlerine ihtiyaç duymakta ve bu amaçla sıklıkla yeni cezaevleri inşa edilmektedir (Buck, 1994: 345).

Günümüzde ABD'de ve diğer birçok ülkede şirketler, üretimlerini daha ucuz emeğin olduğu Honduras, Filipinler ve Hindistan gibi ülkeler taşımaktadırlar. Bununla birlikte bazı ABD şirketleri hükümlü emeğinden yararlanma yoluna giderek maliyetleri daha aşağı çekmeyi başarabilmişlerdir. Bu şirketler arasında çağrı merkezleri oldukça göze çarpmaktadır. USA Today isimli haber ajansının verilerine göre de 2004 yılında 2000'den fazla hükümlü çağrı merkezlerinde görev almıştır (Swartz, 2004). Bu hükümlülerden 80 tanesi, tam zamanlı çalışmanın karşılığının aylık $120-$180 olduğu Oregon'daki Snake River Cezaevi'nde çalıştırılmışlardır (Henderson, 2015). Bunun dışında, AT&T isimli şirket, 1993 yılında binlerce telefon operatörünü sadece daha fazla kâr elde etmek amacıyla işten çıkarmıştır. Her ne kadar AT&T'nin şirket politikası Wal-Mart'ın şirket politikasıyla benzerlik gösterse de, AT&T, hükümlü işçileri süreklilik arz eden bir şekilde 1993 yılından itibaren günlük $2 karşılığında kendisine ait çağrı merkezlerinde çalıştırmıştır (Burrows, 2016).

2.3.5.4.4. Giysi Üreticileri

Cezaevi endüstrilerinden büyük kârlar elde eden bir diğer endüstri ise giysi endüstrisidir. Hükümlüleri çalıştırma yoluyla giysi üretimi gerçekleştirme pratiği de oldukça eskiye dayanmaktadır. Bunun ilk örneklerini de ABD'de görmek mümkündür. Örneğin, ABD'nin Auburn eyaletinde 1826 yılı itibariyle düzinelerce ayakkabı, tekstil ve hazır giyim malzemeleri üretilmiştir (Eisenstadt, 2005: 1251).

1970'li ve 1980'li yıllarda ise özellikle İngiltere'deki cezaevlerinde giysi üretiminde bir artış yaşanmıştır. Bu süreçte cezaevlerinde tekstil ve kıyafet üretimi yapılan atölye sayısında da ciddi artışlar meydana gelmiş; Yorkshire ve Lancashire gibi geleneksel giysi üretim merkezleri olan kentlerde kurulmuş olan cezaevleri de hükümlüleri eğitmek için bu yerleşim yerlerinde bulunan eğiticileri istihdam etmişlerdir (Ash, 2010: 55). Hükümlüleri çalıştırma programlarının da yıllar içerisinde gelişmesiyle birlikte, cezaevi endüstrilerinde çalıştırılan hükümlüler pantolon, t-shirt, kötü hava koşullarına dayanıklı ceketler, ordu üniformaları, hastane çalışanları için giysileri ve daha birçok tekstil ürününü üretmişlerdir (Lockyn, 2015: 16).

Bugüne gelindiğinde ise cezaevi endüstrilerinde kullanılan hükümlü emeğinin araba plakaları üretmenin ötesine geçmiş olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki, gerek ABD'de gerekse de diğer ülkelerde ofis mobilyalarından giysiye kadar çok çeşitli mallar üretilmektedir. Özellikle kıyafet konusunda, hemen her çeşit ürünün üretildiğini söylemek mümkündür. Örneğin Victoria's Secret isimli ünlü şirket 1990 yılında Kuzey Carolina'daki 35 kadın hükümlüyü kiralayarak kendi bünyesinde çalıştırmıştır (Henderson, 2015). Bununla birlikte, 1990'lı yılların sonunda iki kadın hükümlü, üzerinde "Made in Honduras" etiketi bulunan giysilerin etiketlerini "Made in USA" şeklinde değiştirmeleri için Victoria's Secret firması tarafından kiralandıklarını gazetecilere anlattıkları için tek başına hücreye kapatılma cezasına çarptırılmışladır (Burrows, 2016). David Green (2015: 97) ise Victoria's Secret isimli firmanın bu giysileri üreten hükümlülere emeklerinin karşılığı olarak saat başına 23 cent verdiğini iddia etmiştir. Bu husus, cezaevi endüstrilerinin gelişmesinde ve yaygınlaşmasında ucuz emek arayışı içinde olan firmaların ne

derece etkili olduğunu göstermesi açısından da günümüzde tartışılmaya devam etmektedir.

2.3.5.4.5. Teknoloji Sektörü

1950'li, 1960'lı ve 1970'li yıllara geri dönülüp bakıldığında ABD'deki orta sınıf için sendikalı imalatçılık ve ambalaj işlerinin oldukça değerli işler olduğu görülmektedir. Ancak, bu durum ambalaj ve imalat işlerinin ucuz emeğin bol olduğu ve kötü çalışma koşullarının dikkatleri çektiği Pakistan, Bangladeş, Çin gibi ülkelere taşınmasından öncesine kadar sürdürülebilmiştir. Bununla birlikte, ABD'de bazı şirketler, bu ülkelerdeki ucuz emeğin daha da ucuzunu ülkelerindeki saatlik ücreti $0,35 olan hükümlü emeğini kullanarak bulabilmişlerdir (Henderson, 2015). Günümüzde bu emeği kullanma arayışındaki sektörlerden biri de teknoloji sektörü olmuştur. Microsoft şirketinin alt yükleniciliğini yapan Exmark şirketi, 1990'lı yıllarda ve 2003 yılında Microsoft ürünlerinin (bilgisayar klavyesi, mouse gibi) vakumlu bir şekilde ambalajını yapma işini yaparken Washington eyaletindeki hükümlü emeğini kullanmıştır. Bir diğer teknoloji firması olan DELL ise masaüstü bilgisayarların geri dönüşüm işlerinde ABD'deki federal hükümlülerden yararlanma yolunu seçmiştir (Parenti, 1999: 230). IBM ve Compaq isimli şirketler ise elektronik cihazlarda kullanacağı devre levhalarını Texas eyaletindeki hükümlülerden temin ettiği bilinmektedir (Ventura ve Russell, 2013: 59).

2.3.5.4.6. Gıda İşleme ve Ambalajlama Sektörü

Cezaevi endüstrisi kompleksi sadece Aramark gibi cezaevine yemek hizmeti sunan şirketleri içinde barındırmamaktadır. Bu endüstri, ayrıca, cezaevi dışındaki insanlar için hükümlü emeğini gıda işleme işlerinde çalıştırmaktadır (Heisler, 2013: 181). Örneğin ABD'nin Indiana eyaletinde hükümlüler, eyaletin sahibi olduğu cezaevlerinde gıda işleme işlerinde çalıştırılmışlardır. Bu eyaletteki cezaevlerinde ABD'nin bütün eyaletlerindeki cezaevlerine kıyasala en kapsamlı gıda işleme tesislerinin kurulduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki, eyalet, kendi cezaevi endüstrisi kompleksi içesinde mezbahadan kasap dükkânına, meyve ve sebze işleme atölyelerinden mandıraya ve ekmek fırınlarına kadar birçok faaliyeti birlikte yürütebilmiştir. Bu atölyelerde, hükümlü emeği ile ekmek, patates, mısır, fasülye ve dondurma üretilmiş; et işleme tesislerinde sığır ve domuz eti işlenmiştir. Tüm bu faaliyetler sonucunda da 55 milyon dolar değerinde bir endüstri yaratılabilmiştir. (Konochel ve Ramirez, 2000: 68-71). Cezaevi endüstrilerine sahip bir diğer eyalet olan California'da da hükümlüler gıda işleme işlerinde çalıştırılmışlardır. Sadece 2008 yılında California eyaletinde hükümlüler, 680.000 pound ağırlığında et, 400.000 pound aralığında tavuk ürünü, 450.000 pound ağırlığında süt ve 280.000 pound ağırlığında ekmek somunu işlemişlerdir.

Microsoft, Starbucks, JanSport ve U.S. West gibi şirketler ise özellikle ambalajlama işlerinde önemli ölçüde hükümlü emeği kullanmaktadırlar. Hükümlülere saatlik olarak 23 cent ödeyen Eddie Bauer ve Victoria's Secret gibi şirketler de, ambalajlama ve imalat işlerinde hükümlü emeğini kullanan diğer şirketlerdir (Evans, 2005: 217-218; Steiner ve Longazel, 2014: 26; Wormer, 2007:

200). Bunlar dışında, Starbucks firmasının alt yüklenicisi olan Signature Packaging Solutions isimli şirketin de, kahvelerin ambalajlanması işinde hükümlüleri kullandığı bilinmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZAEVLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ

21. yüzyılda serbest piyasa ekonomisinde cezalandırmayı tanımlayan en etkin kelimelerden birisi özelleştirmedir. Özelleştirme, en geniş anlamda, devletin sahip olduğu varlıklar üzerinde ya da kendisinin yürüttüğü faaliyetlerde özel sektör payının arttırılması ve devletin oynadığı rolün daraltılmasıdır. Bu anlamıyla özelleştirme, kamuya ait varlıkların, sorumlukların ve çeşitli fonksiyonların devletten özel sektöre doğru yeniden tahsis edilmesini amaçlayan bir süreci ya da bir metodu ifade etmek için kullanılmaktadır (Orkunoğlu, 2010: 2). Bu süreçte, devletlerin, eyaletlerin ya da yerel hükümetlerin bir geleneğe bağlı olarak verdikleri kamusal hizmetler özel sektör bileşenleri tarafından sağlanır. Cezaevlerinin özelleştirilmesi ise yine aynı mantıkla, devlet üzerindeki mali yükün azaltılması gibi bir söyleme dayanmakla birlikte, aşırı kalabalık ortam ve kuruluş maliyetleri başta olmak üzere bazı eski ıslah etme problemlerine karşı tekrar gündeme gelen bir yaklaşım olarak ortaya çıkabilmiştir. Bu kapsamda, cezaevleri, sadece devletin kontrol ettiği mekânlar olmaktan çıkmıştır. Böylece, başta ABD olmak üzere, Kanada, Avustralya, İngiltere, Yeni Zelanda, Güney Afrika gibi ülkelerde özel sektörün faaliyet yürüttüğü pek çok özel cezaevi ortaya çıkmış ve cezaevlerinin yeni işleticisi özel sektör olmuştur (Sağlam, 2003: 15).

Cezaevlerinin özelleştirilmesi, küresel ölçekte artış gösteren cezaevi nüfusunun devletlerin omuzlarında bir yük olarak görülmesinin, özel şirketlerin cezaevine girme konusunda politikacılara yaptığı baskının ve bu baskının sebebi

olarak da özel sektörün cezaevini bir atölye, içindeki nüfusu da bir işgücü olarak görmesinin sonucudur. Cezaevlerinin özelleştirmesi bu yönü itibariyle, iş dünyasının liderleri, seçilmiş devlet görevlileri, siyasal parti elitleri ve ıslah uzmanları arasında bir işbirliğini gerektirmiştir ve bunun sonucunda cezaevinin yeni işleticisi özel sektör olmuştur. Bu ise beraberinde, tutuklama politikalarından daha fazla kâr elde eden yeni bir girişimcinin doğmasına sebebiyet vermiştir (Chambliss, 2011: 197).

Cezaevlerini özelleştirme çabaları, 1980 yılı sonrasında yaygınlaşan ve "daha az devlet daha çok piyasa" hedefini amaçlayan liberal politikalar kapsamında sürdürülmüştür. Cezaevlerinde özelleştirme uygulamaları, bu politikalara kaynaklık eden ABD'de 1980'lerin başlarında başlatılmış ve kısa zamanda cezaevi işletmeciliği özel sektör için oldukça cazip bir iş haline gelmiştir. Cezaevlerinde özelleştirme, ya bazı cezaevi hizmetlerinin (yemek, temizlik, kantin vb.) ihalelerle özel şirketlere bırakılması ya da cezaevinin tümüyle özel şirketlerce yönetilmesi şeklinde yapılmıştır (Sezen, 2002: 217). Özelleştirmenin cezaevlerinin yönetiminin bütünüyle özel cezaevi şirketlerine bırakıldığı biçiminde, şirketler ya devlet tarafından daha önce kurulmuş olan cezaevlerinin işletmeciliğini üstlenmiş ya da kendilerine verilen ihalelerle cezaevini inşa etme görevini de üstlerine almışlardır. Sonuç olarak, cezaevlerinin özelleştirilmesi, özel cezaevi sektörünü doğurduğu gibi, bu sektöre az sayıda özel cezaevi şirketlerinin hâkim olmasıyla birlikte uluslararası tekeller de yaratabilmiştir.

3.1. Özel Cezaevleri

Cezaevi endüstrisi kompleksini oluşturan iki büyük parçadan (cezaevlerinin endüstrileşmesi ve cezaevlerinin özelleştirilmesi) birisi olan cezaevi öelleştirmeleri, yeni liberal yaklaşımın ulaştığı noktayı göstermesi açısından önemli bir örnek niteliğindedir. Özel cezaevleri, bir kamu kurumu yerine özel bir şirket tarafından yönetilen cezaevleridirler. Bununla birlikte, cezaevlerinin özelleştirilmesi kavramının çoğu kez yanlış kullanıldığını söylemek mümkündür. Öyle ki, cezaevlerinin özelleştirilmesi kavramı, bir cezaevinin özel bir mülkiyete ya da onun kontrolüne tabi olduğunu anlamına gelmemektedir. Bundan ziyade, kamunun sorumluluğunda olan cezaevi yönetimlerinin özel sektöre devredildiği "sözleşmeli yönetim" anlamına gelmektedir (Harding, 1992: 2).

Özel cezaevleri, daha önce hükümetlerin özel cezaevi şirketleri ile aralarında yapmış oldukları sözleşmeye dayalı olarak hükümlülere yer sağlamaktadırlar. Günümüzde de birçok ülkede özel cezaevleri, hüküm giyen kişilere cezasını çekeceği/yatacağı yer sağlamaktadır. Kalacak yer için yapılan bu sözleşmeler, kamuya ait bir cezaevi kurumunun yerel tutukevleriyle, özel sektör tarafından işletilen tesislerle, genellikle günlük ya da yıllık bir ücret üzerinden, kamuya ait ceza kurumu adına hükümlülere yer sağlanmasını ve hapsedilmesini ifade etmektedir (Rice, 2006: 183).

Gelinen noktada özel cezaevleri, cezaevi endüstrisi kompleksinin sadece bir kısmını oluşturuyor olsa da, ülkelerin cezalandırma politikaları hızla özelleştirme yanlısı uygulamalara yönelmektedir. Bununla birlikte, kamu ve özel sektör cezaevleri arasındaki bağlantı, hızlı bir biçimde dünyanın hemen her bölgesinde ortaya

çıkmakta ve çoğunlukla ABD tarafından teşvik edilen "hapsetmenin toplumsal sorunlara bir ilaç olacağı" şeklindeki düşünce gittikçe daha çok desteklenir hale gelmektedir. (Davis ve Shaylor, 2001: 4-5). Bu tarz bir düşünmenin sonucu olarak özel cezaevleri, 20. yüzyılda başta ABD olmak üzere İngiltere, Avustralya ve Güney Afrika gibi ülkelerde hızla yaygınlaşmaya başlamış ve özel cezaevi sayısında büyük artışlar meydana gelmiştir. Sadece 1987-1998 yılları arasında dünya çapında özel cezaevlerinde tutulan hükümlü sayısı 3.100'den 132.000'e ulaşmıştır (Austin ve Coventry, 2001: 3). Bu düşüncenin bir diğer sonucu olarak cezaevlerine dönük yapılan harcamalarda ciddi bir artışın olduğu görülmektedir. Özellikle ABD'de federal, yerel veya eyalet düzeyi fark etmeksizin cezaevlerinin içinde istihdam yaratmada, yönetiminde, inşasında, tasarlanmasında, finansmanında özel sektörün sözleşmeler vasıtasıyla cezaevlerine giriş yaptığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte özel şirketler, sağlık bakımı, eğitim, ulaşım, danışmanlık hizmetleri dâhil olmak üzere pek çok şekilde cezaevlerine hizmet götürmektedirler. Kamu-özel ortaklığı, hükümetlerin vermesi gereken hizmetlerin özel sektöre ihale edilmesi şeklinde gelişen akıma uygun bir ortam sağlamaktadır (Kirchoff, 2010: 20). Bunun sonucunda, cezaevlerinin inşa edilmesi de dâhil olmak üzere, gözetim ve denetim, çevre güvenliği, yemek, sağlık, danışma, temizlik, yangından koruma, eğitim, uyuşturucu tedavisi, mahkeme ve cezaevi arasında ulaşımı sağlama gibi hizmetlerin hemen hepsi özel sektörün cezaevlerinde yürüttüğü faaliyetler arasına girmiştir (Brown, 1994: 115).

3.2. Cezaevlerini Özelleştirme Düşüncesinin Dayandığı Temeller

Cezaevlerinin özelleştirilmesine duyulan ihtiyacın altında yatan sebepler üzerine pek çok görüş öne sürülmüştür. Bunlardan birine göre, devletin cezalandırma ve hapsetme faaliyetlerinde katlandığı maliyetin yıllara göre hızla artmasının sonucunda toplumda bir memnuniyetsizlik durumu ortaya çıkmıştır. Cezaevi duvarlarının ötesinde özgür bir hayat süren vatandaşlar suç üzerinde katı bir kontrol mekanizmasının kurulmasını ve acımasız cezalandırmalar talep etmiştirler. Ancak, ödedikleri vergilerin cezalandırma faaliyetlerinde kullanılması konusunda rahatsızlık hissetmeye başlamışlardır. Bu durum, cezaevlerinin işletilmesi ve yönetilmesi noktasında girişimcileri ıslah kurumları kurmak konusunda harekete geçirmiştir (Chang ve Thopkins, 2002: 49). Daha açık söylemek gerekirse, cezaevlerinin özelleştirilmesinin kamuoyundan yansıyan düşüncenin kâr için avantaja çevrilmesi olarak nitelendirilmesi mümkündür. Öyle ki, cezaevleri, geçmişten bu yana özel girişimcilerin hemen her zaman ilgisini çekmiştir. Ancak mevcut durum, cezaevinde hükümlünün kefareti ya da cezası olarak çalışmasından özel şirketler için çalışmasına doğru evrilmiştir. Kamuoyunun bu yöndeki kanaatinin de bu durumu desteklediğini söylemek gerekir. Günümüze kadar gelen süreçte ise girişimcilerin cezaevlerinin özelleştirilmesi konusunda gerekli yasal alt yapının oluşturulması için ayrı bir örgütlenme ve lobicilik sürecini de başlatmaları zaruri olmuştur. Öyle ki, cezaevi özelleştirmesi, iş dünyasının liderleri, seçilmiş devlet görevlileri, siyasal parti elitleri ve ıslah uzmanları arasında bir işbirliğini gerektirmiştir. Böylece 1980'li yıllar, verilen özelleştirme sözlerinin karşılığı gereği yasa çıkarma çabasıyla geçmiştir. Bu çabalar sonucunda elde edilen kazanımlara göre, hükümetle yaptığı anlaşma gereği

hükümlülerin günlük ya da aylık olarak barınmalarını ücretlendirebilme konusunda yetki sahibi olan firmalar yeni ya da kurulu olan federal ya da eyalete ait olan bir cezaevi tesisini satın alabilecek, işletebilecek, yönetebilecek veya yeni tesisler inşa edebilecektir. Mimarlık firmalarının cezaevlerine olan ilgisini artırmasına neden olan bu durum sonucunda cezaevlerinin inşasında, tasarımında bu firmaların etkin rol oynadığı görülmüştür. Eyalet yönetimleri ile çalışmalara başlayan özel firmalar, hükümlülerin ve gardiyanların güvenliğini sağlamak adına yeni cezaevleri ve nezarethaneler inşa etmişlerdir. Bunun sonucunda daha fazla hareket etme ve doğal ışık olanağı sağlayan dinlenme odaları gibi yenilikler barındıran mekânlar inşa edilmiş; eğer cezaevi kırsalda değil de şehirde ise görünüm açısından dış cephenin daha göze hoş olması için çaba gösterilmiştir. Hatta Amerika Mimarlık Enstitüsü'nün bu konuda geliştirilecek olan projeler için bir ödüllü yarışması vardır. Fakat bu durumun karşısında sayısı 1000 kadar olan mimar ve tasarımcının profesyonellere gönderdiği bir dilekçede cezaevi tasarımının, inşasının, yenilenmesinin boykot edilmesinin istendiği durumlarla da karşılaşılmıştır. Buradaki karşı duruşun nedeni ise katı tutuklama politikaların ve bunun karşılığı olarak kitlesel tutuklamaların neticesinde tek çarenin cezaevinden ziyade cezaevinin alternatifleri olarak görülmesinin istenmesidir (Kirchoff, 2010: 21).

Cezaevlerinin özelleştirilmesine neden ihtiyaç duyulduğu sorusuna verilen cevaplardan bir diğeri de cezaevlerinin kalabalıklaşması noktasında kendini göstermektedir. Cezaevlerinin özelleştirilmesini savunanlara göre özelleştirme, hükümetin içinde bulunduğu mali krize ürettiği çözüm doğrultusunda hapsetme maliyetlerinin aşağıya çekilmesini sağlamaktadır (Mears ve Cochran, 2015: 28). Özel cezaevlerinin bir cazibe merkezi olarak ortaya çıkışı da bu noktayla ilgilidir. Bugün

özel cezaevlerinin mümkün olan en iyi bedelle en nitelikli gözetim hizmeti verdiği düşünülmektedir. Özel cezaevlerinin bu yönü ile ilgilenenlerce, sadece bundan kaynaklı olarak dahi, küçülen bütçelerle aşırı kalabalık cezaevi nüfusunu nasıl yöneteceğini kestiremeyen cezaevi yöneticilerinin özelleştirmenin cazibesine çoktan kapıldığı iddia edilmektedir (Wright, 2014: 176).

Devlet tarafından işletilen cezaevlerinin kitlesel tutuklamalar neticesinde kapasitelerinin üzerine çıkması sonucunda özel cezaevi şirketlerinin bu durumdan faydalandığını ileri süren görüşlere de sıkça rastlanmaktadır (Price, 2006: 87; Parillo, 2007: 718). Özel sektör işletmeleri için bu durum bir iş fırsatı olarak değerlendirilmiş ve son 25 yıldaki doluluk oranları, özel sektör işletmelerinin büyük maddi kazançlar elde etmesini sağlamıştır. Bu süreçte özel cezaevlerinde hükümlüler hazır kâr kaynağı olarak hizmet etmiş ve sadece emeklerinin kullanılmasından değil, bunun da ötesinde, varlıksal olarak da yapılan sözleşmeler gereği işletmeciler için günlük ödemeler sağlamaları noktasında oldukça yararlı olmuşlardır (Heiner, 2015: 24). Bununla birlikte, özel cezaevi endüstrisinin savunucuları, bu endüstrinin hükümlülere insani hizmet ve güvenlik sağlamanın en uygun maliyetli yolu olduğuna inanmaktadır. Buna göre özel cezaevleri, ya minimum ya da orta derecede gözetim/güvenlik tesisleri olarak, daha yeni, diğerlerine kıyasla daha az kalabalık ve teknolojik açıdan daha ileri bir noktadadır.

3.3. Cezaevi Özelleştirmelerinin Tarihsel Gelişimi

Modern anlamda cezaevi özelleştirmeleri tarihi, bir bakıma ABD'de 1861-1865 yıllarında patlak veren iç savaşın ve savaş sonrasında yeniden inşa döneminde

geliştirilmeye çalışılan politikaların tarihidir. Öyle ki, özel cezaevleri, iş savaşın ardından uzunca bir süre daha işletilmeye devam etmiştir (Barkan ve Bryjak, 2011: 439). Bu açıdan, insanın hapsedilişinden büyük kârlar elde edilmesi durumu yeni bir olgu değildir. Çünkü 20. yüzyılın son çeyreğinde yükselişe geçen özel cezaevlerinin modern kökleri 19. yüzyılda ortaya çıkan ilk özel cezaevleridir. Oysa 17. yüzyılda Hamburg ve Amsterdam özel cezaevlerinin ortaya çıkışıyla birlikte, Avrupa'nın bazı bölgelerinde günümüzdeki özel cezaevi mantığına benzer özel cezaevi uygulamaların var olduğu bilinmektedir. Bu özel cezaevlerinin yöneticileri, hükümlüyü kabul etme, onu tahliye etme, hükümlülerin barınma ve beslenme hizmetlerini ücretlendirerek kâr elde etmeye çalışmışlardır (Blakely ve Bumphus, 2004: 27). 1600'lü yıllar boyunca İngiltere ise kendi hükümlülerini önce Amerikan kolonilerine daha sonra da Avustralya kolonilerine göndermiştir. Tüccarlar, "sözleşmeli köle" olarak satma karşılığında hükümlüleri kolonilere nakletmişlerdir (Steiner, 2015: 130).

Cezaevlerinin özelleştirilmesi gerektiği fikrini geçmişten günümüze savunanlar ise özelleştirme yoluyla tutuklama/hapsetme maliyetlerinin düşeceğinin, belli bir kalite standardının yakalanacağının ve hükümet kaynaklarının artmakta olan cezaevi nüfusunun ağırlığı altında kaldığı anda tutuklama hizmetini üstleneceklerinin sözünü vermişlerdir (Mason, 2013: 1). Böylece, başta ABD, İngiltere ve Avustralya'da olmak üzere, farklı kıtalarda birçok ülkede cezaevlerinin özelleştirilmesi konusu ciddi bir şekilde tartışılmaya başlanmış ve özel cezaevi sayılarında küresel düzeyde önemli artışlar yaşanmıştır. Mason'un raporunda (2013: 2), kâr amaçlı cezaevi özelleştirmelerinin gösterdiği artış şu şekilde özetlenmiştir:

1. Kuzey ve Güney Amerika'da, Avrupa'da ve Okyanusya'da yer alan en az 11 ülke, cezaevlerinin özelleştirilmesi noktasında farklı aşamalardan geçmektedirler.

2. Her ne kadar ABD, özel sektör tarafından barındırılan hükümlü sayısında en üst basamaktaki yerini korusa da, Avustralya, İskoçya, Birleşik Krallık ve Yeni Zelanda, kendi hükümlülerinin oldukça büyük bir kısmını özel cezaevlerinde tutmaktadır. Örneğin, Avustralya'da toplam hükümlü sayısının %19'u özel sektörün işlettiği cezaevlerinde hapsedilmiş durumdadır.

3. Tıpkı ABD'de olduğu gibi, göçmen tutuklama faaliyeti, Birleşik Krallık'ın cezaevi özelleştirmelerinde önemli bir hedef haline gelmiştir. Birleşik Krallık'ta tutuklanan göçmenlerin %73'ü özel cezaevlerinde hapsedilmiştir. Avustralya ise tamamen özel bir göçmen tutuklama sistemine sahiptir.

4. ABD dışındaki cezaevi özelleştirmesi piyasası, büyük oranda GEO Group ve G4S isimli cezaevi şirketlerince domine edilmektedir.

5. Birleşik Krallık'ta, Yeni Zelanda'da, Avustralya'da ve Kanada'da medya ortamında sunulan raporlar, ABD'de yürütülen araştırmalarını destekler nitelikte olmuştur. Araştırma raporlarına göre, özel cezaevi şirketleri, kâr arayışı içerisinde oldukları için iyi hizmet vermemekte ve hükümlüleri oldukça kötü koşullarda barındırmaktadırlar.

3.3.1. İngiltere'de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi

Gerek ABD'de ve gerekse İngiltere'de suç ve cezalandırma konularında benzer politikalarının uygulandığını söylemek mümkündür. Özellikle cezalandırma yasalarının uygulanmasına dönük kamu harcamaları, tıpkı ABD'deki Reagan dönemine benzerlik göstererek, İngiltere'de Margaret Thatcher döneminde belirli oranlarda bir yükseliş göstermiştir (Gray, 1999: 47). 1979 yılında Başbakan olan

Thatcher, Britanya'nın, girişim kültürünü teşvik edebilirse ancak o zaman ekonomik düşüşü tersine çevirebileceğini vurgulamıştır. Bu noktadan hareketle, Thatcher'ın yönetimindeki hükümet, vergilerde, eğitim harcamalarında, ulusal sağlık hizmetlerinde, kamu konutlarının inşasında azımsanmayacak kesintiler yapmıştır. Bununla birlikte, özelleştirme uygulamalarına hız verilerek, devlete ait şirketler, British Airways ve Rolls-Royce gibi firmalara satılmıştır (Noble vd., 2008: 921). Yine bu dönemde, kamu kurumlarının özelleştirilmesi uygulamasına cezaevleri de dâhil edilmiş ve yasa dışı göçmenler için inşa edilen gözetim merkezlerinde ilk özelleştirme dalgası başlamıştır. Henüz 1970'li yılların başlarında İngiltere'de yasadışı göçmenler için açılan Harmondswort göçmen tutuklama merkezinin yönetimi için Securicor isimli bir firma ile sözleşme yapılmıştır (Hughes, 2007: 29).

1980'li yıllar ise özel cezaevi endüstrilerinin yükselişe geçtiği yıllar olmuştur. Bu yıllarda İngiltere'de özel cezaevi endüstrileri, 1980'li yılların muhafazakâr hareketleri karşısında kısmen de olsa güvenli bir tutunma noktası elde edebilmişlerdir (Kenter ve Prior, 2012: 91). Zamanla içerisinde de, özel cezaevleri için öneriler getirilmiş; 1970 yılından beri şüphelenilen yasa dışı göçmelerin tutuklanması için özel firmalarla sözleşmeler imzalanıyor olmasına rağmen, 1984 ve 1985 yıllarında bu konu ilk kez açık bir şekilde gündeme gelmiştir (Pozen, 2003: 259). Cezaevlerinin özelleştirilmesi konusunda ilk öneriler ise Adam Smith Enstitüsü'nden ve bazı politikacılardan gelmiştir. Cezaevlerinin özelleştirilmesi konusunu ilk kez gündeme getiren Adam Smith Enstitüsü, "Omega Dosyası: Adalet Politikası" isimli raporu ile bu konuyu politik zemine çekebilmeyi başarabilmiştir (Pozen, 2003: 269).

ABD ve Avustralya gibi ülkelerde olduğu gibi, İngiltere'de cezaevlerinin özelleştirilmesinin önünü açan başlıca etkenlerden birisi aşırı kalabalıklaşan cezaevleri olmuştur. 2. Dünya Savaşı'nın ardından İngiltere'deki toplam hükümlü sayısı neredeyse 16.000 kişinin üzerine çıkmıştır. 1980'li yıllara gelindiğinde ise, bu rakam 45.000'in üzerindedir. 1998 yılında ise, 50.000'in üzerinde hükümlünün cezaevlerinde olduğu bilinmektedir. Bu rakam, 1990'lı yılların hemen başında birtakım nedenlerden kaynaklı olarak düşüş gösterse de, 1998 yılına gelindiğinde 66.500 kişinin üzerine çıkmıştır (Terrill, 2016: 96). İngiltere'deki cezaevlerinde özellikle 1980-1990 yılları arasında yaşanan bu artış, cezaevlerinin özelleştirilmesi konusunun daha ciddi bir şekilde gündeme gelmesine neden olmuştur. Buradan da hareketle, 1980'li yıllar İngiltere'de özel cezaevlerinin ortaya çıktığı yıllar olarak kayıtlara geçmiştir (Ryan, 2003: 93).

Endüstriyel cezaevlerinin İngiltere'de ilk örneği, 1986 yılında Surrey'de inşa edilen Coldingley cezaevi olmuştur. Coldingley cezaevi, kendi kendini yönetebilen ve kâr getiren bir cezaevi olarak kurumsal bir kimlik ile kurulmuştur. Cezaevi, kurulduğundan itibaren, trafik levhaları ve metal raflar üretmiş; özel girişim tarafından yönetilen endüstriyel bir cezaevine de kısa sürede sahip olmuştur. Bu açıdan, Coldingley cezaevi, hükümlü emeğini yönelik geliştirilen yeni yaklaşımın amiral gemisi olabilmiştir (Best, 1999: 81). 1991 yılında çıkarılan Ceza Adaleti Yasası ile birlikte ise cezaevlerinin özelleştirilmesinin önü iyice açılmıştır (Sezen, 2002: 218). Yasa ile İçişleri Bakanlığı, tutuklu yargılanan hükümlüler için yeni kurulan cezaevlerinin yönetimleri ile sözleşmeler yapma gücünü eline geçirmiştir. 1992 yılında cezaevlerinde bulunan mevcut hükümlüler de bu yasaya dâhil edilmiş ve 1993 yılındaki değişiklikle birlikte yasa, sadece yeni kurulacak olan cezaevleri ile

değil, mevcut cezaevleri ile de sözleşmelerin yapılabileceği şeklinde genişletilmiştir (Pozen, 2003: 259). Yasaların çıkarılmasının ardından da büyük cezaevi şirketleri ortaya çıkmaya başlamış; Premier Prison Service, Group 4, UK Detention Services gibi şirketler, özel cezaevi endüstrisi piyasasının en büyük müşterileri olmuşlardır.

İngiltere'de cezaevlerini özelleştirme girişimi, devlet cezaevleri üzerinde de bir baskı yaratmıştır. Öyle ki, maliyetler artarken özelleştirme bir çözüm olarak ortaya çıkmıştır. Bu baskı, kendisini özellikle cezaevlerinin bütçeleri üzerinde hissettirmiştir. Bu süreçte cezaevleri bir işletme gibi el alınmış ve özel cezaevleri bir örnek olarak gösterilmiş; cezaevi müdürleri, harcamaların azaltılması ve hükümlü başına düşen maliyetlerin aşağı çekilmesi hususlarında zorlanmışlardır. Bu zorlama, cezaevi müdürlerinin, hükümlülerin yaşam biçimlerini de etkileyecek şekilde, maliyetleri düşürücü önlemler almaya sevk etmiştir. Örneğin, maliyetlerin düşürülmesi adına, infaz koruma memurlarının çalışma saatleri kısaltılmış; bu kapsamda, hücrelerin kilitlenme saatleri öne çekilmiştir. Bu şekilde, infaz koruma memurlarının işgücünden tasarruf edilmesi amaçlanmıştır (Sezen, 2002: 219).

Kuşkusuz ki, İngiltere'de Thatcher'lı yılların en yakıcı mirası (özelleştirme), hükümlüleri kâr amacı güden özel cezaevlerine aktaran ulus aşırı cezaevi endüstrisi kompleksinin ortaya çıkışıyla taçlandırılmıştır. Öyle ki, özel şirket çıkarları ile politikacıların çıkarları birleşmiş; şirketler aralıksız bir şekilde ham madde (hükümlü) akışını sağlayan mahkemelere dayanırken politikacılar da kendi "suçla mücadele" politikalarının gerçek maliyetlerini gizlemek ve cezaevi inşasındaki hızlı artışı sağlama almak için özel sermayeye sırtını dayamışlardır (Sudbury, 2013: 181).

3.3.2. Avustralya'da Cezaevlerinin Özelleştirilmesi

Avustralya, ABD'den sonra cezaevlerini özelleştirme uygulamasına yönelen diğer lokomotif ülkelerden biridir. Avustralya'nın bu yönde bir politika izlemesinde başlıca etkenlerden biri cezaevi nüfusundaki artıştır. ABS'nin vermiş olduğu rakamlara göre 2005 yılında Avustralya'da her 100.000 yetişkinin yaklaşık 160'ı hapsedilmişken, 2014 yılında bu oran her 100.000 kişide 186 kişi olmuştur. 2015 yılında ise bir önceki yıla göre %6'lık bir artış yaşanmış ve her 100.000 kişinin 196'sı cezaevlerine gönderilmiştir (ABS, 2015). Bunun sonucunda ise, kalabalık cezaevi nüfusunun beraberinde getirdiği sorunlara ilişkin olarak birtakım çözüm arayışlarına girilmiştir. Bu kapsamda, cezaevi özelleştirmeleri, Avustralya hükümetinin izlediği politikaların en önemli parçalarından biri haline gelmiştir. Bu doğrultuda Avustralya eyalet hükümetleri, cezaevlerinin mimari tasarımında ve inşasında özel sektörün gücünden faydalanma yoluna gitmiştir (Görkem, 2009: 77).

Avustralya'daki cezaevi özelleştirmeleri, kuşkusuz ki, birçok alanda uygulanmaya çalışılan neo-liberal politikaların bir sonucu niteliğindedir. Bununla birlikte, gerek Yeni Zelanda'da ve gerekse Avustralya'da bu politikalar doğrultusunda atılan ilk adımlar, ilginç bir şekilde, sağ kanatta yer alan politikacılar tarafından atılmamıştır. Bunun tersine bir şekilde, cezaevlerini özelleştirmeye dönük ilk adımlar Avustralya'da bir işçi hükümeti olan Bob Hawke hükümeti ve Yeni Zelanda'da David Lange hükümeti döneminde atılmıştır. Bu hükümetlerin görevde olduğu dönemler ise 1980-1990 yılları kapsamıştır (Cavadino ve Dignan, 2006: 443).

Avustalya'da ilk düşük-orta güvenlikli özel cezaevi 1990 yılında Queensland'da ortaya çıkmıştır. Burada Correction Corporation of America ile (1/3

hissesine sahip)olduğu sözleşme yapılmış ve cezaevinin yönetimi bu firmaya bırakılmıştır (Banks, 2005: 171). 1991 yılında ise Brisbane'de bulunan Arthur Garrie cezaevinin yönetimi bir sözleşme ile özel sektöre devredilmiştir (Beyens ve Snacken, 1996: 243). Harding (1992: 1), bütün özel cezaevi sistemine geçiş yapan ülkelerde de geçerli olmak üzere, Avustralya'da hükümetleri ve cezaevi kurumlarını özelleştirme yanlısı uygulamalara yönelten etkenleri şu şekilde sıralamıştır:

1. Cezaevlerinin nüfusunda yaşanan artış

2. Yükselen maliyetler

3. Daha etkili hükümlü programlarına duyulan ihtiyaç, kamuya ait cezaevi endüstrilerinin güncel ihtiyaçlara cevap verememesi ve özel sektörün beraberinde getireceği rekabet ve hedefler.

1993 yılına gelindiğinde ise New South Wales'te 600 hükümlü kapasiteli en büyük cezaevi olan Junee cezaevi açılmıştır. Bu cezaevinin hem inşası hem de yönetimi ACM (Australasian Correctional Management) isimli şirket tarafından gerçekleştirilmiştir. Queensland ve New Sourt Wales'te gerçekleştirilen bu cezaevi özelleştirmelerinin itici gücü ise birtakım raporlardan gelmiştir. Özellikle Queensland'da 1988 tarihli Kennedy raporu, cezaevi sistemlerine dönük genel bakışı içinde barındırmıştır. Bu raporda cezaevlerinin özelleştirilmesi, ıslah hizmetlerinin reformu bağlamında ele alınmıştır. Raporda ayrıca, cezaevlerinin özelleştirilmesinin cezaevlerine ve cezaevi personeline sağlayacağı avantajlar şu şekilde sıralanmıştır (Beyens ve Snacken, 1996: 24; Brown 1994: 104-106):

1. Özelleştirme sayesinde doğru cezaevi çalışanları bulma konusunda yaşanan problemler çözüme kavuşturulacaktır.

2. Esneklik sağlanabilecektir.

3. Cezaevi kurumları için rekabetçi bir piyasa yaratılacaktır.

4. Cezaevi çalışanları için kendi statülerini yükseltme fırsatı doğacaktır.

5. Cezaevi çalışanlarının çalışma koşulları iyileşecektir.

1996 yılına gelindiğinde ise Avustralya'nın Victoria eyaletinde ilk özel cezaevi (aynı zamanda ABD dışında açılan ilk özel kadın cezaevi) The Metropolitan Women's Prison ismiyle açılmış ve iki yıl içinde hükümlülerin yaklaşık %45'lik bir kısmı cezaevine ait tesislerde tutulmuştur (O'Toole, 2006: 211).

Avustralya'da geçmişte ve günümüzde faaliyet yürüten başlıca cezaevi şirketleri, Correction Corporation of America, Wackenhut, Group 4, Correction Corporation of Australia, Australasian Correctional Management isimli şirketler olmuştur (Nathan, 2013: 191). Özel şirketler tarafından yönetilen cezaevleri ABD'nin dışında her ne kadar İngiltere ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde de kısa sürede ortaya çıkmış olsa da, Avustralya'da hızlı bir yükseliş göstermişlerdir. İlk özel cezaevinin 1990 yılında yılında açıldığı Avustralya'da 2011 yılına gelindiğinde ise özel cezaevleri ülkedeki toplam cezaevi nüfusunun %17'sine ev sahipliği yapar haline gelmiştir (Chambliss, 2011: 223). Bu cezaevlerinde tutulan hükümlü sayısı ise 28.711 olmuştur. Dikkatli bir şekilde bakıldığında, 1998 yılında özel sektörün işlettiği cezaevlerinde bulunan 15.520 hükümlünün 2011 yılına gelindiğinde yaklaşık %95'lik bir artış gösterdiği görülmektedir. Buna karşın, bu süreç zarfında kamuya ait cezaevlerinde hapsedilen hükümlü sayısı yalnızca %50 oranında artış göstermiş;

toplamdaki cezaevi nüfusu ise %57 oranında artmıştır (Mason, 2013: 5). Bununla birlikte, Avustralya'daki göçmen tutuklama sistemi bütünüyle kâr amaçlı özel cezaevi şirketlerince işletilen nadir bir örnek olma niteliği taşımaktadır. 2013 yılında, 8797 hükümlünün bu kapsamda özel cezaevlerinde tutulmuş olması da, özel şirketlerin hapsetme faaliyetinin hemen her alanında kendilerini hissettirdiklerini göstermesi açısından önemli bir örnek teşkil etmiştir.

3.3.3. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Cezaevlerinin Özelleştirilmesi

Bir batı dünyası kurumu olarak cezaevi, Afrika'nın geleneklerine uygun bir kurum olma niteliği taşımamaktadır. Cezaevlerinin Afrika kıtasında bilinir hale gelmesinin başlıca sorumlusu ise doğrudan doğruya batılı koloniyalistlerdir. Güney Afrika'nın cezaevleri ile tanışması da Hollandalı koloniyalistler tarafından gerçekleşmiştir. Goyer (2001), Güney Afrika'nın cezaevi ile tanışmasının, hapsetme de dâhil olmak üzere, ceza politikalarının biçimlenmeye başladığı İngiliz işgali döneminin sonrasına denk düştüğünü ifade etmektedir. Bununla birlikte, Goyer, tarihsel olarak, tıpkı İngiltere'de olduğu gibi, Güney Afrika'da suçluları ıslah etmek için bir cezaevi yönetme görevinin çağın gereksinimlerine ayak uydurmak şeklinde yorumlandığını ifade etmiştir. Buna göre, özellikle 1834 yılında köleliğin kalkması ile birlikte, Güney Afrika'da cezaevine dönük uygulanan politikalar, ülkenin emek talebi tarafından biçimlendirilmeye başlanmıştır. 1840'lı ve 1850'li yılların başına gelindiğinde de birçok kamu projesi hükümlü emeği kullanılarak gerçekleştirilebilmiştir. Bununla birlikte, 1800'li yıllarda maden endüstrisinin emek talebi, hapsetme politikalarına da büyük ölçüde etki etmeye başlamıştır. Böylece, Güney Afrika'daki cezaevi sisteminin gelişimi, bir başka tipik Güney Afrika kurumu

olan maden kuruluşlarının gelişimi ile paralellik göstermiştir. Maden şirketleri ise sadece binlerce işçiye ev sahipliği yapmamış; ayrıca, ailelerinden ve topraklarından uzakta olan binlerce göçmeni çalıştırmıştır. Bu süreçte, Güney Afrika'da modern nitelikte olmayan ilk özel cezaevi De Beers elmas madencilik şirketi tarafından açılmıştır. Bundan sonra ise De Beers, cezaevleri inşa etmeye başlamıtır. Bununla birlikte, De Beers, hükümlülerin emeğinden faydalanabilmek adına, Güney Afrika hükümetine çeşitli ödemeler yapmıştır. 19. yüzyılın sonları ile birlikte, De Beers Elmas Madeni şirketi, günlük olarak 10.000'den fazla hükümlüyü madenlerde çalıştırabilir konuma yükselmiştir. Kısa süre içinde şirket, Güney Afrika elmas madenciliği endüstrisinin hâkimi olmayı başarmıştır (Edwards ve Dickie, 2004: 15).

Modern anlamda cezaevi özelleştirmelerinin Güney Afrika'ya "görmek inanmaktır" düşüncesi temelinde tanıtıldığını söylemek mümkündür. Buradan hareketle, Güney Afrika hükümetlerinin ABD'ye yaptığı ziyaretler, politikacıların cezaevlerini özelleştirmeye dönük inancını pekiştirmesine yardımcı olmuştur. Buna karşın, Güney Afrika politikacılarının hesaba katmadığı şey, ABD'dekine benzer bir özelleştirmenin ve bu özelleştirme sonucundaki ortaya çıkacak cezaevi yönetiminin Güney Afrika gibi kendine özgü bir ülkeye ne derecede uygun olup olmadığı noktasında ortaya çıkmıştır. Gerçekten de, Güney Afrika'da cezaevlerini özelleştirmeye yönelik bazı önemli felsefi meseleler hiçbir şekilde tartışılmamıştır. Bunun yerine, cezaevi nüfusunu düşürme ve maliyetleri azaltma gibi pratik avantajlar, cezaevlerini özelleştirmedeki başlıca motivasyonlar olmuştur (Berg, 2003: 183). Bu noktalardan hareketle, Güney Afrika'daki ilk özel cezaevi, 1996 yılında açılmış ve 2000 yılından itibaren daha fazla özel cezaevi açmak için planlar yapılmıştır (Simon ve De Waal, 2009: 5). 2001 yılının Haziran ayında ise diğer bir

özel cezaevi Bloemfontein'de açılmış ve Ikhwezi BCC şirketi tarafından işletilmeye başlatılmıştır. Bu cezaevi 2.928 yataklı bir cezaevi olmuş ve içinde en tehlikeli suçluları barındırmıştır. Güney Afrika'da açılan bir başka özel cezaevi ise 2002 yılında Louis Trichardt'da 3.024 kişiye yer sağlamıştır (Dissel ve Ellis, 2002: 142). Güney Afrika'daki özel cezaevleri, günümüzde de dünyanın en kalabalık cezaevleri arasındaki yerini almış bulunmaktadır.

3.3.4. ABD'de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi

19. yüzyıl, kitlesel tutuklamaların kendini göstermeye başladığı ve cezaevi sayılarının da düzenli bir artış gösterdiği bir yüzyıl olmuştur. Özellikle ABD'de bunun örneklerini görmek mümkündür. İç savaşın ardından yeniden inşa döneminde ABD'de şiddet içerikli olmayan davranışlar bile sosyal kontrolün sağlanması için suç olarak kabul edilmeye başlanmış ve bu yaklaşım da beraberinde Afrika kökenli Amerikalılara yönelik gerçekleştirilen tutuklamalarda bir artışın meydana gelmesine sebebiyet vermiştir. ABD'de 1865 yılında yaşanan bazı gelişmeler de bu durumun ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır. Öyle ki, 1865 yılındaki 13. Düzenleme (13. Amendment) ile bir suçtan hüküm giyen insanlar hariç kölelik resmi olarak ortadan kaldırılmış; kitleler halinde hapsetmenin önünün açılması da yine bu düzenleme ile sağlanmıştır. 19. yüzyılın sonlarında Amerika'nın güneyinde köleliğin ekonomik ve ırksal ilişkisini sağlamak uğruna yoğun bir cezaevi sistemi geliştirilmesi de bunun bir sonucudur (Browne, 2010: 78). Farklı açılardan değerlendirilse de bu husus, siyahların yeniden köleleştirilmeleri için bir mekanizma olarak işlev görmüştür. Bu nedenle 19. yüzyılın sonlarına doğru güneydeki cezaevi sayısındaki bu hızlı artışın, köleliğin ırksal ve ekonomik ilişkisinin gösterilmesini sağlayan önemli bir örnek

olduğu ileri sürülmektedir. Bu görüşe göre, çıkarılan yasalarla Afro-Amerikalıların daha önceki yasal faaliyetleri artık bir suç olarak gösterilmiş ve sergilenen davranışlar kriminalize edilmiştir. Gece yürüme, bir yerde ayakta bekleme gibi eylem ve davranışlar "başıboş dolaşma, dışarı çıkma yasağına uymama" olarak değerlendirilmiş ve bu kişiler hapsedilmiştir (Smith ve Hattery, 2008: 86). Bunun sonucunda neredeyse bütün güney eyaletlerinde cezaevleri eski köleler ile dolmaya başlamış ve bu kalabalığın beraberinde getirdiği maliyetler de hızla yükselmiştir. Özel girişiminin cezaevine adım atması ise bundan sonra olanaklı hale gelmiştir. Maliyetlerin hızla yükselmesi sonucu bazı güneyli eyaletler politik olarak temas halinde olunan bazı özel sektör girişimcileriyle anlaşmalar yaparak hükümlüleri şirketlere kiralamış, hükümlü emeğini sözleşmelerle bu şirketlere devretmiş ya da tutuklama ve hapsetme faaliyeti doğrudan özel sektör tarafından yerine getirilmiştir. Ancak, hükümlü kiralamanın eski köle düzeninden bazı noktalarda da farklılıklara sahip olduğunu söylemek gerekmektedir. Çünkü eski köle sahibi kendi çıkarları gereği kölesini canlı halde tutmak zorundadır. Bunun yerine geçen hükümlü kiralama sisteminde ise böyle bir durum söz konusu değildir. Öyle ki, özelleştirilmiş cezaevinde hükümlü emeği sistemi ölümüne çalışmayı beraberinde getirmiştir. 1900'lü yılların hemen başlarında ABD cezaevlerinin durumunun daha vahim bir hâl alması üzerine yeni bir ceza reformu hamlesi yapılarak bu konuda kamu desteği sağlanmış ve özel cezaevleri kanun dışı ilan edilmiştir. Amerika'da 1970'lere gelinene kadar özel cezaevleri tekrar gündeme gelmemiştir.

ABD'de cezaevlerinin özelleştirilmesi tartışmalarının 1970'li yıllarda gündeme gelmesi bir tesadüf olarak değerlendirilmemektedir. Öyle ki, 1970'lere gelindiğinde ABD'de artan cezaevi nüfusu hapsetme maliyetlerinin artmasına sebep

olmuştur ve hükümlülerin çalışmasına yönelik ilgi yeniden baş göstermiştir. Buradan hareketle Kongre, 1979 yılındaki *Percy Değişikliği* ile yedi eyalette PIE (Cezaevi Endüstrilerini Geliştirme) programları kuran 'Adaleti İyileştirme Yasası'nı çıkararak hükümlü emeği konusundaki duruşunu esnetmiştir. 1979 yılında PIE'nin yasalaşmasıyla birlikte, hükümlü emeğinin Victoria's Secret, Exmark ve Microsoft gibi şirketlerce kullanılabilmesinin önünün açılması, New Deal'dan bu yana özel kuruluşların ilk kez eyalet hükümetleri ile iş ortaklığına (joint venture) girebilmesine imkân sağlamıştır (Parenti, 1999: 230). Bu değişiklik ile birlikte, ayrıca, cezaevi üretimi malların federal hükümete eyaletler arası satışı konusundaki kısıtlamalar da kaldırılmıştır (Derrick, vd., 2004: 75). Bu gelişmelerin ardından özel cezaevi endüstrileri 270'in üzerinde cezaevinde faaliyet yürütebilmiştir. ABD'de, 1979 yılında özel sektöre büyük depresyon zamanından bu yana, kârlı sözleşmeler vasıtasıyla cezaevi emeğini kullanmasına ilk kez izin veren bu "Cezaevi Endüstrisini Geliştirme Yasası"nın çıkması ile birlikte yaklaşık 200 farklı özel sektör işletmesi üretimlerinin bir kısmını demir parmaklıkların arkasına taşımışlardır. Bu endüstrilerde çalışan hükümlülerin ABD'nin tüm eyaletlerinde çalışan hükümlülere oranı ise %9 olmuştur. Cezaevi endüstrilerine özel şirketleri dâhil eden eyaletler ise şunlar olmuştur: Alaska, Colorado, Indiana ve Iowa, Nebraska, Oklahoma, Güney Dakota ve Wisconsin (Mullen ve Chabotar, 1985: 20). Günümüzde pek çok piyasanın devlet sınırlarını aştığı gerçeği göz önünde bulundurulursa, Cezaevi Endüstrisini Geliştirme Yasası'nın özel sektörün cezaevi endüstrilerine girmesini teşvik edici önemli bir adım olduğu savunulabilir (Mann, 1992: 167; Selman ve Leighton: 2010: 77). Bunun da başlıca nedeni olarak, Cezaevi Endüstrilerini Geliştirme Yasası ile özel şirketlerin cezalandırma endüstrisine fiili olarak dâhil

olunmasının hem gerekli hem de olanaklı hâle getirilmesi gösterilebilir (Hawkins, 1983: 106).

1990'lı yıllara gelindiğinde ise ABD'de farklı eyaletlerde çıkarılan yasalarla cezaevlerindeki hükümlülerin zorunlu çalıştırılması uygulaması da hız kazanmıştır. Bu ise beraberinde gittikçe çoğalan özel endüstrileri getirmiştir. Çıkarılan yasalarla birlikte hükümlülerin haftada kırk saat çalıştırılması zorunlu hale gelmiş ve bu çabanın sonucunda kazananların yanında kaybedenler de belirginleşmeye başlamıştır. Bu süreçte cezaevi duvarlarının dışında faaliyet yürüten özel sektör dahi cezaevi endüstrileriyle rekabet edemediği için çalışanlarının işine son vermek zorunda kalmıştır. Fakat özel sektörün cezaevleri endüstrileri ile doğrudan sözleşme yapmasının yasaklandığı eyaletlerde taşeronluk sözleşmeleri yoluyla kanunların engellemesinden kurtulmak mümkün hale gelmiştir. (Young, 2000: 45-46).

2000 yılına gelinmesi ile birlikte ise ABD'de 28 eyalet, özel cezaevlerinin kullanılması noktasında yetki sahibi olmuştur ve sadece 1990-1998 yılları arasında özel cezaevlerinin sahip olduğu yatak sayısı 15.000'den 130.000'e yükselmiştir. 1998-2005 yılları arasında ABD'de özel cezaevi sayısı da neredeyse iki katına çıkmıştır. 2009 yılına itibariyle ise, ABD'deki toplam cezaevi nüfusunun yaklaşık %9'luk bir kısmı özel cezaevlerinde hapsedilmiştir. Özel cezaevlerinin sayısındaki bu önemli yükselişte birtakım önemli tarihsel gelişmelerin de katkısı büyük olmuştur (Chambliss, 2011: 223). Örneğin, büyük cezaevi şirketler için 11 Eylül 2001 yılında Amerika'da gerçekleştirilen saldırıların da özel cezaevleri için bir fırsat yarattığı düşünülmektedir. 11 Eylül olaylarının ardından açık bir şekilde ABD sınırları içinde tutuklama faaliyetlerine duyulan ilgi artış göstermiş ve çok sayıda insan bu süreçte yakalanmış ve hapsedilmiştir (Wilsher, 2012: 273-274). Özel cezaevi endüstrisinde

faaliyet gösteren şirketler için –CCA ve Cornell Industries gibi- bu durumun olumlu bir etki yarattığını söylemek mümkündür. Patriot Yasası'nın geçmesiyle de göçmen tutuklama dalgası başlamış ve çok geçmeden tutuklu göçmenlerin ticari faaliyetlere konu olması durumu hızla gerçekleşmiş ve bu durum şirketlerin bazıları tarafından "Altın Akım" olarak nitelendirilmiştir (Hayes, 2012: xiv).

Gerek ABD'de ve gerekse Avrupa kıtasındaki birçok ülkede faaliyet yürüten özel cezaevi şirketi CCA, ABD piyasasında bugün dahi oldukça önemli bir pay sahibi olan ilk özel ıslah kuruluşlarındandır. Şirketin bilinen en önemli özelliklerinden biri, kârlı sözleşmeler için gerçekleştirdiği lobicilik faaliyetlerinde politik, ekonomik ve teknik olarak geniş bir nüfuz alanına sahip olmasıdır. Bu faaliyetleri doğrultusunda da şirket, yaptığı sözleşmeler vasıtasıyla cezaevlerinde kurduğu tesis ve sahip olduğu yatak sayısını yıllar içerisinde artırabilmiştir (Chang ve Thompkins, 2002: 50). ABD'de özel cezaevleri, cezaevlerinde bulunan yatakların %8'inin sahibi ya da işletmeciliğini yaparken; göçmen tutuklama piyasasının %49'unu kontrol etmektedirler. Sadece CCA, yaptığı kontratlarla 14.556 yatak sağlamış ve cezaevlerinde 14 farklı faaliyet yürütmüştür. 6 Ocak 1986 tarihinde Kentucky eyaletinde 300 yataklı ilk özel cezaevini açan cezaevi şirketi, günümüzde 60'tan fazla cezaevi tesisinde 70.000'den fazla hükümlüye yer sağlamaktadır (Siegel ve Warroll, 2015: 281). Bu cezaevi tesislerinin de büyük bir çoğunluğu şirkete aittir. CCA'nın bu yükselişi tahmin edileceği üzere kolay olmamıştır. Şirketin güven seviyesi, kanun koyucuyu ikna etmek için harcadığı para miktarı ile doğrudan ilişkili olmuş ve özel tutuklama merkezleri, göç probleminin çözülmesi için en hızlı ve en ucuz yol olarak ortaya atılmıştır. Ancak bu noktada belirtilmelidir ki, ABD'deki tüm mültecilerin ve göçmenlerin tutuklanması gibi bir durum söz konusu değildir. Ancak

2012 yılının ABD için de bir milât olduğunu söylemek gerekmektedir. Tarihsel olarak bakıldığında da görülmektedir ki, ABD'de 1990'lı yıllarıdan itibaren göçmenlerin tutuklanma rakamlarında hızlı bir yükseliş gerçekleşmiştir. Özellikle geçtiğimiz son 10 yılda tutuklanan ve cezaevine gönderilen ABD vatandaşı olmayan kişi sayısı 3 milyon kişinin üzerine çıkmış; toplam tutuklu göçmen sayısı da 2005 yılından itibaren %85'lik bir artış göstermiştir. 2012 yılı süresince ise ABD'de bu rakam hiç olmadığı kadar yükselmiş ve yaklaşık olarak 477.523 kişiye ulaşmıştır. Bu rakamın büyük bir bölümü ise mültecilerden oluşmuştur. Sadece 2009 yılında ABD'de tutuklanan göçmen sayısı 10.742'dir. 2010 yılında ise bu rakam 15.769'a ulaşmıştır (Haines ve Kalhan, 2015: 69). Bu çerçevede, ABD yükselen grafiğiyle göçmen tutuklaması, CCA'nın iş hacminin yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Şirket, ekonomik gerilemelerden etkilenmeyecek işletmeler (cezaevleri) istemektedir ve bu amaçla tutuklama, şirketin temel ihtiyaçları arasında yer almaktadır. CCA, bu açıdan, sağlanması gereken asgari hizmetlerde kısıntıya giderek göçmen tutuklama sözleşmelerinden büyük oranlarda kâr elde etmektedir. (Feltz ve Baksh, 2012: 143).

ABD'de bir diğer önemli özel cezaevi şirketi ise Geo Group'tur. Geo Group, günümüzde yaklaşık 85.500 yatağa ve 106 cezaevi tesisine sahiptir. Bunun yanı sıra, ABD, İngiltere, Avustralya ve Güney Afrika'daki tesisleri de dâhil olmak üzere, küresel düzeyde 19.000 çalışana sahiptir. Geo Group ve CCA gibi şirketler dışında ABD'de faaliyet gösteren diğer özel cezaevi şirketleri on binlerce hükümlüyü yönetimlerindeki cezaevlerinde barındırmaktadırlar. Genel olarak bakıldığında da görülmektedir ki, günümüzde ABD'de yaklaşık 137.000 hükümlü özel cezaevlerinde tutulmaktadır. Bununla birlikte, bu rakam, ABD'deki toplam federal cezaevi nüfusunun yaklaşık %19'una tekabül etmektedir (Siegel ve Warroll, 2015: 281). Bu

şirketlerin sadece ABD'de değil başka ülkelerde de faaliyet gösterdiği düşünüldüğünde de özel cezaevlerinin ulaştığı nokta daha iyi anlaşılmaktadır.

3.3.5. Türkiye'de Cezaevlerini Özelleştirme Tartışmaları

1997 yılında İşyurtları Daire Başkanlığı'nın kuruluşu, bunun ardından açık ve kapalı cezaevlerinin birer üretim tesisine dönüşümü yakın bir zamanda özelleştirme ile ilgili tartışmaların da yavaş yavaş gündeme geleceğinin ilk işaretlerinden biri olmuştur. Bu kapsamda Türkiye'de de cezaevlerinin özelleştirilmesi ve hükümlü ya da tutukluların özel sektör işverenlerine işçi olarak kiralanması konusunda çeşitli düzenlemeler getirilmiştir. Tarihsel olarak bakıldığında yüksek güvenlikli cezaevlerinin önünün açılması, F Tipi olarak bilinen cezaevlerinin ortaya çıkışı, hükümlü emeğinden yararlanmak için yeni düzenlemeler getirilmesi gibi hususları kapsayan cezaevi reformu 1997'de çıkarılmıştır. Bu yasa ile daha önce sadece açık cezaevlerinde hükümlü ve tutuklular çalıştırılırken, kapalı cezaevleri, çocuk ıslahevleri ve tutukevleri de bu kapsama alınmıştır (Gölbaşı, 2011: 426). Son yıllarda, fabrikaya benzer bir görüntü çizen cezaevlerine yöneltilen soruların ve eleştirilerin başında da bu ve benzeri konular gelmiştir. Çeşitli basın-yayın organlarında cezaevlerinde çalışan hükümlülerin emeklerinin niteliğine ve cezaevlerinin "kâr eden kurumlar" olup olmadığına sıklıkla değinilmektedir. İlerleyen süreçte cezaevlerinin özelleştirilmesinin bile gündeme geldiği görülmüştür (Savcı, 2010: 225). 1997 yılında Adalet Bakanı Oltan Sungurlu'nun ''Kim cezaevi yaparsa kişi başına 50 milyon liradan mahkûm göndermeye hazırım'' sözleri, özel cezaevlerinin Türkiye'de de hayata geçirilmek istenmesinin bir kanıtı niteliğindedir. Adalet Bakanı, ayrıca, özel cezaevlerinin mahkûmların gözetiminden tam sorumlu

olacağını, Bakanlık tarafından hiçbir şekilde yönetimine karışılmayacağını da sözlerine eklemiştir. Süreç bu şekilde ilerlerken, cezaevlerinin sık sık isyanların yaşandığı bir yer olduğu öne sürülmüş ve ABD'de yaşayan Cezaevi Müfettişi Melda Türker tarafından "özel sektör cezaevi projesi" hazırlanmış; ancak, denetimin tam sağlanamayacağı gerekçesiyle proje onay alamamıştır (Şahin ve Görkem, 2007: 26). Konuyla ilgili gazetelerde yapılan haberlerde ise Adalet Bakanlığı tarafından bu projeye karşı çıkılmasında özel sebeplerin varlığından bahsedilmiştir. 10.04.1998 tarihli Hürriyet Gazetesi'ndeki "Cezaevlerinin Özelleştirilmesi Hazine'ye Takıldı" başlıklı haberde, Adalet Bakanı Oltan Sungurlu'nun ifadelerine yer verilerek, yakın bir zamanda özel cezaevleri projesinin hayata geçmesinin zor olduğunun altı çizilmiştir. Cezaevlerinin özelleştirilmesi gerekliliğine vurgu yapan bir diğer kişi de Vahit Bıçak olmuştur. Bıçak'a göre, cezaevlerinin özelleştirilmesi politikasının benimsenmesi durumunda, ortaya çıkan yatak talebi hızlı bir şekilde karşılanabilecektir. Özel sektör, kamu sektörüne kıyasla, cezaevlerini daha hızlı inşa edebilecek ve cezaevlerinin özelleştirilmesiyle, kamu harcamalarında tasarruflar sağlanabilecektir. Bunların dışında, cezaevleri yönetimi ile denetiminin ayrılması sonucunda, denetim, daha etkin şekilde gerçekleştirilebilecektir (Bıçak, 1998: 49-50).

2007 yılında Özelleştirme İdaresi Başkanı Metin Kilci'nin cezaevi özelleştirmeleri ile ilgili kullandığı ifadeler de önemli bir veri olarak kayıtlara geçmiştir. 16.04.2007 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde yer alan "Cezaevleri de Özelleştirilecek" başlıklı haberde Başkan Kilci'nin, "Sağlıktan, cezaevleri koruma hizmetlerine kadar birçok alanda özelleştirme söz konusu olabilir. Belediyelerde içme suyu ve benzeri hizmetler, alt yapıya dönük çalışmalarda özelleştirmeler

olabilir" ifadelerine yer verilmiştir. 23.10.2007 tarihinde Sol Gazetesi'nde çıkan bir haber de, Türkiye'de cezaevlerinin özelleştirilmesi tartışmasında gelinen noktayı göstermesi açısından önem taşımaktadır. "Cezaevlerinde Teksas Modeli Özelleştirme" başlığı taşıyan haberin devamında, "Kamu hizmetlerinin özelleştirilmesine yönelik yasa dağınıklığını ortadan kaldırmak için harekete geçen hükümet, cezaevlerine Teksas modeli güvenlik uygulaması getiriyor. Yapımından sonra işletmesi de özel şirketlere verilecek cezaevlerinde özel silahlı gardiyanlar görev alacak." ifadelerini kullanmıştır. 15.12.2007 yılında Vahit Bıçak'ın Radikal Gazetesi'nde yayımlanan "Cezaevleri Özelleştirmesi Nihayet Gündemde" başlıklı yazısı ise, özelleştirme politikalarını tümüyle destekler bir çerçevede yazılmıştır. Bıçak, özelleştirme politikalarını desteklediği yazısında durumu, "Mahkûm ve tutukluların barındırılması, iaşelerinin sağlanması, eğitim, sağlık, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi gibi hizmetlerin, cezaevlerinin yönetimi gibi işlerin devlet memurları tarafından yapılması evrensel bir zorunluluk değildir. Devlet memurları eliyle olmaksızın da bu hizmetlerin bir kısmı veya tamamı yerine getirilebilir" şeklinde özetlemiştir (Bıçak, 2007).

Sonuçta, cezaevlerinin özelleştirilmesi tartışması 1990'lı yılların sonlarından itibaren belirli aralıklarla ülke gündeminde yer edinmiştir. Cezaevlerinin özelleştirilmesi konusunda henüz bir adım atılmamış olmasına rağmen, F Tipi cezaevlerinin kuruluşu, özel sektörle yapılan sözleşmeler sonucunda şirketlerin cezaevine girişi, bu şirketlerin çok çeşitli hizmetleri (elektronik kapılar, gözetim teknolojileri, telefon hizmetleri vb.) cezaevinde sunuyor oluşu gibi hususlar birer öncü adım olarak nitelendirilebilir. Bununla birlikte, kampüs cezaevlerinin varlığı da hapishanelerin özelleştirilmesi tartışmasının gündemde kalmasına sebebiyet

vermektedir. Sayısı hızla artan kampüs cezaevlerinin, çocuk hükümlüler de dâhil olmak üzere, hükümlüleri bir araya topluyor olması, cezaevlerinin özelleştirme sürecine girdiğine dair akıllarda soru işareti bırakmaktadır. Buna karşın, yasalarda özel cezaevlerinin kurulmasına yönelik getirilen herhangi bir düzenlemenin olmaması nedeniyle yakın bir zamanda cezaevlerinin özelleştirilebileceğini söylemek de mümkün gözükmemektedir.

3.4. Özel Cezaevlerinin Küresel Ölçekte Yaygınlaşması

Günümüze kadar gelen tartışmalar, özel cezaevlerine olan bağlılığın en yüksek noktada olduğu ABD, Avustralya ve İngiltere gibi ülkelere odaklanmıştır. Ancak, özel cezaevlerinin yaygınlaşması bu ülkelerin ötesine geçerek, Brezilya, Şili, Fransa, Almanya, Hollanda, Japonya, Güney Afrika ve Peru'ya kadar uzanmıştır (Mason, 2013: 2-3). Her ne kadar özel cezaevlerinin bu ülkelerde ortaya çıkışı ABD, Avustralya ve İngiltere'deki örneklere benzer şekilde gerçekleşse de, özelleştirmenin şekli, ülkelere ve bu ülkelerdeki özelleştirme deneyimlerine bağlı kalmıştır (Macaulay, 2013: 372).

Dikkatli bir şekilde incelendiğinde Avrupa kıtasında cezaevlerinin özelleştirilmesi konusunda başkaca yollar izlendiğini görmek mümkündür. Öyle ki, Birleşik Krallık'ta cezaevi özelleştirmelerinin başarılı sonuçlar vermesine rağmen, diğer ülkeler, kendi cezaevi sistemlerini özelleştirme konusunda bazı noktalarda mukavemet göstermişlerdir (Kenter ve Prior, 2012: 92). Beyens ve Snacken (1996: 247), özelleştirmeye karşı gösterilen bu mukavemetin, topyekûn özelleştirmenin kendisinden ziyade özel cezaevlerinin yönetim fonksiyonu noktasında ortaya

çıktığını belirtmişlerdir. Örneğin, Hollanda'da 1980'li ve 1990'lı yıllarda cezaevi kapasitelerinin üzerine çıkılması gözle görülür derecede olan finansal ve örgütsel sorunları beraberinde getirmiştir. Her ne kadar Hollanda'da cezaevinde verilen yemek, çamaşır, eğitim hizmetleri gibi birçok hizmet ve cezaevlerinin tasarım ve inşa işleri büyük ölçüde özelleştirilmiş olsa da, Hollanda hükümeti, kendi cezaevi sistemlerinin yönetiminin devlet tarafından sağlanması noktasında kararlı bir duruş sergilemiştir. Bu kapsamda, cezaevlerinin yönetilmesi için hiçbir cezaevi şirketi ile sözleşme yapılmamıştır.

Harding (2001: 274), Fransa'da, Almanya'da ve Hollanda'da cezaevi özelleştirmelerini "semi privêe" (yarı özel) olarak tanımlamıştır. Bu yaklaşımda, hapsetme ve gözetim işlevi devlet tarafından yerine getirilirken; hükümlü programları ve yemek hizmetleri gibi destek hizmetleri sözleşmeler aracılığıyla sunulmuştur. Örneğin Fransa'da özel sektörün cezaevini inşa ettiği ve kamu sektörünün de cezaevinin yönetimini üstlendiği *karışık model* (mixed model) geliştirilmiştir. Fransa'da 2012 yılında toplam cezaevi nüfusunun bu tür cezaevlerinde hapsedilmesi (Cabral ve Saussier, 2012: 110) bu yaklaşımın kısmen popüler olduğunu göstermektedir. Fransa, Almanya, Brazilya gibi ülkelerde uygulanan ve "non-custodial" olarak tanımlanan hizmetlerin sözleşme yoluyla özel sektöre devredildiği bu yarı özel cezaevi modelinin (Cameron ve Chetail, 2013: 83) maliyetlerin kontrolünün sağlanmasına katkı sağladığı iddia edilmektedir. Öyle ki, modelin esas amaçlarından biri de doğrudan maliyetlerin kontrol edilmesi noktasında kendisini göstermektedir. Bu nedenle, doğrudan maliyetleri belirlemekte güçlük çeken cezaevi yönetimlerine özelleştirmenin bu yönüyle yardımcı olduğu söylenebilir (Combessie, 2001: 258).

Özel cezaevi sahibi olan diğer ülkeler ise, Japonya, Şili, Peru, Tayland, Jamaika ve Meksika'dır. Japonya'da ilk özel cezaevi 2007 yılında Yamaguchi'de açılmış ve en az kısıtlanmış özel cezaevleri sınıflandırması içerisinde yer almıştır. Öyle ki, Avrupa'daki örneklerin aksine (özellikle Fransa örneği), cezaevinin güvenliği de dâhil olmak üzere, cezaevinin yönetimi şirketin sorumluluğuna bırakılmıştır. 5000'den fazla hükümlüyle aşırı kalabalık nitelikte olduğu kabul edilen cezaevlerine sahip olan Şili ise bu sorunu aşmak için özel cezaevi şirketleri ile sözleşme yapan ilk Güney Amerika ülkesi olmuştur. Bu kapsamda, 2003 yılının Haziran ayında Şili hükümeti, 16.000 hükümlü kapasiteli olması düşünülen toplamdaki on yeni cezaevinin inşası ve işletilmesi için çeşitli firmalarla sözleşmeler yapma arayışına girmiştir (Roth, 2006: 59). 2010 yılına gelindiğinde ise Peru'da birtakım arayışlar başlamış ve özel cezaevi şirketleri ile sözleşmeler yapmak amacıyla ihaleler düzenleme çabasına girilmiştir. İsrail'in özel cezaevi açma planı ise "özelleştirmenin hükümlünün insan olmaktan kaynaklanan haklarında ve kişisel özgürlük ve insan onurunda onarılamaz tahribatlara neden olabileceği" düşüncesiyle yargı kararı ile engellenmiştir (Mason, 2013: 3). İskoçya'da ise Kilmarnock ve Addiewell cezaevlerinin açılmasıyla birlikte, 2000-2011 yılları arasında özel cezaevinde hapsedilen toplam cezaevi nüfusu %175 oranında bir artış göstermiştir. Buna karşın, İskoçya'daki toplam cezaevi nüfusunda bu yıllar arasında sadece %39'luk bir artış yaşanmış ve bu süreçte kamuya ait cezaevlerindeki hükümlü sayısı yalnızca %26'lık bir artış göstermiştir. Sonuç olarak, bahsi geçen yıllar arasındaki farklı oranlardaki artışlar göstermiştir ki, 2000 yılındaki %9'luk artışa kıyasla, 2011 yılında İskoçya'daki özel cezaevlerinde tutulan hükümlü sayısı %17 oranında bir artış göstermiştir (HMP, 2011: 51; Mason, 2013: 6).

3.5. Cezaevlerinin Özelleştirilmesine Karşı Olan Görüş

Cezaevi endüstrisi kompleksini eleştirenlerce (dini gruplar, hükümlü hakları örgütleri ve cezaevi aktivistleri gibi) tutuklama ve hapsetmenin kendisi bir devlet hizmetidir. Buna karşın, sözleşmeler yoluyla özel şirketlere verilen cezaevlerinde kâr elde etme amacıyla hareket eden bu şirketlerin verdikleri hizmetler ve istihdam (güvenlik çalışanları gibi) gibi konularda bir takım kısıtlamalara gittiği belirtilmektedir. 1998 yılında ABD'nin en büyük özel cezaevi şirketlerinden biri olan CCA'nın işlettiği bir cezaevinden 6 hükümlünün kaçması olayı da bu tartışmayı alevlendiren ve özel cezaevi şirketlerince yönetilen cezaevlerinin sorgulanmasına sebebiyet veren olaylardan biri olmuştur (Kirchoff, 2010: 21). CMD, CCA ve GEO Group isimli şirketler için hazırladığı raporda da bu şirketler pek çok açıdan sorgulanmıştır. Buna göre, hükümlülerin suistimal edilmesi, vatandaşlık haklarından mahrum bırakılmaları, şiddet, isyanlar, cezaevinden kaçma girişimleri bu şirketlerin işlettiği cezaevlerinde olağan bir hale gelmiştir. Bununla birlikte cinsel taciz ve çocuk istismarı da bir diğer suçlama kategorisindedir. Raporda sunulan bir diğer ayrıntı da bu şirketlerin işlettiği cezaevlerinde çalıştırılan hükümlülerin düşük ücretler aldığı, işçilerin yoğun olarak çalıştırıldığı, iş eğitiminin yetersiz olduğu ve zayıf denetim ve güvenlik koşullarının olduğu şeklindedir. Bunların da ötesinde, bu şirketler, vergilerden kaçmaktadırlar ve vergi mükelleflerini zarara uğratmaktadırlar (Fischer, 2015). Louisianna eyaletindeki bir özel cezaevinde gerçekleşen tecavüz olayları da özel cezaevlerinin sorgulanmasını tekrar gündeme getirmiştir. Wackenhut isimli özel cezaevi şirketinin yönettiği çocuk cezaevinde meydana gelen tecavüz

vakaları sonrasında cezaevinin yönetimi eyalete geçmiş ve bu olay bir müddet gündemdeki yerini korumuştur (Schwart ve Nurge, 2004: 143).

Rehabilitasyon konusunda da özel cezaevlerinin en az kamuya ait cezaevleri kadar başarısız olduğu iddiası da bir diğer önemli suçlama olarak ortaya çıkmaktadır. Bu iddiaya göre özel cezaevleri, rehabilitasyon konusunda kamunun denetiminde olan cezaevlerinden de başarısız olabilmektedirler. Öyle ki, bu cezaevlerinde eğitimsiz ve düşük ücretli cezaevi güvenliğinden sorumlu personel, hem hükümlüleri hem de diğer çalışanları tehlikeye atmaktadır (Bloom, 2015). ABD Adalet Bakanlığı'nın 2001 yılında sunduğu raporda da özel cezaevlerinde gerek hükümlülere ve gerekse de çalışan diğer personele karşı gösterilen saldırgan davranışların oranının kamu tarafından denetlenen cezaevlerine oranla daha yüksek olduğu görülmüştür (Austin ve Coventry, 2001: 47).

2009 yılında İsrail Yüksek Mahkemesi'nin özel şirketler tarafından işletilen bir cezaevinin anayasal olmadığını ilan etmesi de bu noktada bir başka örneği oluşturmuştur. Buna göre, 19 Kasım 2009 tarihinde İsrail Yüksek Mahkemesi, 2004 yılında hazırlanan Cezaevi Tüzüğü içerisinde yaptığı 28. Düzenleme ile ülke içinde özel sektör tarafından işletilen cezaevlerinin anayasal olmadığına oy çokluğuyla hükmetmiştir. Mahkemenin verdiği bu hükmün ana nedeni ise özel sektör işletmesi tarafından verilen hizmetin niteliğine bakılmaksızın, kâr amacı güden herhangi bir şirketin gerçekleştirdiği özelleştirilmiş hapsetme faaliyetinin hükümlülerin özgürlük haklarında ve insanlık onurunda ihlallere neden olacağı inancıdır (Peled ve Navot, 2012: 216). Ancak temel sorun, özel cezaevlerin kâr elde etme motivasyonu ile ilgilidir. Günümüzde bu durum, sağlık noktasında da kendisini göstermektedir. Öyle ki, özel cezaevleri, hükümlülerin reçetelerinin değiştirilmesi ya da iptali noktasında

da kontrolü ellerinde tutmaktadırlar (Echeverri ve Jordan, 2015). Bu açıdan, gerek hükümlüler üzerinde tasarruf hakları olması gerekse de cezaevinin tek satıcıları olmaları nedeniyle özel cezaevleri, hükümlülerin tükettikleri mallardan ve yararlandıkları hizmetlerden büyük paralar kazanmaktadırlar. Telefon piyasası da bu durumu açıklamak adına önemli bir örnek olarak verilebilmektedir. ABD'de eyalet ve özel cezaevi sistemlerindeki ulusal telefon piyasası yıllık brüt hasılatı 1.2 milyar dolara ulaşmıştır. Bu açıdan endüstri oldukça kârlıdır. Çünkü cezaevlerinde faaliyet gösteren telefon şirketleri, eyalet cezaevi piyasası üzerinde devlet destekli tekelci bir kontrole sahiptir. Eyalet ve özel cezaevi sistemleri ise yıllık ortalama 143 milyon dolar tutarındaki komisyon karşılığında bu şirketlerin tekelci kontratlarını desteklemektedirler. Bununla birlikte eyalet cezaevi sistemleri hükümlülerin telefon görüşmelerini en ucuz şekilde ücretlendiren şirketlerle değil de en çok komisyon veren şirketlerle sözleşme yapmaktadırlar. Sonuç olarak, ABD'de pek çok eyalette uygulandığı üzere hükümlüler, yapacakları 15 dakikalık bir telefon görüşmesi için 17 dolar ödemek zorunda bırakılmaktadırlar (Heiner, 2015: 23).

3.6. Özel Cezaevi Şirketlerinin Yürüttüğü Lobicilik Faaliyetleri

Cezaevlerinin özelleştirilmesi noktasında ortaya çıkan bir diğer tehlike de kâr amacı güden firmaların, kâr etme amaçlarını kamunun ve hükümlülerin faydasına olanın önüne koymaları noktasındadır. Burada firmalar, piyasadaki paylarını yükseltebilmek için daha fazla tutuklama gerçekleştirecek yasaların ortaya çıkarılması konusunda lobicilik faaliyeti yürütmektedirler (Steiner ve Longazel, 2014: 28). Öyle ki, özel cezaevlerinin finansal altyapısı, cezaevlerinin yaygınlaşmasını harekete geçiren politik dinamikler olmaksızın işlevsiz kalmaktadır.

Bu nedenle özel cezaevi endüstrisindeki kurumsal aktörler, hükümlü sayısını artırabilmek için hükümetler ile bağlantıya geçmektedirler. Bu tür bağlantılar, yasama organını daha uzun tutuklama süreleri düzenlemeye ve hükümet memurlarını devlet cezaevlerinde bulunan hükümlülerin bir kısmının özel cezaevlerine transferini gerçekleştirmeye yöneltecek lobicilik faaliyetleriyle mümkün olabilmektedir. Bu tarz politik ve finansal faaliyetler, içinde politikacıların, iş dünyası liderlerinin ve cezaevi memurlarının da olduğu cezaevi endüstrisi kompleksinin bir parçasını oluşturmaktadır (Welch ve Turner, 2007: 58). Özel cezaevi şirketleri için finansal alt çizgi yüksek tutuklama rakamlarına bağlıdır. Cezaevi inşasına yatırılan milyonlarca dolar karşısında özel cezaevi şirketleri, kârlarını azaltacak her türlü riske karşı bütün gayretleriyle çalışırlar. Paydaşlarına sundukları yıllık raporlarında bu şirketler yasama organına olan güvenlerini ve düşük suç oranlarının ya da cezalandırmaya yönelik bütçenin kendi kârlarını düşüreceğini itiraf etmektedirler. Özel cezaevi şirketleri bu açıdan eyalet düzeyinde bir nüfuza ihtiyaç duyarlar. Bunun da başlıca sebebi olarak eyalet hükümetlerinin başlıca müşteri olma özelliğine sahip olması gösterilmektedir. Burada, cezaevi özelleştirmesi meselesinde anahtar konumda olan karar mercii, cezalandırma dairesinin ödeneğini ve tutuklama yasalarını çıkaran seçilmiş yöneticilerdir (Sarabi ve Bender, 2000: 2).

3.6.1. Cezaevlerinin Doldurulması

Özel cezaevi piyasası sadece ABD'de değil aynı zamanda Avustralya, Kanada, Irak, İsrail, Yeni Zelanda, Güney Kore, Güney Afrika ve Birleşik Krallık da dâhil olmak üzere pek çok ülkede hızla büyümektedir. Bunun da ötesinde, bu yayılmanın sonucunda "eğer kurarsan gelecekler" fikrinden hareketle eskiye göre

daha fazla hapsetme/tutuklama gerçekleşmektedir. Örneğin ABD'de 2000-2014 yılları arasında özel cezaevlerinde kalan hükümlü ve tutuklu sayısı önemli bir artış göstermiştir. Öyle ki, 2000 yılında özel cezaevlerinde tutulan kişi sayısı 85.500 civarındayken, bu rakam, 2013 yılında 124.100 kişiye yükselmiştir. 2014 yılına gelindiğinde ise rakam 131.300'de kalmıştır (Kaeble vd., 2015: 22).

Yukarıda verilen bilgilere ek olarak ABD'de 2014 yılı itibariyle toplam 7 eyaletin kendi hükümlülerinin en az %20'lik bir kısmını özel cezaevlerinde tuttukları bilinmektedir. Bununla birlikte toplam sayı 30 farklı eyalet arasında paylaşılmıştır. Yıllara göre bakıldığında da görülmektedir ki, bu ülkede 1999 yılında özel sektörün işlettiği cezaevlerinde kalan hükümlü sayısı 2014 yılına gelindiğinde %90lık bir artış göstererek 69.000 kişiden 131.300 kişiye ulaşmıştır (BJS, 2015).

Özel cezaevi endüstrisi arz-talep prensibinin tersine işlediği "arz talebi doğurur" anlayışıyla benzersiz bir ekonomik dinamiğe göre çalışır. Bu endüstrinin yatırımcıları ise bir hammadde olarak görülen hükümlülerin devamlı arzından kaynaklı olarak cezalandırma endüstrisinin büyümeye devam edeceğini öngörmektedirler. Bunun temel göstergesi ise mevcut olan hükümlü sayılarıdır (Welch ve Turner, 2007: 60). Özel cezaevleri, tıpkı kolej ve otellerin barınmayı ücretlendirmeleri gibi, hükümlüleri barındırmak için cezaevlerini de ücretlendirmektedirler. Bu durumda şirketler için tek yapılması gereken, cezaevi hücrelerinin dolu tutulması olmaktadır (Smith ve Hattery, 2008: 91). Bu noktada genellikle karşılaşılan durum, devlet ya da eyalet hükümetleriyle sözleşme imzalayan kâr amaçlı özel cezaevlerinin %90 ya da %100 oranında doluluk talep etmesidir. "Yüksek Hapsetme Oranlarının Nedenleri ve Sonuçları Komitesi" tarafından sunulan bir raporda da, cezaevlerindeki işgücü kaynağı olan hükümlülerin çalıştırılması

konusunda getirilen kısıtlamaların kaldırılması, özel cezaevlerinin sayısında artış sağlanabilmesi ve daha fazla hükümlü için daha cezalandırıcı yasaların çıkarılması adına lobicilik faaliyetlerinin yüksek bir noktaya eriştiği ifade edilmektedir (CCCGRI, 2001: 126).

Özel cezaevi şirketlerinin bu doluluk oranlarından yararlanması ve cezaevlerinden büyük kârlar elde etmesi de, bir başka şekilde, bu şirketlerin yatırımcıları için bir fırsat anlamına gelmektedir. New York Şehir Üniversitesi (CUNY), özel cezaevi şirketlerine oldukça büyük meblağlarda para yatırması sebebiyle bu konuda verilebilecek örneklerin başında gelmektedir. Bu dokümanlara göre CUNY, 2014 yılı Aralık ayı itibariyle özel cezaevlerine toplamda 275.200 dolar civarında yatırım yapmıştır. Bu miktarın dağılımda, İngiltere'de en büyük özel cezaevi şirketlerinin başında gelen G4S isimli güvenlik şirketine 248.900, CCA'ya 13.300, GEO Group Inc. isimli şirkete 8.400 ve Aramark'a 4.600 dolar para yatırılmıştır (Echeverri ve Jordan, 2015). CUNY ve benzeri kurumların yatırımları ve özel cezaevi şirketlerinin cezaevi dünyasına hızla girmesi ile birlikte ABD'de 2014 yılında özel cezaevi endüstrisi piyasası 5 milyar dolarlık bir hacme ulaşmış ve 2000-2010 yılları arasında özel cezaevi şirketleri hizmetinde bulunan hükümlü sayısı da iki katına çıkmıştır. Bugün ABD özel cezaevlerinde bulunan hükümlülerin yaklaşık %20'si federal hükümlü sıfatındayken %7'si ise eyalet hükümlüsü olarak kayıtlara geçmiştir (Bloom, 2015).

3.6.2. Yatak Garantisi

CCA ve benzeri özel cezaevi şirketlerinin katı tutuklama politikalarından elde ettiği bu kazanımların suç oranlarında son yıllarda yaşanan dalgalanmalardan etkilendiğini söylemek mümkündür. Bu açıdan, suç oranlarında yaşanan düşme eğilimi, tutuklama politikalarından büyük kazanımlar elde eden bu şirketler için bir sorun teşkil etmiştir. Kâr amaçlı şirketlerin bu sorun karşısında yeni yollar araması da bu durumun bir sonucu olmuştur. Cezaevlerine yatırım yapan şirketlerin bu soruna bulduğu çözüm ise kendi adlandırdıkları şekilde "yatak garantisi" şeklindedir. Özelleştirme ve kamu sözleşmeleri konusunda bir araştırma merkezi olan Public Interest'in 2013 yılındaki raporuna göre, özel cezaevleri ile eyalet hükümetleri ve yerel yönetimler arasında yapılan sözleşmelerin %65'lik bir kısmı yatak garantileri ya da cezaevi kotaları içermektedir. Bu durum, vergi mükelleflerinin, şirketlerin eyaletlerle yapılan sözleşmeler gereği, özel cezaevi şirketlerinin sahip olduğu cezaevlerinde boş yataklar için bile ödeme yapması olarak ortaya çıkmaktadır. Bir diğer anlatımla da, cezaevi kotası sistemi, bazı durumlarda %100'e varan oranlarda ve genelde %90 olmak üzere, devletin özel cezaevlerini dolu ya da doluya yakın bir şekilde tutmasıdır. Cezaevi kotaları da farklı bölgelerde farklı oranlarda olmaktadır. Buna göre, California eyaletinde cezaevleri kotası %70 iken Arizona eyaletinde bu oran %100 şeklindedir. Ohio'da CCA'nın Lake Erie cezaevi için yaptığı 20 yıllık sözleşmede de kota %90 olarak belirlenmiştir (Kirkham, 2013).

Cezaevi kotaları ile ilgili önemli bir örnek ise Colorado eyaleti örneğidir. Bu eyalette suç oranlarında geçmiş dönemlere kıyasla 1/3 oranında bir düşme yaşanmasına rağmen, cezaevi kotası sistemine göre sözleşme yapılması sebebiyle

CCA'nın sahip olduğu üç kâr amaçlı cezaevlerinde yatakların dolu tutulması için büyük bir uğraş verilmiştir. Bu çaba sonucunda, eyalet cezaevleri boş olmasına rağmen CCA'nın işlettiği özel cezaevleri doldurulmuş ve eyalet, kendi cezaevi yerine CCA'nın işlettiği cezaevini kullanarak 2 milyon dolar zarar etmiştir. Bir başka örnekte ise Arizona eyaleti ile yaptığı sözleşme gereği CCA, hem %100 kota garantisi altında büyük paralar kazanmış, hem de yine sözleşme gereği her hükümlü için yaptığı günlük ücretlendirmede %13.9 civarında bir artışa gitmiştir. (Fischer, 2013). Bununla birlikte California eyaleti, sahip olduğu 12.500 hükümlüsünü şirketin eyalet sınırları dışındaki Arizona, Oklahoma ve Mississippi gibi eyaletlerdeki cezaevlerinde barındırması için bu şirkete yıllık 415 milyon dolardan fazla para ödemiştir (Marois, 2015).

ABD anayasası hükümlülerin olağandışı ve zalimane bir biçimde cezalandırılmalarını yasaklamıştır. Ancak, özel cezaevleri minimal standartlara bile uymamaları noktasında oldukça fazla eleştiri almaktadır. Öyle ki, özel cezaevleri, cezaevi sözleşmelerine dahi uymayarak cezaevlerinin doldurulması adına her yolu denemektedirler. ABD Cezaevi Bürosu'nun (Bureau of Prison) sözleşmelerinde özel cezaevlerinde bulunan yatakların %10 kadarının tek kişilik hücre olarak kenarda tutulmasını istemesi de özel cezaevi şirketlerinin günümüzde uymadığı kuralların başında geldiği iddia edilmektedir. Bu iddiaya göre, özel cezaevleri, sahip olduğu bütün yatakları mümkün olduğu kadar dolu halde tutmak istemektedirler. Bu durum ise tek kişilik hücrelerin aşırı ya da kötüye kullanımı ile sonuçlanmaktadır (Bloom, 2015). Bununla birlikte şirketler cezaevinde daha fazla faaliyet yürütebilmek içinde daha fazla lobicilik ve hukuki savunma ağı çalışmalarına zemin hazırlamaktadırlar. Bu şirketler, Wall Street piyasasındaki destekçilerinden de güç alarak, kendi

gelişimleri için arkalarına aldıkları politik desteği sağlamlaştırmak amacıyla doğrudan çalışma yürütmektedirler. Bu desteği sağlamada en yaygın olarak kullanılan yöntem ise milyonlarca dolarlık lobicilik faaliyeti olarak ön plana çıkmaktadır. 1996 yılında CCA isimli şirketin John Ray ile imzaladığı lobicilik sözleşmesi de bu noktada önemli bir örnek olarak durmakta. John Ray ile yapılan sözleşmenin ardından CCA, Washington'un ilk cezaevi sözleşmesi için ihaleye girmiş ve Aralık 1996'da 900 yatak kapasiteli Cezaevi Rehabilitasyon Tesisi yönetimi üstlenmiştir (Sarabi ve Bender, 2000: 7). CCA, 2003-2010 yılları arasında 23 faklı eyalette desteklediği siyasi adaylar için 1.55 milyon dolay harcamıştır. Bununla birlİkte, CCA, aynı dönemde 32 faklı eyalette 179 adet lobici kiralamıştır. 1999'dan 2009'a kadar olan döneme bakıldığında ise CCA'nın çoğunluğu katı tutuklamalar, cezaevi özelleştirmeleri ve göçmenlik gibi konularda gerçekleştirdiği lobicilik faaliyetleri için 18 milyon dolardan fazla para harcadığı görülmektedir (Kilgore, 2015: 174). Bu noktada bir başka örnek ise Wackenhut cezaevi şirketinin yaptığı cezaevi sözleşmesidir. New Mexico eyaletinin eski milletvekili olan Michael Olguin, Wackenhut şirketi adına New Mexico parlamentosunda 30 gün için 10.000 dolar karşılığında lobicilik faaliyeti yürütmesi için kiralanmış ve bu sözleşme sonucunda Wackenhut şirketi, cezaevi isyanlarının hiç eksik olmadığı ve özelleştirmenin eyaletin politik gündemin ana meselelerinden bir olduğu New Mexico eyaleti ile bir yıllığı 25 milyon dolar olmak üzere 1.500 hükümlü kapasiteli cezaevi için sözleşme yapmıştır (Sarabi ve Bender, 2000: 8). Wackenhut cezaevi şirketi günümüzde de ABD'de en büyük özel cezaevi işleticilerinden biridir ve kurulduğu 1988 yılından 2013 yılına kadar gelen süreçte ABD'nin en büyük ikinci özel cezaevi şirketi olmuştur. Şirket ABD'nin yanı sıra, İngiltere, Avustralya,

Canada, Yeni Zelanda, Güney Afrika ve Hollanda'da cezaevleri işletmekte ve ekonomik/politik olarak denge pozisyonunda olan ülkelerde daha büyük fırsatlar yakalama peşinde koşmaktadır. Bu uğraşın sonucunda şirket, 56 ülkede cezaevi işletebilmiştir (Nathan, 2003: 190).

3.7. Özel Cezaevi Şirketlerinin Örgütlenmesi

Cezaevlerinin hızla özelleştirilmesi ve kâr amaçlı şirketlerin de cezaevi dünyasına adım atmasıyla birlikte hem hükümlülerin hem de şirketlerin bazı örgütlenmelere gittiği görülmüştür. Her ne kadar hükümlüler açısından bu örgütlenme girişimleri bir şekilde bastırılabilmişse de şirketler açısından bu durumun benzer olduğunu söylemek mümkün değildir. Bunun da nedeni, ALEC isimli örgütün varlığıdır. ALEC, geçmişten bugüne, şirketlerin ortaklaşa bir şekilde seslerini duyurabildikleri bir platform olmuştur. 1990'ların ortalarında ABD'de neredeyse tüm eyaletlerde ceza yargılama yasalarına getirilen yüzlerce ek maddenin bir sonucu olan ALEC, muhafazakâr bir örgüt olarak tanımlanmaktadır. Washington merkezli kamu politikası örgütü olan ALEC, özellikle muhafazakâr parlamenterlere büyük destekler sunmuştur. Bu açıdan örgüt, şirketleşmiş kesim ile kamu politikası arasındaki örtüşmeyi temsil etmektedir. Bununla birlikte ALEC üyelerinin pek çoğu, eyalet parlamenteri konumundadır ve bu durum, örgütün eyalet karşısında daha güçlü bir konuma erişmesinde önemli pay sahibidirler. ALEC'in başlıca işlevi ise özelleştirme gibi ilkelerin geliştirilmesi için model kanun teklifleri geliştirmektir. 1995-96 yılları arasında ALEC'in 1.647 kanun tasarısının 365 tanesinin yasa haline gelmesi, örgütün etkin bir şekilde çalıştığının önemli bir göstergesi niteliğindedir. 1999'da ise bu kanun tasarılarının sayısı %34'lük bir artış göstererek 2.208 rakamına ulaşmış ve

bunların 322 tanesi de yasalaşmıştır (Sarabi ve Bender, 2000:3). 2000'li yıllara gelindiğinde şirketler, aralarında CCA, Cornell Corrections ve GEO Group'un da olduğu özel cezaevi kuruluşları ile birlikte ALEC'e katılmışlardır. ALEC'e katılan şirketler arasında en dikkat çekenler ise Walmart, Hewlett-Packard ve McDonald's gibi firmalardır. ALEC içinde örgütlenen bu şirketlerin, güçlü lobicilik faaliyetlerini bu çatı altında gerçekleştirdikleri iddia edilmektedir (Thompson, 2012: 40).

SONUÇ

Dünyanın birçok ülkesinde cezaevlerinin sayısında yaşanan artış, sermayenin küreselleşmesi olarak da adlandırılan durumun parçalarından yalnızca birisidir. Soğuk savaşın bitmesinin ardından kapitalizm uluslararası düzeyde bir atak gerçekleştirmiştir. Kapitalizme alternatif olabilecek sosyalist bir ekonominin veya Çin ve Sovyetler Birliği gibi ülkeler tarafından desteklenen herhangi bir ulusal özgürlük hareketi tehdidinin yokluğunda ulus aşırı şirketler, dünyanın tüm nimetlerini kendi ayakları altında görmüşlerdir[13]. Buna karşın, Norveç ve Danimarka gibi sosyal korumanın ve sosyal devlet anlayışının güçlü olduğu ülkelerde cezaevlerine ilişkin büyük problemler yaşanmamaktadır.

NAFTA ve GATT gibi anlaşmalar yoluyla desteklenen Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi kuruluşlar, ulusal hükümetler üzerinde baskı kurarak her geçen gün ulusaşırı şirketlere daha fazla güç tesis etmektedirler. Bu noktadaki başlıca kontrol mekanizması ise borçlandırma olmuştur. Bu kapsamda, gelişmekte olan pek çok ülke yabancı kredilere bağımlı hale gelmiştir. Uluslararası yardımlara ve kredilere erişim ise hükümetlerin ancak "yapısal düzenlemeler" olarak adlandırılan birtakım koşulları kabul ettiği zaman mümkün olabilmiştir. Bu yapısal düzenlemeler, sosyal hizmetlerde birtakım kısıtlamaları, devlete ait kurumların özelleştirilmesini, minimum ücretler ve çalışma koşulları ile

[13] Ulus aşırı şirketlerin temel felsefesi şudur: Dünya tek bir pazardır; doğal kaynaklar sınırsız bir şekilde bireysel çıkarlara hizmet edebilir; insanlar aynı zamanda birer müşteridirler; kârın önündeki engel ne olursa olsun ortadan kaldırılmalıdır. Bu temel felsefenin sonucunda ise ekonomiler büyüme göstermekte; ancak, yoksulluk artmakta, ekolojik yıkım sürmekte ve kötü çalışma koşulları ile çocuk işçiliği yerleşik bir hale gelmektedir. Bunların da ötesinde, ücretlerde büyük bir düşüş yaşanmakta, yerliler kendi topraklarından sürülmekte, nehirler endüstriyel atıklarla dolmakta ve ormanlar da yok olmaktadır. Yoğun bölgesel açlık ve "Dünya Bankası isyanları" da üçüncü dünya ülkelerinde daha çok yaşanır hale gelmektedir.

ilgili emek güçleri ile yapılan anlaşmaların ilgasını ve yerel ekonomileri koruyan ticaret anlaşmalarının kaldırılmasını gerektirmiştir. Özellikle, devletlerin sosyal hizmetleri sağlamada üstlendiği rolün giderek ortadan kaybolması ve devlet kurumlarının özelleştirilmesi, ortaya çıkacak olan yoksulluğun, işsizliğin ve ucuz emeğin göç etmesinin ardındaki esas nedenler olmuştur. Küresel düzeyde artan suç işleme oranlarındaki artış da bu durumun bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapısal düzenlemeler yoluyla sosyal hizmetlerin kesintiye uğraması bir yana, küreselleşmenin ülkelerin ceza yargılama sistemlerinde gerçekleştirdiği dönüşüm, suç işleme oranlarının her geçen gün daha fazla artış göstermesine zemin hazırlamıştır. Özellikle ABD'nin çeşitli ülkere yaptığı politika transferleri, bu ülkelerin de benzer ceza yargılama sistemlerini kabul etmelerine yol açmış; böylece, ABD başta olmak üzere birçok ülkede cezaevi nüfusu eş zamanlı bir şekilde artış göstermiştir. Sonuçta, küresel ölçekte hemen her gün daha fazla kişi, kendileri için yaşamsal değerde olan kültürlerinin ve sosyal yapılarının küreselleşme ve neo-liberal politikalar tarafından yıkıma uğratılması sebebiyle yasal olmayan eylemlerde bulunmaya zorlanmaktadır (Goldberg ve Evans, 2009: 16). Kişilerin geçimlerini sağlayabilmek ve daha iyi koşullarda yaşayabilmek için giderek suça bulaşması da suç ekonomisinin büyümesine neden olmaktadır. Bu süreçte cezaevleri hızla dolmakta, buna müteakip, devletlerin cezalandırma faaliyetlerine ayırdıkları bütçede önemli artışlar meydana gelmektedir. Bu nokta, aynı zamanda, cezaevi endüstrisi kompleksi olarak bilinen olgunun da çıkış noktasıdır. Öyle ki, cezaevi endüstrisi kompleksi kavramı, 20. yüzyılda ABD'de "suçla mücadele" politikasının ortaya çıkışından birkaç dönem sonra gelişen bir kavramdır ve genel olarak toplumsal ihtiyaçların göz ardı edildiği bir noktada cezaevlerine dönük yapılan harcamalarda

ortaya çıkan artışın sürdürülebilmesi, meşrulaştırılabilmesi adına bir grup politik, ekonomik ve bürokratik çıkarın birleştirilmesini ifade etmiştir. Hükümetler ve özel sektör arasındaki bu çıkar ortaklıklığı, günümüzde, hükümlülerin çalıştırılması ve cezaevlerinin özelleştirilmesi noktalarında oldukça görünür hale gelmiştir. Öyle ki, cezaevi endüstrisi kompleksi, ucuz hükümlü emeğinden yararlanmak isteyen firmalar başta olmak üzere, cezaevi işletmek için kurulan özel cezaevi şirketlerine kadar pek çok kişi ve kurum için önemli ayrcalıklar sunmaktadır. Bu haliyle, cezaevlerinin birer fabrika, hükümlülerin de büyük firmalar için üretim yapan birer işçiye dönüşümü cezaevi endüstrisi kompleksinin en basit görünümüdür. Cezaevlerinin büyük cezaevi şirketlerince işletilmesi ise gelinen son noktayı ifade etmektedir. Bu cezaevi şirketlerinin hükümetlerle yaptıkları sözleşmeler yoluyla işlettikleri cezaevlerini tam kapasite ile çalıştırmak istemeleri ve bu kapsamda lobicilik faaliyetlerine ağırlık vermeleri de cezalandırmanın/hapsetmenin bir şirketleşme haline geldiğini gösteren en önemli örneklerden biridir. Özetlemek gerekirse, cezaevlerinin endüstrileşmesi ve cezaevlerinin özelleştirilmesi şeklindeki iki önemli bileşenden oluşan cezaevi endüstrisi kompleksi, hapsetmenin bir ekonomi politiğinin olabileceğinin en büyük delillerinden birisidir.

Ham maddesi hükümlüler olan cezaevi endüstrisi kompleksi, hükümlülerin birer müşteri olarak görüldüğü bir düzen yaratmış durumdadır. Öyle ki, hükümlülere verilen yemek hizmetlerinden iletişim hizmetlerine kadar verilen bütün hizmetler cezaevi dışındaki ücretlendirmelere kıyasla daha pahalıdır. Bununla birlikte, ekonomik açıdan güç durumda olan veya endüstriyel kalkınmasını henüz gerçekleştiremeyen yerel bölgeler için bir cezaevine ev sahipliği yapmak çoğu

durumda oldukça kazançlı olmaktadır. Bunun da başlıca nedeni, cezaevlerinin kuruldukları bölgelerde yaşayan yerel halklar için yeni işler yaratıyor olmasıdır.

Ulaştığı son nokta ve bıraktığı etki dikkate alındığında, cezaevleri endüstrisi kompleksi, gücünü ırksal, ekonomik ve diğer yapısal ayrıcalıklarından (beyaz olma, Amerikan vatandaşı olma, varlıklı olma ve paralı olma gibi) alan kişilerin otoritelerini korumalarına ve otoritelerini sürdürmelerine yardımcı olmaktadır. Cezaevi endüstrisi kompleksi, toplumda zaten güçlü konumda bulunan kişilere olduğu kadar, hükümetlere ve iş dünyasına da çeşitli faydalar sağlamaktadır. Bu eşit olmayan gücün toplandığı ve sağlandığı süreçler ise fakirlerin, siyahların, evsizlerin, eşcinsellerin ve göçmenlerin birer suçlu/hatalı/sapkın olarak sunulduğu baskın medya imajlarından ve cezaevi endüstrisi kompleksine mal ve hizmet sağlayan firmaların büyük kârlar elde etmesinden oluşmaktadır. Hükümlülerin yeri geldiğinde birer müşteri yeri geldiğinde ise birer ucuz işgücü olarak muamele gördüğü cezaevi endüstrisi kompleksi günümüzde sıkça eleştirilmekte; hükümlü çalışmasının karşılığının ya hiç olmaması ya da çok düşük bir seviyelerden ücretlendirilmesi gibi sebeplerle kölelik düzenin devamı (cezaevi köleliği) olarak nitelendirilmektedir. Bu "kölelik düzeninin" sonlandırılması adına ABD'de 9 Eylül 2016 günü Attica Cezaevi İsyanı'nın 45. yıldönümünde, ABD'nin 24 eyaletinde 20 bin tutuklu ve hükümlü büyük bir direniş başlatmışlardır. Dailymail isimli gazetenin 18 Eylül 2016 tarihli haberinde hükümlülerin greve çıkma nedenleri şu şekilde verilmiştir:

> "Son grev, hükümlülerin eğitim alma haklarından yararlanma ve "üç vuruş (three strike)" ilkesi gibi meseleler temelinde meydana geldi. Ancak bütün hükümlülerin saati yalnızca birkaç cent olan hükümlü emeğinin aşağılayıcı yönü meselesinde birleştiklerini söylemek mümkün. ABD'de 13. Düzenleme ile birlikte "bir suçtan hüküm giyenler hariç" zorla çalıştırma (involuntary servitude) yasaklanmıştır. Buna karşın, bu düzenleme ile birlikte özel şirketlerin oldukça düşük ücretler karşılığında hükümlü kiralamasının da önü açılmıştır. ABD'de hükümlü emeği, askeri silah üretiminde, madenlerde ve hatta Victoria's Secret isimli şirketin iç çamaşırlarının üretiminde dahi kullanılmaktadır."

Sonuç olarak, denilebilir ki, içinde hükümlü emeğinin yer aldığı, toplumun ayrıcalıklı kesimlerinin ekonomik, toplumsal ve politik amaçlarının yerine getirilmesinde işlevsel olduğu sıklıkla vurgulanan cezaevi endüstrisi kompleksinin, küreselleşme, ırkçılık ve neo-liberalizm kavramları çerçevesinde daha ayrıntılı olarak incelenmesine ihtiyaç vardır. Bu kavramlar çerçevesinde yapılacak olan bir incelemenin cezaevi endüstrilerine sahip olan ülkeler ile olmayan ülkeler arasındaki farkları ortaya çıkaracağı açıktır. Öyle ki, sosyal devlet anlayışının yerini neo-liberal anlayışa bıraktığı, kitlesel işsizliğin hüküm sürdüğü, kapitalizmin krizlerinin hanehalkını yoksullaştırdığı, geçinebilmenin zorlaştığı, ayrımcılık ve ırkçılığın ortadan kaldırılamadığı toplumlarda suç oranları artacak, ceza anlayışı giderek katılaşacak ve cezaevleri büyümeye devam edecektir.

Cezaevi endüstrisi kompleksi tüm bu yukarıda sayılan yapısal etmenlerin de katkılarıyla 1980'li yıllardan günümüze daha da güçlenerek gelebilmiştir. Ancak günümüze kadar uzanan süreçte cezaevi endüstrilerinin yerine getirdiği işlevlerin pek çok kesim tarafından eleştirildiği de görülmektedir. Büyük şirketlerin kâr elde edebilmek adına cezaevlerine giriş yapması, hükümlü kiralama ve sözleşme sistemlerinin çoğu durumda istismarlara yol açtığı iddiaları, cezaevi özelleştirmelerinin yaygınlaşmakta olan bir uygulama haline gelmesi bu eleştirilerin sadece birkaçıdır. Ancak eleştirilere konu olan hükümlü çalıştırma uygulamasının bir yönüyle hükümlüler için faydalı bir yapı sergilediğini söylemek gerekmektedir. Bunun da başlıca nedenleri, hükümlülerin çalışma yoluyla zaman geçiriyor olmaları, kişisel becerilerini geliştirmeleri, çalışma alışkanlığı edinmeleridir. Buradan hareketle, eğer ucuz emek olarak görülüp bir istismara uğramıyorlarsa hükümlülerin

çalışmalarının onlar için iyi olarak değerlendirilmesi doğru olacaktır. Ayrıca, hükümlülere bulundukları cezaevlerinde sertifikalı mesleki eğitimler verilmesi de bu kişilere tahliye olduktan sonraki yaşamlarında kolaylıklar sağlayacaktır. Bu nedenle, bir emek istismarı olmadığı sürece hükümlülerin boş durmalarından ziyade sigortalı olarak çalışmalarının bir sakıncasının olmadığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, cezaevi endüstrileri ve cezaevi özelleştirmeleri üzerine hazırlanan bu tez, neo-liberal politikaların, küreselleşmenin ve yeni dünya düzeninin etkisiyle küresel ölçekte suç oranlarında görülen artışı açıklamaya çalışmıştır. Suç oranlarındaki artış ve günden güne büyüyen cezaevi nüfusu da cezaevi endüstrilerinin gelişmesine ve yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır. Bu büyüme ve genişleme ise büyük şirketlerin dikkati çekebilmeyi başarabilmiş; böylece, cezaevi bir fabrika görünümüne kavuşurken içindeki nüfus da birer ucuz işgücüne dönüşmüştür. Çeşitli ülkelerin ceza sistemlerine bakıldığında da hükümlü çalıştırma uygulamalarının yanında cezaevlerinin ve cezaevi içi hizmetlerin hızla özelleştirildiği belirlenmiştir. Bununla birlikte, her ne kadar çeşitli ülkelerin cezaevi endüstrileri ve cezaevlerini özelleştirme deneyimleri çalışmada ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılmış olsa da bazı verilere ulaşılamamış ve birtakım karşılaştırmalar eksik kalmıştır. Cezaevlerinin özelleştirilmesi ve cezaevi endüstrileri üzerine yapılacak olan başkaca çalışmaların bu eksik bırakılan kısımları tamamlayacağına inanılmaktadır.

KAYNAKÇA

ABS, (2015), "Prisoners in Australia, 2015", http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/mf/4517.0, (02.09.2016).

Aktaş, S., (2009), "Cezalandırmanın Amacı Üzerine", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi***,** Cilt. 13, S. 1-2, s. 1-25.

Allen, H. E., Simonsen, C. E., (1981), *Corrections in America: An Introduction***,** New York: McMillan.

Andreas, P. ve Nadelmann, E., (2006), *Policing the Globe: Criminalization and Crime Control in International Relations*, Oxford: Oxford University Press.

APCCA, (2015), "Conference Report", 35th Asian and Pacific Conference of Correctional Administrators, 22-27 November 2015, Bangkok, Thailand.

Aristotle, (1993), *The Politics***,** (Trans: B. Jowett), Cambridge: Cambridge University Press.

Ash, J., (2010), *Dress Behind Bars: Prison Clothing as Criminality***,** London: I.B. Tauris & Co Ltd.

Austin, J. ve Coventry, G., (2001), *Emerging Issues on Privatized Prisons*, Washington: Bureau of Justice Assistance.

Australian Bureau of Statistics, (2015), *Prisoners in Australia: 2015*, http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/mf/4517.0, (11.12.2015).

Aviram, H., (2015), *Cheap On Crime: Recession Era Politics and the Transformation of American Punishment*, California: University of California Press.

Banks, J., (2005), *Punishment in America: A Reference Handbook***,** California: ABC-CLIO, Inc.

Barkan, S. E., ve Bryjak, G. J., (2011), *Fundamentals of Criminal Justice: A Sociological View*, Sudbury: Jonas & Bartlett Learning.

Barlow, A. L., (2005), "Globalization, Racism, and the Expansion of the American Penal System", (Ed: Conrad, A. C., Whitehead, J., Mason, P. ve Stewart J.), *African Americans in the U.S. Economy* içinde, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, pp. 223-230.

Barnes, H. E., (1921), "The Economics of American Penology as Illustrated by the Experience of the State of Pennsylvania", *Journal of Political Economy*, Vol.29, No.8, pp.617–642.

Barnes, H. E., ve Teeters, N. K., (1952), *Next Horizons in Criminology,* New York: Prentice-Hall.

Barone, C., (2007), "Crime", (Ed: Robert E. Weir), *Class in America: An Encyclopedia [3 volumes]: An Encyclopedia* içinde, Westport: Greenwood Press, pp. 176-177.

Bass, J. ve Devries, W., (1976), *The Transformation of Southern Politics: Social Change and Political Consequence Since 1945,* New York: Basic Books.

Beaulieu, A., (2006), "The Hybrid Character of Control in the work of Michel Foucault", (Eds: Alain Beaulieu ve David Gabbard), *Michel Foucault and Power Today: International Multidisciplinary Studies in the History of the Present* içinde, Lanham: Lexington Books, pp. 23-36.

Becker, H. S., (1963), *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance,* New York: Macmillan.

Belenko, S. ve Spohn, C., (2015), *Drugs, Crime and Justice,* California: Sage Publications.

Bender, G. J., (1978), *Angola Under the Portuguese: The Myth and the Reality,* California: University of California Press.

Beneria, L., (2003), *Gender, Development, and Globalization: Economics as If All People Mattered,* London: Routledge.

Bentham, J., (1823), *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation,* Vol. 2, London.

Berg, J., (2003), "Prison Privatization Developments in South Africa", (Eds: A. Coyle, A, Campbell ve R. Neufeld), *Capitalist Punishment: Prison Privatization and Human Rights* içinde**,** Atlanta: Clarity Press, pp. 176-188.

Besser, T. L., ve Hanson, M. M., (2013), "Development of Last Resort: The Impact of New State Prisons on Small Town Economies in the United States ", (Eds: Rhonda G. Phillips ve Terry Besser), *Community Economic Development* içinde, Oxon: Routledge , pp. 73-88.

Best, P, (1999), "The Preperation of Prisoners For Release", *12th Conference of Directors of Prison Administration (CDAP)* içinde, (26-28 November 1997), Strasbourg: Council of Europe Publishing, pp. 75-104.

Beyens, K. ve Snacken S., (1996), "Prison Privatization: An International Perspective", *Prisons 2000: An International Perspective on the Current State and Future of Imprisonment* içinde, (Eds: Peter Francis, Roger Matthews), New York: St. Martin's Press, Inc., pp. 240-266.

Bıçak, V., (1998), "Cezaevleri de Özelleştirilmeli", *Liberal Düşünce Dergisi,* Cilt. 3, Sayı. 12, ss. 47-53.

Bıçak, V., (2007), "Cezaevleri Özelleştirmesi Nihayet Gündemde", http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=241684, (27.03.2016).

Blakely, C.R. ve Bumphus V.W. (2004), "Private and Public Sector Prisons: A Comparison of Select Characteristics", *Federal Probation,* Vol. 68, No.1, pp. 27-31.

Blanchflower, D. G. ve Freeman R. B., (2000), *Youth Employment and Joblessness in Advanced Countries,* Chicago: University of Chicago Press.

Bloom, E., (2015) "The Private Prison Industrial Complex", http://thebillfold.com/2015/07/the-private-prison-industrial-complex/ (15.08.2015).

Brantlinger, P. M., (2013), *States of Emergency: Essays on Culture and Politics,* Indiana: Indıana University Press.

Brown, A., (1994), "Economic Aspects of Prison Privatisation: The Quennsland Experience", (Ed: David Biles ve Julia Vernon), *New Zealand Conference On Private Sector And Community Involvement In The Criminal Justice System***,** (30 November- 2 December 1992, Wellington, New Zealand), Canberra: Australian Institute of Criminology, pp. 103-117.

Browne, F., (2010), "Rooted in Slavery: Prison Labor Exploitation", *Race, Poverty & Environment,* Vol.14, No.2, pp. 78-80.

BSCI, (2013), "BSCI Position on Prison Labour in China", http://www.bsci-intl.org/sites/default/files/bsci_position_on_prison_labour_in_china_final.pdf , (07.10.2016)

Buck, P. D., (1994), "Arbeit Match Frei: Racism and Bound, Concentrated Labor In U.S. Prisons", *Urban Anthropology and Studies of Cultural Systems and World Economic* Development, Vol.23, No.4, pp.331-372.

Bureau of Justice Statistics (BJS), (2015), *Correctional Populations in the United States***,** 29.12.2015.

Bureau of Justice Statistics (BJS), (2015), *Prisoners in 2014,* September 2015.

Bureau of Labor Statistics (BJS), (2015), "May 2015 National Occupational Employment and Wage Estimates United States", http://www.bls.gov/oes/current/oes_nat.htm#00-0000, (08.09.2016).

Burrows, S., (2016), "How Prison Labor is the New American Slavery and Most of Us Unknowingly Support it", http://returntonow.net/2016/06/13/prison-labor-is-the-new-american-slavery/, (07.10.2016).

Cabral, S., ve Saussier, S., (2012), "Organizing Prisons through Public-Private Partnerships: A Cross Country Investigation", *Brazillian Administration Review***,** Vol. 10, No. 1, pp. 110-120.

Chellaney, B., (2010), "China's newest export: convicts", https://www.theguardian.com/commentisfree/libertycentral/2010/jul/29/china-export-convict-labour, (07.10.2016).

Calavita, K., (2010), *Invitation to Law and Society: An Introduction to the Study of Real Law*, Chicago: University of Chicago Press.

Caplow, T. ve Simon, J., (1999), "Understanding Prison Policy and Population Trends", *Crime and Justice,* Vol. 26, pp. 63-120.

Carlson, M. ve Garrett, J. S., (1999), *Prison and Jail Administration: Practice and Theory*, Maryland: Aspen Publication.

Cavadino, M. ve Dignan, J., (2006), "Penal Policy and Political Economy", *Criminology & Criminal Justice***,** Vol. 6, No. 4, pp. 435-456.

Chafe, W. H., (2003), *The Achievement of American Liberalism: The New Deal and Its Legacies*, New York: Columbia University Press.

Chambliss, W. J., (2011), *Corrections: Key Issues in Crime and Punishment,* California: Sage Publications

Cherny, R. W., Berkin, C., Miller, C. L., Gormly, J. L., Egerton, D. ve Woestman, K., (2014), *Making America: A History of the United States, Since 1865*, Vol. 2, Sixth Edition, Wadsworth: Cengage Learning.

Chin, J. L., (2009), *Diversity in Mind and in Action [3 volumes]*, California: ABC-CLIO.

Chomsky, N., (2004), *Language and Politics*, Oakland: Ak Press.

Cinmen, E., (2000), "Tecrit Politikası, F Tipi Ceza ve Tutukevleri", *Birikim,* S. 136, s. 63-65.

Clear, R. T., (2010), "The Prison Industry and the Marketplace", *Dialectical Anthropology*, Vol. 34, No.4, pp.585-587.

Clear, T. R., Reisig, M. D., ve Cole, G. F., (2015), *American Corrections,* 11. Editions, Boston: Cengage Learning.

Clement, D., (2002), *Big House on the Prairie: Fedgazette*, Federal Reserve Bank of Minneapolis, pp. 1-7.

Combessie, P., (2001), "France", (Ed: Dirk Van Zyl Smit ve Frieder Dünkel), *Imprisonment Today and Tomorrow: International Perspevtives on Prisoners' Rights and Prison Conditions* içinde, Hague: Kluwer Law Inernational, pp. 253-287.

Committee on Causes and Consequences of High Rates of Incarceration (CCCHRI), (2001), *The Growth of Incarceration in the United States: Exploring Causes and Consequences,* Washington: The National Academies Press**.**

Congressional Report., (2001), *Proceedings and Debates of the 17th Congress,* First Session, Vol.47, Washington: Government Printing Office.

Conley, A. J., (1989), "Prisons, Production and Profit: Reconsidering the Importance of Prison Industries", *Journal of Social History,* Vol.14, S.2, s. 257-275..

Cottledge, T. B., (2012), "An Overview and Profile of Private Prisons", *Prison Privatization: The Many Facets of a Controversial Industry [3 volumes]: The Many Facets of a Controversial Industry* içinde, (Eds: Byron Eugene Price, John Charles Morris), California: ABC-CLIO, pp. 43-54.

Coyle, A., (2009), *A Human Rights Approach to Prison Management,* Second Edition, London: International Centre for Prison Studies.

Coyle, A., Fair, H., Jacobson, C. ve Walmsley, R., (2016), *Imprisonment Worldwide: The Current Situation and an Alternative Future,* Bristol: Policy Press.

Cummings, A., (2012), "America's War on Drugs and the Prison Industrial Complex", *The Journal of Gender, Race & Justice,* Vol.15. pp. 417-448.

Curry, C., (2015), "Whole Foods, Expensive Cheese, and the Dilemma of Cheap Prison Labor", https://news.vice.com/article/whole-foods-expensive-cheese-and-the-dilemma-of-cheap-prison-labor, (26.08.2016).

Çeken, H., Ökten, Ş., ve Ateşoğlu, L., (2008), "Eşitsizliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme ve Yoksulluk", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* Cilt 9, S. 2, ss. 79-95.

Daldal, Ş., (2006), Neo-Liberal Politikalar ve Hegemonya Krizi", *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi,* C. 21, S. 1, ss. 163-181.

Dammer, H. R. ve Albanese, J. S., (2013), *Comparative Criminal Justice Systems*, Fifth Edition, Belmont: Wadsworth.

Danaher, K., Biggs, S., ve Mar, J., (2007), *Building the Green Economy: Success Stories from the Grassroots*, Oxon: Routledge.

Davey, J. D., (1995), *The New Social Contract: America's Journey from Welfare State to Police State*, Westport: Praeger Pubhishers.

Davis, A. Y., (2003), *Are Prisons Obsolete?*, New York: Seven Stories Press.

Davis, A., (1998), "Masked Racism: Reflections on the Prison Industrial Complex", http://www.colorlines.com/articles/masked-racism-reflections-prison-industrial-complex, (30.09.2016).

Davis, A., (2012), *The Meaning of Freedom: And Other Difficult Dialogues*, San Francisco: City Lights Book.

Davis, A., Shaylor, C., (2001), "Race, Gender and the Prison Industrial Complex: California and Beyond", *Meridians*, Vol.2, No.1, pp.1-25.

De Giorgi, A., (2006), *Re-thinking the Political Economy of Punishment: Perspectives on Post-Fordism and Penal Politics*, Hampshire: Ashgate Publishing Ltd.

De Vito, C. G. ve Lichtenstein, A., (2015), *Global Convict Labour*, Leiden: Koninklijke Brill.

Demirbaş, T., (2005), "Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi", (Ed: Emine Gürsoy Naskali ve Hilal Oytun Altun), *Hapishane Kitabı* içinde, İstanbul: Kitabevi Yayınları, s. 3-40.

Depersis, D. S. ve Lewis, A., (2008), "The Development of American Prisons and Punishment", *The Internal Journal of Human Rights*, Vol. 12, No. 4, pp. 637-651.

Derrick, F. W., Scott, C. H. ve Hutson, T., (2004) "Prison Labor Effect On The Unskilled Labor Market", *American Economist*, Vol. 48 No.2.

Dijk, J. V., (2016), *The World of Crime: Breaking the Silence on Problems of Security, Justice and Development Across the World,* California: Sage Publications.

Dissel, A. ve Ellis, S., (2002), "Reform and Stasis in South African Prisons**",** *Critique internationale,* No. 16, pp. 137-152.

Doğan S., (2003), "Ortaçağ Manastır Sistemi: Doğu ve Batı Manastırları", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* Cilt.20, Sayı.2, s. 73-89.

Dolgun, U., (2008), *Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu: Küreselleşen Dünyada Gözetim, Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri,* Ankara: Ötüken Neşriyat A.Ş..

Dolovich, S., (2005), "State Punishments and Private Prisons", *Duke Law Journal,* Vol.55, No.3, pp. 437-546.

Dolovich, S., (2005), "State Punishments and Private Prisons", *Duke Law Journal,* Vol.55, No.3, pp.437-546.

Doss, D. A., Sumral III, W. H., McElreath, D. H., ve Jones, D. W., (2014), *Economic and Financial Analysis for Criminal Justice Organizations,* Boca Raton: CRC Press.

Dönmezer, S. ve Erman, S., (1999), *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku,* Cilt. 2, İstanbul: Beta Yayınları.

Dönmezer, S. ve Erman. S., (1963), *Teorik ve Pratik Ceza Hukuku,* Dokuzuncu Baksı, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Dönmezer, S., (1975), *Kriminoloji,* İstanbul: İ.Ü. Hukuk Fak. Yayınları.

Durante, G. C. ve Estonactos, A. M., (2013), *Criminal Justice: An Overview into the Career Field***,** Xlibris Corporation.

Durr, M., ve Hill, S. A., (2006), *Race, Work, and Family in the Lives of African Americans,* Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.

Echeverri, F. ve Jordan, B., "CUNY Financially Tied to Private Prison Industry" http://www.theknightnews.com/2015/03/12/cuny-financially-tied-to-private-prison-industry/ (13.08.2015).

Edwards, R. ve Dickie, L., (2004), *Diamonds and Gemstones,* New York: Craptree Publishing Company.

Eisenstadt, P., (2005), *The Encyclopedia of New York State,* New York: Syracuse University Press.

Eren, M., (2014), *Kapatılmanın Patolojisi: Osmanlı'dan Günümüze Hapishanenin Tarihi,* İstanbul: Kalkedon.

Erim, N., (2002) "18. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürek Cezası", *IX th International Congress of Economic and Social History of Turkey*, Dubrovnik, 20-23 August, ss. 179-189.

Ertuna, Ö., (2006), "Yeni Dünya Düzeni: Küreselleşme", *Journal MUFAD,* S. 30, ss. 36-45.

Evans, L., (2005), "Playing Global Cop: U.S. Militarism and tje Prison Industrial Complex, (Ed: Julia, Sudbury), *Global Lockdown: Race, Gender and Prison Industrial Complex* içinde, New York: Routledge, pp. 215-230.

Ezorsky, G., (2015), *Philosophical Perspectives on Punishment,* Second Edition, Albany: State University of New York Press.

Falk, G., (2010), *The American Criminal Justice System: How It Works, How It Doesn't, and How to Fix It,* California: Praeger.

Faulk, K., (2012), *In the Wake of Neoliberalism: Citizenship and Human Rights in Argentina,* California: Stanford University Press.

Feagin, J. R., (2016), *How Blacks Built America: Labor, Culture, Freedom, and Democracy,* New York: Routledge.

Feltz, R. ve Baksh, S., (2012), "Business of Detention"**,** (Ed: Jenna M. Loyd, Matt Mitchelson and Andrew Burridge), *Beyond Walls and Cages: Prisons, Borders, and Global Crisis* içinde, Georgia: University of Georgia Press, pp. 143-151.

Ferrell, J., Hayward, K., ve Young, J., (2008), *Cultural Criminology: An Invitation,* London: Sage Publications.

Finley, L. L., (2008), *Hawking Hits on the Information Highway: The Challenge of Online Drug Sales for Law Enforcement,* New York: Peter Lang Publishing, Inc.

Fischer, B., (2013) "Lockup Quotas Help For-Profit Prison Companies Keep Profits High and Prisons Full", http://www.prwatch.org/news/2013/09/12249/lockup-quotas-help-profit-prison-companies-keep-profits-high-and-prisons-full (17.08.2015).

Flanagan, T. J., (2013), "Managing The Prisons"**,** (Ed: Goodstein, L., MacKenzie, D. L.), *The American Prison: Issues in Research and Policy* içinde, New York and London: Plenum Press, s. 135-162.

Foucault, M., (2006), *History of Madness,* (Trans.: Jonathan Murphy and Jean Khalfa), London: Routledge.

Fox, L. W., (1998), *The English Prison and Borstal Systems,* London: Routledge.

Friedman, A., (2012) "The Societal Impact of the Prison Industrial Complex, or Incarceration for Fun and Profit—Mostly Profit", https://www.prisonlegalnews.org/news/2012/jan/15/the-societal-impact-of-the-prison-industrial-complex-or-incarceration-for-fun-and-profitmostly-profit/ (27.09.2016).

Gaines, L. ve Miller, R., (2008), *Criminal Justice in Action: The Core*, Belmont: Thomson Wadsworth.

Garland, D. (1990), *Punishment and Modern Society,* Oxford: Clarendon Press.

Garofalo, B. F., (1957), *Criminologia: Suç, Suçlu ve Ceza,* (Çev: Muhittin Köklü), İstanbul: Nurgök Matbaası.

Giddens, A., (2002), *Sosyoloji,* Ankara: Ayraç

Giroux, H. A., (2005), "Zero Tolerance and the Politics/Color of Punishment", (Ed: Gustavo E. Rowman and Littlefield Publishers, Inc., vd.), *Critical Theories, Radical Pedagogies, and Global Conflicts* içinde, Lanham: Rowman and Littlefield Publishers, Inc., pp. 58-68.

Goldberg, E. ve Evans, L., (2009), *The Prison Industrial Complex and Global Economy*, Oakland: PM Press.

Gordon, A., (1999), "Globalism and the Prison Industrial Complex: An Interview with Angela Davis", *Race & Class,* Vol.40, No.2/3, pp.145-157

Gorman, A., (2007), "Regulation, Reform and Resistance in the Middle Eastern Prison", (Eds: Frank Dikötter and Ian Brown), *Cultures of Confinement: A History of the Prison in Africa, Asia and Latin America* içinde, Ithaca: Cornell University Press, pp. 95-146.

Goyer, K. C., (2001), *Prison Privatisation in South Africa: Issues, Challenges and Opportunities,* Monograph 64, https://www.issafrica.org/uploads/Momo64.pdf, (09.06.2016).

Gölbaşı, Ş., (2011), "Mahpus Toplum II: Yeni Liberalizmin Son Avlağı Olarak Hapishaneler", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 66, S. 3, ss. 424-429.

Gönen, Y. S., (2010), "Osmanlı İmparatorluğu'nda Hapishaneleri İyileştirme Girişimi, 1917 Yılı"**,** (Ed: Emine Gürsoy Naskali ve Hilal Oytun Altun), *Hapishane Kitabı* içinde, İstanbul: Kitabevi Yayınları, s. 173-183.

Görenel, Z. İ., (2005), "Neoliberalizm ve Gelir Dağılımı", *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi,* C. 20, S. 1, ss. 185-199.

Görkem, H., (2009), *Kamu Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Kapsamında Cezaevi Hizmetlerinin Özelleştirilmesi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği,* Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.

Gray, J., (1999), *Sahte Şafak,* (Çev: Çağalı Güven), İstanbul: Om Yayınevi.

Green, D., (2015), *Unfit to Be a Slave,* Rotherdam: Sense Publishers.

Greenberg, B., (1985), *Worker and Community: Response o Industrialization in a Nineteenth-Century American City, Albany, New York, 1850-1884,* New York: State University of New York Press

Haines, C. E. ve Kalhan, A., (2015), "Detention of Asylum Seekers En Masse: Immigration Detention in the United States", (Ed: Amy Nethery ve Stephanie J. Silverman), *Immigration Detention: The Migration of a Policy and Its Human Impact* içinde, Oxon: Routledge, pp. 69-78.

Hairong, Y. ve Sautman, B., (2012), "Chasing Ghosts: Rumours and Representations of the Export of Chinese Convict Labour to Developing Countries", *The China Quarterl***y,** Vol. 210, pp. 398-418.

Hanway, J., (1776), *Solitude in Imprisonment,* London.

Harcourt, B. E., (2011), *The Illusion of Free Markets,* Cambridge: Harvard University Press.

Harding, R. W., (1992), "Private Prisons in Australia", *Austalian Institute of Criminology,* No. 36, pp. 1-8.

Harding, R. W., (2001), "Private Prisons", *Crime and Justice,* Vol. 28, pp. 265-346.

Hardt, M. ve Negri, A., (2001), *İmparatorluk,* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Harvey, D., (2012), "Yaratıcı Yıkım Olarak Neo-Liberalizm", *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi,* C. 2, S. 2, ss. 67-88.

Hattery, A., Embrick, D. G., ve Smith, E., (2008), *Globalization and America: Race, Human Rights, and Inequality*, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

Hayes, P. J., (2012), *The Making of Modern Immigration: An Encyclopedia of People and Ideas,* Vol. 1, California: ABC-CLIO, LLC.

Hawkins, G., (1983), "Prison Labor and Prison Industries", *Crime and Justice,* Vol.5, pp.85-127.

Heiner, B., (2015), "Excavating the Sedimentations of Slavery: The Unfinished Project of American Abolution", (Eds: Adelsberg, G., Guenther L. ve Zeman, S.), *Death and Other Penalties: Philosophy in a Time of Mass Incarceration* içinde, pp. 13-42.

Heisler, B. S., (2013), *From German Prisoner of War to American Citizen: A Social History with 35 Interviews***,** North Carolina: McFarland & Company, Inc. Publishes.

Henderson, A, (2015), "9 Surprising Industries Getting Filthy Rich From Mass incarceration",http://www.salon.com/2015/02/22/9_surprising_industries_getting_filthy_rich_from_mass_incarceration_partner/, (26.08.2016).

Hobbes, T., (2004), *Leviathan,* New York: Barnes & Noble Books.

Hohle, R., (2015), *Race and the Origins of American Neoliberalism,* New York: Routledge.

Howard, J., (1777), *The State of the Prisons in England and Wales, With Preliminary Observations, and an Account of Some Foreign Prisons,* London: William Eyres.

HRW, (2008), "US: World's Leading Jailer, New Numbers Show" https://www.hrw.org/news/2008/12/11/us-worlds-leading-jailer-new-numbers-show (18.01.2016)

Hughes, S., (2007), *War on Terror, Inc: Corporate Profiteering from the Politics of Fear*, New York: Verso

Ignatieff, M., (1989), *A Just Measure of Pain***,** London: Penguin.

ILO, (2006), "An empirical study: Prison labour and employment conditions of convicts in Mongolia", http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---ilo-beijing/documents/publication/wcms_497510.pdf, (02.09.2016).

Işık, N. ve Duman, H., (2012), "Reel ve Finansal Göstergeler Açısından 1929 Ekonomik Buhranı ve 2008 Küresel Krizi: Karşılaştırmalı Bir Analiz", *Yönetim ve Ekonomi,* C. 19, S. 2, ss. 239-260.

Jackson II, R. L., (2006), *Scripting the Black Masculine Body: Identity, Discourse, and Racial Politics in Popular Media,* Albany: State University of New York Press.

Jackson, B., (1984), *Law and Disorder: Criminal Justice in America,* Urbana and Chicago: The University of Illinois Press.

Jackson, H. T., (1927), "Prison Labor", *Journal of the American Institute of Criminal Law and Criminology,* Vol. 18, No. 2 pp. 218-268.

Johnston, N., (2004), "The World's Most Influential Prison: Success or Failure", *The Prison Journal,* Vol. 84, No. 4, pp. 20-40.

Kacowicz, A. M., (2013), *Globalization and the Distribution of Wealth: The Latin American Experience, 1982-2008,* Cambridge: Cambridge University Press.

Kaeble, D., Glaze, L., Tsoudis, A. ve Minton, T., (2015), "Correctional Populations in the United States", *Bureau of Justice Statistics,* pp. 1-24.

Kane-Willis, K., Janichek, J. ve Clark, D., (2006), *Intersecting Voices: Impacts of Illinois' Drug Policies,* Roosevelt University Institute for Metropolitan Affairs, pp. 1-65.

Kant, I., (1887), *The Philosophy of Law: An Exposition of the Fundamental Principles of Jurisprudence as the Science of Right,* Edinburg.

Kapoor, P., (2006), "Globalization: Conceptual Framework and Transition", (Ed: Sanjeev Mahajan), *Globalization and Social Change* içinde, New Delhi: Lotus Press, pp. 203-226.

Kenter, R. C. ve Prior, S. V., (2012), "The Globalization of Private Prisons", *Prison Privatization: The Many Facets of a Controversial Industry [3 volumes]: The Many Facets of a Controversial Industry* içinde, (Eds: Byron Eugene Price, John Charles Morris), California: ABC-CLIO, pp. 87-106

Kerbo, H. R., (1983), *Social Stratification and Inequality: Class Conflict in the United States,* McGraw-Hill Higher Education.

Keve, P. W., (1995), *Prisons and the American Conscience : A History of U.S. Federal Corrections,* Paperback Edition, Illionis: Southern Illionis University Press.

Kherbiel, A., (2015), "Racism, Police Murders, and Mass Incarceration Have Roots in Capitalism", (Eds: Carl Davidson vd.), *Dialogue & Initiative 2015* içinde, New York: Committees of Correspondence Education Find, Inc., pp. 7-13.

Kilgore, J., (2015), *Understanding Mass Incarceration: A People's Guide to the Key Civil Rights Struggle of Our Time,* New York: New Press.

King, R., Mauer, M. ve Huling, T., (2004), "An Analysis of the Economics of Prison Siting in Rural Communities", *National Resource Center on Prisons and Communities,* Vol.3, No.3, pp. 453-480.

Kirchoff, S. M, (2010), "Economic Impacts of Prison Growth", *Congressional Research Service*, pp. 1-35.

Kirkham, C., (2013), "Lake Erie Prison Plagued By Violence And Drugs After Corporate Takeover", http://www.huffingtonpost.com/2013/03/22/lake-erie-prison-violence_n_2925151.html, (13.10.2016).

Kirp, D. L., Dwyer, J. P. ve Rosenthal, L. A, (1997), *Our Town: Race, Housing, and the Soul of Suburbia,* New Jersey: Rutgers University Press.

Kleinfeld, E., (2002), "Growing Up Incarcerated: The Prison Industrial Complex and the Literacy as Resistance", (Ed: Ronald Strickland), *Growing Up Postmodern: Neoliberalism and the War on the Young* içinde, Lanham: Rowman and Littlefield Publishers, Inc., pp. 87-106.

Konochel, M. ve Ramirez, R., (2000), *Prison Profiles: Classification of Prisoners and Prisons in Indiana***,** Bloomington: Xlibris Corporation.

Kunnie, J. E., (2015), *The Cost of Globalization: Dangers to the Earth and Its People,* North Carolina: McFarland and Company, Inc., Publishers.

Lane, H. J., (1940), "The State-Used System of Prison Labor in Massachusetts", *Social Forces,* Vol.19, No.1, pp.56-62

Lang,S. B,. (2004), "The Impact of Video Systems on Architecture", Dissertion, *Swiss Federal Institute of Technology.*

Levay, M., (2013), "Social Changes and Rising Crime Rates: The Case of Central and Eastern Europe", (Ed: Hans-Jörg Albrecht, André Klip), *Crime, Criminal Law and Criminal Justice in Europe* içinde, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, pp. 69-86.

LeBaron, G., (2012), "Rethinking Prison Labor: Social Discipline and the State in Historical Perspective", *The Journal of Labor & Society,* Vol.15, pp. 327-351.

Lefebvre, H., (1991), *The Production of Space,* Oxford: Wiley-Blackwell.

Les Echos, (2016), "Nombre de détenus record dans les prisons françaises En savoir plus sur", http://www.lesechos.fr/politique-societe/societe/0211139213834-population-carcerale-la-france-bat-son-propre-record-avec-69375-detenus-le-1er-juillet-2015386.php, (03.10.2016).

Levine, M. J., (2007), *Worker Rights and Labor Standards in Asia's Four New Tigers: A Comparative Perspective*, New York: Springer Science & Business Media.

Locke, J., (2016), *Second Treatise of Government and a Letter Concerning Toleration*, Oxford: Oxford University Press.

Lockyn, B., (2015), *Nights with Charlie's Girls and Other Prison Stories*, Bloomington: AutherHouse.

Logan, J. S., (2008), *Good Punishment?: Christian Moral Practice and U.S. Imprisonment*, Cambridge: Wm. B. Eerdmans Publishing.

Lopez, G., (2015), "Slavery or rehabilitation? The debate about cheap prison labor, explained.", http://www.vox.com/2015/9/7/9262649/prison-labor-wages, (26.08.2016).

Lubbers, R. ve Koorevaar, J., (2000), *Primary Globalization, Secondary Globalization and the Sustainable Development Paradigm: Opposing Forces in the 21st Century*, Paris: Future Studies.

Lykken, D. T., (1995), *The Antisocial Personalities*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Macaulay, F., (2013), "Modes of Prison Administration, Control and Governmentality in Latin America: Adoption, Adaptation and Hybridity", *Conflict, Security & Development*, Vol. 13, No. 4, pp. 361-392.

Magnet, S. A., (2011), *When Biometrics Fail: Gender, Race, and the Technology of Identity*, Durham: Duke University Press.

Mahmood, M., (2004), "Collateral Consequences of the Prison-Industrial Complex", *Social Justice*, Vol.31, pp.31-34.

Manion, J., (2015), *Liberty's Prisoners: Carceral Culture in Early America,* Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.

Mann, J. T., (1992), "A Working Model for Inmate Training in Correctional Industries", *Journal of Correctional Education,* Vol.48, No.4, pp.166-176.

Marois, B. M., (2013), "Corrections Corp. Wins as Brown Buys California Prison Fix" http://www.bloomberg.com/news/articles/2013-09-09/corrections-corp-wins-as-jerry-brown-buys-california-prison-fix (18.08.2015).

Marois, B. M., (2015), "Corrections Corp. Wins as Brown Buys California Prison Fix" http://www.bloomberg.com/news/articles/2013-09-09/corrections-corp-wins-as-jerry-brown-buys-california-prison-fix (18.08.2015).

Marshall, G., (1999), *Sosyoloji Sözlüğü,* Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Marx, K., (2010), *Kapital: Ekonomi Politiğin Eleştirisi*, Çev.: Mehmet Selik ve Nail Satlıgan, 1. Cilt, İstanbul: Yordam

Mason, C., (2013), *International Growth Trends in Prison Privatization,* Washington: The Sentencing Project.

McIntosh, M. K. (2011), *Poor Relief in England 1350-1600,* New York: Cambridge University Press.

McLennan, R. M., (2008), *The Crisis of Imprisonment: Protest, Politics, and the Making of the American Penal State: 1776-1941,* Cambridge: Cambridge University Press.

Mears, D. P. ve Cochran, J. S., (2015), *Prisoner Reentry in the Era of Mass Incarceration,* California: Sage Publications.

Meiners, E. R. ve Winn, M. T. (2012), "Resisting the School to Prison Pipeline: The Practice to Build Abolition Democracies", (Eds: Erica R. Meiners ve Maisha T. Winn), *Education and Incarceration* içinde, Oxon: Routledge, pp. 1-6.

Meiners, R. E., (2011), "Building An Abolution Democracy; or, The Fight against Public Fears, Private Benefits, and Prison Expansion", (Ed: Stephen John Hartnett), *Challenging The Prison Industrial Complex* içinde, Illionis: University of Illionis Press, pp. 15-35.

Melossi, D. ve Pavarini, M., (1981), *The Prison and the Factory: Origins of the Penitentiary System,* London: Macmillan Press.

Melossi, D., (1976), "The Penal Question in Capital", *Social Justice,* No. 5, pp. 26-33.

Mendieta, E., (2007), "The Prison Conrtact and Surplus Punishment: On Angela Y. Davis's Abolutionism", *Human Studies,* Vol.30, No.4, pp. 291-309.

Miller, N. ve Jensen, W., (1974), "Reform of Federal Prison Industries: New Opportunities for Public Offenders", *The Justice System Journal,* Vol.1, No.1, pp.1-27.

Ministy of Justice (MJ), (2008), *Tutukulara Yönelik Bilgiler,* London: Prison Reform Trust.

Ministry of Justice (MJ), (2016), "Population Bulletin: Monthly July 2016", https://www.gov.uk/government/statistics/prison-population-figures-2016, (03.10.2016).

Mintz, R., (1976), "Federal Prison Industry: The Green Monster", *Crime and Social Justice*, No. 6 pp. 41-48.

Monkkonen, E. H., (1981), *Police in Urban America: 1860-1920,* Cambridge: Cambridge University Press.

Mooney, L., Knox, D. ve Schacht, C., (2014), *Understanding Social Problems,* Ninth Edition, Stamford: Cengage Learning.

Moore, N. C., (2013), *No Ears To Hear: The Souls of Men Crying Out from Behind Prison Walls,* USA: VisionQuest, LLC

Moore, N. M., (2015), *The Political Roots of Racial Tracking in American Criminal Justice*, New York: Cambridge University Press.f

Morris, N., (1998), "The Contemporary Prison: 1965-Present", (Eds: Norvam Morris and David J. Rothman), *The Oxford History of the Prison: The Practice of Punishment in Western Society*, New York: Oxford University Press, pp. 202-234.

Mullen, J. ve Chabotar, K.J., (1985), *The Privatization of Corrections,* Washington: National Institute of Justice.

Mullings, L., (2009), *New Social Movements in the African Diaspora: Challenging Global Apartheid,* New York: Palgrave Macmillan.

Mühlhahn, K., (2009), *Criminal Justice in China: A History,* London: Harvard University Press.

Nathan, S., (2013), "Private Prisons: Emerging and Transformative Economies", (Eds: A. Coyle, A, Campbell ve R. Neufeld), *Capitalist Punishment: Prison Privatization and Human Rights,* Atlanta: Clarity Press, pp. 189-201.

Newman, G. R., (2010), *Crime and Punishment around the World [Four Volume],* California: ABC-CLIO, LLC.

Nifterik, G., (2009), "Grotius and the Origin of the Ruler's Right to Punish"**,** (Ed: Hans W. Blom), *Property, Piracy and Punishment: Hugo Grotius on War and Booty in De Uire Praedae-Concepts and Contexts* içinde, Leiden: Brill, pp. 396-415.

Noble, T. F. X., Strauss, B., Osheim, D. J., Neuschel, K. B., Accampo, E. A., Roberts, D. D. ve Cohen, W. B., (2008), *Western Civilization Beyond Boundaries,* Fifth Edition, Boston: Cengage Learning.

NZDC, (2016), "Prison facts and statistics - June 2016" http://www.corrections.govt.nz/resources/research_and_statistics/quarterly_prison_statistics/prison_stats_june_2016.html, (03.10.2016).

O'Connor, R., (2014), "The United States Prison System: A Comparative Analysis", *University of South Florida Graduate Theses and Dissertations,* pp. 1-105.

O'Toole, S., (2006), *The History of Australian Corrections,* University of New South Wales: University of New South Wales Press Ltd.

Olgun, H., (2006), "Küreselleşme Kavramına ve İçeriğine Genel Bir Bakış", *Sosyo Ekonomi***,** ss. 141-152.

Olssen, M., (2010), *Liberalism, Neoliberalism, Social Democracy: Thin Communitarian Perspectives on Political Philosophy and Education,* New York: Routledge.

Oran, S. ve Savcı, İ., (2015), "Seeking Cheap Labor: New Trends and Regulations in the Turkish Labour Market"**,** (Eds: Berrin Ceylan-Ataman, Risa L. Lieberwitz), *Employment and Equity* içinde, Ankara: ILO Publication, pp. 95-117.

Orkunoğlu, I. F., (2010), "Özelleştirme ve Alternatifleri", *Akademik Bakış Dergisi,* S. 22, ss. 1-22.

Özdağ, C., (2013), "Ceza'nın Maksist Çözümlemesi", (Ed: Güncel Özkal ve Özgür Sarı), *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi: Temel Kavramlar ve Tartışmalar* içinde, , Ankara: Nobel, s. 267-295.

Özdek, Y., (2000), "Küreselleşme Sürecinde Ceza Politikalarındaki Dönüşümler", *Amme İdaresi Dergisi,* C.33, S.4, s.21-48.

Özdel, G., (2012), "Foucault Bağlamında İktidarın Görünmezliği ve Panoptikon ile İktidarın Gözü", *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication,* Vol. 2, No.1, pp. 22-29.

Özkan, Ş., (2005), "Ceza", (Ed: Ahmet Cevizci), *Felsefe Ansiklopedisi* içinde, 3. Cilt, Ankara: Babil Yayıncılık, s. 144-154.

Özkazanç, A., (2007), "Biyo-Politik Çağda Suç ve Cezalandırma", *Toplum ve Bilim,* S. 108, ss. 15-52.

Pager, D., (2007), *Marked: Race, Crime, and Finding Work in an Era of Mass Incarceration,* Chicago: University of Chicago Press.

Parenti, C., (1999), "The Prison Industrial Complex: Crisis and Control", http://www.corpwatch.org/article.php?id=852 (06.07.2015)

Parenti, C., (1999), *Lockdown America: Police and Prisons in the Age of Crisis,* New York: Verso

Parillo, V. N., (2007), *Encyclopedia of Social Problems,* Vol. 2, California: Sage Publications.

Pealez, (2016), "The Prison Industry in the United States: Big Business or a New Form of Slavery?", http://www.globalresearch.ca/the-prison-industry-in-the-united-states-big-business-or-a-new-form-of-slavery/8289, (30.09.2016).

Peled, Y. ve Navot, D., (2012), "Private Incarceration-Towards a Philosophical Critique" *Constellations,* Vol.19, No.2, pp.216-234.

Penitentiary, (1997), *İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü,* (Haz.: Robert Avery, Serap Bezmez, Anna G. Edmonds ve Mehlika Yaylalı), İstanbul: Sev Matbaacılık.

Perucci, T., (2012), *Paul Robertson and the Cold War Performance Complex: Race, Madness, Activism,* Michigan: The University of Michigan Press

Perucci, T., (2012), *Paul Robertson and the Cold War Performance Complex: Race, Madness, Activism,* Michigan: The University of Michigan Press

Piacentini, L., (2013), *Surviving Russian Prisons,* London: Routledge.

Platon, (2008), *Laws,* (Trans.:Benjamin Jowett), New York: Cosimo Classics.

Pozen, D. E., (2003), "Managing A Correctional Marketplace: Prison Privatization in the United States and The United Kingdom", *Journal of Law & Politics,* Vol. 19, pp. 253-284.

Price, B. E., (2006), *Merchandizing Prisoners: Who Really Pays For Prison Privatization,* Westport**:** Greenwood Publishing.

Public İnterest, (2013), "How Lockup Quotas and 'Low-Crime Taxes' Guarantee Profits for Private Prison Corporations", https://www.inthepublicinterest.org/wp-content/uploads/Criminal-Lockup-Quota-Report.pdf, (01.10.2016).

Reiman, J., (1995), *The Rich Get Richer and Poor Get Prison,* Boston: Allyn and Bacon.

Rice, S. R., (2006), *The Economic Motivations of Prison Privatization: Assessing Convict Labor's Influence on the Drive to Private Prisons,* Michigan: UMI.

Robert, J. ve Rahnema, M., (2011), *Yoksulların Gücü*, (Çev. Şule Ünsaldı), Ankara: Özgür Üniversite Kitaplığı.

Roberts, D. E., (2004), The Social and Moral Cost of Mass Incarceration in African American Societies, *Stanford Law Review*, No. 56, pp. 1271-1305.

Robinson, K., ve Diaz, J. C., (2006), *Diversity And Difference In Early Childhood Education: Issues For Theory And Practice,* Berkshire: Open University Press.

Roth, M. P., (2006), *Prison and Prison Systems: A Global Encyclopedia,* Westport: Greenwood Press .

Rothman, D. J., (2009), *The Discovery of the Asylum: Social Order and Disorder in the New Republic,* New Brunswick and London: Transaction Publishers

Rusche, G., (1978), "Labor Market and Penal Sanction: Thoughts on the Sociology of Criminal Justice", *Crime and Social Justice*, No. 10, pp. 2-8.

Rusche, G., ve Kircheimmer, O., (2003), *Punishment and Social Structure,* New Jersey: Transaction Publishers.

Ryan, M., (2003), *Penal Policy and Political Culture in England and Wales: Four Essays on Policy and Process,* Winchester: Waterside Press.

Sağlam, M. Y., (2003), "Ceza İnfaz Kurumları Mimarisi ve Türk İnfaz Sisteminde Mimari Özellikler, *Adalet Dergisi,* S. 14, ss. 6-27.

Saldırım, M., (2011), *Hükümlü ve Tutuklu Eğitiminin Temelleri,* İstanbul: Zigana.

Saleh-Hanna, V., (2008), *Colonial Systems of Control: Criminal Justice in Nigeria,* Ottawa: University of Ottawa Press.

Sapancalı, F., (2001), "Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt 3, S. 2, ss. 115-140.

Sarabi, B. ve Bender, E., (2000), *The Prison Payoff: The Role of Politics and The Private Prisons in the Incarceration Boom,* Western States Center & Western Prison Project.

Sauber, S. R., (1983), *The Human Services Delivery System: Mental Health, Criminal Justice, Social Welfare, Education, Health Services,* New York: Columbia University Press.

Saurabh, S., (2016), *International Perspectives on Socio-Economic Development in the Era of Globalization,* Pennsylvania: Business Science Reference.

Savcı, İ., (2004), *Cezaevi İş Yurtlarında Çalışan Hükümlüler,* 1.Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.

Savcı, İ., (2010), "Cezaevi İşyurtları", (Ed: Emine Gürsoy Naskali ve Hilal Oytun Altun, *Hapishane Kitabı* içinde, İstanbul: Kitabevi Yayınları, ss. 225-243,

Schlosser, E., (1998), "The Prison-Industrial Complex", *The Atlantic Monthly,* Vol. 282, No. 6, pp. 51-77.

Schmalleger, F., (2006), *Criminology Today an Integrative Approach,* Fourth Edition, New Jersey: Pearson Prentice-Hall.

Schulman, B., (1991), *From Cotton Belt to Sunbelt: Federal Policy, Economic Development, and the Transformation of the South 1938–1980,* New York: Oxford University Press.

Schwartz, M. D. ve Nurge D. M., (2004), "Capitalist Punishment: Ethics and Private Prisons", *Critical Criminology,* Vol. 12, No. 2, pp. 133-156.

Selman D. ve Leighton P., (2010), *Punishment for Sale: Private Prisons, Big Business, and the Incarceration Binge,* Maryland: Rowman & Littlefield Publishers

Sezen, S., (2002), "İngiltere ve İskoçya Cezaevi Yönetimi Üzerine Gözlemler", *Amme İdaresi Dergisi,* Cilt. 35, Sayı. 1, ss. 201-223.

Shahidullah, S. M., (2016), *Crime Policy in America: Laws, Institutions, and Programs,* Maryland: University Press of America.

Shelden, G. R., (1999), "The Prison Industrial Complex and the New American Apartheid", *The Critical Criminologist,* Vol.10, No.1, pp. 6-9.

Shelden, G. R., (1999), "The Prison Industrial Complex and the New American Apartheid", *The Critical Criminologist,* Vol.10, No.1, pp.6-9.

Siegel, L. J. ve Bartollas, C., (2015), *Corrections Today,* Third Edition, Boston: Cengage Learning.

Siegel, L. J. ve Worrall, J. L., (2013), *Introduction to Criminal Justice,* Fourteen Edition, Belmont: Wadsworth.

Siegel, L. J. ve Worrall, J. L., (2015), *Essentials of Criminal Justice,* 11. Edition, Boston: Cengage Learning.

Siegel, L. J., (2010), *Criminology: The Core,* Belmont: Wadsworth.

Sili, A., (2013), "Suçun Kavramsal Analizi: Felsefi, Sosyolojik ve Antropolojik Bir Bakış", (Ed: Güncel Önkal ve Sarı), *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi: Temel Kavramlar ve Tartışmalar* içinde, Ankara: Nobel, pp. 231-246.

Simon, F. H., (2005), *Prisoner's Work and Vocational Training,* London: Routledge.

Simon, R. T. ve De Waal, C. A. (2009), *Prisons the World Over,* Plymouth: Lexington Books.

Sipahi, A., (2009), The Labor-Based Prisons in Turkey 1933-1953, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,* ss. 1-203.

Smaus, G., (1996), "Ideas and the Prison Systems", (Ed: Norbert Finzsch ve Robert Jütte), *Institutions of Confinement: Hospitals, Asylums, and Prisons in Western Europe and North America, 1500-1950* içinde, Cambridge: Syndicate of the University of Cambridge, pp. 175-190.

Smith, E. ve Hattery, A.J., (2008), "Incarceration: A Tool for Racial Segregation and Labor Explotiation", *Race, Gender & Class,* Vol.15, No. 1/2, pp. 79-97.

Smith, K., (2013), "Modern Day Slavery: Inside the Prison Industrial Complex", (Ed: Julia Sudbury), *Global Lockdown: Race, Gender and Prison Industrial Complex* içinde, New York: Routledge, pp. 105-108.

Sokoloff, N. J., (2007), "The Effects of the Prison-Industrial Complex on African American Women", (Ed: M. Marable, K. Middlemass, I. Steinberg), *Racializing Justice, Disenfranchising Lives: The Racism, Criminal Justice, and Law Reader* içinde, New York: Palgrave Macmillan, pp. 73-90.

Soyaslan, D., (1998), *Kriminoloji: Suç ve Ceza Bilimleri,* Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Söylemez, A., (2014), "Kölelik Hapishanede Sürüyor", http://www.birgun.net/haber-detay/kolelik-hapishanede-suruyor-64326.html, (22.12.2016).

Spierenburg, P, (1991), *The Prison Experience: Disciplinary Institutions and Their Inmates in Early Modern Europe,* New Brunswick and London: Rutgers University Press.

Spolsky, E., (2015), *The Contract of Fiction: Cognition, Culture, Community,* New York: Oxford University Press.

Steiner, B. F., ve Longazel, J., (2014), *The Pains of Mass Imprisonment,* New York: Routledge.

Steiner, S., (2015), "An Austrian Cayenne: Convict Labor and Deportation in the Habsburg Empire of the Early Modern Period", (Eds: Christian Giuseppe De Vito ve Alex Lichtenstein), *Global Convict Labor* içinde, Boston: Brill, pp. 126-143.

Stinchcomb, J. B., (2011), *Corrections: Foundations for the Future,* Oxon: Routlegde.

Stohr, M. K. ve Walsh, A., (2016), *Corrections: The Essentials,* California: Sage Publications

Stone, W., (1997), "Industry, Agriculture and Education"**,** (Ed: Jolcelyn M. Pollock), *Prisons: Today and Tomorrow* içinde, Maryland: Aspen Publication, pp. 116-122.

Stroh, D. G., (2015), *Systems Thinking For Social Change: A Practical Guide to Solving Complex Problems, Avoiding Unintended Consequences, and Achieving Lasting Results,* Vermont: Chelsea Green Publishing.

Sudbury, J., (2013), "Mules, Yardies and Other Folk Devils: Mapping Cross-Border Imprisonment in Britain", *Global Lockdown: Race, Gender and the Prison-Industrial Complex* içinde, (Ed: Julia Sudbury), Oxon: Routledge, pp. 167-184.

Sudbury, J., (2015), "Globalized Punishment, Localized Resistence: Prisons, Neoliberalism and Empire", (Ed: Manning Marable), *New Black Renaissance: The Souls Anthology of Critical African-American Studies* içinde, New York: Routledge, pp. 249-258.

Swartz, J., (2004), "Inmates vs. Outsourcing", http://usatoday30.usatoday.com/money/economy/employment/2004-07-06-call-center_x.htm, (30.09.2016).

Şahin, M., Görkem H., (2007), "Kamusal Hizmet Olarak Cezaevi Hizmetlerinin Özelleştirilmesi ve Türkiye'de Özel Sektör Cezaevlerinin Uygulanabilirliği", *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi,* Cilt. 14, Sayı. 2, ss. 19-29.

Tappan, P. W., (1947), "Who is Criminal", *American Sociology Review***,** Vol. 12, No.1, pp. 96-102

Taşkın, A., (2004), *Türkiye'nin Cezaevi Gerçeği*, Ankara: Eda Matbaası

Terrill, R. J., (2012), *World Criminal Justice Systems: A Comparative Survey*, Eight Edition, New York: Routledge.

Terrill, R. J., (2016), *World Criminal Justice Systems: A Comparative Survey,* Ninth Edition, New York: Routledge.

Thompson, H. A., (2012), "The Prison Industrial Complex: A Growth Industry in a Shrinking Economy", *New Labor Forum***,** Vol. 20, No. 3, pp. 38-47.

Tomlinson, H., (2003), "Design and Reform: The "Seperate System" in the Nineteen Century English Prison"**,** (Ed: Anthony D. King), *Buildings and Society: Essays on the Social Development of the Built Environment* içinde, London: Routlenge and Kegan Paul, pp. 51-66.

Tracy F., H. Chang ve Douglas E. Thompkins, (2002), "Corporations Go to Prisons: The Expansion of Corporate Power in the Correctional Industry", *Labor Studies Journal*, Vol. 27. No. 1, pp. 45-69.

Travis, J., (2002), "Invisible Punishment: An Instrument of Social Exclusion"**,** (Eds: Marc Mauer and Meda Chesney-Lind), *Invisible Punishment: The Collateral Consequences of Mass Imprisonment* içinde, New York: The New Press, pp. 15-36.

Travis, J., (2005), *But They All Come Back: Facing the Challenges of Prisoner Reentry,* Washington: The Urban Institute Press.

Tregea, W. ve Larmour, M., (2009), *The Prisoners' World: Portraits of Convicts Caught in the Incarceration Binge,* Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

Tunick, M., (1992), *Punishment: Theory and Practice,* Oxford: University of California Press.

Ulutaş, Ç. Ü. ve Ulutaş, T. B., (2015), "Angarya ve Zorla Çalıştırma: Uluslararası Düzenlemeler ve Yüksek Mahkeme Kararları Işığında Bir Değerlendirme", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* C. 8, S. 40, s. 327-339.

Urbina M. G., (2008), *A Comprehensive Study of Female Offenders,* Illinois: Charles C. Thomas Publisher.

Vandevelde, K. J., (2016), "The Liberal Vision of the Internatonal Law on Foreign Investment", (Ed: C. L. Lim), *Alternative Visions of the International Law on Foreign Investment* içinde, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 43-68.

Ventura, J., ve Russell, D., (2013), *DemoCRIPS and ReBLOODlicans: No More Gangs in Government,* New York: SkyHorse.

Ventura, P., (2016), *Neoliberal Culture: Living with American Neoliberalism,* New York: Routledge.

Vito, G. F. ve Maahs, J. R., (2012), *Criminology: Theory, Research, and Policy,* Sudbury: Jonas and Bartlett Learning.

Vito, G. F., Maahs, J. R. ve Holmes, R. M. (2012), *Criminology: Theory, Research and Policy,* London: Jones & Bartlett Learning.

Wacquant, L., (2002), "The Curious Eclipse of Prison Ethnography in the Age of Mass Incarceration", *Sage Publications,* Vol. 3, No. 4, pp. 371-397.

Wacquant, L., (2008), "Ordering Insecurity Social Polarization and the Punitive Upsurge", *Radical Philosophy Review,* Vol. 11, No. 1., pp. 9-27.

Wacquant, L., (2009), *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity,* Durham: Duke University Press.

Wacquant, L., (2010), "Class, Race & Hyperincarceration in Revanchist America", *Daedalus,* Vol. 139. No. 3, pp. 74-90.

Walker, S., Spohn, C. ve Delone, M., (2012), *The Color of Justice: Race, Ethnicity, and Crime in America,* Belmont: Wadsworth.

Walmsley, R., (2016), "World Prison Population List", *Institute for Criminal Policy Research,* Eleventh Edition, Research and Statistics Directorate of the United Kingdom Home Office, pp. 1-15.

Ward, G., (2004), "Punishing for a Living: More on the Cementing of Prisons", *Social Justice,* Vol.31, No.1/2, pp.35-38.

Wehr, K. ve Aseltine, E., (2013), *Beyond the Prison Industrial Complex: Crime and Incarceration in the 21st Century,* New York: Routledge.

Weiss, R. P., (1987), "Humanitarianism, Labour Exploitation or Social Control A critical Survey of Theory and Research on the Origin and Development of Prisosons" *Taylor & Francis,* Vol. 12, No. 3, pp. 331-350.

Welch, M. ve Turner, F., (2007), "Private Corrections, Financial Infrastructure and Transportation: The New Geo-Economy of Shipping Prisoners", *Social Justice,* Vol. 34, No.3/4, pp. 56-77.

Western, B., (2006), *Punishment and Inequality in America,* New York: Russell Sage Foundation.

Wilsher, D., (2012), *Immigration Detention: Law, History, Politics,* Cambridge: Cambridge University Press.

Wood, P. B., (2009), "Prisons", (Ed: J. Mitchell Miller), *21st Century Criminology: A Reference Handbook* içinde, Vol. 2, California: Sage Publications, pp. 730-740.

Wood, P. J., (2003), "The Rise of the Prison Industrial Complex in the United States", (Eds: Andrew Coyle, Allison Campbell ve Rodney Neufeld, *Capitalist Punishment: Prison Privatization & Human Rights* içinde, Atlanta: Clarity, pp. 16-29.

Wormer, K. V., (2007), "Human Rights Violations Against Female Offenders and Inmates, (Ed: Elisabeth Reichert), *Challenges in Human Rights: A Social Work Perspective* içinde, New York: Columbia University Press, pp. 188-214.

World Bank, (2016), "Poverty and Shared Prosperity 2016: Taking on Inequality", Washington: World Bank Group.

Wright, A. K., (2014), "The Private Prison", (Eds: Francis T. Cullen, Cherly Leronso ve Mary K. Stohr), *The American Prison: Imagining a Diffent Future* içinde, California: Sage Publications, pp. 173-191.

Wright, K. A., (2010), "Strange Bedfellows? Reaffirming Rehabilitation and Prison Privatization", *Journal of Offender Rehabilitation,* Vol. 49, No. 1, pp. 74-90.

Yalçınkaya, A., (2012), "İlahi Siyaset"**,** (Ed: Mehmet Ali Ağaoğulları), *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi* içinde, İstanbul: İletişim, s. 197-225.

Yılmaz, M. E., (2009), "Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Dünya Düzeni", *Akademik Bakış Dergisi,* S. 17, ss. 1-14.

Young, C., (2000), "Why Labor Should Oppose the Prison Industrial Complex", *New Labor Forum,* No.7 pp. 40-52.

Zinn, H., Frank, D., ve Kelley, R. D., (2001), *Three Strikes: Miners, Musicians, Salesgirls, and the Fighting Spirit of Labor's Last Century,* Boston: Beacon Press.